

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการ การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง
จังหวัดลำพูน

โดย

นายมนัส กายาเมา และคณะ

กันยายน 2559

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ทีมวิจัย

1. นายมนัส กายาเมา	กม. สท. อสม. อพม. (หัวหน้าโครงการ)
2. นายคำ ปัญญาแดง	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์
3. นางธนกร นองสมุทร	ผู้จัดการกลุ่มออมทรัพย์ อสม. กพม.
4. นายนิกร บุญตัดแดง	ที่ปรึกษานายก
5. นายสมควร มาจันทร์	ประธานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์
6. นายกฤติเดช น้ำจันทร์	หัวหน้าศูนย์เกษตรที่สูง
7. นายดำรง สุวรรณ	ประธานศูนย์
8. นายเจริญ กาวี	ประธานสหกรณ์การเกษตร
9. น.ส.ธีรนันท์ นวลเต้จ๊ะ	อสม.
10. นายมอญ แสนอินต๊ะ	ประธานผู้สูงอายุ อสม.
11. นางปวีณา แสนอินต๊ะ	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
12. นายเกียรติพงศ์ ลังกาพันธ์	เกษตรกร
13. นายปฐม ดีบน้อย	เลขานุการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ ต.ทุ่งหัวช้าง
14. นายขวัญดี คำนา	จนท.พัฒนาสังคมเขตที่ 52
15. นางศรีมา ยะแปง	สท. อสม.
16. น.ส.ศิริวิมล ยะแปง	เกษตรกร
17. นางวรารักษ์ กรเรืองสกุล	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
18. นางภูษิตา หนูวัน	เกษตรกร
19. น.ส. มยุรี วงศ์ษา	เกษตรกร
20. นายปฏิพงษ์ เตชะนา	อสม.
21. นายธนภุช อุตมะ	กรรมการหมู่บ้าน
22. นางศรีลา อุตมะ	อสม. อพม. ประธานกลุ่มชาไบหม่อน
23. นางอัมพร ยาบุนยา	อสม.

ทีมที่ปรึกษา

นายธนพล บุญปลูก

อาจารย์ศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยธนบุรี ลำพูน

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้้อย่าง เป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คน ในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วม หา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถ นำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคน ในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบ แบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่ง แก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่ เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้ เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่า ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงแบบการ เขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้น การนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วย ให้ นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node ะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็น การทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีคำถามหลัก คือ การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

กระบวนการ มีการเข้าร่วมการพัฒนาทักษะนักวิจัยในการเป็นนักจัดการข้อมูลและนักจัดกระบวนการ กับโครงการอื่น ๆ ประชุมวางแผนการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยในระยะแรกเน้นเรื่องการทบทวนข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึก และการจัดเวทีกลุ่มย่อยสำรวจ นอกจากที่ได้ข้อมูล เป็นการลงเยี่ยมแปลง การให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การวิเคราะห์การระบบการผลิตของเกษตรกร เช่น การผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย และการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายของเกษตรกร ระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม การวางแผนการผลิต การทดลองการเปิดตลาดในชุมชน และการสรุปบทเรียนการทำงาน รวมทั้งการขยายเปิดรับสมาชิกในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนต่อไป

ผลการดำเนินงาน อำเภอทุ่งหัวช้าง มีชุมชนชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวยาวของแม่น้ำลี้ และแนวของลำห้วยต่างๆที่เป็นสาขาของแม่น้ำลี้ มีหมู่บ้านทั้งหมด 35 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านพื้นราบ/คนไต 21 หมู่บ้าน คนยอง 2 หมู่บ้าน คนกระเหรี่ยง 12 หมู่บ้าน โดยแยกเป็น 3 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลทุ่งหัวช้าง 2) ตำบลตะเคียนปม และ3) ตำบลบ้านปวง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร 95% เป็นการเกษตรที่พึ่งพาใช้สารเคมีเป็นส่วนมาก การเกษตรเพื่อการขาย ตอบสนองต่อนายทุน/หรือบริษัท ที่เข้ารุกพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง มาเป็นเวลานาน เป็นผลทำให้การเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านขาดความเข้มแข็ง ขาดทุน สุขภาพก็ไม่ดี เป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น มีอัตราการทำการเกษตรแบบเคมีที่สูง และเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยว แบบพันธะสัญญา ซึ่งมีเกษตรกรที่กำลังรวมกลุ่มกันในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของตนเอง โดยเน้นการพึ่งตนเอง หันมาทำเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิก 17 คน ในนาม กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี้ ในด้านการทำเกษตรอินทรีย์ จากเดิมมีการต่างคนต่างทำ มีผสมผสานเน้นการลดต้นทุนการผลิตของตนเอง จนเห็นความสำคัญทั้งด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และบทเรียนที่ได้จากคนอื่นๆ โดยสิ่งที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจอินทรีย์มาอยู่ร่วมกัน จากการที่ได้รู้ได้เห็นครอบครัวตนเอง และคนใกล้เคียงเริ่มเป็นหนี้สิน ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การไม่ได้มีการบันทึกข้อมูล บางปีได้มากกว่ามีกำไรมาก บางปีได้น้อยกว่ามีกำไรน้อย หรือขาดทุน ก็ไม่สามารถรู้ได้จริง เพราะไม่มีการบันทึก จึงเริ่มมีการทบทวนตนเอง เรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม กับคนที่มีแนวคิดคล้ายกัน ทำให้ได้หาแนวทางการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน มีการวางแผนการผลิต แม้จะยังไม่ชัดเจน แต่มีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือทั้งการผลิต การตลาด การพัฒนาด้านต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ ภายนอก ทำให้มีความเชื่อมั่นในระบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เห็นทางรอดทางออกของการทำเกษตรนี้มากขึ้น ซึ่งตอนนี้อยู่ระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงเศรษฐกิจให้เห็นบทเรียนการดำเนินงาน ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลในระยะต่อไป

ปัจจัยในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีทุ่งหัวช้างลี หัวใจเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กำกิด(แนวคิด) การพึ่งตนเอง การเกิดประโยชน์ทั้งตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อม และการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม การมีหน่วยงาน เช่น กรมพัฒนาที่ดิน เกษตรพื้นที่สูง เกษตรอำเภอ และพิสัยสถาบันวิจัยหรือศูนย์คอยหนุนเสริมกลุ่ม ให้ข้อคิดเห็น กำลังใจ ความรู้ และหนุนเสริมกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มมีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง มีการแบ่งปัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีการยกระดับความรู้ ยกระดับกลุ่ม ในการเชื่อมงาน เชื่อมกลุ่มให้กว้างมากขึ้น ความอยู่รอดของครอบครัว มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถแก้ไขปัญหานี้สินที่มีจากการทำการเกษตร ไม่สร้างหนี้สินเพิ่ม การหนุนเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน มีการให้คำแนะนำ การพูดกันตรง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการเห็นเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน ฐานพื้นบ้านที่มีอยู่ เนื่องจากเป็นชุมชนชนบท เป็นเกษตรกร มีความเป็นอยู่เรียบง่าย การฟื้นความเป็นพื้นบ้านเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายขึ้น **ปัจจัยที่เป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีทุ่งหัวช้างลี ได้แก่** ช่วงเวลาว่างแต่ละคนไม่ตรงกัน ภารกิจที่หลากหลายของแกนนำ ของสมาชิก ทำให้มีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการมาพบปะแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการปัจจัย 4 ค่าใช้จ่ายด้านเศรษฐกิจ ภาระของครอบครัวที่ต้องดูแล ทำให้ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนมากขึ้น การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้เวลา บางครั้งไม่ทันกับสิ่งที่สมาชิกพบเจอ ทำให้บางคนออกจากกลุ่มไป บางคนหลงตามกระแส ตามเพื่อนบ้าน ทำที่คนรอบข้าง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ถอยห่างออกจากกลุ่มไป การไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกครอบครัว ภาระของครอบครัว ทั้งเรื่องหนี้สิน การศึกษาลูก ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นผลให้ตามกระแส ต้องทำเกษตรแบบรีบเร่งมากขึ้น และที่สำคัญปัญหาด้านแรงงานด้านเกษตร การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้แรงงานคน สมาชิกบางคนแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ต้องมีการจ้างแรงงานเพิ่ม ซึ่งนอกจากราคาค่าแรงที่สูงแล้ว แรงงานด้านเกษตรหายากขึ้นทุกวัน

กลุ่มจาวสวนอินทรีอำเภอทุ่งหัวช้าง มีหลักการปฏิบัติในงานวิจัยเชิงพุทธธรรมที่สำคัญ และมีการปฏิบัติเกิดผลที่น่าพอใจ คือ 1) หลีกไปไม่กลับ การสิ้นสุด หรือการสูญเสีย การสูญหาย การจากไป หรือการลุ่มหลง ที่ไม่มีวันที่จะกลับมาได้ ของการดำเนินชีวิต แต่หลักของกลุ่มฯ **ไปให้กลับ** คือ การหันหลังโดยสิ้นเชิงกับความเหลวแหลกของระบบเกษตรแบบทำลาย เกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรเพื่อการค้า และได้เริ่มรู้จักตนเอง มีการสรุปการดำเนินชีวิตตนเอง และกลุ่ม ได้กลับมาสู่วิถีดั้งเดิมกับการเกษตรแบบชาวบ้าน/พื้นบ้าน 2) หลีกกลับไม่ตื่น เป็นการสลบในระบบการเกษตรที่ถูกมอมเมา ถูกกรุกด้วยผลประโยชน์ เป็นระบบเกษตรที่บริโภคทุนผลตามมา คือ การลงทุนสูง ราคาผลผลิตต่ำ รายได้ต่ำ ไม่คุ้มการลงทุน เป็นหนี้สินมากมาย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหนัก เกิดความแห้งแล้ง หมอกควันไฟป่า น้ำเน่าเสีย อากาศร้อนตลอดปี ฯลฯ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ทำให้ขาดความเป็นอิสระภาพ เหนื่อยล้า เป็นโรคสะสม ไม่มีคุณภาพในชีวิต เป็นต้น และกลุ่มมีหลัก **หลับแล้วให้ตื่น** คือ ต้องทำเกษตรอินทรีย์เท่านั้นที่ไป หลับต้องให้ตื่น ลูกขึ้นมาสู่ ชักชวนเพื่อนๆ ดำเนินการเกษตรที่เชื่อมั่นแล้ว เป็นเกษตรอินทรีย์ โดยมีงานวิจัยฯ เป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญช่วยดำเนินการ เป็นกำลังใจขับเคลื่อน นำพาตนเอง และกลุ่ม มีความเข้มแข็งได้ และได้ดำเนินงานที่หลากหลายอย่างร่วมกัน 3) หลีกพื้นไม่มี เป็นหลักมรณานุสติ ที่เป็นหลักนำสู่การทายนะ ความเสียหาย ความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ในหลากหลายมิติ ของสังคมไทยในอาชีพการเกษตรกรรม เช่น สภาพร่างกายทรุดโทรม แยม เป็นโรคประจำมากมาย สิ่งแวดล้อมก็แยม สารเคมี สารพิษ ล้นบ้าน ล้นเมืองไปแล้ว หนี้สินเพิ่มพูน หาความสุขไม่ได้ คิดฆ่าตัวตาย หรือหาหนทางปรับตัวเป็นโจร สร้างความชั่วร้ายให้สังคม และหลักของกลุ่ม **พื้นให้ดี หรือพื้นให้ได้** คือ สรุปบททวนตนเอง ร่วมกับเพื่อนที่เข้าใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด และทำพร้อมกันไป ทบทวนกันไปเป็นช่วง เป็นจังหวะที่ควรเป็น หันหน้าหากันคุยกัน หาแนวทางปรับเปลี่ยน ระบบการปลูกพืช ไม้ให้ได้ดีมากต่อไป จนในที่สุด ได้เพื่อน ได้แนวทาง ความรู้ มีกำลังใจ เข้าใจหลักพุทธศาสนา 4) หลีกหนีไม่พ้น ความทุกข์ยากของประชาชน ภาคการเกษตรกรรม ที่ต้องถูกหลอกใช้ บริโภคปัจจัยต่างๆ ทั้งสารเคมี สารพิษ

เครื่องมือต่างๆ ในหลักการกลุ่ม **ต้องหนีให้พ้น** คือ หาแนวทางการเกษตรที่ดี เหมาะสมกับตนเอง พื้นที่ เป็นอิสระ ไม่ถูกเอาเปรียบ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม นั่นคือการปรับเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวทางเกษตรอินทรีย์ ความต้องการของตนเอง การมีระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม อยู่ร่วมกัน อย่างความสามัคคี และมีความสุขให้มากที่สุด

คำนำ

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้มีการนำเสนอผลการดำเนินการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน และหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

อย่างไรก็ดีผลที่ได้จากการดำเนินโครงการนี้ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ และยังคงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินงานต่อไปเรื่อย ๆ แต่หวังว่ารายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และทางคณะทำงานพร้อมน้อมรับคำแนะนำในการปรับปรุงให้ดีขึ้น

คณะวิจัย

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1	ความเป็นมาโครงการ	1
	คำถามวิจัย	4
	วัตถุประสงค์	5
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
	คำจำกัดความของโครงการ	6
บทที่ 2	ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	2.1 บริบทชุมชนอำเภอทุ่งหัวช้าง	8
	2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	15
	1) ระบบการผลิตเกษตรกรรม	15
	2) วิถีพุทธธรรม	20
	2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
	2.4 กรอบแนวทางในการดำเนินวิจัย	23
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย	24
	3.1 ขอบเขตการวิจัย	24
	3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	25
บทที่ 4	ผลการวิจัย	31
	4.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	31
	4.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	146
	4.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	151
	4.4 บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการวิจัย	185
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย	187
	5.1 สรุปผลการวิจัย	187
	5.2 อภิปรายผล	190

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.3 ปัจจัยที่เอื้อ/ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการวิจัย	191
5.4 ข้อเสนอแนะ	192
เอกสารอ้างอิง	193
ภาคผนวก	194
ประวัตินักวิจัย	195

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันในทุกด้าน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชากรและเกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้าง ต้องปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้น ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการมุ่งเน้น ใช้ระบบเทคโนโลยีและสารเคมีมาเป็นตัวช่วยในการผลิตอย่างแพร่หลายเพื่อให้ทันสมัยและก้าวไปข้างหน้าภายใต้การแข่งขันอย่างรุนแรง ทั้งเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้างพบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเจอกับสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นคือการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เน้นการผลิตเพื่อขาย เกษตรกรหันไปพึ่งปุ๋ยเคมี สารฆ่าแมลง ฮอร์โมนต่าง ๆ อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้ได้ผลผลิตตามเวลาที่ต้องการ เป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิต ในขณะที่ราคาผลผลิตยังเท่าเดิม และมีแนวโน้มว่าจะลดลง การทำเกษตรต้องมีการกู้ยืมเงินมาลงทุนมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินให้กับเกษตรกร

ในปี พ.ศ. 2519 มียาสูบและ ถั่วลิสงเกษตรโดยการส่งเสริมของทางภาครัฐทำให้ชาวบ้านหันไปทำพืชเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นจนล้มถั่วลิสงพืชพื้นบ้านที่มีอยู่ตอนนี้หายไปจากพื้นที่แล้ว ข้าวโพดสัตว์เข้ามาปี พ.ศ. 2533 ดอกดาวเรืองปี พ.ศ. 2535 ข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ มั่นฝรั่ง ถั่วแระ ที่บริษัทเอกชนเป็นผู้นำเข้ามาส่งเสริมการปลูกโดยนำเมล็ดพันธุ์เข้ามาให้พร้อมปุ๋ยและยาฆ่าแมลง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีการทำการเกษตรแบบการใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ยเคมีและเคมีเกษตรต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรประสบกับภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี เพราะว่าราคาพืชผลทางการเกษตรไม่ได้สูงขึ้นตามราคาของปุ๋ยเคมี-เคมีซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิต สร้างภาระการขาดทุนอย่างถาวรกับเกษตรกรแทบทุกราย เป็นเหตุให้ต้องมีการกู้ยืมเงินมากขึ้น เกษตรกรต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนอื่นอีกหลายแหล่งทุนที่มีอยู่ทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการกู้ยืมเงินจากแห่งหนึ่งไปใช้ให้อีกแห่งหนึ่งหมุนเวียนกันไปไม่รู้จักจบสิ้น เป็นการกู้ยืมเงินแบบหมุนเวียน เป็นวงจรหนี้สินที่พัวพันเกษตรกรแทบทุกคน

เกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนทำการเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด ได้แก่ ลำไย ข้าวโพด มั่นฝรั่ง ถั่วแระ ชิง เป็นต้น มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี ทั้งกำจัดแมลง เชื้อรา ตลอดจนฮอร์โมน อาหารเสริมต่างๆ สำหรับพืช เป็นการลงทุนซ้ำสองในการใช้ปุ๋ย ยาเคมีทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นตามภาวะของตลาด เมื่อมีการปรับราคาน้ำมัน ทำให้ปุ๋ยเคมีซึ่งแพงอยู่แล้วมีราคาเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ซึ่งตรงกันข้ามราคาพืชผลทางการเกษตรกลับถูกลง การสำรวจภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง ในการสรุปรายรับ-รายจ่าย จากการสุ่มการทำข้าวโพดสัตว์ จำนวน 3 ราย ตำบลละ 1 ราย พ.ศ.2556 พบว่ามีรายจ่ายสูงกว่ารายรับ โดยจำแนกเป็นค่าเมล็ดพันธุ์เฉลี่ยต่อไร่ 1,125 บาท ค่ารถไถ 700 บาท ปุ๋ย 1,020 บาท ค่ายาฆ่าหญ้าและยาคุมหญ้า 520 บาท ค่าแรงงาน 1,500 บาท ค่าอาหาร 500 บาท ได้ข้าวโพดเฉลี่ยต่อไร่ 1,433 กิโลกรัม ขาย กิโลกรัมละ 4.30 บาท ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

ในขณะที่เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น วิธีการการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้างเองก็เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่มีการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ปลูกพืชที่กินได้เหลือกินก็แบ่งปัน และจึงจะนำมาขาย ปัจจุบันการทำการเกษตรเป็นการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ มีการลงทุนสูงเพื่อหวังผลตอบแทนสูงเช่นกัน การใช้จ่ายด้านการดำเนินชีวิตก็เป็นไปตามกระแสการพัฒนา เกิดการบริโภคกันอย่างกว้างขวางในยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถเข้าถึงการบริการ การใช้จ่ายใช้สอยได้ทุกหนทุกแห่ง เมื่อมีรายได้น้อยแต่มีค่าใช้จ่ายที่

เกิดขึ้นมากกว่ารายได้ จึงทำให้เกิดการกู้ยืมเงินที่มีแหล่งเงินกู้ยืมอย่างมากมายทั้งในและนอกชุมชนมาใช้จ่ายทั้งในการลงทุนการเกษตร และการใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งจากกระแสการหมุนเวียนของเงินกู้ที่มีอยู่มากมายดังกล่าว เกษตรกรจึงมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายไม่ขาดมือ ขาดการใช้จ่ายแบบยั้งคิด เกิดปัญหาหนี้สินพอกพูนขึ้นทุกวัน

เกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีอยู่ด้วยกัน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลทุ่งหัวช้าง ตำบลตะเคียนปม และตำบลบ้านปวง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 35 หมู่บ้าน มีประชากร ประมาณ 19,312 คน (ข้อมูลจากที่ว่าการอำเภอทุ่งหัวช้าง ปี 2556) เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ สูง และที่ดอน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำนาทั้งข้าวนาปี และข้าวไร่ มันฝรั่ง ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วแระ ชিং นาสุบ ยางพารา ลำไย ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการผลิตเชิงพาณิชย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ยังมีกลุ่มเกษตรกรส่วนหนึ่งที่มีแนวทางในการทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง แต่ก็ยังเป็นเพียงเกษตรกรกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ที่ได้เริ่มจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการวิจัยนวัตกรรมองค์กรเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน ในการรวบรวมเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ซึ่งพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ในอำเภอทุ่งหัวช้างยังทำการเกษตรเชิงพาณิชย์และเป็นการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาที่รับข้อเสนอจากบริษัทในการทำการผลิตพืชผัก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลืองฝักสด ถั่วแระ มันฝรั่ง

มีเกษตรกรจำนวน 5 รายเท่านั้นในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ที่ได้ทำการเกษตรแบบยั่งยืนและได้รับการยอมรับในระดับหนึ่งในระดับจังหวัดและภาค แต่ยังไม่มีการขยายผลในพื้นที่ตำบลทุ่งหัวช้าง ซึ่งเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อการหลุดพ้นจากวงจรดังกล่าวซึ่งได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการเป็นนักวิจัยในโครงการวิจัยดังกล่าว ทำให้เข้าใจถึงความยากของเกษตรกรที่จะเข้าสู่ระบบการผลิตแบบที่พวกเขาทำในการฟื้นฟูวิถีการทำเกษตรแบบยั่งยืน หรือการพึ่งตนเองให้กลับคืนมา จากประสบการณ์การทำงานวิจัยและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษางานเขียนคนทำเกษตรกรรมยั่งยืนเมืองสามหมอก (อรุณี เวียงแสง 2550 : 20) พบว่างานขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนนั้น “ไม่ใช่เรื่องง่าย” เป็นเรื่องทวนกระแสเป็นการก้าวข้าม “กระบวนทัศน์เก่า” สู่ “กระบวนทัศน์ใหม่” ของการเรียนรู้และการพัฒนาเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตวิถีปฏิบัติ และการให้ค่าที่แตกต่างออกไปจากเดิม ซึ่งจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตในแบบ “บริโภคนิยม” สู่ “ชีวิตแบบพอเพียง” เรียบง่ายอิงอาศัยอยู่กับธรรมชาติ

การนำเอาหลักมรณานุสติ ที่เป็นวิถีพุทธธรรมหรือหลักเตือนใจของชาวพุทธมาเป็นเครื่องเปรียบเทียบกับระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้าง เพราะจะสามารถอธิบายให้เกษตรกรได้เข้าใจง่ายขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่คุ้นเคยและทุกคนต้องยอมรับ ได้แก่คำว่า “ไปไม่กลับ” เป็นการทำการเกษตรกระแสหลัก เกษตรเคมี เกษตรพันธะสัญญาที่เกษตรกรส่วนใหญ่กำลังทำกันอยู่ เช่น ยางพารา มันสำปะหลัง ข้าวโพดโดยเป็นเรื่องยากมากที่เกษตรกรจะหวนกลับมาแบบดั้งเดิมที่เป็นการทำเกษตรทำอยู่ทำกินพึ่งตนเองในปัจจุบันการผลิต “หลับไม่ตื่น” การทำการเกษตรในปัจจุบันของเกษตรกรประสบปัญหาขาดทุน แต่ก็จำเป็นต้องทำอยู่แบบเดิมๆ เพราะไม่รู้จะไปทำมาหากินอาชีพอะไรอีก “พื้นไม่มี” ประสบปัญหาหนี้สินไม่สามารถหาทางออกให้กับตนเองได้ และ “หนีไม่พ้น” กับวังวนตนเอง เป็นหนี้สิน การผลิตที่ต้องลงทุนสูง วัสดุราคาแพง ทั้งนี้ “มรณานุสติ” เปรียบเทียบการทำเกษตรของเกษตรกรที่ผ่านมาเปรียบเหมือนชีวิตเกษตรกรที่ตายแล้วและกำลังฟื้นขึ้นมาใหม่ของเกษตรกรเมื่อเกิดหลงผิดหลงทางแล้วจะกลับมาได้หรือไม่ อย่างไร โดยมีเกษตรกรตัวอย่างที่สามารถหลุดพ้นและสามารถเป็นต้นแบบในตำบลทุ่งหัวช้างอยู่จำนวน 5 ราย ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากโครงการวิจัยทั้งโครงการวิจัยเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ และโครงการวิจัยนวัตกรรมองค์กรเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน มีบทสรุปที่บอกให้เห็นถึงผลที่ได้จากการ

เปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรเคมีที่มีการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกหรือเกษตรพันธะสัญญา มาเป็นการทำเกษตรแบบการพึ่งตนเองทั้งในด้านการผลิต การตลาด และด้านสุขภาพ สามารถหลุดพ้นจากวงจรของหนี้สิน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวคิด การปฏิบัติ ความเชื่อมั่นในหลักการเกษตรแบบยั่งยืน และการพร้อมที่จะรับการพัฒนาร้อยกระดับตนเองไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตแบบยั่งยืนในตนเอง ครอบครัว และขยายผลไปยังชุมชน ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเหมือนกับที่มีการสรุปไว้ในโครงการวิจัยนวัตกรรมองค์การกับการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน(ไมตรี นันตะจันทร์, 2556:142) การมีศรัทธาเข้าสู่วิถีการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่มีความสอดคล้องเกื้อกูลกับระบบธรรมชาติ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญก้าวแรกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสำหรับชีวิตเกษตรกร ถ้าหากว่าเกษตรกรมีโอกาสได้เรียนรู้ มีการทบทวนวิถีการผลิตก่อนเปลี่ยนแปลง การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนก็จะมีคามมั่นคงยั่งยืน เพราะเกิด “ปัญญา” ในขณะทบทวนให้มีความสำนึกรู้ว่ามีความผิดพลาดจากระบบคิดในอดีตที่ผ่านมาอย่างไร และส่วนใหญ่ของผู้พลิกกลับปรับเปลี่ยนสู่การผลิตแบบยั่งยืน ต่างมีแนวทางและวิธีการ “พึ่งตนเอง” ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องและสังคมมากยิ่งขึ้น

ด้วยการฟื้นฟูนอกจากจะนำเอาระบบการผลิตแบบพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงคิดค้น และให้แนวทางไว้เพื่อพสกนิกรของพระองค์ได้ตระหนักถึงสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป คือ การพัฒนาในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ หรือจะพูดว่าเป็นโลกแห่งวัตถุนิยมก็ไม่ผิด การพัฒนาทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว จะทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป ครอบครัว / ชุมชนหรือสังคมชนบทล่มสลาย ทางหนึ่งที่ต้องกลับมาทบทวนถึงผล การพัฒนา ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพัฒนาทางวัตถุแบบสุดโต่งจึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีนัก ควรมีการถอยลงมา หรือก้าวอย่างระมัดระวัง หรือจะใช้คำว่าขมิ้มหรือทางสายกลางก็ได้ เมื่อมีระบบเศรษฐกิจระดับใหญ่(ระดับชาติ) หรือ มหาภาคก็ควรมีเศรษฐกิจระดับเล็ก (ชุมชน หรือ ครัวเรือน) ซึ่งจะเป็นฐานที่รองรับระบบเศรษฐกิจใหญ่ หรือข้างบน ซึ่งความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่มีในตัว พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้ คุณธรรม โดยจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน การเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจของคนให้ปกติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญา และความรอบคอบโดยการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หากแม้ว่าเกษตรกรยังไม่เกิดความตระหนักรับรู้และหลงอยู่ในวังวนของการทำเกษตรแบบเดิม ๆ ปัญหาที่จะยิ่งสะสมขึ้นอยู่เรื่อย ๆ เกินกว่าจะหาทางออกให้กับตนเองเองได้จนอาจจะส่งผลกระทบต่อ ครอบครัว ชุมชน และระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดการสะสมปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการลงทุน การเกษตรเพิ่มขึ้น จากการทำการผลิตที่ต้องอาศัยพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นจนนำไปสู่การบุกรุกทำลายป่า เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาทั้งภัยพิบัติ โรคระบาด เป็นต้น การนำเอา วิถีพุทธธรรมมรณานุสติ “ไปไม่กลับ กลับไม่ตื่น พื้นไม่มี หนี้ไม่พัน” ที่เป็นปัญหาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรซึ่งเปรียบเสมือนอาชีพที่ตายไปแล้วหรือการเปลี่ยน สติ จากปัญหา มาเป็นแนวทาง(ปัญญา) ยกระดับปัญญานำแนวทางการทำการเกษตรของตนเองไปสร้างการ เรียนรู้และให้เกิดการยอมรับให้กับเกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้าง เพื่อให้เกษตรกรได้สามารถหลุดพ้นจากวงจร การเกษตรแบบหนี้สินผูกพัน สร้างความสุข ความสมดุลให้กับตนเองและครอบครัวต่อไป นำหลักธรรมเป็นกุศ โลบายมาเป็นการเตือนสติให้หลุดพ้นจากความตายแล้วหรือฟื้นฟูในอาชีพเกษตรกรรมให้เกิดแนวทางใหม่ว่า “ไปให้กลับ กลับให้รีบตื่น พื้นให้ดี หนี้ให้พัน” โดยนำเอาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นการทำเกษตรแบบ พึ่งตนเองเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการวิจัยร่วมกันให้สามารถหาแนวทางในการฟื้นฟูอาชีพทางการเกษตร

ของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยจะมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายเกษตรกรมยังยืนจังหวัดลำพูนในการหนุนเสริมและผลักดันให้เกษตรกรได้มีการพัฒนาศักยภาพในด้านเทคนิคการผลิต การตลาด การรับรองคุณภาพ ทั้งนี้จะผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้างต่อไป

คำถามวิจัย

คำถามหลัก

การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร

คำถามย่อย

- 1) ระบบการผลิตที่ผ่านมาของเกษตรกรในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร? (เกษตรกรอินทรีย์ผสมผสาน และเกษตรกรชุมชนพื้นที่เป้าหมาย)
 - ระบบการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ ในการผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย ผลตอบแทนหรือรายได้ การประเมินความคุ้มค่า
 - รายจ่าย ภาระหนี้สิน ชีวิตความเป็นอยู่ ของเกษตรกร
 - สุขภาพ การเจ็บป่วย และการรักษาโรค
 - ภูมิปัญญา เทคโนโลยีพื้นบ้าน ในการทำการเกษตรของเกษตรกร
 - สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเกษตรกร การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ
 - การพัฒนากลุ่ม/เครือข่าย
 - การเปรียบเทียบการผลิตทั้งในส่วนต้นทุน กำไร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม วิธีการ ของเกษตรกรอินทรีย์ และเกษตรกรปกติชุมชนพื้นที่เป้าหมาย

- 2) แนวทางการฟื้นฟูระบบการทำเกษตรโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง ควรเป็นอย่างไร

ไปให้กลับ หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีคิด กลับออกมาจากการทำเกษตรแบบเดิมได้ เช่น ออกมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรแผนใหม่ เกษตรพันธะสัญญา เพื่อให้พลิกฟื้นกลับมาทำการเกษตรแบบการพึ่งตนเองทางการเกษตรของเกษตรกร

หลักให้คืน หมายถึง การปฏิบัติ(ปรับวิธีทำ) ในการดำเนินการผลิต (ระบบการผลิต และการดำเนินวิถีชีวิต) มาปฏิบัติในแนวทางการดำเนินชีวิตในการทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง

ฟื้นให้ดี หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย เพื่อพลิกฟื้นจากการทำเกษตรที่มุ่งหวังแต่สร้างรายได้ ทำลายระบบนิเวศ เพื่อหาแนวทางการพลิกฟื้นวิธีคิดตนเองของเกษตรกรจากการทำการเกษตรแบบเดิมมาเป็นการทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง

และหนีให้พ้น หมายถึง การค้นพบ แนวทางจัดการตนเอง ให้หลุดพ้นจากเกษตรทาส วงจรเกษตรพันธะสัญญา ให้มีความสามารถในการจัดการตนเอง หลุดพ้นจากการเป็นหนี้ จากโรคภัยไข้เจ็บของเกษตรกร มาสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกร อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
- 2) เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการผลิต ของเกษตรกรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
- 3) เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

- 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตและการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกร
- 2) ปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
- 3) บทเรียนระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกร และการขยายองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรอื่นๆ ในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ผลเชิงพัฒนา

- 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาระบบการผลิตของเกษตรกร อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอยางชุมน้อยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

คำจำกัดความของโครงการ

ระบบการผลิต หมายถึง การผลิตทางการเกษตรทั้งพืชได้แก่ พืชผักผสมผสานทั่วไปทั้งผักพื้นบ้าน ผักตลาด(ผักจีน เช่น คะน้า กวางตุ้ง กะหล่ำ ผักชี เป็นต้น) และสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ปลา เป็ด ไก่ จิ้งหรีด เป็นต้น รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย ผลตอบแทนหรือรายได้ การประเมินความคุ้มค่า และการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายของเกษตรกรอำเภอยางชุมน้อยจังหวัดศรีสะเกษ

การพึ่งตนเอง หมายถึงการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ การพึ่งตนเองได้ทางสังคม การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี และการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

หลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่มีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้ คู่คุณธรรม โดยจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน การเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจของคนให้ปกติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบโดยการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการได้ยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ การพึ่งตนเองได้ทางสังคม การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี และการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

วิถีพุทธธรรม หมายถึง วิถีธรรมหรือวิถีการปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องความหมาย “มรรณานุสติ” คือ “ไปไม่กลับ กลับไม่ตื่น พื้นไม่มี หนีไม่พ้น” โดยนำมาปรับใช้เป็น

ไปให้กลับ หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีคิด กลับออกมาจากการทำเกษตรแบบเดิมได้ เช่น ออกมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรแผนใหม่ เกษตรพันธะสัญญา เพื่อให้พลิกฟื้นกลับมาทำการเกษตรแบบการพึ่งตนเองทางการเกษตรของเกษตรกร

ลับให้ตื่น หมายถึง การปฏิบัติ(ปรับวิธีทำ) ในการดำเนินการผลิต (ระบบการผลิต และการดำเนินวิถีชีวิต) มาปฏิบัติในแนวทางการดำเนินชีวิตในการทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง

ฟื้นให้ดี หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย เพื่อพลิกฟื้นจากการทำเกษตรที่มุ่งหวังแต่สร้างรายได้ ทำลายระบบนิเวศ เพื่อหาแนวทางการพลิกฟื้นวิถีชีวิตตนเองของเกษตรกรจากการทำการเกษตรแบบเดิมมาเป็นการทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง

และหนีให้พ้น หมายถึง การค้นพบ แนวทางจัดการตนเอง ให้หลุดพ้นจากเกษตรทาส วงจรเกษตรพันธะสัญญา ให้มีความสามารถในการจัดการตนเอง หลุดพ้นจากการเป็นหนี้ จากโรคภัยไข้เจ็บของเกษตรกรมาสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกร อย่างยั่งยืน

เกษตรยั่งยืน หมายถึงการยึดหลักการผลิตที่เหมาะสมกับระบบนิเวศโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดไม่ขาดทุนและมีประสิทธิภาพไม่ก่อให้เกิดผลเสียทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อสภาพ แวดล้อม สามารถดำรงอยู่ได้ยาวนานจนถึงคนรุ่นต่อไป

เกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง หมายถึง เกษตรกรที่มีอาชีพทำการเกษตรและอาศัยอยู่ในตำบลทุ่งหัวช้าง ตำบลตะเคียนปม และตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบทชุมชนอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

1. ประวัติอำเภอทุ่งหัวช้าง

เมื่อประมาณ 350 ปีที่ผ่านมา มีเจ้าแม่จามรี พร้อมลูกขุน ทหารเอก ชาวบ้าน ไพร่พล เคลื่อนย้าย มาตามเส้นทางที่เดินทางมา เสด็จมา นำทัพ ผ่านมา อ.ลี้ อีกเส้นทางหนึ่งมาทางต้นน้ำแม่ลี้ เขตบ้านทุ่งข้าวหาง ตำบลตะเคียนปม และมีการสร้างที่อาศัย/สร้างบ้านในเวลาต่อมา ตามชื่อของพาหนะ หรือช้าง และตามแหล่ง ธรรมชาติ และส่วนหนึ่ง การสร้างที่อาศัย/หมู่บ้านเขตตำบลบ้านปวง และทุ่งหัวช้างบางส่วน ได้มีชาวบ้าน อำเภอลำปาง อำเภอยะลา และอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อาศัยในเขตลุ่มน้ำแม่ลี้ ที่เคยเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของลาว แจ๊ะ มาก่อน การแสวงหาที่ดินทำกิน และพื้นที่เลี้ยง สัตว์ เป็นเหตุผลหลักในการย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าการหลบหนีภัยสงครามก็เป็นเหตุผลหนึ่ง ของการมีความจำเป็นที่จะต้องหาถิ่นฐานที่ทำกินที่ปลอดภัย และห่างไกลจากเจ้านาย ซึ่งในช่วงปี 2317-2330 พระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ได้ร่วมมือกับพระยาตากวילה แห่งเมืองลำปางยกทัพขึ้นมาทำ สงครามกับเมืองเชียงใหม่ ในขณะนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า โดยนัดหมายกันมาตีเมืองเถินในเขตลุ่มน้ำลี้

อำเภอทุ่งหัวช้าง เดิมเป็นพื้นที่ 3ตำบล ขึ้นต่ออำเภอ ลี้ และเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ปี 2520 เป็นอำเภอทุ่งหัวช้าง เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2536 อำเภอที่อยู่ห่างไกล เส้นทางสัญจรลำบาก ผู้คนภายนอกไม่อยากจะเข้ามาเที่ยว มาทำงาน ในอดีต-ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสภาพชุมชน/สังคมที่ปรับเปลี่ยนไปอย่าง รวดเร็ว อำเภอทุ่งหัวช้างมีการเปลี่ยนแปลงไปเร็วเช่นกัน มีการปกครองโดยที่ว่าการอำเภอ เมืองครุฑปกครอง ส่วนท้องถิ่น 3 ตำบล/3 อบต. และมีเทศบาล 1 แห่ง

อำเภอทุ่งหัวช้าง มีชุมชน/ชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ ตามแนวยาวของแม่น้ำลี้ และแนวของลำห้วยต่างๆที่ เป็นสาขาของแม่น้ำลี้มากมายหลายลำห้วย เช่น ห้วยแม่หาง ห้วยหลวง ห้วยแม่ปวง ห้วยอูม ห้วยปิง ห้วยแม่ แพน เป็นต้น ทั้งหมดมีหมู่บ้าน 35 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านพื้นราบ/คนไต 21 หมู่บ้าน คนยอง 2หมู่บ้าน คนกระ เหยียง 12 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นตำบล ดังนี้

- 1.ตำบลทุ่งหัวช้าง 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 5 หมู่บ้าน ,มีหมู่บ้านคนกระเหยียง 7 หมู่บ้าน
- 2.ตำบลตะเคียนปม 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 4 หมู่บ้าน ,มีหมู่บ้านยอง 2 หมู่บ้าน ,มีหมู่บ้านคน กระเหยียง 6 หมู่บ้าน
- 3.ตำบลบ้านปวง 11 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 7 หมู่บ้าน , มีหมู่บ้านกระเหยียง 4 หมู่บ้าน

2. สภาพโดยทั่วไป

คำขวัญอำเภอ “แหล่งกำเนิดต้นน้ำลี้ ฝีมือเลืดยกดอกไม้ ศูนย์รวมใจพระธาตุดอยงวงคำ งามเลิศ ลำอ่างเก็บน้ำแม่ปิ่นแดง ผู้คนครัดเคร่งคุณธรรม น้ำใจงามนามระปือคือทุ่งหัวช้าง”

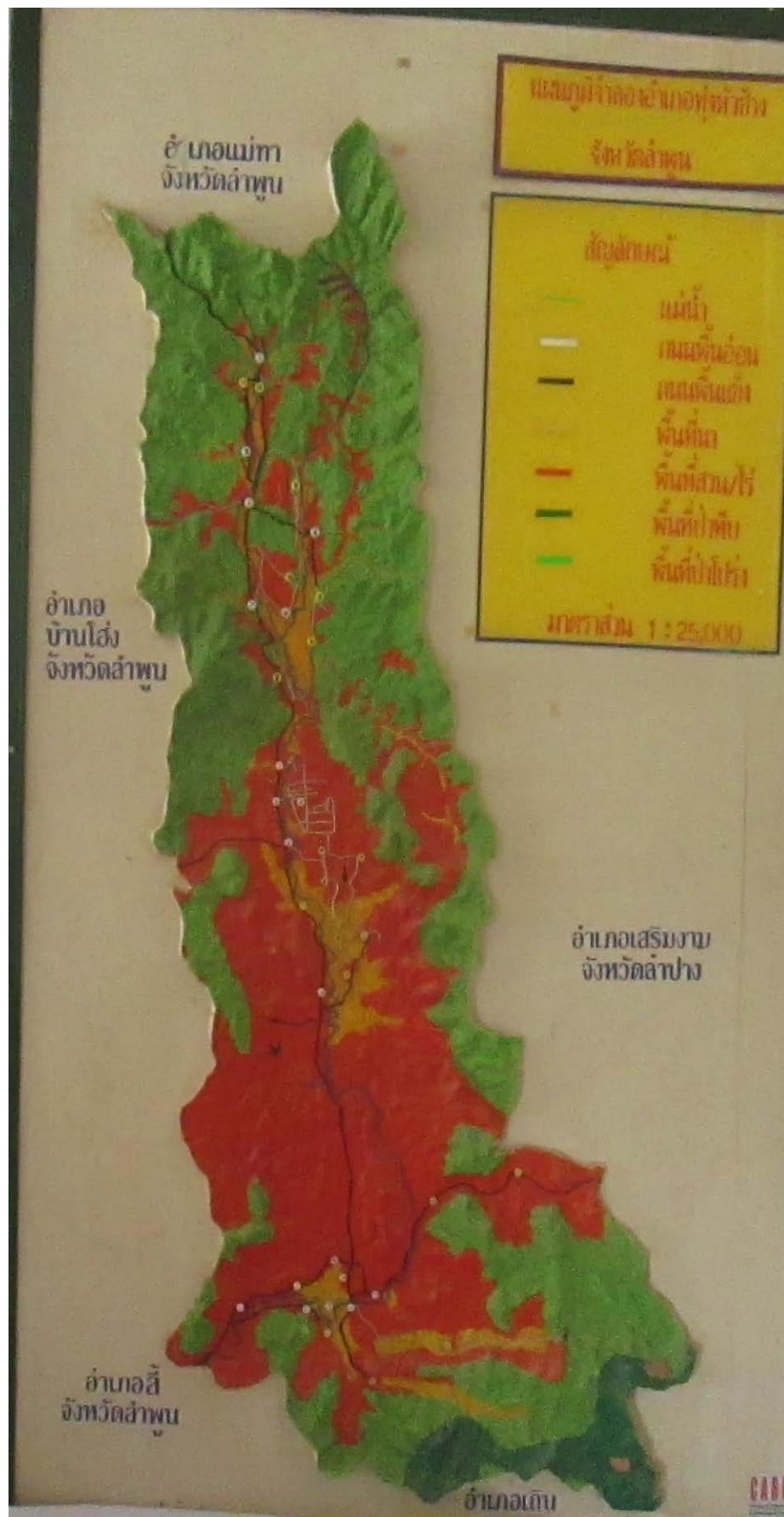
ที่ตั้ง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17 องศา 50 ถึงเส้นรุ้งที่ 18 องศา 17 และเส้นแวงที่ 98 ถึงเส้นแวงที่ 99 องศา

ขนาด อำเภอทุ่งหัวช้าง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 950 ตร.กม. หรือ 593,750 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ของ ตำบลบ้านปวง 275 ตร.กม. ตำบลตะเคียนปม 360 ตร.กม. และตำบลทุ่งหัวช้าง 315 ตร.กม.

รูปร่างและลักษณะ มีรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความยาวจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ (ตามลำน้ำลี้) ระยะทาง 45 กม. ส่วนกว้างที่สุด ระยะทาง 22 กม.

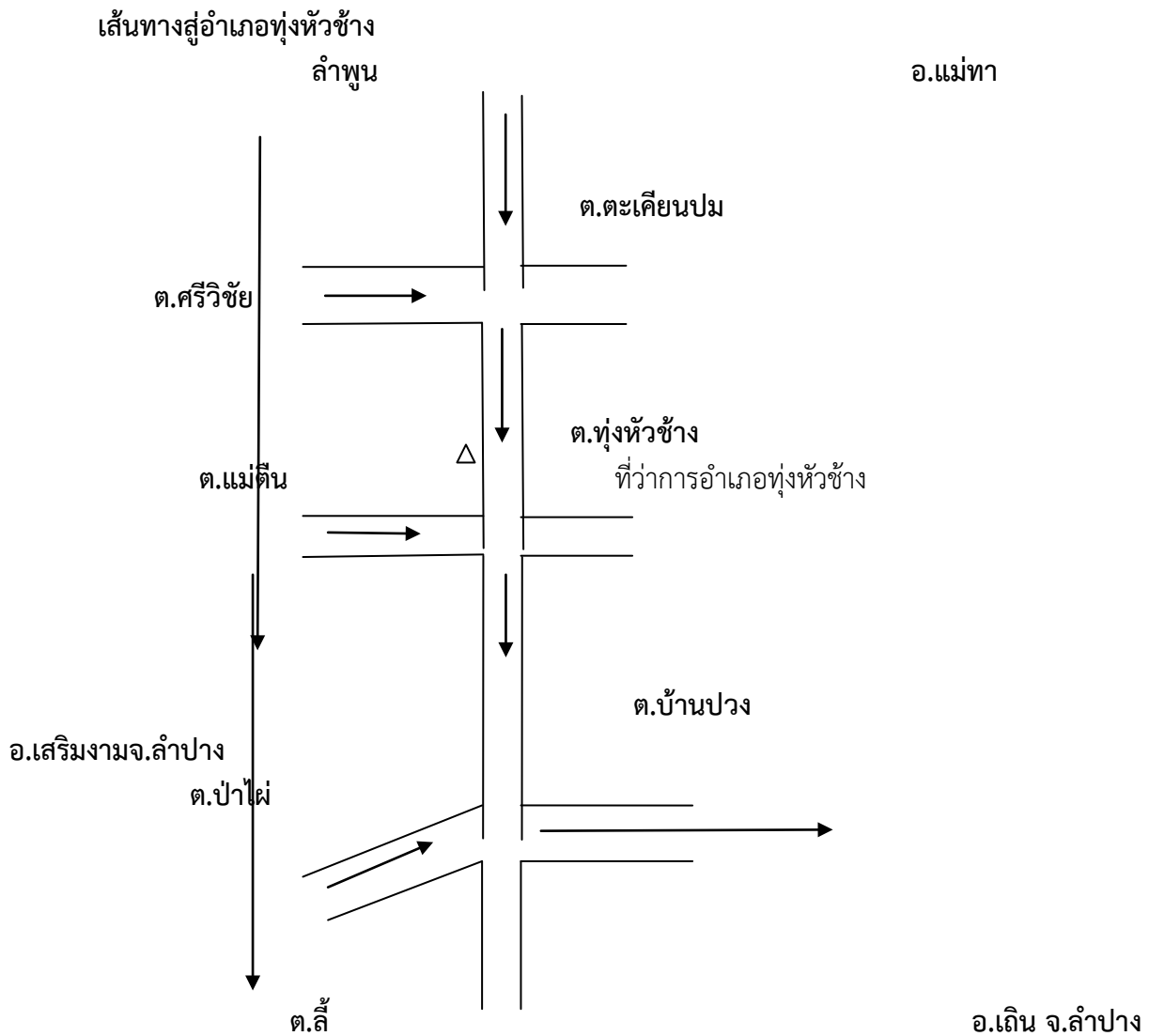

3. ที่ตั้ง (แผนที่สังเขป)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าแม่ลอบ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลเสริมชัย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลลี่ อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าไผ่ ตำบลแม่ตืน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน

4. ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอทุ่งหัวช้าง

สภาพภูมิประเทศ/พื้นที่ เป็นภูเขา/เป็นดอย /ที่เนินสูง-ที่ดอน เป็นส่วนมาก และที่ราบลุ่ม ริมแม่น้ำลี้ และริมลำห้วย บางส่วน เป็นพื้นที่สร้างบ้านเรือน/หมู่บ้าน และการทำนา การทำสวนเพาะปลูกพืชผักต่างๆ และพื้นที่สูง/ที่ดอน ใช้การปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่นการปลูกข้าวโพด ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกชิง ลำไย เป็นต้น ตำแหน่งที่ตั้งอำเภอทุ่งหัวช้าง อยู่ลักษณะแอ่งก้นกระทะ อยู่ในเขตร้อน และ เขตอากาศอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศเย็นค่อนข้างหนาวจัด เพราะมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ในครั้งอดีต แต่ปัจจุบันสภาพป่าไม้หายไปมาก แปลเป็น

พื้นที่ปลูกพืชเพื่อการตลาด สภาพภูมิอากาศเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิม หนาวร้อนก็ร้อนมาก หนาวฝนก็แล้ง ฝนตกน้อย ไม่ตามฤดูกาล แม่น้ำลี้แม่น้ำแห้งขอดในหน้าแล้ง หน้าหนาว อากาศหนาวน้อยลง มีระยะสั้นกว่าเดิม การเก็บน้ำในแม่น้ำลี้ไม่ค่อยอยู่ เก็บกักได้ยาก ถึงแม้จะมีเหมืองฝายกันในทุกตำบลก็ตาม สิ่งสำคัญหน้าดินพังทลายมาทับถมบริเวณหน้าฝาย ทำให้หน้าฝายมูลตื้นเขิน สามารถเก็บกักน้ำได้น้อย โดยเฉพาะหน้าแล้งไม่มีน้ำเลย และขณะเดียวกันแม่น้ำก็ตื้นเขินเช่นกัน เพราะว่ามีการทำลายป่าไม้/ตัดไม้ไปมาก เปิดพื้นที่การเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์มากขึ้น และช่วงหนึ่งมีโครงการขุดลอกแม่น้ำลี้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในเขตริมฝั่งแม่น้ำลี้ถูกทำลายไปเกือบหมด เช่น ต้นไม้ไค้่นุ่น ไผ่มะเดื่อ ฝิ่งแม่ลี้เดิมพังทลาย เป็นต้น

5. ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน/ชาวบ้าน

อาชีพของประชาชน/ชาวบ้านในอำเภอทุ่งหัวช้างทุก หมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร 95% เป็นการเกษตรที่พึ่งพาใช้สารเคมี เป็นส่วนมาก การเกษตรเพื่อการขาย ตอบสนองต่อนายทุน/หรือบริษัท ที่เข้ารุกพื้นที่ อำเภอทุ่งหัวช้างเป็นเวลา เกือบ 15 ปี เป็นผลทำให้การเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านขาดความเข้มแข็ง ขาดทุน สุขภาพก็ไม่ดี เป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น และมีอาชีพการอุตสาหกรรมระดับครัวเรือน เช่น การทอผ้าไหมยกดอก โดยมีแกนนำในหมู่บ้าน/ตำบลนำการเข้ามาของบริษัท เช่น บริษัทลำพูนไหมไทย การเลี้ยงไก่ หมู ระดับฟาร์มใหญ่ของบริษัทเบทาโกร/ซีพี

รับจ้างทั่วไป ทั้งในพื้นที่ การรับจ้างทำสวน ทำนา การเลี้ยงสัตว์ และนอกพื้นที่ การรับจ้างต่างประเทศ การทำงานที่นิคมอุตสาหกรรม ลำพูน ต่างจังหวัด และรับราชการ เป็นต้น

ข้อมูลประชากร อาชีพ รายได้ จำนวนประชากร ปี 2557

- จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 7,605 ครัวเรือน
ประชากร ทั้งหมด 19,569 คน ชาย 9,927 คน หญิง 9,642 คน (ข้อมูลจากรายงานสถิติบ้านสำนักทะเบียนอำเภอทุ่งหัวช้าง ข้อมูล ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2558)
- อาชีพหลัก (1) การเกษตรกรรม (ทำสวน/ทำนา/เลี้ยงสัตว์) จำนวน 5,500 ครัวเรือน
(2) การทอผ้าไหมจำนวน 350 ครัวเรือน

6. ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอ/ตำบล/หมู่บ้าน/ชุมชน

- พื้นที่ทั้งหมด ของอำเภอทุ่งหัวช้าง มีจำนวนประมาณ 950 ตร.กม. หรือ 593,750 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำการเกษตร 53,477 ไร่ พื้นที่ทำนา 10,191 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง พื้นที่ทำไร่ 38,851 ไร่ / พื้นที่ทำสวน 10,207 ไร่
- ป่าชุมชน 35 หมู่บ้าน จำนวนรวมทั้งหมดประมาณ 421 ตารางกิโลเมตร
- แหล่งน้ำสาธารณะ แม่น้ำลี้ เป็นแม่น้ำสายหลักสายเดียวที่หล่อเลี้ยงคนอำเภอทุ่งหัวช้าง และมีลำห้วยมากมายเป็นสาขา แม่น้ำลี้ เช่น ห้วยแม่หาง ห้วยหลวง ห้วยน้ำดิบ ห้วยแม่ปวง ห้วยแม่แพม ห้วยฮ่อม จ๋อม ห้วยอูม
- การเกษตรกรรม อำเภอทุ่งหัวช้าง มีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 53,477 ไร่
มีพืชเศรษฐกิจ แบ่งได้ดังนี้

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก(ไร่)	จำนวนราย
1	ข้าวเหนียว	10,191	2,703
2	ข้าวไร่	1,136	754
3	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูฝน	38,851	2,359
4	ข้าวนาปี	10,191	2,714
5	ถั่วพิวดำ	101	63
6	ไม้ดอก	9	3
7	ยาสูบพันธุ์พื้นเมือง	110	45
8	ลำไย	10,207	1,156
9	ชมพู	18	9
10	ข้าวโพดผลิตเมล็ดพันธุ์	181	111
11	หอมแดง	61	20
12	กระเทียม	293	315
13	ถั่วเหลืองฝักสด	497	269
14	ถั่วลิสง	933	359
15	ยางพารา	299	38
16	มะม่วง	1,456	491
17	มันฝรั่ง	3,400	1,116
18	ชิง	4,500	53

ข้อมูลจาก สำนักงานเกษตรอำเภอทุ่งหัวช้าง

มีข้อมูลจำนวนสัตว์ (ข้อมูลจากกรมปศุสัตว์)

สัตว์ที่เลี้ยง	จำนวน(ตัว)
โค	2,889
กระบือ	552
สุกร	7,619
เป็ด	329
ไก่	90,341
สุนัข	2,951
แมว	307

แหล่งน้ำกินใช้

- บ่อน้ำบาดาล	จำนวน	69 บ่อ	(มีน้ำตลอดปี 57 แห่ง)
- บ่อน้ำตื้น	จำนวน	549 บ่อ	(มีน้ำตลอดปี 510 แห่ง)
- สระน้ำเพื่อการเกษตร	จำนวน	90 แห่ง	(มีน้ำตลอดปี 57 แห่ง)
- อ่างเก็บน้ำ	จำนวน	36 แห่ง	(มีน้ำตลอดปี 35 แห่ง)

- ฝาย จำนวน 189 แห่ง (มีน้ำตลอดปี 108 แห่ง)
- แม่น้ำ ลำคลอง ลำห้วย สายหลัก จำนวน 62 สาย

7. ข้อมูลงานประเพณี/แหล่งท่องเที่ยว

- ประเพณีดั้งเดิมของพุทธศาสนา เช่นวันเข้าพรรษา เดือนสี่เป็ง กินสลากภัต รอยหลวง งานบุญต่างๆ
- การเลี้ยงผีปู่ย่า ในเดือน 9 แรม 9 ค่ำ (เหนือ)
- เลี้ยงผีเสื้อบ้าน(เจ้าพ่อน้อยบุญศรี/เจ้าพ่อขอมือเหล็ก)/ผีเสื้อตำบล (เจ้าพ่อปิ่นมะหาด/เจ้าพ่อปู่เหลียงรอบ 1 ปี ทุกปี (เลี้ยงไก่) รอบ 3ปี/4ปี เลี้ยงหมู และรอบ 6 ปี-12ปี เลี้ยงควาย
- เลี้ยงผีฝาย ทั้งหมดฝายในเขตแม่น้ำลี้ จำนวน 24 ฝาย

8. สถานที่ท่องเที่ยวหมู่บ้าน/โบราณสถาน/โบราณวัตถุ

- 1) พระบาทสร้อย บ้านหนองป่าตึง พระบาทดินนก บ้านสันดอนมูล พระธาตุหัวขัว พระธาตุดอยกวาง คำ บ้านโป่งแดง พระธาตุวัดแอ้ว บ้านปวง พระธาตุดอยหลวง บ้านทุ่งหัวช้าง
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรรมจาวสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง-ลี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ระบบการผลิตเกษตรกรรม

รศ.ดร.อานัฐ ตันโช (2550) จากสภาพปัญหาการเกษตรที่เกิดขึ้น ทำให้แนวคิดที่มุ่งแสวงหาทางออกให้แก่สังคมในด้านการเกษตร ได้มีทางเลือกใหม่เกิดขึ้น ซึ่งปฏิเสธแนวคิดการทำการเกษตรแผนใหม่ แม้ว่าเกษตรกรรมแบบเคมีจะยังคงเป็นกระแสหลักของระบบการเกษตรของประเทศไทย แต่แนวโน้มของการทำการเกษตรกรรมเช่นนี้กำลังเสื่อมโทรมลง โดยปัจจุบันเกษตรกรรมทางเลือกได้กลายเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากความล้มเหลวของระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ และได้ก่อให้เกิดผลกระทบมากมายหลายประการ ขณะเดียวกันเกษตรกรรมทางเลือกก็เป็นที่สนใจของหน่วยงานของรัฐ และเอกชนหลายองค์กร

เกษตรทางเลือกเป็นการทำการเกษตรอีกแบบหนึ่ง ที่ไม่ใช่เกษตรเคมีดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เป็นการทำการเกษตรที่เน้นการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก แบะวัสดุคลุมดิน การผสมผสานการปลูกพืชและสัตว์ ลดการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชหรือลดการใช้สารเคมีสังเคราะห์ และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้น้อยลงจนถึงขั้นไม่ใช้เลย

เกษตรทางเลือกมีเป้าหมายในการผลิตอาหารและปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่าผลิตเพื่อการค้าส่งออก เกษตรกรจึงไม่ต้องวิ่งไปตามกระแสของตลาด อาหารที่ผลิตได้ก็เป็นอาหารที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง เกษตรทางเลือกมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ซึ่งปัจจุบันเกษตรทางเลือกมีอยู่หลายกลุ่ม ส่วนใหญ่จะมีหลักการและวิธีการที่ใกล้เคียงกัน แต่จะมีแตกต่างกันบ้างตามแนวคิด และวิธีปฏิบัติไปตามสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมได้แก่

1. เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) เกษตรธรรมชาติเป็นระบบเกษตรที่คำนึงถึงระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมมีหลายแนวคิดที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เช่น แนวคิดของมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ แนวคิดเกษตรธรรมชาติคิซุของโมกิจิ โอคาตะ และ แนวคิดเกษตรธรรมชาติเกาหลีของ ฮาน คิว โซ ส่วนใหญ่แนวคิดของ

เกษตรธรรมชาติจะมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ การไม่ไถพรวนดิน ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช ใช้การคลุมดิน ใช้พลังงานจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับดินเป็นอันดับแรกด้วยการปรับปรุงดินให้มีพลังในการเพาะปลูก เหมือนกับดินในป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอันตรายต่อเกษตรกรและผู้บริโภค สามารถให้ผลผลิตที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพ ถือได้ว่าเป็นระบบเกษตรที่มีความยั่งยืนมั่นคง

แนวทางของเกษตรธรรมชาติ เป็นแนวทางที่จะทำให้ดินเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นดินที่มีชีวิต สามารถเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตสูง และมีคุณภาพดีไม่ว่าจะเป็นพืชไร่ นาข้าว พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ และเป็นแนวทางการผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษทางการเกษตรทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ไม่มีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายของเกษตรธรรมชาติ

1. ปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ และจัดระบบนิเวศให้เกื้อกูลกัน
2. ผลิตอาหารที่มีรสชาติตามธรรมชาติ และไม่มีสารพิษ
3. ผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัยจากสารพิษจากกระบวนการผลิต
4. เกษตรธรรมชาติ เป็นระบบการเกษตรแบบยั่งยืน รักษาสมดุลธรรมชาติ

จุดเด่นของเกษตรธรรมชาติ

1. การฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศ
2. การลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก

2. เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรทางเลือกที่หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่างๆ ที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดแลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยชีวภาพ และเน้นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements) หรือ IFOM ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี่ยงหลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย”

หลักการทำเกษตรอินทรีย์

1. ให้ความสำคัญกับการป้องกันการสูญเสียธาตุอาหารที่เกิดจากระบบการผลิต ลดการพึ่งพาแหล่งธาตุอาหารจากนอกฟาร์มที่มากเกินไป

2. การคลุมดิน ถือเป็นหัวใจของเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรต้องหาอินทรีย์วัตถุต่างๆ มาคลุมหน้าดินอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นฟาง ใบไม้ ซึ่งอินทรีย์วัตถุเหล่านี้จะกลายเป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตและจุลินทรีย์ในดิน ทำให้ดินฟื้นกลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้การไม่ใช้สารเคมีต่างๆ เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ยังเป็นการช่วยทำให้ดินสามารถฟื้นความสมบูรณ์ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้พืชที่ปลูกมีความแข็งแรงต้านทานโรคและแมลงรวมทั้งให้ผลผลิตสูง

3. สร้างความหลากหลายที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุลในระบบนิเวศ โดยการปลูกพืชร่วมกันหลายชนิดในเวลาเดียวกัน หรือเหลื่อมเวลากัน การปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนับเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นการลดความเสี่ยงจากปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดอีกด้วย นอกจากนี้การไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะมีส่วนช่วยให้ศัตรูธรรมชาติสามารถควบคุมศัตรูพืช ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลนิเวศการเกษตรอีกรูปแบบหนึ่ง

มีหลายองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทาง ที่เป็นแนวทางการผลิตที่สอดคล้องกับการตลาดของแต่ละองค์กรในแต่ละประเทศ โดยในกรณีประเทศไทยมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หลายมาตรฐานทั้งในระดับประเทศและในระดับนานาชาติ โดยปัจจุบัน แนวทางเกษตรอินทรีย์ได้รับการตอบรับทั่วโลกมีรูปแบบและแนวทางที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและภูมิภาค

3. เกษตรยั่งยืน (Sustainable Agriculture)

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นเกษตรทางเลือกอีกแนวทางหนึ่ง โดยเป็นแนวทางการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของ เกษตรกรและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของชุมชนหลายระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ ซึ่งความเคลื่อนไหวด้านเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรและองค์กรที่ก่อตัวขึ้นในสังคมไทยเริ่มตั้งแต่ปลายปีพ.ศ. 2520 เป็นต้นมา เกษตรกรรมยั่งยืนจะมีแนวคิดและวิธีการปฏิบัติสวนทางกับการเกษตรแผนใหม่ ที่ใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกจำนวนมากและก่อให้เกิดสภาพเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในเวลาต่อมา แต่เกษตรกรรมยั่งยืนจะมีรูปแบบการทำการเกษตรที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ มีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ เป็นธรรมทางสังคม และมีมนุษยธรรม และระบบเกษตรกรรมยั่งยืนจะเป็นระบบการเกษตรที่รักษาอัตราการผลิตพืชและสัตว์ ให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายในระยะยาวติดต่อกัน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายหรือไม่เหมาะสม นอกจากนี้ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคให้สอดคล้อง กับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ดังนั้นการทำเกษตรกรรมยั่งยืนจึงไม่ได้หมายความว่าเพียงการปรับเปลี่ยนเทคนิค วิธีการทำการเกษตร หากยังหมายรวมถึงการสอนให้มีการปรับเปลี่ยนคุณค่าและกฎเกณฑ์การใช้ชีวิตไปใน เวลาเดียวกัน

ในระบบเกษตรยั่งยืนเป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสานที่มีทั้งการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดที่ผสมกันและมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างลงตัว ในการปลูกพืชจะมีการใช้พื้นที่ปลูกให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการปลูกพืชต่างระดับกันเพื่อให้พืชแต่ละระดับได้ใช้แสงโดยทั่วกัน และเกื้อกูลกันระหว่างพืชแต่ละชนิด และในการเลือกพืชแต่ละชนิดหรือรูปแบบการปลูกพืชจะพิจารณาจากสภาพพื้นที่แต่ละแห่งด้วย สำหรับการเลี้ยงสัตว์ก็จะใช้หลักการจัดการที่เกื้อกูลกันระหว่างสัตว์เลี้ยงด้วยตัวเอง หรือระหว่างสัตว์เลี้ยงกับพืชที่ปลูก เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว ปลาจะกินสาหร่ายในนาข้าว และถ่ายมูลออกมาเป็นปุ๋ยให้แก่ข้าว การเลี้ยงไก่บนบ่อปลา ไก่จะถ่ายมูลลงในบ่อปลาและมูลนั้นก็จะกลายเป็นอาหารให้กับปลาในบ่อต่อไป

เนื่องจากระบบเกษตรยั่งยืนเป็นระบบเกษตรที่มีความหมายค่อนข้างใกล้เคียงกับระบบเกษตรผสมผสานแต่จะเน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความยั่งยืน ดังนั้นระบบการเกษตรแบบใดก็ตามที่มีรูปแบบที่ทำให้เกิด

ความมั่นคงต่อเกษตรกร และมีผลในระยะยาวจึงจะถูกรวมเข้ามาอยู่ในระบบเกษตรยั่งยืน อาทิเช่น เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร และเกษตรผสมผสาน

4. เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming)

เกษตรผสมผสานจัดเป็นเกษตรทางเลือกที่เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่มีกิจกรรมตั้งแต่สอง ชนิดขึ้นไป ในช่วงเวลาและพื้นที่เดียวกัน เช่น การปลูกพืชและมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน มีการเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรม เช่น ระหว่างพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ ลักษณะการเกื้อกูลกันของระบบเกษตรผสมผสาน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในที่สุด ซึ่งเป็นวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน พื้นที่อย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ในด้านเทคนิคและการจัดการพื้นที่เกษตรนั้น เกษตรผสมผสานให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างความหลากหลายของพืช สัตว์ และทรัพยากรชีวภาพ การใช้ประโยชน์เกื้อกูลกันระหว่างกิจกรรม การใช้วัสดุหรือพืชคลุมดิน การปลูกพืชหลายระดับ มีแหล่งน้ำในพื้นที่ ซึ่งจะไม่นั่นหนักในข้อปฏิบัติ เช่น มีการไถพรวนหรือใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกันก็ได้

เกษตรผสมผสานเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในประเทศไทยเมื่อประมาณปี 2527-2528 ซึ่งเกิดจากการที่เกษตรกรชาวนาของไทยประสบปัญหาการค้าข้าวตกต่ำอย่างรุนแรง ส่งผลให้ชาวนาที่ต้องพึ่งพารายได้จากการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวเกิดความเดือดร้อนอย่างหนัก ทำให้ต้องหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ก็ใช้ว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถาวร เพราะราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับการส่งออกและราคาตลาดโลก เกษตรกรที่เลิกทำนาแล้วหันไปปลูกพืชชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ฯลฯ ในที่สุดก็ประสบปัญหาเช่นเดิม ดังนั้นจึงได้เกิดกระแสแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรแบบเดิมมาเป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อป้องกันปัญหาความเสี่ยงจากราคาผลผลิตตกต่ำได้

“การทำเกษตรผสมผสาน” มีความแตกต่างจากการทำเกษตรหลายๆ อย่างที่เรียกว่า “ไร่นาสวนผสม” (Mixed Farming) ตรงที่เกษตรผสมผสานมีการจัดการกิจกรรมการผลิตผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสูงสุด มิใช่มีกิจกรรมการผลิตหลายๆ อย่างเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนเป็นหลักอย่างการทำไร่นา สวนผสม แต่บางครั้งการทำไร่นาสวนผสมอาจมีกลไกการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตได้ บ้าง แต่ก็เป็นเพียงเล็กน้อย มิใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจและการจัดการของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม การทำไร่นาสวนผสมอาจเป็นบันไดขั้นต้นของการทำเกษตรผสมผสานได้อีกทางหนึ่ง

5. เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture)

เกษตรทฤษฎีใหม่มีแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกิดจากพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการที่ได้ทรงคิด ดัดแปลงปรับปรุง และแก้ไขให้การพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นงานที่ดำเนินการไปได้โดยง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวมของธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้ทรงคิด และคำนวณตามหลักวิชา ถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีอยู่มากมายหลายประเภท แตกต่างกันไปตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นๆ ซึ่งส่วนมากเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านการทำมาหากินของประชาชนเป็นสำคัญ หลักสำคัญของทุกเรื่องก็คือ ความเรียบง่าย ทั้งนี้ทรงใช้คำว่า “Simplify” หรือ

“Simplicity” ทั้งในแนวคิดและด้านเทคนิควิชาการจะต้องสมเหตุสมผล ทำให้รวดเร็วและสามารถแก้ไข ปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนต้องมุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีหลักการดังนี้

- 1) เป็นรูปแบบการทำเกษตรเหมาะสมสำหรับพื้นที่ขนาดเล็กประมาณ 10-20 ไร่
- 2) ให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองได้แบบค่อยเป็นค่อยไป ตามกำลัง
- 3) ทำกิจกรรมการเกษตรหลายอย่าง เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และสร้างสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ

4) แบ่งพื้นที่การเกษตรออกเป็นส่วนๆ ได้แก่

- 4.1 ให้มีแหล่งน้ำในไร่นา เพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง 30% ของพื้นที่
- 4.2 ให้มีพื้นที่ทำนาปลูกข้าวในฤดูฝนไว้บริโภค ให้พอเพียงตลอดปี 30% ของพื้นที่
- 4.3 ให้มีพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล พืชสมุนไพร 30% ของพื้นที่
- 4.4 ให้มีพื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่นๆ 10% ของพื้นที่

ความสัมพันธ์ของพื้นที่ทั้ง 4 ในพื้นที่ 5 ไร่ 10 ไร่ หรือ 14 ไร่ การทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือ การหมุนเวียนการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน ปัจจัยการผลิต หรือเศษเหลือใช้จากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงวิถีของการเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีพื้นฐานอยู่ที่เกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง และเป็นการเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ทั้ง 4 ส่วน ที่พระองค์ท่านได้มีสายพระเนตรอันยาวไกล เห็นถึงประโยชน์จากการหมุนเวียนของวัสดุเหลือใช้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ตลอดจนการรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

6. วนเกษตร (Agro Forestry)

วนเกษตร คือ เกษตรทางเลือกรูปแบบหนึ่งโดยเป็นการทำเกษตรที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่างกิจกรรมการเกษตร การป่าไม้ รวมถึงการเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เดียวกันหรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป โดยเป็นกิจกรรมที่ความสอดคล้อง และเกื้อกูลกับระบบนิเวศน์ ป่าไม้ในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างสม่ำเสมอตลอดไป คำนึงถึงหลักความสมดุลตามธรรมชาติของระบบนิเวศเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการ ในขณะที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตของสังคมชาวชนบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ ให้มากที่สุด

วนเกษตร มาจากคำว่า **วน** ที่หมายถึง ป่าที่มีความหลากหลายของทรัพยากรที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต และคำว่า **เกษตร** หมายถึง การใช้ที่ดินในการผลิตพืช หรือสัตว์ เช่นการเพาะปลูกพืช การทำป่าไม้ ประมง ปศุสัตว์ ต่างๆ ดังนั้น **วนเกษตร** จึงหมายถึง การใช้ที่ดินในการผลิตพืช และสัตว์ให้มากขึ้น หรือมีความซับซ้อนและหลากหลายทางชีวภาพใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุด หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การทำเกษตรรวมกันกับการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีรากฐานหรือปัจจัยการผลิตที่มาจากท้องถิ่นเอง ทั้งนี้การทำวนเกษตรจะมีลักษณะแตกต่างหรือผันแปรไปตามสภาพพื้นที่ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และความรู้ ความสามารถในการจัดการของแต่ละท้องถิ่นเอง

ระบบวนเกษตรสามารถแยกออกเป็น 4 รูปแบบองค์ประกอบของกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. ระบบป่าไม้ร่วมกับการปลูกพืชเกษตร เป็นการปลูกพืชเกษตรแทรกในพื้นที่สวนป่า ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น ปลูกต้นไม้แนวขอบรอบนอกของแปลงปลูกพืชเกษตร ปลูกต้นไม้สลับแถวเว้นแถว ปลูกสลับเป็นแถบๆ หรือปลูกผสมกันอย่างไม่เป็นระเบียบระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร
2. ระบบป่าไม้ร่วมกับการทำปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างพื้นที่ ป่าไม้ และการเลี้ยงสัตว์ โดยปลูกหญ้าหรือพืชอาหารสัตว์ในวนป่า แล้วปล่อยสัตว์เข้าไปเลี้ยงในสวนป่าโดยตรง

3. ระบบเกษตรป่าไม้และปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างกิจกรรมหลักทั้งสาม คือ การป่าไม้ การเกษตร และการปศุสัตว์ ควบคู่ไปพร้อมๆ กัน เป็นการรวมสองระบบข้างต้นเข้าด้วยกัน

4. ระบบป่าไม้ร่วมกับการทำประมง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างพื้นที่ ป่าไม้ และการประมง เช่น การทำฟาร์มกุ้ง และทำฟาร์มหอยตามป่าชายเลน หรือการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามร่องน้ำระหว่างแถวหรือคันคูของต้นไม้

2) วิถีพุทธธรรม

พุทธศาสนามีจุดหมายของความสุข 2 ประการ คือ โลกียสุข และโลกุตตรสุข เป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นความสุขที่พัวพันทรัพย์สินสมบัติและวัตถุกามต่าง ๆ เป็นประเภทามิสสุข (กาม กิณ เกียรติ) ความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้ เพราะเป็นความสุขของการแสวงผลและการจะได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการของตนเองตามความปรารถนา ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของผู้สิ้นกิเลสสาสวะและสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว เป็นความสุขที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน ไม่พัวพันอยู่กับสิ่งวัตถุกามใด ๆ ที่เป็นเครื่องสนองอารมณ์ตามความปรารถนา เพราะเป็นความสุขที่ได้มาจากการตัด ลด ละ เลิก ความต้องการ หรือทะยานอยาก แทนที่เราจะพยายามหาสิ่งของมาสนองความต้องการที่ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอของเราอย่างเดียว อาจจะหาความสุขจากการดับความต้องการที่ทำให้จิตร้อนรนหรือแทนที่จะหาความสุขจากการแสวงหาและสะสมทรัพย์อย่างเดียว อาจจะหาความสุขจากการเสียสละทรัพย์เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือช่วยเหลือมนุษยโลกด้วยกันก็ได้ เพราะถ้ารู้จักให้ แบ่งปัน เอื้ออารี มากเท่าใดก็จะออกจากกิเลสอารมณ์ โสภ โภธ หลง ได้ง่ายขึ้น และในที่สุดก็จะได้พบกับความสุขที่เป็นโลกุตตรหรือที่เรียกว่าเป็นบรมสุขอย่างแท้จริงในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาได้สอนเกี่ยวกับความสุขของบุคคลไว้ว่า ทุกคนสามารถแสวงหาความสุขได้เท่าเทียมกันหากแต่ต่างรู้จักควบคุมจิตใจและความทะยานอยากของตนได้ (พระมหาจุลศักดิ์ จิรวุฒโน.2547)

และจากผลการวิจัยของพระมหาจุลศักดิ์ จิรวุฒโน(2547)ในการศึกษาปราชญ์อีสานในการแก้ไขปัญหารุ่งเรืองเศรษฐกิจ พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ คือ อิทธิบาท 4 ฆราวาสธรรม 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักในการทำงานโดยเฉพาะในด้านการผลิตเพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน ผลจากการที่ดำเนินตามหลักธรรม ทำให้ปราชญ์อีสานและสมาชิกชุมชนตัวเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างไม่เดือดร้อน มีพอกินพอใช้ มีความสุขจากการทำงาน มีอาหารพอเพียง ทำให้ครอบครัวมีความสุขเป็นปกติสุขพ้นจากการเป็นหนี้สิน ตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปทีปทาในการดำเนินชีวิต ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การอยู่ดีกินดี วิธีการแนวคิดของปราชญ์อีสานเป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง พึงตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต

เกษตรแบบวิถีพุทธ เป็นระบบเกษตรกรรมที่ใช้หลักธรรมะ หลักคำสอนของพระพุทธองค์ ที่มีมายาวนานและมีความศรัทธามีการสืบสาน ถ่ายทอดติดต่อกันมาในการใช้ชีวิตของคนเรา และสามารถเชื่อมโยงนำมาใช้เป็นหลักการผลิตเกษตรกรรมได้เป็นอย่างดี เช่น การเกษตรที่ผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง การเกษตรที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกษตรกรรมที่เอื้ออาทร แบ่งปัน การเกษตรกรรมไม่ใช้สารพิษ การเกษตรกรรมที่มีความพอเพียง มีสติ มีความเป็นธรรม มีความซื่อสัตย์ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รศ.ดร.อานัฐ ตันโช (2549) กล่าวว่า การเกษตรกรรมเป็นรากฐานของมนุษยชาติ เป็นรากฐานของการกินดีอยู่ดีของมนุษย์มาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากปัจจัยสี่ของมนุษย์ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากการเกษตร

ทั้งสิ้น ในโลกยุคปัจจุบันความมั่นคงของแต่ละประเทศ ก็ล้วนมาจากการที่ประชาชนได้อยู่ดีกินดี มีความสุขในการดำรงชีวิต มีความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยไม่ต้องห่วงว่าจะขาดแคลนอาหาร ในระยะยาว ประเทศที่ไม่มีปัญหาเรื่องข้าวยากมากแพงแล้วเท่านั้น จึงจะสามารถสร้างความมั่นคง เป็นปึกแผ่นได้อย่างยั่งยืน และสามารถมุ่งพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ได้อย่างไม่รู้จักจบ ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องถึงระบบเศรษฐกิจโดยรวม

นายชูชัย ศรีท้าวธรรม (2550) ระบบการเกษตรกรรมยั่งยืนจะเป็นระบบที่เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน แต่การที่เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนจากระบบการผลิตแบบเดิม มาสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเหมาะสม ร่วมกับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความจำเป็น ในระยะเริ่มต้น ต้องสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมและต่อเนื่อง จำเป็นต้องให้โอกาสและสร้างแรงจูงใจ โดยการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะของเงินกองทุนหมุนเวียนแก่สมาชิก เพื่อเป็นทุนในการจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็น

นายพันศักดิ์ จิตสว่าง (2553) กล่าวว่า ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่อาจทำให้เกิดการล่มสลายของเกษตรกรและครอบครัวชนบท มีคนบางกลุ่มที่วิเคราะห์ปัญหา และเริ่มต้นปฏิบัติการเพื่อให้หลุดออกจากวงจรดังกล่าว โดยมีแนวคิดในการทำเกษตรทางเลือก ไม่ปฏิเสธระบบใหม่และไม่ละทิ้งรากเหง้าของเกษตรกรรมแต่อดีต ผลิตแบบไม่พึ่งพาสารเคมี เน้นความมั่นคงของอาหารและสุขภาพ กินก่อนเหลือจึงขาย แนวคิดนี้เริ่มแพร่หลาย เริ่มมีเกษตรกรสนใจหันมาผลิต แต่อย่างไรก็ตาม การผลิตแบบเกษตรทางเลือกเป็นแนวคิดที่ทวนกระแสอย่างมาก ทำให้คนที่มิใช่ในการปรับเปลี่ยนจริงๆ อยู่ไม่มาก พอที่จะมีพลังในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย คนที่ทำและเข้มแข็งก็ทรงตัวอยู่ได้ ท่ามกลางสายตาของสังคมทั่วไปว่าคือ คนบ้าที่ไม่เข้าพวก

อรุณี เวียงแสง (2550) การการดำเนินโครงการ “จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อลดการใช้สารเคมีสู่เกษตรกรรมยั่งยืน” กรณีศึกษาบ้านแม่สุริน ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า จากการเรียนรู้ของชุมชนได้พัฒนาฐานการเรียนรู้ขึ้นมา 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านระบบการทำเกษตรอินทรีย์
- 2) ด้านการปรับปรุงดิน ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และสารไล่แมลง
- 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของชุมชน
- 4) ด้านการพัฒนาเครื่องมือกลการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เครื่องอัดอ้อย เครื่องอัดงา

ครกตำข้าว เครื่องเป่าฝุ่นข้าวและข้าวสาลี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานทั้งหมด สามารถลดการใช้สารเคมีสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน แต่ไม่เต็มรูปแบบ คือ ยังไม่มีเกษตรกรและพื้นที่ที่สามารถเลิกใช้สารเคมีทั้งระบบได้

สมศักดิ์ สุริยะเจริญ และคณะ (2556) ทำการศึกษาเรื่องโครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงห่าง ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ให้มีความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลอุโมงค์และชุมชน สรุปแนวทางแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงห่าง ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ให้มีความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลอุโมงค์และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรได้เกิดการเรียนรู้ในข้อมูลของตนเอง เรียนรู้ข้อมูลของชุมชน และเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตนเองให้สามารถเรียนรู้และอยู่ได้กับสภาพแวดล้อมในสภาวะ ต่าง ๆ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักในการดำเนินงาน บนหลักการการพึ่งตนเอง จัดการตนเองของกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง เทศบาลเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรเข้มแข็งเท่านั้น การพัฒนาเกษตรกร เทศบาลจะเน้นให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรด้วยความสมัครใจและให้ความสำคัญในการนำงานวิจัย ชุมชนมาเป็นเครื่องมือ ช่วยเหลือใน

กระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรได้เกิดการเรียนรู้ โดยวิธีการฝึกอบรมและทัศนศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรในเครือข่ายอื่น ๆ ให้มีเวทีเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน ประเด็นต่าง ๆ เช่น แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของเกษตรกรที่มีการรวมตัวกันขึ้นเพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้ถึงกระบวนการพัฒนากลุ่ม บนฐานข้อมูลที่มีอยู่ กระตุ้นให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำข้อสรุป วางกฎ วกกติกา ข้อปฏิบัติของกลุ่ม ให้เป็นแนวทางการดำเนินงานและการยอมรับร่วมกันของเกษตรกร เป็นต้น

ไมตรี นันตะจันทร์ และคณะ (2556) ศึกษาเรื่องโครงการวิจัยนวัตกรรมองค์กรกับการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน พบว่า การมีศรัทธาเข้าสู่วิถีการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่มีความสอดคล้องเกื้อกูลกับระบบธรรมชาติ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญก้าวแรกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสำหรับชีวิตเกษตรกร ถ้าหากว่าเกษตรกรมีโอกาสได้เรียนรู้ มีการทบทวนวิถีการผลิตก่อนเปลี่ยนแปลง การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนก็จะมีคามมั่นคงยั่งยืน เพราะเกิด “ปัญญา” ในขณะที่ทบทวนให้มีความสำนึกรู้ว่ามี ความผิดพลาดจากระบบคิดในอดีตที่ผ่านมาอย่างไร และส่วนใหญ่ของผู้พลิกกลับปรับเปลี่ยนสู่การผลิตแบบยั่งยืน ต่างมีแนวทางและวิธีการ “พึ่งตนเอง” ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องและสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากความศรัทธาแล้ว การมีปัญหาจากระบบเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความ ต่อเนื่องและยั่งยืน การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจะเป็นการถักทอสายสัมพันธ์ในกิจกรรมร่วมกันและมีความสัมพันธ์ไปนอกกลุ่มมากขึ้น ในการทำงานระดับเครือข่ายได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และหน่วยงานองค์กรทั้งในระดับเกษตรกร กลุ่มองค์กร เครือข่าย ในพื้นที่ การเกิดขึ้นของเครือข่าย จึงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นความหวังของเกษตรกรที่มีแนวทางในการพัฒนาอาชีพการเกษตรของตนเอง

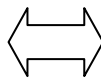
กรอบแนวทางในการดำเนินวิจัย

การดำเนินกิจกรรม

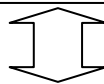
- การประชุมวางแผนการดำเนินงานคณะทำงาน
- การพัฒนาทักษะนักวิจัยในการเป็นนักจัดการข้อมูลและนักจัดการความรู้
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- กิจกรรมสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่
- เกษตรกรอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติม

การทบทวนตนเองของเกษตรกร

- ระบบการผลิตที่ผ่านมาของเกษตรกร(การผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย ผลตอบแทน หรือรายได้ การประเมินความคุ้มค่า และการพัฒนากลุ่ม/เครือข่าย ภาระหนี้สิน ชีวิตความเป็นอยู่)
- สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเกษตรกร การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ
- สุขภาพ การเจ็บป่วย และการรักษาโรค
- ภูมิปัญญา เทคโนโลยีพื้นบ้าน ในการทำการเกษตร

การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ระบบการผลิตของเกษตรกรตามหลักพุทธธรรมมรณานสติ

- **ไปให้กลับ** หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีคิด กลับออกมาจากการทำเกษตรแบบเดิมได้ เช่น ออกมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรแผนใหม่ เกษตรพันธะสัญญา เพื่อให้พลิกฟื้นกลับมาทำการเกษตรแบบพึ่งตนเองทางการเกษตรของเกษตรกร
- **หลักให้ตื่น** หมายถึง การปฏิบัติ(ปรับวิธีทำ) ในการดำเนินการผลิต (ระบบการผลิต และการดำเนินวิถีชีวิต) มาปฏิบัติในแนวทางการดำเนินชีวิตในการทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง
- **ฟื้นให้ดี** หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย เพื่อพลิกฟื้นจากการทำเกษตรที่มุ่งหวังแต่สร้างรายได้ ทำลายระบบนิเวศ เพื่อหาแนวทางการพลิกฟื้นวิธีคิดตนเองของเกษตรกรจากการทำการเกษตรแบบเดิมมาเป็นการทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง
- **และหนีให้พ้น** หมายถึง การค้นพบ แนวทางจัดการตนเอง ให้หลุดพ้นจากเกษตรทาส วงจรเกษตรพันธะสัญญา ให้มีความสามารถในการจัดการตนเอง หลุดพ้นจากการเป็นหนี้ จากโรคภัยไข้เจ็บของเกษตรกรมาสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกร อย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

โครงการวิจัยการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีคำถามหลัก คือ การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ตำบลทุ่งหัวช้าง ตำบลตะเคียนปม และตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

กลุ่มเป้าหมาย ทั้งหมดจำนวน 50 คน

1) เกษตรกรต้นแบบ จำนวน 5 คน ได้แก่

- นายสมควร มาจันทร์ เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายมนัส กายาเมา เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นางธนกร นองสมุทร เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายปฏิพงษ์ เตชะนา เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายเกียรติพงศ์ ลังกาพินธุ์ เกษตรกรคนรุ่นใหม่/เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน/นาอินทรีย์

2) เกษตรกร 3 ตำบล ในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ(เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน) จำนวนทั้งหมด 45 คน (ตำบลละ 15 คน)

3) เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสภาเทศบาลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนจำนวน 10 คน

3.1.2 ขอบเขตเนื้อหา

- ระบบการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ ในการผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย ผลตอบแทนหรือรายได้ การประเมินความคุ้มค่า
- รายจ่าย ภาระหนี้สิน ชีวิตความเป็นอยู่ ของเกษตรกร
- สุขภาพ การเจ็บป่วย และการรักษาโรค
- ภูมิปัญญา เทคโนโลยีพื้นบ้าน ในการทำการเกษตรของเกษตรกร
- สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเกษตรกร การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ
- การพัฒนากลุ่ม/เครือข่าย

- การเปรียบเทียบการผลิตทั้งในส่วนต้นทุน กำไร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม วิธีการ ของเกษตรกรอินทรีย์ และเกษตรกรกรปกติชุมชนพื้นที่เป้าหมาย

3.1.3 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2557 – 30 เมษายน 2559

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งที่มีอยู่ การสัมภาษณ์ข้อมูลจากเกษตรกร การสังเกตและจดบันทึกข้อมูลและประเด็นค้นพบที่สำคัญจากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการ ร่วมกับการใช้แบบสอบถามเพื่อการทบทวนตนเองของกลุ่มเกษตรกร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- การจดบันทึกจากการสังเกต การจดบันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกต แลกเปลี่ยน เยี่ยมชมพื้นที่
- การบันทึกข้อมูล มีทั้งการบันทึกในสมุด การอัดเสียง การถ่ายภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว
- การสอบถาม/การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในทีมวิจัยในการลงไปเก็บข้อมูล
- การอภิปรายกลุ่มย่อย โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งประเด็นแลกเปลี่ยนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- การทดลอง โดยการนำแนวทางที่ได้ไปทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง แล้วนำมาสรุปข้อมูลร่วมกัน

กระบวนการวิจัย ระยะที่ 1

1. การประชุมวางแผนการดำเนินงานคณะทำงาน
2. กิจกรรมพัฒนาทักษะนักวิจัยในการเป็นนักจัดการข้อมูลและนักจัดกระบวนการ
3. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน/ดำเนินการประเมิน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร (ก่อนทำ/หลังทำ)
4. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึก
5. กิจกรรมการจัดเวทีกลุ่มย่อยสัญจร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ เพื่อเปิดรับเกษตรกรอาสาสมัครหรือผู้ที่สนใจรายอื่น ๆ เข้าร่วมโครงการเพิ่มเติม
6. การวิเคราะห์การระบบการผลิต ของเกษตรกร เช่น การผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลิตผล คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย ผลตอบแทนหรือรายได้ การประเมินความคุ้มค่า หรือการวิเคราะห์ต้นทุน/กำไร และการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายของเกษตรกรทั้งในส่วนองเกษตรกรอินทรีย์ผสมผสานและเกษตรกรปกติที่ชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินการและระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม

7. การนำเสนอข้อมูล และเวทีแลกเปลี่ยน เพื่อปรับวิธีคิดเน้นหลักพุทธศาสนา “มรณานุสติ” โดยเชิญผู้ที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาเติมเต็มและระดมความเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมตามหลักพุทธศาสนาในพื้นที่
8. การแลกเปลี่ยนกับโครงการวิจัยอื่น ๆ/พื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับวิธีคิด การเกษตร สร้างการเรียนรู้ความแตกต่างของการทำเกษตรเคมีและเกษตรเชิงพุทธ
9. การสรุปบทเรียนการทำงาน
10. การจัดทำรายงานระยะที่ 1 และจัดทำแผนการดำเนินการในระยะที่ 2

กระบวนการวิจัย ระยะที่ 2

1. ประชุมคณะทำงานวางแผนการดำเนินงานคณะทำงาน
2. การทบทวนแนวทางระยะที่ 1 ค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งตนเองของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
3. การจัดทำปฏิทินการดำเนินงานของเกษตรกรในการวางแผนทางการฟื้นฟูระบบการทำเกษตรโดยวิถีพุทธธรรม โดยการขยายองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบ
4. การทดลองเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ของตนเอง
5. การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายสำหรับการทำระบบเกษตรของเกษตรกรอินทรีย์ผสมผสานและเกษตรกรปกติที่ชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินการ และระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม
6. การถอดบทเรียน / ผลกระทบทั้งเชิงบวก และลบ ของการผลิตทั้งในส่วนของเกษตรกรอินทรีย์ผสมผสานและเกษตรกรปกติที่ชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินการ และระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม
7. การประมวลผลและสรุปผลเป็นชุดความรู้ในระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม
8. การสร้าง/หากกลยุทธ์ในการขยายผลการทำระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม
9. การหาแนวทางการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง และการเชื่อมโยงแผนพัฒนาเกษตรกรรมของหน่วยงานต่างๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
10. การแลกเปลี่ยนกับโครงการวิจัยอื่นๆ เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูล พัฒนาทักษะในระบบการผลิตการเกษตร
11. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
12. เวทีสรุปบทเรียนการดำเนินและขยายองค์ความรู้ให้กว้างขวางไปสู่บุคคลที่สนใจและพื้นที่ใกล้เคียง
13. การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลแล้ว ได้ดำเนินการจัดหมวดหมู่ ประมวลวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบประเด็นที่มีการตั้งไว้

สรุปรายละเอียดแต่ละกิจกรรม

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ทำ	บทเรียนที่ได้รับ
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อ	กิจกรรม	- ได้เรียนรู้ความเข้าใจกระบวนการทำ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ทำ	บทเรียนที่ได้รับ
ศึกษาบทบาทการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	- เวทีประชุมทุกวันที่ 14 ของทุกเดือนแบบสัณจรในพื้นที่แปลงเกษตรของสมาชิก - พัฒนาทักษะนักวิจัย จัดการข้อมูลและวิทยาการกระบวนการ - การสร้างความรู้/ความเข้าใจโครงการวิจัยฯ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การทดลองเปิดตลาดสินค้าอินทรีย์ กลุ่มเป้าหมาย : นักวิจัย เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ ข้อมูลจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง	เกษตรกรอินทรีย์ของตนเอง-ของเพื่อนสมาชิกและนำมาปรับใช้กับตัวเองประสมานเพื่อนสมาชิกหนุนช่วยกัน - ประชาชน/ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มรู้และเริ่มเข้าใจผลผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น และต้องการความปลอดภัยของการบริโภคพืชผัก - เริ่มรู้จักบริหารการตลาด การขนส่ง ผลผลิต และการขาย เช่น การขายเองในชุมชน การฝากคนในกลุ่มหรือคนรู้จัก - สมาชิกจัดหมวดหมู่ข้อมูลได้ง่ายขึ้นต่อการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าใจต่อข้อมูลระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ - ทำให้มีรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น เป็นรายวัน รายอาทิตย์ และรายเดือน-ปี - ได้รับการเรียนรู้การจดบันทึกข้อมูลในฟาร์มของตนเอง - ได้รับรู้ เรียนรู้ เทคนิคการทำเกษตรแบบอินทรีย์เพิ่มขึ้น
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	<u>กิจกรรม</u> - เวทีประชุมทุกวันที่ 14 ของทุกเดือนแบบสัณจร - การเยี่ยมเยียนพื้นที่รูปธรรมของสมาชิกกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ - การกำหนดมาตรฐานเป็นแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง-ลี้ (pgs) - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การศึกษา/ดูงาน - การพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่ม/โครงสร้าง - การพัฒนาตลาดอินทรีย์ - การแสวงหาความรู้/เทคนิค - การทำวิจัยฯควบคู่การพัฒนาสวนอินทรีย์(เครื่องมือที่สำคัญ) กลุ่มเป้าหมาย : นักวิจัย เกษตรกร	- มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น มีคนและพื้นที่ต้นแบบ(ศูนย์เรียนรู้) 5 ราย/ต้นแบบ - เกษตรกร/สมาชิกกลุ่มมีที่ดินเป็นของตนเอง ทุกคน มีพื้นที่ ตั้งแต่ 2 งาน ถึง 15 ไร่ และที่ดินเป็นทั้ง ใบโฉนด น.ส.3 ใบจอง สปก. - มีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี้ 9 ข้อ(จาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี้) - ได้งานวิจัยฯ โครงการฟื้นฟูระบบเกษตรอินทรีย์ฯในวิถีพุทธ เป็นเครื่องมือ/กลไกขับเคลื่อนงานเกษตรอินทรีย์ ทั้งระดับบุคคล และกลุ่ม ฯได้ดียิ่ง - สมาชิก แต่ละคนมีการทบทวนตนเองต่อการผลิต/ต่ออาชีพของตนเอง และการวางแผนทางข้างหน้าของชีวิตครอบครัว และสรุปได้ชัดเจนว่าต้องทำเกษตรอินทรีย์เท่านั้น

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ทำ	บทเรียนที่ได้รับ
	ต้นแบบในพื้นที่ เกษตรกรในพื้นที่ พื้นที่ต้นแบบในการศึกษาดูงานของ กลุ่ม หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง	- แต่ละคนมีจิตที่เป็นสาธารณะค่อนข้าง สูง และมีการแบ่งปัน
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อ หาแนวทางการฟื้นฟูระบบ การผลิตโดยวิถีพุทธธรรม ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัว ช้าง จังหวัดลำพูน	กิจกรรม - เวทีประชุมทุกวันที่ 14 ของทุก เดือนแบบสัณจร - การเยี่ยมเยียนพื้นที่รูปธรรมของ สมาชิกกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ - การลงงาน/ช่วยเหลือกันทำการ เพาะปลูก เช่น ข้าวนาโยน การทำ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกหมัก ทำน้ำหมัก จุลินทรีย์ - การรวมกลุ่ม/พัฒนากลุ่มให้ เข้มแข็ง ชื่อกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่ง หัวช้าง-ลี และโครงสร้างการทำงาน ของกลุ่ม คือ กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง * จุดประสานงาน (สำนักงานเกษตรที่สูง) นายสมควร มาจันทร์ ประธาน นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย รองฯ นายตระการชัย ธรรมานวงศ์ รอง นายปฏิพงษ์ เตชะนา เหมัญญิก นางอัมพร บุญทา เหมัญญิก นางปวีณา แสนอินตะ เหมัญญิก นายธนกฤต ปวนมาลัย เลขฯ นางสีมัย อุดมะ เลขฯ *บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ 1.การกำหนดแผนงานแนวทางระบบ เกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม 2.การสานเชื่อมเครือข่ายเกษตร อินทรีย์ทุกระดับ 3.การหาความรู้/เทคนิคต่างๆนำสู่กลุ่ม 4.ประสานเชื่อมหน่วยงาน/องค์กร ต่างๆ ทั้งภาครัฐ/เอกชน 5.ขับเคลื่อนงานวิจัย และงานเกษตร อินทรีย์	- ได้ตรวจสอบตัวเองและเพื่อนสมาชิก เชื่อมโยงการผลิตเกษตรอินทรีย์ของ ตัวเอง ของกลุ่มฯ และเข้าสู่แนวทางวิถี พุทธธรรมนำพาชีวิตไปได้ดียิ่งขึ้น - มีกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ ระดับอำเภอ 1 กลุ่ม 17ราย ที่มีความสามารถทำการผลิต เกษตรอินทรีย์ กล่าวคือ ไม่ใช้สารเคมี สารพิษใดๆ ทั้งสิ้น ใช้วัตถุดิบที่เป็น ธรรมชาติ เป็นมิตรต่อผู้ผลิต ต่อผู้บริโภค ต่อสิ่งแวดล้อม - สร้าง ความสมดุลให้กับสภาพแวดล้อม มีความปลอดภัยมากขึ้น ทั้งในดิน ในน้ำ ในอากาศ เช่น ไม่ใส่สารพิษ/เคมีลงดิน ไม่ใช้การเผาหญ้า/เศษพืชในแปลงสวน (ทำปุ๋ยหมัก/ไถกลบ) - นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมกับการเกษตร ที่มีอยู่มาปรับใช้ เช่นการกองกลบหญ้า/ เศษพืชใต้ต้นไม้ผล หรือกลางแปลง ทำ ปุ๋ย - ได้เรียนรู้เข้าใจเพื่อนในกลุ่มดีมากขึ้น และอย่างลึกซึ้ง - เกษตรกร/ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มรู้และเริ่ม เข้าใจผลผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และต้องการความปลอดภัยของการ บริโภคพืชผัก - เริ่มรู้จักการตลาด การขนส่งผลผลิต และการขายผลผลิตอินทรีย์ชัดเจน เช่น การขายเองในชุมชน การสมาชิกในกลุ่มฯ และตลาดของกลุ่มฯทุกวันพุธ ,ตลาดนัด ทุกวันจันทร์ - สมาชิกจัดหมวดหมู่ข้อมูลได้ง่ายขึ้นต่อ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของฟาร์ม ตนเองรายรับ/รายจ่าย และเข้าใจต่อ ข้อมูลระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ทำ	บทเรียนที่ได้รับ
	6.การพัฒนาระบบข้อมูล 7.การหาทุนหมุนเวียน เป็นต้น - การเก็บรวบรวมข้อมูล - จัดทำแผนการผลิตรายบุคคล - การพัฒนาตลาดอินทรีย์ของกลุ่ม - เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์อื่น - การถอดความรู้/จัดการความรู้เกษตรกรอินทรีย์ 2 เรื่อง - การพัฒนากองทุน ออมทรัพย์ กองทุนหมุนเวียนกลุ่มฯ - การประสานภาคีต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก <u>กลุ่มเป้าหมาย</u> : นักวิจัย เกษตรกรในพื้นที่ พื้นที่ต้นแบบในการศึกษาดูงาน เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง	- ทำให้มีรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น เป็นรายวัน รายอาทิตย์ และรายเดือน-ปี และต่อเนื่องเริ่มมีความมั่นคง และมีความสุข - ได้รับการเรียนรู้การจดบันทึกข้อมูลในฟาร์มของตนเอง - ได้รับรู้ เรียนรู้ เทคนิคการทำเกษตรแบบอินทรีย์เพิ่มขึ้น - ทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ดีขึ้นในกลุ่มฯและชุมชน คือ เป็นผู้ผลิตเกษตรกรอินทรีย์ที่เข้มแข็งเป็นต้นแบบ ได้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทการดำเนินชีวิตและความสามารถในการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

4.1.1 ระบบการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่

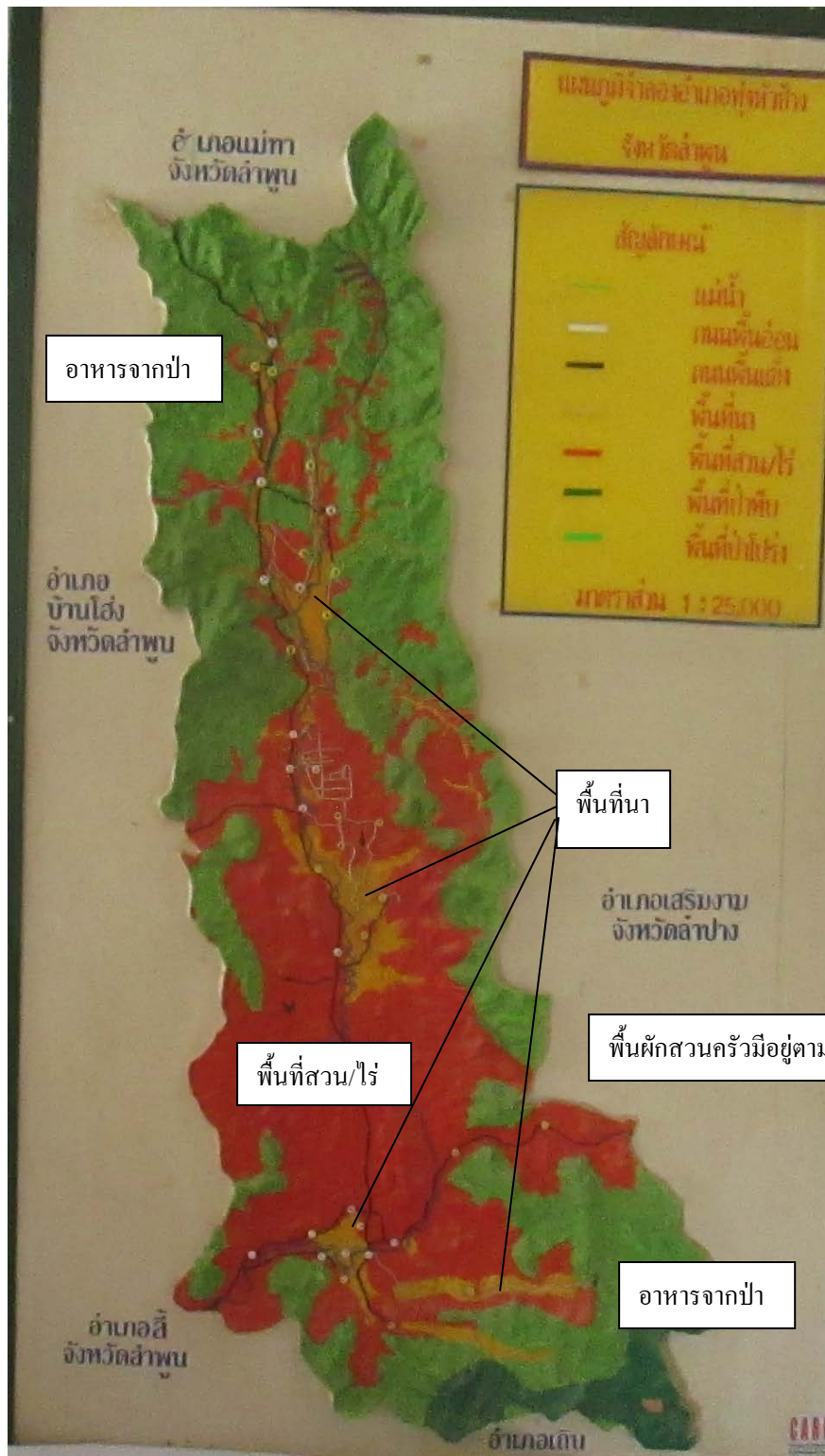
จากการประชุมแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ระบบการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง เวทีประชุมที่มียุติเมื่อวันที่ 14 ของเดือน รวมทั้งจากการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ จากเอกสาร หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องพบว่า อำเภอทุ่งหัวช้าง มีชุมชน/ชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวยาวของแม่น้ำลี้ และแนวของลำห้วยต่างๆที่เป็นสาขาของแม่น้ำลี้ มีหมู่บ้านทั้งหมด 35 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านพื้นราบ/คนไต 21 หมู่บ้าน คนยอง 2หมู่บ้าน คนกระเหรี่ยง 12 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นตำบล ดังนี้

- 1) ตำบลทุ่งหัวช้าง 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 5 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนกระเหรี่ยง 7 หมู่บ้าน
- 2) ตำบลตะเคียนปม 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 4 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านยอง 2 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนกระเหรี่ยง 6 หมู่บ้าน
- 3) ตำบลบ้านปาง 11 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 7 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านกระเหรี่ยง 4 หมู่บ้าน

อาชีพของประชาชน/ชาวบ้านในอำเภอทุ่งหัวช้างทุกหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร 95% เป็นการเกษตรที่พึ่งพาใช้สารเคมีเป็นส่วนมาก การเกษตรเพื่อการขาย ตอบสนองต่อนายทุน/หรือบริษัทที่เข้ารุกพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้างมาเป็นเวลาเกือบ 15 ปี เป็นผลทำให้การเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านขาดความเข้มแข็ง ขาดทุน สุขภาพก็ไม่ดี เป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น โดยพื้นที่ทั้งหมด ของอำเภอทุ่งหัวช้าง มีจำนวนประมาณ 950 ตร.กม. หรือ 593,750 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำการเกษตร 53,477 ไร่ พื้นที่ทำนา 10,191 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง พื้นที่ทำไร่ 38,851 ไร่ /พื้นที่ทำสวน 10,207 ไร่ ป่าชุมชน 35 หมู่บ้าน จำนวนรวมทั้งหมดประมาณ 421 ตารางกิโลเมตร แหล่งน้ำสาธารณะ แม่น้ำลี้ เป็นแม่น้ำสายหลักสายเดียวที่หล่อเลี้ยงคนอำเภอทุ่งหัวช้าง และมีลำห้วยมากมายเป็นสาขา แม่น้ำลี้ เช่น ห้วยแม่หาง ห้วยหลวง ห้วยน้ำดิบ ห้วยแม่ปวง ห้วยแม่แพม ห้วยฮ่อมจ้อม ห้วยฮ่อม

การเกษตรกรรม อำเภอทุ่งหัวช้าง มีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 53,477 ไร่ มีพืชเศรษฐกิจ แบ่งได้ดังนี้

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก(ไร่)	จำนวนราย
1	ข้าวเหนียว	10,191	2,703
2	ข้าวไร่	1,136	754
3	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูฝน	38,851	2,359
4	ข้าวนาปี	10,191	2,714
5	ถั่วพิดดำ	101	63
6	ไม้ดอก	9	3
7	ยาสูบพันธุ์พื้นเมือง	110	45
8	ลำไย	10,207	1,156
9	ชมพู	18	9
10	ข้าวโพดผลิตเมล็ดพันธุ์	181	111

ปฏิทินการเกษตรในรอบ 1 ปี อำเภอรอบหัวช้าง

เกษตรกรรม	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ลำไย							/	/	/			
ข้าวโพด					/	/						
ข้าว						/	/	/	/	/	/	

ถั่วแระ							/	/				
มันฝรั่ง	/	/	/									
ถั่วลิสง								/	/	/		
ยางพารา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
มันสำปะหลัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
กระเทียม	/	/	/									
หอมแดง	/	/	/									
ชิง				/	/							
พี ช ผั ก / สมุนไพร	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ไก่พื้นเมือง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ไก่ไข่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
หมู	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
วัว	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

4.1.2 ข้อมูลเกษตรกรรายบุคคล

จากการหารือร่วมกัน เวทีประชุมวันที่ 25 ธันวาคม 2557 ได้หารือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดประเด็นเก็บข้อมูล คือ รวบรวม ระบบการผลิตข้อมูลด้านสุขภาพ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาแต่ละคน สภาพสิ่งแวดล้อม พื้นที่เกษตรของเกษตรกร ข้อมูลเปรียบเทียบที่มิวิจัยและรอบบ้าน โดยวางกรอบในการเก็บข้อมูลเกษตรกร คือ

① ข้อมูลเกษตรกร

- = ชื่อ – สกุล วันเดือนปีเกิด ที่อยู่
- = ประวัติส่วนตัวโดยย่อ / ประสบการณ์ การทำเกษตร
- = ข้อมูลระบบการผลิต →I พื้นที่
 - I แรงงาน
 - I แหล่งน้ำ
- = ภูมิปัญญา / ความรู้ / ความเชี่ยวชาญ
- = ข้อมูลหนี้สิน

② แผนผังแปลงเกษตร

โดยให้สมาชิกแต่ละคนเก็บรวบรวมข้อมูลของตนเองให้ได้มากที่สุดแล้วนำมานำเสนอในวันประชุมสัปดาห์ที่ 14 ของเดือน และการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ จำนวน 5 คน ได้แก่

- นายสมควร มาจันทร์ เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายมนัส กายาเมา เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นางธนากร นองสมุทร เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายปฏิพงษ์ เตชะนา เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน
- นายเกียรติพงศ์ ลังกาพินธุ์ เกษตรกรคนรุ่นใหม่/เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน/นาอินทรีย์

เกษตรกรต้นแบบ จำนวน 5 คน

1) นายสมควร มาจันทร์

ส่วนที่ 1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

1.1 บริบทเกษตรกร

1) เพศ อายุ สถานะ การศึกษาในระบบ การเรียนรู้อื่นๆ อบรม ดูงาน
วันเดือนปีเกิดวันที่ 27 มิถุนายน 2506
ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ บ้านกลาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 262 หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัด
ลำพูน

การอบรม/ศึกษาดูงาน

- อบรมเกษตรกรอินทรีย์ปลอดสารพิษจากสำนักงานของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง
- เกษตรกรรมยั่งยืน อำเภอทุ่งหัวช้าง โดยมีมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน
- การอบรมการทำน้ำส้มควันไม้ (Wood Vinegar)
- อบรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ศึกษาดูงาน สวนปกาคีต อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- เกษตรกรตัวอย่างเกษตรพอเพียง (คุณสุรัชย์ รกตติจิตรการ)
- ทวีร์ชุมความรู้แม่โจ้ จากโครงการ สรส.
- ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านวัดดอยเจียง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษาดูงานการตลาดผักอินทรีย์ ของตลาด เจเจ
- การศึกษาดูงานสหกรณ์เกษตรกรรมแม่ท่างยั่งยืน จำกัด
- การอบรมตลาดลำไยอินทรีย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- การอบรมตลาดผักอินทรีย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- การอบรมหมอดินอาสา
- การศึกษาดูงานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุมของกลุ่มเกษตรกรบ้านแอ่น อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- การอบรมกับทางสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน
- อื่น ๆ

2) บทบาทในชุมชน และสังคม

- สมาชิก อบต.ทุ่งหัวช้าง
- ประธานสหกรณ์การเกษตรทุ่งหัวช้าง จำกัด
- สาสมัครพลังงานชุมชน สำนักงานพลังงานจังหวัดลำพูน
- วิทยากรศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้
- แกนนำเกษตรกรตำบลทุ่งหัวช้าง

3) ระบบความเชื่อ และคุณค่า เช่น เคารพต่อธรรมชาติ

แรงบันดาลใจที่ได้มาทำเกษตรอินทรีย์ คือ เป็นห่วงสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง สภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลอง พื้นที่การเกษตรและผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่น การที่เราบริโภคพืช ผัก และผลไม้ จะ

บริโภคน้ำเค็มเข้าไปด้วยโดยที่เราไม่รู้ตัว และผลกระทบจากสารเค็มกับพื้นที่เพาะปลูก เช่น ทำให้ดินเป็นกรด เป็นด่าง แม่น้ำลำคลองมีสารพิษตกค้างทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก และแมลงที่เป็นประโยชน์ตาย

ในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน จะปลูกทุกอย่างที่กินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องซื้อจากตลาดเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผักได้ไม่ต่ำกว่า 70 % และของที่เราผลิตเองปลอดภัยต่อสุขภาพของเราและครอบครัวของเราด้วย ในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ความปลอดภัยแก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ไม่ได้เบียดเบียน แต่อยู่แบบพึ่งพาอาศัย

คติประจำใจ “อยู่อย่างพอเพียง หลีกเลี่ยงสารเคมี ชีวิตปลอดภัย”

4) บุคลิกภาพ เช่น การใฝ่รู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดเชิงบวก

คุณสมควรจะเข้าร่วมกิจกรรม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการอบรมต่างๆ ที่มีโอกาสเข้าร่วม เพราะเชื่อว่าความรู้ต่างๆ สามารถนำมาปรับใช้ได้ เมื่อกลับมามักจะทดลองทำ ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง หากดีและได้ผลก็จะทำต่อไปและแนะนำให้เพื่อเกษตรกรได้ทดลองนำไปทำด้วย คุณสมควรเป็นคนขยัน รักครอบครัว เวลาทำงานในสวนก็จะพาลูก ๆ มาร่วมด้วย และคอยสอนคอยแนะให้ทำงานทุกอย่างด้วยตนเอง

1.2 บริบทของฟาร์ม

ที่ตั้งแปลงอยู่ที่บ้านทุ่งหัวช้าง หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ถือครอง 3 แปลง คือ แปลงที่ 1 จำนวน 6 ไร่ 1 งาน แปลงที่ 2 จำนวน 18 ไร่ และแปลงที่ 3 จำนวน 3 ไร่ ระบบการผลิตแบบผสมผสาน ยกเว้นแปลงที่ 3 ใช้สำหรับทำนาข้าว สภาพดินเป็นลักษณะดินร่วนปนทราย

แปลงของคุณสมควรจะเป็นที่ราบลาดเอียงเล็กน้อย อยู่ติดกับลำห้วย มีถนนเข้าถึงเป็นทางลูกรังความกว้างประมาณ 3 เมตร รั้วรอบสวนจะมีต้นไม้สูงอยู่รอบสวน มีทั้งที่ต้นไม้ที่ขึ้นเอง และปลูกเสริมเพื่อทำเป็นแนวกันชนจากสวนข้างเคียง ด้านที่อยู่ติดกับลำห้วย จะมีไม้ไผ่และไม้ยืนต้นหลายชนิดขึ้นอยู่หนาแน่น และลำห้วยมีความกว้างหลายเมตร จึงสามารถนำน้ำจากลำห้วยมาใช้ในสวนได้ตลอดทั้งปี

สภาพแปลงโดยรอบยังคงเป็นแบบเคมีอยู่แต่ไม่เข้มข้น คุณสมควรจึงมีการปลูกต้นไม้หลากหลายอย่างเพื่อทำเป็นแนวกันชน เช่น ไม้กล้วย สับปะรด และไม้ขึ้นเองตามธรรมชาติ

แหล่งน้ำที่ใช้ (แม่น้ำ ลำคลอง สระน้ำ บาดาล) วิธีการจัดการน้ำ ความพอเพียง

แปลงของคุณสมควรอยู่ติดลำห้วยกว้างหลายเมตร มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นทั้งสองข้างลำห้วย มีน้ำให้ใช้ตลอดปี ในแปลงมีการขุดสระน้ำเพื่อเป็นที่พักน้ำไว้ก่อนนำไปใช้รดต้นไม้ในสวน มีการวางระบบน้ำฝาท่อน้ำติดสปริงเกอร์ไว้ภายในบริเวณสวนช่วยให้ประหยัดเวลาในการให้น้ำพืช และไม้ผลในสวน

การจัดการที่ดิน

แปลงของคุณสมควรพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน มีลักษณะลาดเอียง การปลูกพืชต่างๆ คุณสมควรจะปรับดินให้มีลักษณะชั้นบันได การให้น้ำก็จะให้ในส่วนที่สูงก่อน แล้วไล่ลงมา การให้น้ำก็จะให้ตามความต้องการของแต่ละชนิดด้วย ไม่ได้ให้น้ำทีเดียวทั้งหมด

การแบ่งพื้นที่ในแปลง จะมีส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ และพื้นที่ปลูกพืชผัก ผลไม้ ไม้ใช้สอย ไม้มรดก เลี้ยงจิ้งหรีด บริเวณสวน

ระบบการปลูกพืช (ก่อนทำ หลังทำ)

ในช่วงแรกแปลงของคุณสมควรจะมีไม้ผลเป็นหลัก เช่น มะม่วง มะขาม ลำไย เป็นต้น แต่พอได้ไปเห็นตัวอย่างจากที่ต่างๆ จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเกษตรกรรายอื่นๆ ก็ได้นำเอาความรู้กลับมาปฏิบัติ ไม่ปล่อยให้แปลงว่างเปล่าประโยชน์ เริ่มมีการปลูกพืชหลากหลายชนิดมากขึ้น จึงทำให้ในแปลงของคุณสมควรมีพืชผักอยู่ทุกจุดในสวนแทบจะไม่มีที่ว่างเหลืออยู่เลย

เป้าหมายการผลิต (เป็นอาชีพ รายได้หลัก หรือบริโภคเหลือขาย)

ในแปลงของคุณสมควรจะมีการปลูกพืชผักผลไม้ที่หลากหลาย ซึ่งจะให้ผลผลิตที่แตกต่างกัน โดยมีการยึดหลักพืชระดับต่างๆ เช่น พืชระดับล่าง ระดับกลาง และระดับบน ได้แก่ พืชหัว ผลไม้ พืชผักต่างๆ สมุนไพร ทั้งเพื่อบริโภค และนำไปขายด้วย คุณสมควรจึงมีรายได้รายวัน รายเดือน และรายปี จากพืชผักแต่ละชนิดที่ทยอยให้ผลผลิตออกมาในแต่ละช่วงอยู่เรื่อยๆ นั่นเอง

1.3 บริบทของครอบครัว

ครอบครัวมาจันท์ มีสมาชิกทั้งหมด 7 คน คือ คุณสมควร ภรรยา ลูก 3 คน และพ่อตา มีแรงงานการเกษตร 2 คน คือ คุณสมควร กับ ภรรยา คุณสมควรมีลูก 3 คน อยู่ในช่วงกำลังศึกษา คือ คนแรกกำลังเรียนระดับอุดมศึกษา คนที่ 2 และ 3 เรียนอยู่ระดับประถมศึกษา ลูก ๆ ก็มาช่วยดูแลบ้างในช่วงหลังเลิกเรียน หรือวันหยุดเสาร์อาทิตย์

ภรรยาของคุณสมควรทำงานรับจ้างได้ค่าแรงรายวัน จึงช่วยให้ครอบครัวมีรายได้ตรงส่วนนี้มาหมุนเวียนในครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

การที่คุณสมควรหันมาทำเกษตรแบบยั่งยืน ได้มีการพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันในครอบครัว มีการทบทวนอดีต การลงทุนทำเกษตรที่ผ่านมาที่ลงทุนมาก แต่ได้กำไรน้อยบางครั้งก็ขาดทุน และเรื่องของสุขภาพทั้งตนเองและของผู้บริโภค

คุณสมควรมองว่าการทำเกษตรแบบยั่งยืน คิดว่าพอแล้ว พอใจในสิ่งที่ตนเองมี หยุดก่อนนี้เพิ่ม ไม่ปล่อยให้แปลงว่างให้ผ่านไป ต้องขยัน แม้จะเป็นรายได้เล็กน้อย แต่ก็คือรายได้ ต้องมีสติ มีการวางแผนที่ดี รู้รายรับ รู้รายจ่าย ในวันหยุด เสาร์อาทิตย์ หรือตอนเย็น คุณสมควรจะดึงคนในครอบครัวมาทำกิจกรรมร่วมกันใน เช่น มาช่วยกันปลูกผัก ช่วยกันเก็บผลผลิต เป็นต้น

ทัศนคติต่อหนี้

แรก ๆ คิดว่า การทำงานต้องมีงบประมาณมาช่วย ต้องมีทุน ทำให้ต้องกู้เงินมาใช้สำหรับลงทุนการเกษตร เพราะทำเกษตรเชิงพาณิชย์ ปลูกเพื่อขายให้กับตลาด และต้องปลูกจำนวนมาก เพื่อขายให้กับพ่อค้า หรือบริษัทที่เข้ามาส่งเสริม เพื่อนบ้านปลูกอะไรก็ปลูกตามเขา ต้องใช้เงินลงทุนสูง แต่ปัจจุบันนี้มีแนวคิดที่ว่า เราต้องมีรายได้ทุกวัน โดยใช้เงินทุนน้อย ต้องวิเคราะห์ทุนที่ตนเองมี ไม่โลภ แต่ต้องไม่หยุดนิ่ง ขยันในการทำมาหากิน ขวนขวายความรู้ เห็นคุณค่าของเงิน ไม่ก่อหนี้เพิ่ม

ส่วนที่ 2 กระบวนการปรับเปลี่ยน จุดเปลี่ยน ผู้ชักชวน ผู้สนับสนุน

อาชีพก่อนที่จะมาทำงานด้านการเกษตร คือ เป็นลูกจ้างของกรมชลประทาน 5 ปี ในตำแหน่งกรรมการก่อสร้าง ออกจากกรมชลประทาน ไปทำงานในพื้นที่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน อยู่ประมาณ 3 ปี พออายุ 25 ปี มีครอบครัว และเข้ามาอยู่ในพื้นที่ อำเภอยางตลาด จังหวัดลำพูน เริ่มทำงานด้านการเกษตรตามบรรพบุรุษที่เคยทำมาแต่เดิม ปลูกทุกอย่างตามฤดูกาล เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สุวรรณ 1) ถั่วลิสง ข้าว

ยาสูบ ข้าวโพดฝ่ออ่อน ไม่ได้รับความสำเร็จเพราะทุนของการผลิตสูง เช่น ปุ๋ย ยา ราคาแพง ผลผลิตขายไม่ได้ ราคาสารพัดภาวะขาดทุน ทำอยู่ประมาณ 5 ปี จึงหันมาทำการเกษตรด้านปศุสัตว์เลี้ยงหมูของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) ประมาณ 60 ตัว เฉลี่ยประมาณเดือนละ 20 ตัว ตอนแรกก็พอมีกำไรเหลืออยู่บ้าง เล็กน้อย เลี้ยงอยู่ประมาณ 1 ปี เริ่มมีปัญหาหมูราคาไม่แน่นอน เดี่ยวถูกเดี๋ยวแพง หมูเล็กเกินก็หักราคา ถ้าโตเกินก็หักราคา จึงทำให้เริ่มมีการขาดทุน (ได้กำไรแค่ 2 ปีแรก หลังจากนั้นขาดทุนตลอด) ในช่วงนั้นขาดการวางแผนการผลิต ไม่รู้ว่าควรจะมีอะไร ผลิตอะไรจึงจะเหมาะกับพื้นที่ตรงกับความต้องการของตลาด

ปี 2540 เริ่มทำงานเกษตร ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ ในสวน ตอนแรกคิดไม่ออกไม่รู้จะทำอะไร พอตีในช่วงนั้น มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน อำเภอทุ่งหัวช้างได้มีการอบรมแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ ผสมผสานแบบยั่งยืน จึงได้จัดประกายตัวเอง เริ่มจากการทำในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน ปลูกทุกอย่างที่เรากิน เราใช้พื้นที่ในการปลูกไม่ผลบางส่วน ปี 2540 เริ่มเห็นผลผลิตออกมา โดยไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีใด ๆ จะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยน้ำอินทรีย์ต่าง ๆ ที่ได้จากการอบรมสัมมนาพูดคุยกับกลุ่มที่เขาทำสำเร็จมาแล้ว แล้วนำมาปฏิบัติจริง ในสวนของตัวเอง ได้มีการอบรมการทำน้ำส้มควันไม้ (Wood Vinegar) สารอินทรีย์ที่ประเทศญี่ปุ่นเคยใช้เป็นสารเร่งการเจริญเติบโตของพืช เป็นสารไล่แมลงและสารกำจัดเชื้อรา มีผลสำเร็จมาแล้ว และเรายังได้ผลพลอยได้จากการทำน้ำส้มควันไม้ ได้แก่ ถ่าน ที่เหลือจากการทำน้ำส้มควันไม้ ทดแทนการซื้อแก๊สหุงต้มอาหารทุกวัน ซึ่งมักมีราคาแพง เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อีกทางหนึ่งด้วย ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ทำอยู่ประมาณ 1 ปี เริ่มเห็นผล เพราะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการการซื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ มาใช้ แต่เราใช้สารอินทรีย์ที่เราทำแทน เช่น การเอาน้ำส้มควันไม้แทนสารไล่แมลงสารเร่งการเจริญเติบโต เป็นยาฆ่าเพลี้ยต่าง ๆ ใช้น้ำหมักผลไม้ หอยเชอร์รี่ฆ่าเพลี้ยต่าง ๆ ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก แทนปุ๋ยเคมีต่าง ๆ ผลผลิตที่ได้อาจจะได้น้อยแต่เมื่อเปรียบเทียบกับที่เราใช้เดิม ซึ่งมีราคาแพง ต้นทุนสูงขายได้มากกว่าจริง แต่หักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือน้อยกว่าที่ใช้อินทรีย์และยังปลอดภัยจากสารเคมีต่าง ๆ ที่เราใช้อยู่

เมื่อปี 2548 ได้ทำการทดลองปลูกมันฝรั่งโดยใช้อินทรีย์ครั้งหนึ่ง และไม่ใช่ยาฆ่าแมลง เปรียบเทียบกับการที่เราใช้สารเคมีล้วนๆ พบว่า การใช้สารเคมีล้วนๆ จะเหลือกำไรน้อยกว่าการใช้อินทรีย์

แรงบันดาลใจที่ได้มาทำเกษตรอินทรีย์ คือ เป็นห่วงสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง สภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลอง พื้นที่การเกษตรและผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่นการที่เราบริโภคน้ำ ผักและผลไม้ จะบริโภคน้ำสารเคมีเข้าไปด้วยโดยที่เราไม่รู้ตัว และผลกระทบจากสารเคมีกับพื้นที่เพาะปลูก เช่น ทำให้ดินเป็นกรดเป็นด่าง แม่น้ำลำคลองมีสารพิษตกค้างทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก และแมลงที่เป็นประโยชน์ตาย

จากการทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีจำนวนมาก จึงต้องใช้ปัจจัยในการผลิตสูง เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และแรงงานที่ต้องจ้างในราคาสูง โดยไม่คำนึงผลที่จะได้รับมาบวก ลบ คุณ หาร ดูแล้วเกือบจะไม่ได้อะไรเลยกับการขายผลผลิตที่ไม่แน่นอน ขำร้ายพื้นที่ต้องมาเสื่อมเพราะสารเคมีต่าง ๆ ที่เรานำมาใช้โดยไม่รู้ตัว ในที่สุดจึงต้องหาแนวทาง แนวคิดที่จะลดต้นทุนโดยไม่พึ่งพาปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ

ปี 2549 ได้มีการรวมกลุ่มทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการการศึกษาเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลำจังหวัดลำพูน มีคุณวรรณทิภา ปัญญากรณ์ เป็นหัวหน้าโครงการ โดยได้งบประมาณสนับสนุนจาก สกว.ทำให้ได้รู้ว่ามีประโยชน์เป็นอย่างมาก จากการทำการเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน เราจะได้กินได้ใช้จากผลผลิตที่เราผลิตเอง โดยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกมาก แล้วอีกอย่างมีความปลอดภัยจากสารเคมี และยังได้รู้และตระหนักในการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีที่มีพิษต่อตัวเองและคนใกล้ชิด เพราะครั้งแรกที่ได้รับการตรวจหาสารพิษในร่างกาย พร้อมกับทีมวิจัย ปรากฏว่า มีภาวะเสี่ยง มีสารเคมีอยู่ในเลือดในชั้นที่ไม่ปลอดภัย แต่ครั้งสุดท้ายที่ร่วมงานมหกรรม สกว. ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการตรวจเลือดครั้งนั้น

พบว่า สารเคมีในเลือดลดลงอยู่ในขั้นปลอดภัย นับแต่นั้นมาไม่ได้นำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ เข้ามาในสวนอีกเลย จะหันหลังให้กับปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีโดยสิ้นเชิง ทุกวันนี้มีแนวคิดต้องให้ครอบครัว ญาติพี่น้อง กลุ่มชุมชน รู้จักพิษภัยจากสารเคมีต่าง ๆ ที่บริโภคเข้าไปโดยไม่รู้ตัวมาก่อน จากการที่ส่วนใหญ่บริโภคพืชผักที่ใช้สารเคมี

ในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน จะปลูกทุกอย่างที่กินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องซื้อจากตลาดเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผักได้ไม่ต่ำกว่า 70 % และของที่ผลิตเองปลอดภัยต่อสุขภาพและครอบครัว

นอกจากนั้นยังได้ทำบัญชีครัวเรือน ทำให้เห็นถึงรายรับรายจ่ายของครอบครัว เห็นข้อมูล การใช้จ่าย จึงเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายการซื้อผลผลิตครัวเรือน เช่น พืชผักสวนครัว พริก ข่า ตะไคร้ที่เคยซื้อก็หันมาปลูกเอง แม้จะเป็นจำนวนเล็กน้อย แต่เมื่อดูข้อมูลที่ได้ตลอดทั้งปี ก็เป็นเงินจำนวนมากเหมือนกัน ที่สำคัญสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือกัน จึงเป็นกำลังใจที่สำคัญให้มีกำลังใจในการปฏิบัติเรื่อยมา

คุณสมควร มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดปะปนกันในส่วน แต่ก็มีการจัดกลุ่มไม้ผลออกเป็นกลุ่มๆ ส่วนพืชผักก็จะปลูกตามพื้นที่ว่างในส่วนต่างๆ ของพื้นที่สวน หากจะนับชนิดพืชในส่วนมีไม่น้อยกว่าร้อยชนิด นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงจิ้งหรีด ที่ช่วยสร้างรายได้ให้คุณสมควรอีกอย่างหนึ่ง และมีปลาในสระอีกหลายชนิดที่คุณสมควรเก็บไว้รับประทานไม่ได้ขายจึงช่วยลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารได้อีกทาง

ส่วนที่ 3 ยุทธศาสตร์ออกจากหนี้สิน (กระบวนการ/วิธีการออกจากหนี้สิน)

- 1) มีการจัดการด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้หรือไม่ จัดการอย่างไร (กระบวนการ/ วิธีการ) ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร วิธีคิดมาจากไหน
 - จากปี 2547 ที่เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ และเริ่มอยู่ตัวใช้เวลาประมาณ 2 ปี ซึ่งในช่วง 2 ปีนั้น รายได้ที่มีจะเป็นผลไม้ คือ มะม่วง เป็นหลัก ในช่วงนี้การส่งชำระหนี้ที่มีอยู่นั้นคุณสมควรได้เอาผลผลิตที่จะออกมาไปขอเจรจาหนี้ เมื่อขายผลผลิตแล้วก็ทยอยชำระหนี้ ซึ่งตอนนี้ หนี้ทั้งหมดที่มีอยู่เดิม ประมาณ 3 แสนนั้น ตอนนั้นคงเหลือประมาณแสนกว่าบาทของธกส.เท่านั้น ที่สำคัญต้องหยุดก่อหนี้เพิ่มและในที่สุดก็น่าจะหลุดพ้นจากเป็นหนี้ได้ในที่สุด
 - การรวมกลุ่ม “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตลำไยภาคเหนือ” เพื่อเปิดตลาดเรื่องลำไยอินทรีย์ และทำให้ตลาดยอมรับมากขึ้น รวมทั้งตัวเกษตรกรเองสามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง
 - แนวคิดในการปฏิบัติตน ยึดหลักความพอเพียง ไม่โลภ หารรายได้เพิ่มทุกวัน ไม่ก่อหนี้เพิ่ม รู้จักวิเคราะห์ทุนที่มี จากเดิมเป็นคนชอบเที่ยวชอบกินตามร้านอาหารต่างๆ แต่หลังจากทำเกษตรอินทรีย์ได้ถูกคิด สิ่งที่ผ่านมาไม่จำเป็น สิ่งที่สำคัญและมีค่ามาก คือ ครอบครัว จึงให้ความสำคัญกับครอบครัวมากขึ้น
- 2) วิธี (วิธีคิด วิธีปฏิบัติ) เกษตรกรรมยังยืນนำไปสู่การจัดการหนี้อย่างไร นำไปสู่การพัฒนาตลาดอย่างไร หรือ ตลาดนำไปสู่การพัฒนาเกษตรกรรมยังยืນอย่างไร

นับจากการทำวิจัยและการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ไม่ใช่สารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น ได้ทำการทดลองปลูกพืชที่เราใช้ประกอบอาหาร ปลูกในพื้นที่ว่าง ระหว่างแถวไม้ยืนต้น เป็นพืชผักบ้าง สมุนไพรบ้าง ทำให้ประหยัดในการซื้อของจากตลาด เกือบจะทุกอย่างจะอยู่ในสวน เช่น ข่า ตะไคร้ พริก ผักกาด คื่นช่าย ผักบุ้ง มะเขือ เป็นต้น

จากการที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ยังได้รู้ว่าการทำเกษตรแบบนี้เป็นการลดต้นทุนการผลิต ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่เราเสียเงินไม่ใช่น้อย เช่น การประกอบอาหารแต่ละครั้ง จะต้องใช้พริก หลักในการ

ทำอาหาร ไม่ว่าจะเป็นพริกแห้ง พริกสด ในรอบปีต้องเสียเงินไม่ต่ำกว่า 1,500 บาท (กรณีไม่ได้ปลูกเอง) ถ้ามีครบทุกอย่าง จะประหยัดเงินมากกว่านี้ และได้บริโภคของที่ดีไม่มีสารเคมีเหมือนกับที่ซื้อมาจากตลาด และอีกอย่างที่จะลืมไม่ได้ คือ การได้สิ่งแวดล้อมกับคืนมา ถึงจะเป็นส่วนน้อยก็ภูมิใจ การผลิตปุ๋ยเองทั้งปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ โดยร่วมกับทีมวิจัยไปดูลานบ้าง ถามผู้รู้บ้าง จากเพื่อนนักวิจัยบ้าง โดยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่งการทำเกษตรแบบอินทรีย์ทำให้ไม่ปล่อยเวลาว่างให้เปล่าประโยชน์ โดยจะเอาเวลาที่เหลือมาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ปลูกผัก รดน้ำ ทำให้ชีวิตมีความหมาย มีความสุขมากขึ้น

การรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความคิดเหมือนกัน การได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และทำให้ได้ร่วมเรียนรู้กับพื้นที่อื่น ๆ เกิดภาคีเครือข่าย รู้จักเทคนิคต่าง ๆ และรู้แหล่งตลาดมากขึ้น ทำให้ผลผลิตมีตลาดรองรับที่แน่นอน สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับคนอื่น ๆ หันมาทำเกษตรอินทรีย์และเข้ามารวมกลุ่มกันมากขึ้น

ส่วนที่ 4 ภาคีที่สนับสนุน

มูลนิธิรักษาดินรักษาน้ำ (Earth Safe Foundation) สำนักงานความร่วมมือทางวิชาการของเยอรมัน ประจำประเทศไทย (GTZ) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เทศบาลตำบลแม่ต๋อน สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำพูน สหกรณ์จังหวัดลำพูน เกษตรจังหวัดลำพูน พาณิชย์จังหวัดลำพูน สถาบันวิจัยทรัพยากร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การรวมกลุ่ม

- สมาชิกมีการร่วมกิจกรรมต่อเนื่อง ปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ จนมีความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องกัน
- การพึ่งตนเอง และช่วยกันในกลุ่ม

การทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีใจหวงหมู่หรือเพื่อน การประสานหน่วยงานองค์กรให้การสนับสนุน โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการทำเกษตรอินทรีย์ การประสานการตลาดที่เป็นตลาดอีกระดับหนึ่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น IQS ,ISAC มหาวิทยาลัยแม่โจ้ การปลดหนี้ไม่มีหน่วยงานไหนที่จะสามารถปลดหนี้ของตนเองได้นอกจากตัวเองและครอบครัว เพราะถ้าเราไม่ตระหนักและรู้จักตนเอง รู้จักใช้จ่าย ก็ไม่สามารถหมดหนี้ได้

ส่วนที่ 5 สรุปปัจจัยภายในและภายนอกที่เอื้อ และเป็นอุปสรรคในการออกจากหนี้

- 1) ปัจจัยภายใน (ตนเอง ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน) ที่เอื้อ หรือเป็นอุปสรรคต่อการปลดปล่อยหนี้สิน มีอะไรบ้าง อย่างไร
 - ความเข้าใจกันของคนในครอบครัว การช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ในกรณีคุณสมควร แรก ๆ คนในครอบครัวต่อต้าน เพราะกลัวเงินไม่พอกินพอใช้ รวมทั้งหนี้สินที่มี แต่ด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันจากแรงดันก็เป็นแรงหนุน หนุนทั้งแรงใจและร่างกาย ช่วยกันทำช่วยกันปลดหนี้
 - กลุ่ม มีการช่วยเหลือกัน ทั้งทางด้านความรู้ การทำกิจกรรมในแปลง และวัตถุดิบ ในการผลิตบางอย่าง รวมทั้งด้านตลาด เนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้ตลาดให้ความเชื่อมั่นมากขึ้น และทางกลุ่มสามารถกำหนดราคาได้เอง

- 2) ปัจจัยภายนอก (เช่น ตลาด ผู้บริโภค หน่วยงาน นโยบาย กฎหมาย ความรู้ ฯลฯ) ที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการปลดปล่อยหนี้สิน มีอะไรบ้าง อย่างไร
 - การสนับสนุนทางด้านวิชาการของหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์
 - การเชื่อมกับตลาดอินทรีย์โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การรับรองคุณภาพ ช่วยให้มีตลาดรองรับและเกษตรกรสามารถกำหนดราคาได้เอง
 - ประเด็นด้านเกษตรนั้น ยังมีหลายหน่วยงานไม่เห็นคุณค่า โดยเฉพาะการตั้งงบประมาณเรื่องการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ไม่ค่อยมี บางหน่วยงานบอกว่าเราไม่สามารถทำได้ ไม่เชื่อมั่นในตัวเกษตรกร

- 3) สำหรับกรณีของท่าน ท่านคิดว่า “หัวใจของการหลุดพ้นจากหนี้สินคืออะไร”

หัวใจการหลุดพ้นหนี้สิน คือ ต้องมีสติ รู้จักรายรับรายจ่าย รู้ทุนของตนเอง มีการวางแผน ว่าควรจะทำอะไรควรจะทำอะไรเพื่อสร้างรายได้ รู้ว่าปลูกอะไรจะปลดหนี้ได้แค่ไหน แล้วค่อย ๆ ขยับปลดหนี้ไปเรื่อยๆ สิ่งที่สำคัญ คือ ไม่ก่อหนี้เพิ่ม

บุคลิกร่วมของคนที่จะมาทำเกษตรอินทรีย์

- เป็นคนช่างสังเกต
- รู้จักบันทึกสิ่งที่ค้นพบไว้
- ศึกษาหาความรู้
- ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง
- มีใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- มีสติ

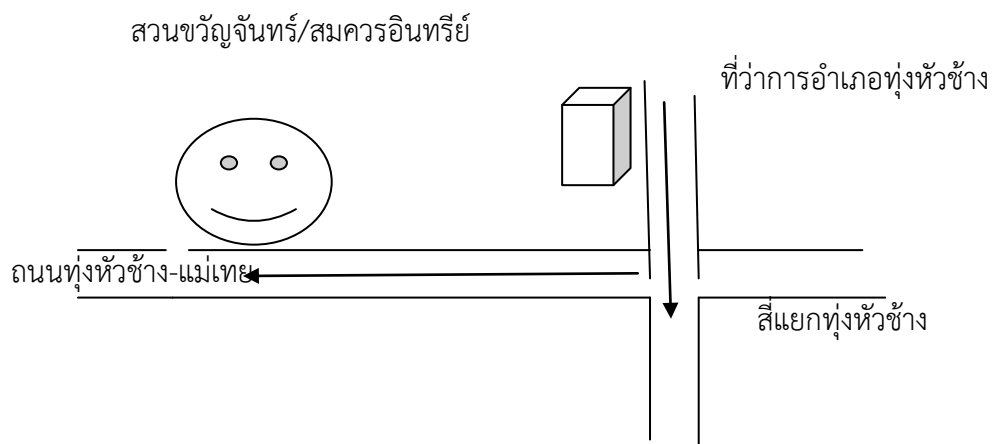
- 4) ท่านอยากเสนอ “แนวทางการออกจากหนี้สิน” แก่เพื่อนเกษตรกร อย่างไร

- การดำเนินชีวิต ต้องอยู่อย่างพอเพียง พึ่งพอใจในสิ่งที่ตนมี
- ครอบครัวต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ การวางบทบาทความรับผิดชอบให้กับลูก ๆ การทำตัวอย่างที่ดีให้ลูกเห็น การแบ่งบทบาทหน้าที่ให้สมาชิกในครอบครัว การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว ต้องมีการพูดคุยทำความเข้าใจ และเข้าใจในสถานการณ์ รับรู้ รายรับ รายจ่าย ของครอบครัว เพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน และในครอบครัวต้องมีการปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ
- การทำเกษตรอินทรีย์นั้นต้องไม่โลภ ต้องสร้างความหลากหลายให้กับฟาร์ม ทำให้มีรายได้ มีขายทุกวัน
- การทำเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับต้องมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อเพิ่มพลังการต่อรอง สามารถเชื่อมกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ได้ง่าย

บทบาทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

นายสมควร มาจันทร์ แต่งงานตอนอายุ 25 ปี คิดว่าต้องรวย แต่ในทางกลับกันกับมีหนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในปี 2546 เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ ปี 2549 เข้าเป็นทีมวิจัย และในปี 2557 เป็นทีมวิจัยหลักในการทำงานวิจัยในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง พบว่า จากการทำเกษตรอินทรีย์นั้นทำให้ต้นทุนการทำเกษตรลดลง งานวิจัยทำให้เรารู้จักบันทึกมากขึ้น ทำให้มีการทบทวนตนเอง รู้จัก(รู้ตัวเอง)มากขึ้น โดยเฉพาะการบันทึกต้นทุนการผลิต ทำให้รู้ข้อมูล และรู้จักการวางแผนมากขึ้น ครอบครัวอบอุ่นมากขึ้น มีรายได้เป็นรายวัน รายสัปดาห์ และรายได้ ถือได้ว่ามีรายได้ตลอด หากเรามีความขยัน ลูกก็มาช่วยกันทำ ช่วยกันปลูกผัก ดูแลรดน้ำผัก ครอบครัวอบอุ่นมากขึ้น

เส้นทางสู่สวนอินทรีย์ นายสมควร มาจันทร์

ผังแปลงเกษตร แปลงที่ 1 พื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน

ข้อมูลผลผลิตแต่ละช่วงฤดู

- ลำไย เดือนสิงหาคม ถึง กรกฎาคม (เก็บเกี่ยวผลผลิต)
- พืชผัก ตลอดปี
- ข้าว เดือนพฤศจิกายน
- สมุนไพร เดือนพฤษภาคม
- สับปะรด เดือนมิถุนายน ถึง กรกฎาคม
- ขิง เดือนเมษายน

ข้อมูลตลาดที่ขายผลผลิต

- บริษัทอ้อม ออแกนิก
- บริษัทลำปางฟรุต

- ตลาดในชุมชน ตลาดนัดวันจันทร์
- ตลาดนอกชุมชน หน้าศาลากลางจังหวัดลำพูนทุกวันศุกร์

ข้อมูลการขายผลผลิต

- ลำไย ราคา 30 บาท
- ผักสลัด ราคา 35 บาท
- ถั่วฝักยาว ราคา 40 บาท
- สมุนไพร ราคา 30 บาท
- สับปะรด ภูเก็ต ราคา 30 บาท
- สับปะรด ปีตตาเวีย ราคา 25 บาท

เทคนิคของการขยายเชื้อจุลินทรีย์กำจัดศัตรูพืชและโรคพืช การขยายเชื้อ บิวเวอร์เรีย BT.BS

ส่วนประกอบ

- น้ำตาลกลูโคส 1 กระป๋อง
- น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม
- น้ำมันพืชฝรั่ง 1 กิโลกรัม (กรณีไม่มีให้ใช้แบ่งข้าวโพด 1 กำมือต่อน้ำ 1 ลิตร)
- หัวเชื้อบิวเวอร์เรีย bt.bs อย่างใดอย่างหนึ่ง 1 ลิตร
- น้ำสะอาด

อุปกรณ์

- แกลลอนขนาด 20 ลิตร 2 ใบ
- ที่ปั๊มอากาศของตู้ปลา 1 อันแบบ 2 หัว
- ขวดพลาสติก 1 ลิตร 2 ขวด
- ดินน้ำมัน

วิธีทำ

- ต้มมันฝรั่งพอเดือดหั่นชิ้นเล็ก 1 กิโลกรัมกรองเอาแต่น้ำ
- น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม
- น้ำตาลกลูโคส 1 กระป๋อง
- หัวเชื้อบิวเวอร์เรีย 1 ลิตร
- น้ำสะอาด 15 ลิตร
- นำส่วนผสมทุกอย่างมารวมกัน ปั่นอากาศ 3 วัน 3 คืน ใช้ได้

วิธีใช้พ่น

20 cc ต่อน้ำ 20 ลิตร พ่นตอนเช้าหรือตอนเย็น 7 วัน ต่อครั้ง

2) นายมนัส กายาเมา

ส่วนที่ 1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

วันเดือนปีเกิด วันที่ 23 ธันวาคม 2505

ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ บ้านทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 123 หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

การอบรม/ศึกษาดูงาน

- อบรมเกษตรกรอินทรีย์ปลอดสารพิษจากสำนักงานของเกษตรอำเภอทุ่งหัวช้าง
- เกษตรกรรมยั่งยืน อำเภอทุ่งหัวช้าง โดยมีมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน
- การอบรมการทำน้ำส้มควันไม้ (Wood Vinegar)
- อบรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ศึกษาดูงาน สวนปกาคีต อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- เกษตรกรตัวอย่างเกษตรพอเพียง (คุณสุรัชย์ รกตติจิตรการ)
- ทวีร์ชุมความรู้แม่ใจ จากโครงการ สรส.
- ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านวัดดอยเจียง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษาดูงานการตลาดผักอินทรีย์ ของตลาด เจเจ
- การศึกษาดูงานสหกรณ์เกษตรกรรมแม่ท่างยั่งยืน จำกัด
- การอบรมตลาดลำไยอินทรีย์ มหาวิทยาลัยแม่ใจ
- การศึกษาดูงานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุมของกลุ่มเกษตรกรบ้านแอ่น อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- การอบรมกับทางสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน
- อื่น ๆ

บทบาทในชุมชน และสังคม

- สมาชิก เทศบาล ทุ่งหัวช้าง
- ประธานสหกรณ์การเกษตรทุ่งหัวช้าง จำกัด
- สาสมัครพลังงานชุมชน สำนักงานพลังงานจังหวัดลำพูน
- วิทยากรศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้

- แกนนํ้าเกษตรกรตำบลทุ่งหัวช้าง
- อสม./ประธาน อสม. ระดับอำเภอ
- คณะกรรมการเทคโนโลยีเกษตร
- อพม.

ระบบความเชื่อ และคุณค่า เช่น เคารพต่อธรรมชาติ

เริ่มแรก ครอบครัว/แม่ยายทำการเกษตรมาใช้สารเคมีมาอย่างหนักทำให้ร่างกายป่วยเป็นมะเร็ง และอยู่ได้เพียง 6 เดือนก็ตาย ทำให้นายมนัส กายาเมา ได้ตระหนัก เห็นความสำคัญที่จะต้องทำการเกษตรกรรมที่ไม่ใช้สารเคมี และพยายามเรียนรู้หาความรู้การเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี และได้มาทำเกษตรอินทรีย์ คือ เป็นห่วงสุขภาพตัวเอง/ครอบครัว และคนรอบข้าง สภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลอง พื้นที่การเกษตรและผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่น การที่เราบริโภคพืช ผัก และผลไม้ จะบริโภคสารเคมีเข้าไปด้วย และผลกระทบจากสารเคมีกับพื้นที่เพาะปลูก เช่น ทำให้ดินเป็นกรดเป็นด่าง แม่น้ำลำคลองมีสารพิษตกค้างทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก และแมลงที่เป็นประโยชน์ตาย

พื้นที่เกษตรกรรมอินทรีย์ ของนายมนัส กายาเมา มี 2 แปลง 2 งาน และ แปลงที่ 2 มี 15 ไร่ แปลงแรกปลูกเพื่อกิน ปลูกทุกอย่างที่กินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และแปลง 2 ปลูกพืชต่างๆ ทั้งไม้ผล และพืชไร่ และสัตว์ มีปลั๊เลี้ยงปลาแบบผสมผสาน และของที่เรารผลิตเองปลอดภัยต่อสุขภาพของเราและครอบครัว

คติประจำใจ “จะพัฒนาใคร จะต้องพัฒนาที่ตนเองก่อน”

นายมนัส กายาเมา เป็นคนที่มีความสนใจอยากเรียนรู้ แสวงหาจริงจัง แต่ขาดการนำมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนน้อย

บริบทของฟาร์ม

ที่ตั้งแปลงที่1 อยู่ที่บริเวณบ้าน/หรือที่อยู่อาศัย บ้านทุ่งหัวช้าง หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ถือครอง 2 งาน แปลงที่ 2 มีพื้นที่ 15 ไร่ อยู่บริเวณป่าต้นน้ำห้วยโป่งผีหลอก เขตบ้านทุ่งหัวช้างเช่นเดียวกัน ลักษณะที่ดินเป็นที่ดอน บางส่วน และบางส่วนเป็นที่ราบลุ่ม ทำเป็นที่นา และที่สวนปลูกพืชแบบผสมผสาน และสวนที่ดิน15ไร่ เป็นที่ปรับ/สร้างสวนใหม่ทำเป็นตัวอย่าง ให้เป็นแนวการใช้ที่ดินบริเวณใกล้เคียงป่าสงวน โดยไม่ให้ใครรุกล้ำเข้าไป

แหล่งน้ำที่ใช้

การใช้น้ำในสวน ของนายมนัส กายาเมา ใช้น้ำประปาที่อยู่ในบ้าน และใช้น้ำประปาภูเขา สำหรับสวนที่อยู่เขตใกล้ห้วย/ป่าสงวน และอาศัยน้ำฝน

การจัดการที่ดิน

สวนนายมนัส กายาเมา พื้นที่ในบ้าน มี 2 งาน ได้ปลูกพืชต่างๆแบบผสมผสานกับการเลี้ยงไก่ ที่ดินก็ไม่ได้ปรับเปลี่ยน แต่ใช้ปุ๋ยคอก เศษอาหาร ปุ๋ยหมักต่างๆ นำมาทำเป็นปุ๋ยใช้ปรับปรุงดิน ใส่พืชให้เจริญเติบโต และแปลงที่ 2 จำนวน 15ไร่ มีการปรับพื้นที่ ที่ราบลุ่มให้เป็นที่นา และที่ดอน ปลูกพืชไร่ /พืชสวน และปลูกสมุนไพร การปรับปรุงใช้ปุ๋ยคอกหมัก เศษพืชต่างๆหมัก ใช้บำรุงดิน/พืช

ระบบการปลูกพืช

เริ่มแรกนายมนัส กายาเมา เตรียมแปลง ที่ดินให้เหมาะสมตามต้องการ ลงปลูกกล้วย และลำไย ผักหวานป่า และใช้ไม้ที่มีอยู่ธรรมชาติ(ไม่ตัดทิ้ง) เป็นแนวรั้ว/แนวป้องกันเขตรั้วตนเองป้องกันการพังทลายของดิน และการใช้สารเคมีของคนอื่นๆ และต่อมามีการปลูกพืชต่างๆเพิ่ม และการเลี้ยงสัตว์

เป้าหมายการผลิต

สวนอินทรีย์นายมนัส กายาเมา ปลูกเพื่อการกิน/บริโภคในครอบครัว และการใช้แปรรูปในร้านอาหารของภรรยา และเพื่อขาย

บริบทของครอบครัว

ครอบครัวนายมนัส กายาเมา มีสมาชิกทั้งหมด 3 คน คือ นายมนัส กายาเมา ภรรยา ลูก 1 คน และมีแรงงานการเกษตร 1 คน คือ นายมนัส และแรงงานจ้างคนงาน ลูกนายมนัส เรียนหนังสือระดับปริญญาตรี ปีที่ 1 ที่ มหาวิทยาลัย แม่โจ้ และภรรยา มีร้านอาหารตามสั่ง ที่ หุ่นช้าง

ทัศนคติต่อหนี้

การเป็นหนี้สิน ทำให้คนเราเครียด และก็มีความมานะอดทน ต้องต่อสู้หาทางออกให้ได้ นายมนัส กายาเมา ได้ใช้หลักการเกษตรกรรมอินทรีย์นำทางการหารายได้ใช้หนี้ และการทำงานนักรบเมือง

ส่วนที่ 2 กระบวนการปรับเปลี่ยน จุดเปลี่ยน ผู้ชักชวน ผู้สนับสนุน

เริ่มแรก ครอบครัว/แม่ยายทำการเกษตรมาใช้สารเคมีหนักทำให้ร่างกายป่วยเป็นมะเร็ง และอยู่ได้เพียง 6 เดือนก็ตาย ทำให้นายมนัส กายาเมา ได้ตระหนัก เห็นความสำคัญที่จะต้องทำการเกษตรกรรมที่ไม่ใช้สารเคมี และพยายามเรียนรู้หาความรู้การเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี และได้มาทำเกษตรอินทรีย์คือเป็นห่วงสุขภาพตัวเอง/ครอบครัว และคนรอบข้าง สภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลอง พื้นที่การเกษตรและผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่น การที่เราบริโภคพืช ผัก และผลไม้ จะบริโภคสารเคมีเข้าไปด้วย และผลกระทบจากสารเคมีกับพื้นที่เพาะปลูก เช่น ทำให้ดินเป็นกรดเป็นด่าง แม่น้ำลำคลองมีสารพิษตกค้างทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก และแมลงที่เป็นประโยชน์ตาย

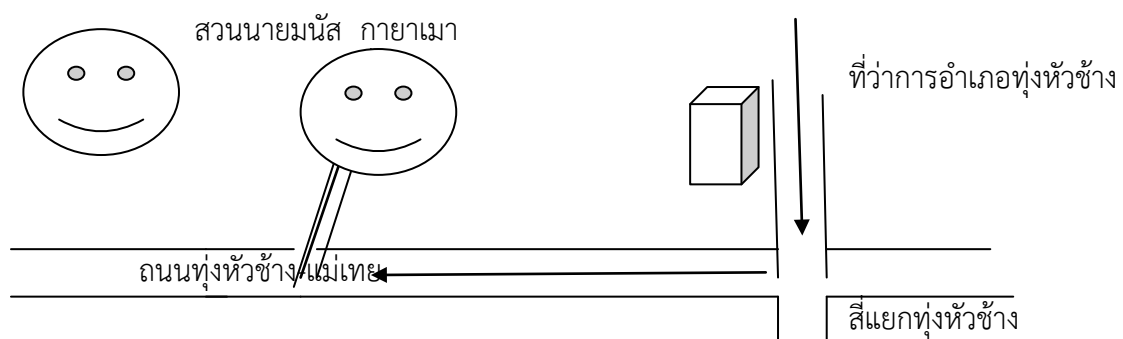
และนายมนัส กายาเมา ได้ลงมือทำงานสร้างสวนตนเองในระบบอินทรีย์มาหลายปี เกือบ 15 ปี ตามที่พอมีเวลา เพราะตนเองก็ทำงานทางการเมือง/สังคมคู่กันมา ส่วนหนึ่งก็ไม่ค่อยมีเวลาให้กับสวน ทั้งๆที่จิตใจ/ร่างกาย และความรู้มีมาก ในการเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ และนายมนัส พยายามสื่อสารความรู้นี้ แบ่งปันให้เพื่อนในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

ภาพกิจกรรมที่ทำในฟาร์ม นายมนัส กายาเมา

เส้นทางสู่สวนอินทรีย์ นายมนัส กายาเมา

3) นางธนกร นองสมุทร “เกษตรกรต้นแบบ” เกษตรกรรมอินทรีย์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อ และนามสกุล นางธนกร นองสมุทร

วัน-เดือน-ปีเกิด วันที่ 4 เดือน กันยายน พ.ศ. 2515

ที่อยู่ และที่สามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ 196 หมู่ที่ 8 บ้านจริญญา ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน 51160
เบอร์โทรศัพท์ 089-835-3127(เอไอเอส) ,089-700-3924(ดีแทค)

อีเมล rulp121@gmail.com

การศึกษา ปริญญาตรี

การเรียนรู้อื่นๆ อาทิเช่น

- 1.อบรมกสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง
- 2.อบรมการเลี้ยงหมูหลุม(อ.พงษ์พันธ์ นันทขว้าง)
- 3.การอบรมการเป็นผู้นำ/ผู้นำที่มีคุณภาพ
- 4.การอบรมศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 5.การศึกษาดูงานการตลาดผักอินทรีย์ของตลาด เจเจ เชียงใหม่
- 6.การศึกษาดูงานสหกรณ์เกษตรกรรมแม่ท่ายั่งยืน จำกัด
- 7.การอบรมเกษตรกรพึ่งตนเองของ (อาจารย์ประทีป)
- 8.อบรมหมอดินอาสา
- 9.อบรมเศรษฐกิจพอเพียง 1 ไร่ 1 แสน อบจ.ลำพูน
- 10.การวิเคราะห์ดิน
- 11.อบรมการคั้พันธุ์ข้าว ตำบลน้ำพุ จังหวัดสุโขทัย
- 12.อบรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ตำบลเสริมขวา
- 13.อบรมการสร้างพลังงานทดแทนทำเตาเผาถ่าน 200 ลิตร
14. อบรมการปลูกหญ้าแฝก

สถานะครอบครัว ของนางธนกร นองสมุทร

มีสามี มีบุตรชาย 3 คน สามีรับราชการแต่เงินเดือนไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว ลูกชายคนโตอายุ 31 ปี ทำงาน แล้วแยกครอบครัวเป็นของตนเอง ลูกชายคนที่สอง อายุ 20 ปี รับราชการทหาร ลูกชายคนเล็กอายุ 9 ปี กำลังเรียนอยู่ ชั้น ป. 4

บทบาทหน้าที่ในชุมชน/สังคม ของนางธนกร นองสมุทร

- 1.คณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอทุ่งหัวช้าง
- 2.คณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรทุ่งหัวช้าง จำกัด
- 3.คณะกรรมการและผู้จัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิิตบ้านทุ่งหัวช้าง
- 4.วิทยากรชุมชนกลุ่มอาชีพ
- 5.คณะกรรมการและเลขานุการจาวสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง / ลี้

ประวัติส่วนตัว ของนางธนกร นองสมุทร

นางธนกร นองสมุทร โดยกำเนิด เป็นคนเกิดที่ ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เกิดเมื่อ วันที่ 4 เดือน กันยายน พ.ศ. 2515 มีพ่อแม่ ชื่อ พ่อสุคำ แม่ดวงคำ เชียงแก้ว มีพี่น้องร่วมกัน 3 คน เป็นผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 2 คน

นางธนกร นองสมุทร ระดับประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งหัวช้าง จบปีการศึกษา 2529

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดลำพูน จบปีการศึกษา 2537

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอทุ่งหัวช้าง จบปีการศึกษา 2539

ระดับอนุปริญญา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จบปีการศึกษา 2548

ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธนบุรี จบปีการศึกษา 2556

ตอนเด็กช่วยพ่อและแม่ ทำสวนปลูกกระเทียม ปลูกยาสูบ ต่อมาแพ้อากาศไม่สามารถออกแสงแดด นานๆ สุขภาพไม่แข็งแรงป่วยบ่อย ช่วงปี พ.ศ.2530 รับจ้างก่อสร้างบ้านในพื้นที่ พ่อเก็บเงินได้บางส่วน ช่วงปี พ.ศ. 2532 จึงขออนุญาตแม่ ไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า ที่โรงเรียนสอนตัดเย็บเสื้อผ้านิรันดร์ จังหวัดเชียงใหม่ เรียนจบหาประสบการณ์ทำงานที่จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลาหนึ่งจึงได้มาเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าที่บ้าน ช่วงปีพ.ศ. 2534-2550 จากนั้นเจอช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ น้องชายได้เขียนโครงการของงบประมาณสนับสนุนจากกองทุน สิ่งแวดล้อม (UN) ช่วงปีพ.ศ. 2551-2552 จึงทำงานเรื่อง ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง ช่วงปี พ.ศ. 2553 – 2554 ทำงานโครงการรักษป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จากการลงพื้นที่เริ่มเจอปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการปลูกพืชผักที่มีสารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เพราะทางโครงการฯมีการส่งเสริมให้ครัวเรือนปลูกพืชผักโดยการลด ละ เลิก การใช้สารเคมีและพึ่งพาวิถี ธรรมชาติและพึ่งตนเองเป็นหลัก จากนั้นคุณธนกร ก็เลือกที่ดิน 1 แปลงมีที่ดินอยู่ 4 ไร่ ทดลองปลูกพืชผักไว้ใน สวนเพื่อดูการเจริญเติบโตของพืชผักเพื่อจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะเป็นตัวอย่างให้กับชุมชน ปลูกไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะม่วง กระท้อน ไข่ สัก กล้วย ตะกู มะนาว มะเฟือง เพื่อให้ผสมผสาน ต่อมาเจอปัญหาผลผลิต โตช้าบางต้นก็ตาย พอมาสังเกตดูดินๆเสียแข็งกระด้าง คุณธนกรก็เริ่มคิดทำไมถึงเป็นแบบนี้พอนึกได้ว่าที่ดินที่ ซื้อมาก่อนหน้านั้นเจ้าของเดิมปลูกข้าวโพด จากนั้นคุณธนกรเริ่มคิดที่จะวางแผนในการจัดการฟาร์มของตัวเอง จึงเลี้ยงวัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เพิ่มเพื่อที่จะได้นำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยหมักมาช่วยในการปรับปรุงดิน บางจุดทำเป็นที่เก็บมูลสัตว์และทำน้ำหมักกลาดลงบนกองเพื่อช่วยในการย่อยสลายของมูลสัตว์ ทำเตาเผาถ่าน 200 ลิตร เพื่อจะดักน้ำส้มควันไม้ไว้เป็นสารขับไล่แมลงไว้ในฟาร์ม

ต่อมาได้ไปฝึกอบรม กลไกกรรมธรรมชาติที่มาบ่ออิง ก็ได้นำความรู้ที่ได้การฝึกอบรมมาพัฒนาฟาร์มโดย การจัดแบ่งโซนเพื่อการจัดการง่ายขึ้น พอทำได้ก็รู้สึกสนุกกับกระบวนการที่ทำอยู่เพราะทำให้เรามีรายได้ เพิ่มขึ้น ครอบครัวเห็นก็เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันทำตอนนี้เลยไม่ต้องจ้างแรงงานจากภายนอก ทำให้ครอบครัว อบอุ่นและมีความเชื่อมั่นว่าการทำเกษตรอินทรีย์ดีต่อสุขภาพของเราและครอบครัว

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็นที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี

ครั้งเมื่อเป็นเยาวชน นางธนกร น้องสมุทร ได้มีส่วนร่วมกับครอบครัว กับพ่อแม่ พี่น้อง ทำการ เกษตรกรรม เช่นการทำนา เลี้ยงวัว (ใช้งานทำนา) เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ปี 2520 ถึง 2530 ที่ตนเองจำได้ ครอบครัวทำการเกษตรไม่เคยใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี เพราะว่าครอบครัวใช้ขี้วัว ขี้หมู ขี้เป็ด/ไก่ที่เลี้ยง และการไถ กลบก่อนการลงมือทำนา/การเพาะปลูกทุกปี และก่อนนั้นการเกษตรทำเพื่อการกินอยู่รอด การแลกเปลี่ยน และการขาย

ระบบความเชื่อและคุณค่า ที่มีต่อสังคม-วัฒนธรรม/ธรรมชาติ ฯ ของนางธนกร

ตั้งแต่เป็นเด็ก/เป็นหนุ่ม ครอบครัว พ่อแม่ ได้นำพาการร่วมงานช่วยการทำนา ช่วยงานบ้าน งานจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ต่างๆ ของหมู่บ้าน และนอกบ้าน อย่างต่อเนื่อง ทำให้ได้รู้ พอเข้าใจนำมาปฏิบัติในการใช้ ชีวิตตนเอง ทั้งเชื่อมั่น ศรัทธา เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักศาสนา ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ๆ ท่านจะต้องนำพาลูก เติบโตไปถึงความสำเร็จ ท่านสั่งสอน เตือนสติเสมอ เป็นคนที่เคารพวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้นำมาใช้

เป็นแนวทางการทำงาน และใช้ดำเนินชีวิตครอบครัวเสมอมา เช่น การทำบุญ เข้าวัดในวันสำคัญ ในงาน ประเพณี งานบุญต่างๆ และการใช้ประเพณี วัฒนธรรม นำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าชุมชน) มา ยาวนาน และการใช้ภูมิปัญญา ดูแลจัดการสวนที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ เช่นพายุ แมลง เป็นต้น

นางธนกร นองสมุทร ได้ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ที่ใช้ขอบเขตพื้นฐานของประเพณี และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตั้งแต่ ปี 2550 เห็นประโยชน์ ที่ได้รับมากมายทั้งตนเองที่มีความสุข มีความปลอดภัย มีความใสสะอาด โปร่งใสในทุกระดับ และได้รับทั้งชาวบ้าน ชุมชน ที่มีความม่วนสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส มีความปลอดภัย สบายจิตใจ ฯลฯ และเชื่อวัฒนธรรม ธรรมชาติให้ชีวิตแก่ผู้คน

กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมเคมี สู่การเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพา สารเคมี หรือเป็นพัฒนาการ การเกษตรกรรม ของนางธนกร นองสมุทร

การเริ่มต้น ที่นางธนกร นองสมุทร มีที่ดินเป็นของตนเอง ช่วงแรก (2550-2554) ก็ได้ใช้ประสบการณ์ จากการเรียน และการทำงานโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ที่เน้นการส่งเสริมเกษตรลดละ เลิกสารเคมี ให้ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพต่างๆมาแทน ก็พอได้ผลที่มีชาวบ้านทำกัน เช่น การสร้างสวน พืชผักหลังบ้านปลูกไว้กินที่เหลือขาย และใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เป็นส่วนมาก ในการผลิตพืชผัก ช่วงปี 2554-2558 การทำสวนที่เน้นการพึ่งตนเอง การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่ทำได้ ตามที่หวัง เพราะว่า เกษตรกรรมอินทรีย์ต้องอดทน ละเอียด ชยัน ประหยัด ถ้าวินกับสภาพพื้นที่ตนเองทุกจุดเป็นชุมทรัพย์

บุคลิกภาพของนางธนกร นองสมุทร

เป็นคนเดินทาง ตลอดๆ ทั้งเป็นงานของตนเอง เป็นงานสาธารณะ งานของเครือญาติ ชอบช่วยเหลือ ผู้อื่นจนบางครั้งตัวเองต้องลำบาก แต่ก็ยังไม่หยุดที่จะทำให้อื่นมีความสุข

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นที่รูปธรรมของเกษตรกรต้นแบบ ของนางธนกร นองสมุทร

2.1.จำนวนแปลงเกษตร/พื้นที่/การใช้ที่ดิน/เอกสารสิทธิ์

ที่ดินที่เอกสารสิทธิ์ โฉนด 1 แปลง จำนวน 4 ไร่ และเอกสารสิทธิ์ เป็นโฉนดที่ดิน

2.2.สภาพพื้นที่ ที่ดินเป็นที่ราบ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 8 บ้านจริญญา ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอบัวชุม จังหวัดลำพูน

ลักษณะดินเป็นดินแดง ดินดำ และดินเหนียว บ้างบางจุด การเก็บน้ำ อุ่นน้ำอยู่ดี หรือเก็บความชุ่มชื้น ได้นานพอใช้ได้

2.3.แหล่งน้ำที่ใช้/วิธีการจัดการน้ำ ความพอเพียง

1)น้ำจากประปาหมู่บ้าน เป็นประจำแต่จะเน้นการปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อย

2)ใช้น้ำจากธรรมชาติ คือน้ำฝน โดยตรง และเก็บพักไว้ในโอ่ง

2.4.การจัดการดิน พัฒนาการความสมบูรณ์ของดิน ใช้เวลากี่ปี

การไถพรวน/กลบหญ้า 1 ปีหนึ่งครั้ง ในช่วงแรกๆ ก่อนการปลูกพืช และการตัดหญ้า การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และการใช้หญ้าปกคลุมดิน ฯลฯ

2.5.ระบบการปลูกพืช เน้นในช่วงแรกการปลูกไม้ผลให้เป็นแนวการจัดสวนตามพื้นที่โดยจัดแบ่ง โซนตามความเหมาะสมกับพืชนั้น เช่น ไม้ปลูกเป็นแนวชั้นนอก ปลูกกล้วย ปลูกมะม่วง ลำไย มะนาว มะขาม เป็นต้น

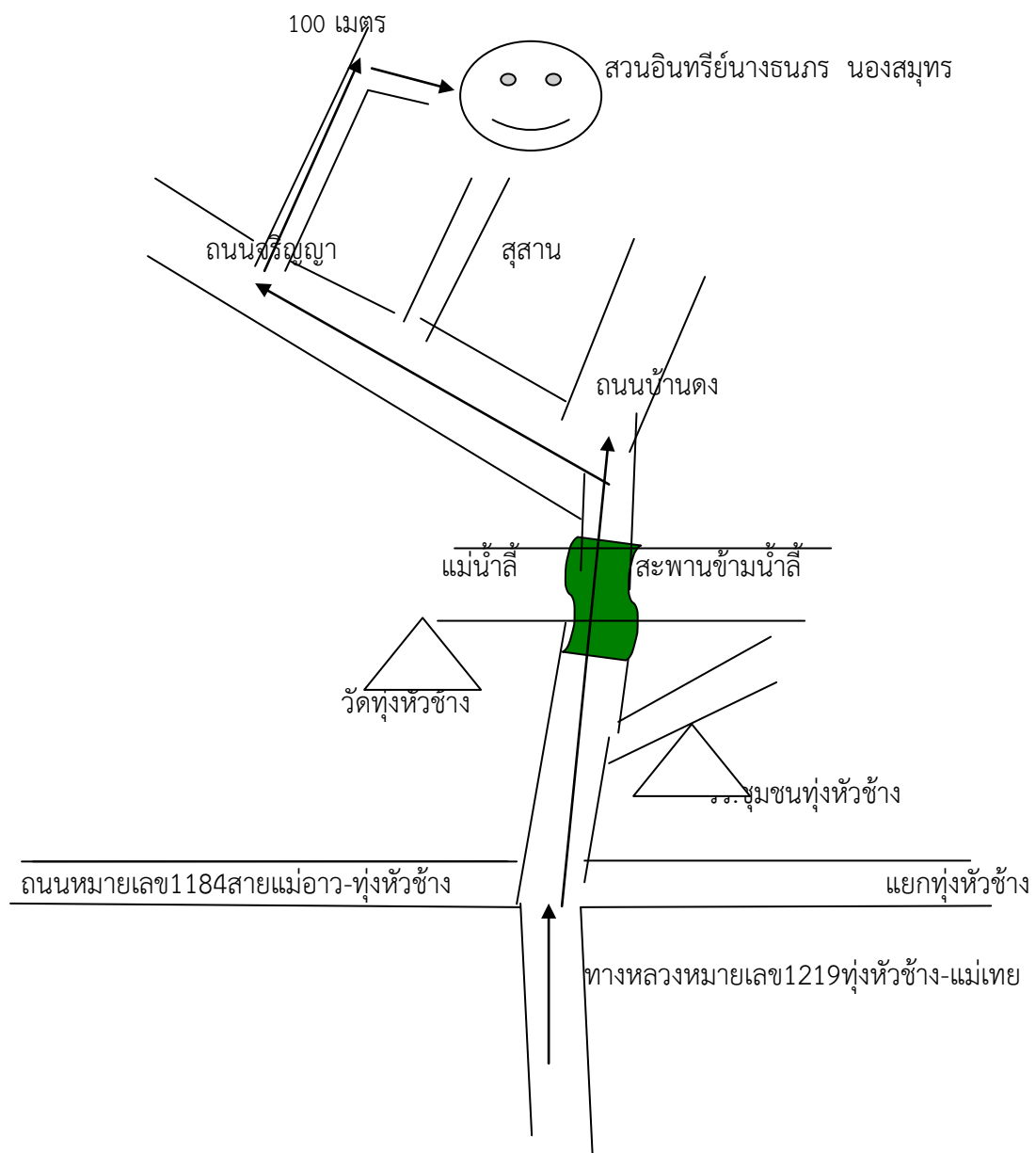
ปฏิทินการผลิต/การปลูกพืช ในรอบปี มีทั้งพืชล้มลุก และพืชยืนต้น

ม.ค.- ธ.ค. (ผสมผสาน) เช่น ฟักทอง มะนาว บวบ พริก ไม้ผล หน่อไม้ มะม่วง มะขาม ขาโยเต้ ลำไย ไข่ กุ้ง ไข่ ชะอม ฟัก หน่อ หนุ่ย ผักหวาน

2.6.ระบบการเลี้ยงสัตว์ เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้บริโภค ใช้งานประเพณี การเลี้ยงตามธรรมชาติเน้น ผัก /หญ้าที่กินได้ และกลายเป็นอาหารหมู เลี้ยงไม่มาก และไม่ต่อเนื่องตามความจำเป็น

2.7.ผังสวน/ฟาร์ม นางธนกร นองสมุทร

แผนที่การเดินทาง/เส้นทางสู่พื้นที่สวนอินทรีย์ “สวนผสมผสาน” “จาวสวนอินทรีย์” ทุ่งหัวช้าง-ลี้

Hand-drawn map of a village layout with various buildings and landmarks. The map is divided into several sections by lines. Key features include:

- Top Left:** A small structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).
- Top Right:** A large area labeled "บ้านใหญ่" (Big House) with a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).
- Middle Left:** A large structure labeled "บ้านใหญ่" (Big House) with a tree labeled "ต้นไม้" (Tree). Below it is a structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree). Further down is a structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).
- Middle Right:** A large area labeled "บ้านใหญ่" (Big House) with a tree labeled "ต้นไม้" (Tree). Below it is a structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).
- Bottom Left:** A large area labeled "บ้านใหญ่" (Big House) with a tree labeled "ต้นไม้" (Tree). Below it is a structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).
- Bottom Right:** A large area labeled "บ้านใหญ่" (Big House) with a tree labeled "ต้นไม้" (Tree). Below it is a structure labeled "บ้านเล็ก" (Small House) and a tree labeled "ต้นไม้" (Tree).

55

1)รูปบริเวณสถานที่ทั่วไป บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เลขที่ 196 หมู่ที่ 8 บ้านจริญญา ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน

บริเวณบ้าน

2.รูปภาพพื้นที่บริเวณสวนอินทรี้อยู่ที่ หมู่ 8 บ้านจริญญา

สวนผักหวาน

เตาเผาถ่าน 200 ลิตร

หมูขุน

หมูแม่พันธุ์

การตอนหมูตัวผู้

ที่เก็บมูลวัวและโรงนอนวัว

รูปภาพการปลูกพืชๆเจริญเติบโต /ผลผลิต

โชนไฟป่า

การบริหารจัดการ

1. การจัดการแรงงาน ใช้แรงงานตนเองเป็นส่วนมาก ครอบครัวร่วมช่วยบางครั้ง และจ้างแรงงานมาช่วยบางครั้ง

2. งบประมาณ ที่ใช้ดำเนินการสวนอินทรี นางธนกร นองสมุทร ใช้งบประมาณของตนเอง ทั้งหมดที่ได้มาจากการขายผลผลิตในสวน การทำงาน

3. เป้าหมายของการผลิต/การทำสวนอินทรี

การบริโภคในครอบครัว ในเครือญาติ-เพื่อนๆ การแลกเปลี่ยน/แบ่งปัน เพื่อสุขภาพที่ดี และการรณรงค์ให้คนในชุมชนรักสุขภาพโดยการปลูกผักอินทรีย์ไว้บริโภคเองเป็นต้น

4. การจำหน่ายสร้างรายได้

5. จำนวนผลผลิต/ปริมาณที่จำหน่าย โดยรวม ดังนี้

1) ลำไย	500 กก.
2) หน่อไม้	200 กก.
3) ฟักทอง	70 กก.
4) กัลย	50 หวี
5) หนุ	2,500 กก.
6) ฟักเขียว	30 กก.
7) ถั่วฝักยาว	50 กก.

6. การตลาดที่จำหน่ายผลผลิต ส่วนมากขายตลาดนัดวันจันทร์ ด้านปศุสัตว์ขายส่งให้กับบริษัท รุ่งเรืองฟาร์ม และขายในหมู่บ้านทั่วไป

ข้อมูล องค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน

1) การเพาะและการปลูกผักหวานป่า

1. เริ่มจากการเอาเมล็ดผักหวานที่สุกเป็นสีเหลือง มาปั่นบดขัดด้วยทราย นำเอาเปลือก/หรือเนื้อออกให้หมด เหลือแต่เม็ดใน

2. เตรียมกะปะเพาะ/หรือคอกไม้ ขนาดพอดี คือเมล็ดผักหวาน 1 ลิตร ขนาดกะปะเพาะ กว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 100 เซนติเมตร และสูง 15 เซนติเมตร ปูพื้นด้วยกระสอบปุ๋ย เพื่อป้องกันรากผักหวานทะลุถึงดิน แล้วนำทรายละเอียดเทใส่กะปะให้เต็ม

3. ทำรูทรายเป็นหลุมพอดีกับเม็ดผักหวาน ให้ลึกพอเม็ดผักหวาน และหยอดเม็ดผักหวานลงหลุม โดยเอาด้านที่เป็นปุ่มของเม็ดผักหวานลงด้านล่าง และให้กลบทรายนิดๆ วางระยะห่างพอดี ประมาณ 5 นิ้ว

4. เพาะแล้วต้องรดน้ำทุกวันด้วยฝักบัว ใช้เวลาประมาณ 15 -20 วัน ผักหวานงอกพอดีเป็นสีขาว มีทั้งยาว และสั้น และอ้วนดีถือว่าสมบูรณ์ดีที่สุด และเตรียมถอน หรือขุดด้วยมือเบาๆ ห้ามให้รากผักหวานขาด จะไม่ค่อยดี ปลูกก็ไม่เจริญเติบโต

5. เตรียมหลุมปลูกผักหวาน โดยการใช้เหล็กแหลมแทงลงไปในดินที่เราต้องการปลูกแล้วนำรากงอกแทงไปในหลุม แล้วทำสะพานตาข่ายสีฟ้าคลุมรอบๆ บริเวณหลุมกันแมลงศัตรูพืชและกันลมว่าปลูกไว้ตรงไหนบางนั่นเอง

การเพาะกล้าผักหวานในถุงดำจะทำให้รากของผักหวานชงอที่ก้นถุง เวลามาปลูกจะโตช้า แต่ก็มีวิธีแก้ไขโดยการขุดหลุมแล้วนำเหล็กแหลมแทงลงก้นหลุมให้ลึกที่สุดเท่าที่จะทำได้ปาดก้นถุงดำแล้วนำกล้าผักหวานลงปลูกวิธีนี้ก็ได้ผล จากการทดลองปลูก 3 ต้น ได้ทั้งหมด 3 ต้น แต่ต้องระวังแมลงศัตรูพืช

2) การปลูกไผ่เปาะ การเพาะจากเมล็ดจะดีที่สุดไผ่เปาะจะมีอายุนานกว่าในการเพาะโดยวิธีปักชำกล้า การเพาะเมล็ดถึงจะใช้เวลามากกว่าเพาะโดยวิธีปักชำแต่คุณภาพของการแทงหน่อใหม่จะแรงกว่ามาก ช่วงปีแรกๆ หน่อจะเล็กมากพอลำต้นที่ สองที่สามก็จะเริ่มมีหน่อที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เริ่มต้นตั้งแต่ 0.5-2.5 กิโลกรัม ขึ้นไป ถ้าได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอจะมีหน่อออกให้กินตลอดทั้งปี

แหล่งที่มาของความรู้ ศึกษาด้วยตนเอง ฟังจากเพื่อนบอกเล่า และอบรมการแหล่งเรียนรู้

ปัจจัยภายใน และภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

ปัจจัยภายใน ครอบครัวให้ความร่วมมือการตลาด/การบริโภคผลผลิตที่ใช้ในการแบ่งปันเพื่อนบ้าน และเหลือขายในตลาดภายในชุมชนส่วนปศุสัตว์ขายภายนอกให้กับพ่อค้าคนกลาง

ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ คือ หมู่บ้าน/ชุมชน ให้ความร่วมมือการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน การตลาดที่แน่นอน ราคาดี คุณภาพผลผลิตที่ดี สร้างความเชื่อมั่น ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีภาคีที่เข้มแข็ง เรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยน เป็นส่วนกลไกที่สำคัญกับการเกษตรกรรมอินทรีย์ ที่ต้องมีภาคีมาๆทุกด้าน เช่นการผลิต การตลาด สังคม

ด้านสุขภาพ ครอบครัวมีสุขภาพที่ดีทุกคน ไม่ป่วย

ด้านการพึ่งพาหลักธรรม ได้เรียนรู้ฝึกตนเอง ครอบครัว สร้างความเข้าใจ นำมาใช้เสมอต่อเนื่อง และหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด หลักเศรษฐกิจพอเพียง การทำบุญ การให้แบ่งปัน การละเว้นทานเนื้อสัตว์ในวันพระ วันศีล และไม่ดื่มเหล้า เปียร์ ไม่สูบบุหรี่

ข้อเสนอแนะ คนผลิต คนทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ต้องไม่หลอกลวงตัวเองและผู้บริโภค

4) นายปฏิพงษ์ เตชะนา “เกษตรกรต้นแบบ” เกษตรกรรมอินทรีย์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อ และนามสกุล นายปฏิพงษ์ เชนา

วัน-เดือน-ปีเกิด วันที่ 17 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2524

ที่อยู่ และสามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ 205 หมู่ที่ 8 บ้านดอนมูล ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
รหัสไปรษณีย์ 51160

เบอร์โทรศัพท์ 093-258-7273

การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม. 6) โรงเรียนบ้านปวง

การเรียนรู้อื่นๆ

- 1.การอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน
- 2.การอบรมเกษตรปลอดภัย อินทรี ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน
- 3.อบรมการเพาะเห็ด การเลี้ยงหมู ของอบต. ที่ศูนย์ห้วยฮ่องไคร้
- 4.การอบรมการผลิต เก็บเมล็ดพันธุ์พืช ที่มหาวิทยาลัย แม่โจ้
- 5.ศึกษาดูงานสมุนไพร ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน ที่จังหวัดปราจีนบุรี
- 6.อบรมเกษตรกรรมธรรมชาติ ของอ.พงษ์พันธ์ นันทขว้าง
- 7.การอบรมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ
- 8.การอบรมการทำปุ๋ยหมัก ของ อบต. บ้านปวง

สถานะครอบครัว

ครอบครัวนายปฏิพงษ์ เชนา เป็นครอบครัวพื้นที่ชนบท อาชีพการเกษตรกรรม และรับจ้างเป็นบางครั้ง ระดับฐานะเปรียบเทียบในหมู่บ้านแล้ว อยู่ในเกณฑ์เกือบสุดท้าย (คือ ยากจน) แต่ก็ถือว่าพออยู่ได้ ที่สามารถสร้างฐานะด้วยตนเองดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นายปฏิพงษ์ เตชะนา มีบ้าน(มั่นคง) 1หลัง มีที่ดิน เป็นของตนเอง 1 แปลง 1 ไร่ 1 งาน และมีครอบครัวแต่งงานแล้ว มีลูก 2 คน ชาย 1 และผู้หญิง 1 คน

รายได้ของครอบครัวนายปฏิพงษ์ เตชะนา ที่ทำการเกษตรอินทรีย์ และการรับจ้างบางครั้ง และอื่นๆ ของ 2 คน (สามีและภรรยา) ประมาณ 70,000 บาท ต่อปี

บทบาทหน้าที่ในชุมชน/สังคม ของนายปฏิพงษ์ เตชะนา

- 1.เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
- 2.เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายเศรษฐกิจ
- 3.เป็นนักกีฬาฟุตบอลของหมู่บ้าน

ประวัติส่วนตัว ของนายปฏิพงษ์ เตชะนา

เป็นคนบ้านดอนมูล ตำบลบ้านม่วง โดยกำเนิด เกิดเมื่อ วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2524 มีพ่อแม่ชื่อ พ่ออ้นคำ แม่โสภา เตชะนา มีพี่น้องร่วมกัน 2 คน เป็นผู้ชายทั้ง 2 ปฏิพงษ์ เตชะนาเป็นคนสุดท้อง

การศึกษา นายปฏิพงษ์ เตชะนา ได้เรียนหนังสือชั้นประถม ที่โรงเรียนบ้านดอนมูล และเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ถึง ปีที่ 6 (ม.1-6) ที่โรงเรียนบ้านม่วง และจบสูงสุด ม. 6

เมื่อจบม.6 แล้วก็ช่วยพ่อแม่ทำงานด้านการเกษตร ทำนา ทำสวนลำไย ทำไร่ข้าวโพด(เคมี) อยู่หลายปี จนถึงปี พ.ศ. 2540 ก็ได้แต่งงานมีคู่ครอง มีความพร้อมส่วนหนึ่งที่จะสร้างครอบครัว ฐานะของตนเอง กับหญิงสาวอำเภอลี่ และมีลูกเป็นสักขีพยานด้วยกัน 2คน ในปัจจุบันนี้

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็น ที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี และได้มาอย่างไร

เมื่อครั้งมีโอกาสของนายปฏิพงษ์ เตชะนา ได้ช่วยพ่อ และแม่ ครอบครัวทำงานการเกษตรกรรม ยามมีอายุสิบกว่าปี เป็นหนุ่มน้อย ได้เห็น ได้ใช้ สัมผัสกับสาเคมีมาตลอดช่วง 9 ปี ทำให้ได้คัด ตระหนักถึงความกังวล มีความกลัวมาเสมอว่ายาเคมี ไม่ดี ปุ๋ยเคมีไม่ดี มันเป็นสารพิษ อันตราย ตัวเอง ครอบครัวได้กินเข้าไปมากมาย แล้ว เป็นห่วงสุขภาพมากขึ้นๆ และการใช้สารเคมีก็เพิ่มปริมาณมากขึ้นๆ

ที่สำคัญทำให้รู้ ได้เห็นครอบครัวตนเอง และคนใกล้เคียงเริ่มเป็นหนี้สินๆโดยไม่รู้สึกรู้ตัวในช่วงแรกๆ ชาวบ้านไม่มีการบันทึกข้อมูลอะไรเลย บางปีได้มากกว่ามีกำไรมาก บางปีได้น้อยกว่ามีกำไรน้อย หรือขาดทุนก็ไม่สามารถรู้ได้จริง เพราะไม่มีการบันทึก

และตัวปัจจัยที่สำคัญให้ตัวเองหันกลับคิดได้ เกิดการปรับเปลี่ยน และกระทำการอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับความสนใจของตนเองที่มีอยู่ เมื่อครั้งเด็กหนุ่มช่วยพ่อแม่ปลูกกะหล่ำปลีที่ทุ่งนา สมัยก่อนใช้แต่ขี้วัวขี้ควายเท่านั้น ตนเองชอบกินด้วย มันอร่อยจริงๆ และปลอดภัยจริงๆ และตัดสินใจกับครอบครัวตนเองว่าการทำสวนแบบอินทรีย์ หรือไม่พึ่งพาสารเคมี เราต้องทำได้ อยู่รอดได้ มีความสุข ปลอดภัยได้ และเชื่ออย่างแข็งขันว่าตนเองจะต้องพาวิถีการเกษตรกรรมอินทรีย์/สวนตนเอง ให้ครอบครัวมีความสุขได้บนของความพอใจของตนเอง บนหลักธรรมะ และธรรมชาติ

ระบบความเชื่อและคุณค่า

นายปฏิพงษ์ เตชะนา เป็นคนที่ให้ความสนใจเรื่องสุขภาพตนเอง และครอบครัว ซึ่งตนเองก็ยังมีสุขภาพที่อ่อนแอบางครั้ง เช่นปวดหัว และเชื่อเสมอว่าตนเอง ครอบครัว และชุมชน/สังคม ต้องหลุดพ้นจาก

สารเคมี ต่างๆ จะต้องไม่ใช้มันเลยในการดำเนินชีวิตของคนเรา สารเคมีเป็นผลทำให้เป็นโรคต่างๆ เช่น มะเร็ง เป็นผลทำให้ดินเสื่อม น้ำเสีย ปลาตาย และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ขาดหายหมดไปในที่สุด

นายปฏิพงษ์ เป็นผู้ที่มิที่ดินน้อย รวมแล้วทั้งที่สร้างบ้านอยู่อาศัย แปลงปลูกผักต่างๆ ปลูกไม้ผล เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู และอื่นๆ มี 1 ไร่ 1 งาน พื้นที่ดินเท่านี้ไม่ให้ว่างทำประโยชน์ให้สูงสุดปลูกเกือบทุกอย่างที่ ชอบกิน และสร้างรายได้ที่ตลาดต้องการ

กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมเคมีสู่การเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพา สารเคมี หรือเป็นพัฒนาการ การเกษตรกรรม

นายปฏิพงษ์ เตชะนา ได้สัมผัสการมีชีวิตอยู่กับการเกษตรกรรมมาตั้งแต่เด็กๆ เรียนชั้นประถม ถึง มัธยม ก็ได้ช่วยร่วมครอบครัวทำมาหากินตามประสาของชาวบ้านในชนบท บ้านป่าที่มีความสมบูรณ์มีอาหารที่มากมายตามธรรมชาติ แต่ก่อนพ่อแม่ทำเกษตรกรรมก็ไม่ได้ใช้สารเคมี ใช้แต่ข้าว/ควายที่เลี้ยงไว้ใช้งาน ใช้ข้าว/ไก่ที่เลี้ยงไว้ไว้กิน เลี้ยงไว้ประกอบพิธีกรรมในครอบครัว แต่ประมาณเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้น ปี พ.ศ.2538 ถึงมัธยมปลาย การเกษตรกรรมของพ่อแม่ที่ปลูกไม้ผล ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด เริ่มใช้ปุ๋ยเคมี และยาฆ่าวัชพืช และยาฆ่าแมลงต่อมา ในช่วงนี้ทำให้ปฏิพงษ์ เริ่มกังวล เป็นห่วงสุขภาพตนเอง/ครอบครัว และในตัวเองเริ่ม ปฏิเสธสารเคมี

ในปีพ.ศ. 2540 ออกจากโรงเรียนแล้ว จบ ม.6 ก็ได้แต่งงาน สร้างหลักฐาน ในช่วงแรกทำงานรับจ้าง ช่างไม้ ช่างกระจก ช่างอะลูมิเนียม หารายได้สร้างครอบครัว ทำ 9 ปี ก็กลับมาบ้านหันหน้าเข้าการ เกษตรกรรมที่เคยทำมากับพ่อแม่ ที่เคยใช้สารเคมีมากมาย และมีแนวทางตนเองแล้วว่าจะต้องเลิกใช้สารเคมี จะต้องพึ่งตนเอง เริ่มต้นการใช้ที่ดินของน้ำอา ปลูกบ้านอาศัย ดูแลลูกเมีย และเป็นที่เปลี่ยนความคิด เปลี่ยน พฤติกรรมตนเองการเกษตรกรรมที่เคยใช้สารเคมีมาก่อน เป็นการผลิตที่ไม่ใช้เลย

มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องด้านชีวภาพ อินทรีย์ เทคนิคต่างๆ หลายครั้งพ่อแม่ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุนเลย ในปี 2549 นี้เองที่นายปฏิพงษ์ มีบ้าน สร้างบนที่ดินของน้ำถึงปัจจุบัน และในปีนั้นเช่นกัน ที่ปฏิพงษ์เริ่มเป็นหนี้สินก้อนโต เป็นจำนวนเงิน 150,000 บาท โดยใช้พ่อกู้ยืมจาก ธกส. ผ่อนส่งระยะยาว มิฉะนั้นครอบครัวปฏิพงษ์ก็ไม่สามารถมีบ้าน มีที่ดิน เป็นของตนเอง และอาจหมดโอกาสที่จะใช้ความคิด/ความรู้ที่มีอยู่สร้างสวนอินทรีย์อย่างในปัจจุบันนี้ได้

ในปีพ.ศ. 2549 ได้เริ่มการผลิตปลูกพืชผัก เพียง 2 แปลง เพื่อกิน และแบ่งปัน ทำบุญ และเป็นการ ทดลองฝีมือตนเองที่ทำเกษตรกรรมอินทรีย์ หลังการรับความรู้ ผ่านการอบรมมาบ้างแล้ว

ในปี พ.ศ. 2550-2552 นายปฏิพงษ์ ได้ขยายฐานการเพาะปลูกเพิ่มแปลงที่ดิน และที่สำคัญได้เลิกการใช้สารเคมีทุกอย่าง 100 เปอร์เซ็นต์ ได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการ ต่างๆในระบบเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำปุ๋ย หมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมัก หมูหลุม เพิ่มความรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมการทำลงมือปฏิบัติจริง ในเริ่มต้นเองจะเป็นผู้ทำเพียงคนเดียว ครอบครัว ภรรยาก็ยังทำงานอื่นๆไปเพื่อช่วยกันหารายได้เข้าครอบครัว และแม้แต่พ่อแม่ก็ยังไม่เห็นด้วย ในการใช้เวลากับการผลิต ทำสวนปลอดสารพิษ และสวนอินทรีย์ ต้องทนกับคำตำหนิ คำ ประมาท ทั้งของชาวบ้าน ญาติ ฯ

ในปี 2553-2555 ภาระการเป็นหนี้สินเพื่อความต้องการที่ดิน ที่สร้างบ้าน ที่ทำสวนอินทรีย์ ก็ยังมีอยู่ ขำระไม่หมด และในปัจจุบันยังค้างอยู่บางส่วน ช่วงนี้เป็นช่วงการเรียนรู้ที่มากขึ้น และได้รับมาตรฐานอแกนิกไทยแลนด์ ของเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำพูน สร้างความพึงพอใจ และได้เพิ่มการทำที่เข้มข้นมากขึ้น ถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายหลัก คือ เพื่อกิน เพื่อยาย สร้างรายได้ ใช้หนี้ และเพื่อแบ่งปัน ทำบุญในงานประเพณีต่างๆ มีโอกาสกับบริจาคผัก และเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผล

ประสบการณ์การปลูกผักอินทรีย์ คือผลผลิตผักขาดหาย ไม่มีกินในครอบครัว ไม่มีขายตามตลาด ต้องการ ขาดรายได้ เป็นช่วงการเปลี่ยนฤดูกาล เป็นเวลา 2 เดือน ในทุกการเปลี่ยนฤดูกาล

และนายปฏิพงษ์ได้วางแผน หาแนวทางว่า ต้องมีการเตรียมความพร้อมเสมอก่อนถึงการเปลี่ยน ฤดูกาล คือต้องเตรียมพืช เพาะกล้าพืชผัก ฯลฯ พร้อมทั้งจะปลูกได้ทันในฤดูกาลนั้นๆของพืชชนิดนั้น ที่มีความ จำเป็นต้องผลิตตามฤดูกาล และตลาดต้องการ หรือครอบครัวชอบกิน

การทำงานในแปลง สวนของนายปฏิพงษ์ ส่วนมากแล้วทำอย่างต่อเนื่องไม่เคยละทิ้งสวน เป็นคนติด สวน ติดดิน มุ่งมั่นพยายามพึ่งตนเองในทุกด้าน

บุคลิกภาพ นายปฏิพงษ์ เตชะนา

ชอบการเรียนรู้เป็นตัวเอง ต้องทดสอบ ทดลองก่อน จะเชื่อ จะทำต่อเมื่อทดลองแล้วได้ผล มีความ อยากรู้ อยากรู้ เห็น ได้เข้าอบรมมากมายทั้งในตำบล ภายนอกต่างจังหวัดไปร่วมเสมอเมื่อมีโอกาสในทุกเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการเกษตรกรรมอินทรีย์ จะมุ่งมั่นให้ได้ มีข้ออ่อนตนเอง คือความจำ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นที่รู้ประมณเกษตรกรต้นแบบ ของนายปฏิพงษ์ เตชะนา

1.จำนวนแปลงเกษตร

สวนเกษตรอินทรีย์ และบ้านเรือน นายปฏิพงษ์ เตชะนา ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 205 หมู่ 8 บ้านดอนมูล ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จัดการปลูกไม้ผล 1 งาน ปลูกพืชผัก 1 งาน และเลี้ยงไก่/หมู 1 งาน และสร้างบ้านเรือน 1 งาน ฯลฯ ดังภาพผังพื้นที่การจัดสรร

พื้นที่ปลูกพืชผักต่างๆ 2 งาน	พื้นที่เลี้ยงไก่/หมู 1 งาน
พื้นที่ปลูกไม้ผล 1 งาน	พื้นที่สร้างบ้านเรือน 1 งาน

2. สภาพพื้นที่ และการทำสวนส่วนมากเป็นการผสมคลุกกันไป ในพื้นที่ 4 งาน ที่ดินเป็นที่ราบลุ่ม อยู่ ติดลำห้วยแม่ปวง ดินร่วนปนทราย และดินเหนียวบางจุด พื้นที่ติดถนนสายลี้-ลำปาง ห่างจากสี่แยกบ้านดอน มูล 100 เมตร

แผนที่การเดินทางสู่สวนเกษตรอินทรีย์ นายปฏิพงษ์ เตชะนา

อ.ลี้

ปฏิพงษ์ เตชะนา

สี่แยกบ้านดอนมูล

ตุ้ยาม

ถนนบ้านปวง-ทุ่งหัวช้าง

3.แหล่งน้ำที่ใช้ /วิธีการจัดการน้ำ และความพอเพียง

ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น ใช้เครื่องปั๊มสูบ และแรงงานคนตักขึ้นมา และใช้น้ำจากธรรมชาติ น้ำฝน

4.การจัดการที่ที่ดิน การพัฒนาที่ดินให้สมบูรณ์

ที่ดิน 5 งาน แบ่งสร้างบ้าน 1 งาน ปลูกพืชผัก 2 งาน ปลูกไม้ผล 1 งาน และการเลี้ยงไก่ และหมู 1 งาน โดยประมาณ ที่ดินต้องดูแลให้สมบูรณ์คือที่ดินเพาะปลูกพืชผัก อย่างต่อเนื่อง และปลูกไม้ผล ในช่วงแรกๆ ใช้การไถกลบหญ้า ปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยคอกหมัก ใช้น้ำหมักลงในต้นพืช อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 2-3 ปี สภาพดินสมบูรณ์ดีคงที่สม่ำเสมอ และจัดการดินยกแปลง และทำเป็นลื้อคเพื่อสะดวก และประหยัดการใช้น้ำ

5.ระบบการปลูกพืช และปฏิทินการผลิต

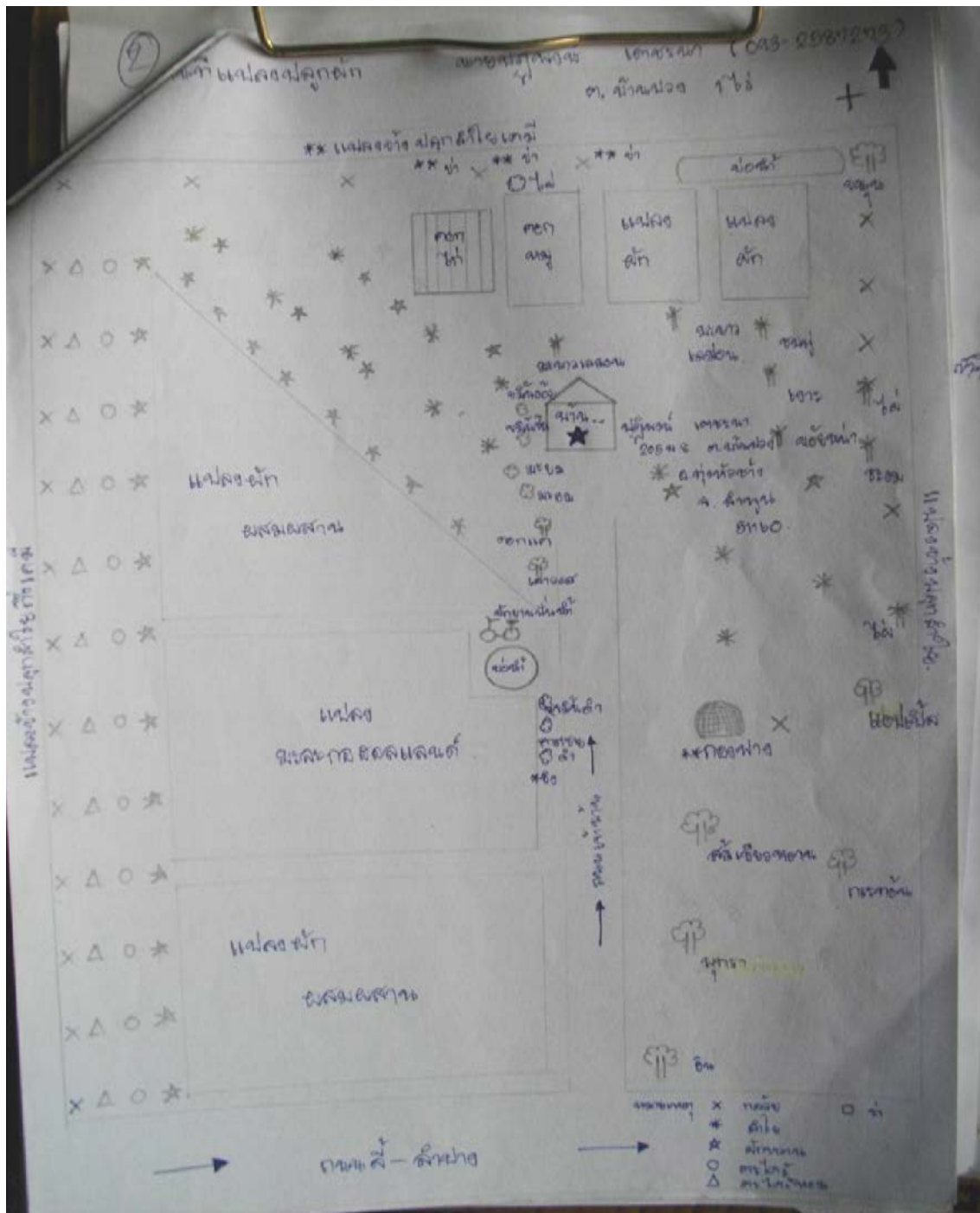
ในช่วงแรกๆปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ลำไย กระท้อน แอปเปิ้ล ขนุน เพื่อการได้กิน เพื่อให้เป็นสวน มีเจ้าของ ต่อมา ปีที่ 2 เริ่มปลูกพืชผัก เช่น พริก มะเขือ คื่นห่าน ผักกาด ถั่วฝักยาว ฯลฯ โดยการทำการแปลง และทำที่ดินเป็นลื้อค ทำการปลูกสลับกันไปตามฤดูกาล และความจำเป็นที่อยากกิน และเพื่อขาย

ในพื้นที่ 5 งาน จะไม่มีที่ว่าง ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งหมด

ในรอบปี มีการผลิตการเกษตรอินทรีย์ โดยประมาณ คือ

เดือน	พืชที่ปลูก
ม.ค.-ก.พ.-มี.ค.	ปลูกสลัด คื่นห่าน พักทอง หอมแดง
เม.ย.-พ.ค.-มิ.ย.	ปลูกบวบ สลัด แตง พักทอง ถั่วฝักยาว
ก.ค.-ส.ค.-ก.ย.	ปลูกพักทอง คื่นห่าน กะหล่ำ
ต.ค.-พ.ย.-ธ.ค.	ปลูกกะหล่ำ สลัด กวางตุ้ง บล๊อคเคอรี่
ตลอดทั้งปี	การเลี้ยงไก่/หมู พื้นเมือง พร้อมการปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ เช่น ลำไย ขนุน มะม่วง กระท้อน พุทรา มะละกอ

6.ผังฟาร์ม/สวนอินทรีย์ นายปฏิพงษ์ เตชะนา

7.รูปภาพ บ้านเรือน กิจกรรมในสวน นายปฏิพงษ์ เตะชนะ

บ้านเรือน ครอบครัวนายปฏิพงษ์ เตชะนา และสวน

การปลูกพืชผักต่างๆ

การปลูกพืชผักต่างๆ

การเลี้ยงไก่พื้นเมือง

3.การบริหารจัดการสวน

1) การจัดการแรงงาน แรงงานที่ทำสวนของนายปฏิพงษ์ เตชะนา เป็นแรงงานในครอบครัวทั้งหมด และก็ได้ฝึกลูกที่ให้เรียนรู้ และช่วยแรงงาน เช่น การปลูก การส่งผักขายที่ตลาดในชุมชน การให้อาหารไก่

2) งบประมาณในการบริหารจัดการสวน มาจาก งบประมาณของครอบครัวที่สะสมจากการขายผลผลิต การกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน ธกส. จาก อบต.(อุปกรณ์) และจากปตท. (อุปกรณ์)

3) เป้าหมายการผลิต/ทำสวน คือ การผลิตเพื่อบริโภค การแบ่งปันญาติ และการขาย

4) จำนวนผลิตในรอบปี โดยประมาณ ได้แก่

1.ลำไย	300 กิโลกรัม
2.สลัด	500 กก.

3.กะหล่ำ	300 กก.
4.ถั่วฝักยาว	200 กก.
5.พริก	5 กก.
6.มะละกอ	50 กก.
7.ผักหวาน	100 กก.
8.หมู	200 กก.
9.ไก่	50 กก.

การขาย/ตลาดในชุมชน/หมู่บ้าน/ตลาดนัด และการส่งตามร้านค้า/ร้านอาหาร เป็นต้น

4.ข้อมูล องค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมอินทรีย์

1.การปลูกสลัด มีวิธีการทำ ดังนี้

- การเพาะเมล็ด/เพาะกล้าสลัด ทำ 2 อย่าง แล้วแต่ความเหมาะสม ความต้องการ คือ การเพาะในถาดหลุม และการเพาะในแปลงเล็กๆ
- ดินเพาะ ใช้ ขี้หมู ขี้ไก่ และดินผสมกัน
- การให้น้ำ ต้องรดน้ำทุกวัน 12-15 วัน กล้าสลัดก็โตพอดีที่จะย้ายปลูก
- การปลูก ช่วงหน้าแล้งทำแปลง เป็นลือกๆ เหมือนที่นา เพื่อการให้น้ำที่สะดวก สลัดได้รับน้ำเต็มที่ มีความชุ่มชื้นนาน และหน้าฝน ก็ทำแปลงยกร่อง ขึ้นแปลงขนาดพอเหมาะที่สะดวกในการปลูก การดูแล และปุ๋ยที่ใช้ ขี้ไก่ ขี้หมู หวานโรยลงในแปลงพอดี
- การให้น้ำก็ต้องรดน้ำทุกวัน
- สารชีวภาพที่ใช้กับสลัด มีจุลินทรีย์หน่อกล้วย บีเอส และบิวเวอร์เรีย

2.ความรู้การผลิตปุ๋ยคอกหมัก คือ การทำในคอกหมู ร่วมการเลี้ยงหมูหลุม ใช้แกลบหยาบรองพื้น คอกหมูตามจำนวนที่ต้องการ เหมาะสมกับคอกหมู ใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยรดทุก 7-10 วัน ในรอบหนึ่งคอก รอบการเลี้ยงหมู 3-4 เดือน หรือ 1 เดือน ก็นำเอาปุ๋ย ขี้หมูในคอกออกมา ตากแดด 3 วันให้แห้ง และนำมาใช้ในแปลงผักในสวนได้ และปุ๋ยหมักขี้ไก่ เก็บขี้ไก่มาตากแดด 3 วันให้แห้ง นำมาลงแปลงปลูก

3.ที่มาแหล่งความรู้ต่างๆ ได้จาก การอบรม การดูงาน และการแลกเปลี่ยนในกลุ่ม เครือข่าย

5. ปัจจัยภายในและภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

- 1.ปัจจัยภายใน
 - 1) ครอบครัวที่ร่วมกันผลิตทุกขั้นตอน จนถึงการขาย ใช้แรงงานครอบครัว
 - 2) งบประมาณ ค่าอุปกรณ์ ได้จาก อบต.
 - 3) ชาวบ้าน ชุมชน หมู่บ้านใกล้เคียง ฉีดพ่นสารเคมีกระทบต่อครอบครัวตนเอง
- 2.ปัจจัยภายนอก
 - 1) ตลาดทั้งภายใน ภายนอกมีอย่างต่อเนื่อง ผู้บริโภคมีมาก
 - 2) การสนับสนุน ร่วมกระบวนการเกษตรอินทรีย์มีพอสมควร เช่น กลุ่ม เครือข่ายเกษตรและสหกรณ์ อบต.
 - 3) ภาครัฐ/งาน/ทำสวนอินทรีย์ มีความสำคัญเช่นกันที่ได้เพิ่มความรู้ ทักษะ เทคนิค ต่างๆ การช่วยด้านตลาด การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช

6.ด้านสุขภาพ ของครอบครัวนายปฏิพงษ์ เตชะนา มีสุขภาพที่ดี แข็งแรง ไม่ป่วย

7. การดำเนินชีวิตของครอบครัว ใช้หลักธรรมะ หลักเศรษฐกิจพอเพียงตลอดมา การทำบุญ การให้แบ่งปัน การละเว้นทำงานในวันพระ วันศีล และไม่ดื่มเหล้า เบียร์ ไม่สูบบุหรี่

5) นายเกียรติพงศ์ ลังกาพินธุ์ อายุ 31 ปี อยู่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 3 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

การศึกษาระดับปริญญาตรี บริหารการตลาด มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่

ประวัติส่วนตัว

เรียนจบไปทำงานเป็นครูสอนพิเศษเรื่องไอคิวความจำอยู่ประมาณ 5 ปี จากนั้นก็กลับมาอยู่บ้าน เพราะรู้สึกเป็นห่วงแม่เพราะแม่ทำฟาร์มไก่ บริษัท เบทาโกรอยู่กับตา 2 คน ตาก็อายุมากแล้ว แม่เป็นผู้หญิงที่ทำอะไรหนักๆ ไม่ค่อยไหวแล้ว จึงคิดจะกลับมาช่วยแม่ทำฟาร์มไก่ ปรากฏว่าเมื่อมาทำดูแล้วถูกเอาเปรียบ และมีปัญหารอบด้าน ก็เลยชวนแม่มาทำเกษตรดูบ้าง

โดยช่วงแรกก็หาความรู้จากอินเทอร์เน็ตบ้างเพราะตนเองไม่เคยทำเกษตรมาก่อน งบ อบต.จัดฝึกอบรมความรู้เรื่องการทำจุลินทรีย์ และน้ำหมัก 7 ชนิดจาก อ.แดง (คุณพงษ์พันธ์ นันทขว้าง) แล้วมาลองทำดูก็ได้ผล เคยเพาะถั่วงอกจากกากมะพร้าวที่ดีขายดีเป็นที่ต้องการของตลาดอยู่ แต่ไม่ค่อยมีเวลาทำเพราะต้องรดน้ำทุก 2 ชั่วโมง ปลูกมะนาวในท่อไวน้อย 50 ท่อ สร้างรายได้พอสมควร ทุกวันนี้ปลูกผักอินทรีย์ ขายให้กับบริษัท อัดัม ได้คำแนะนำจากพี่สมควร มาจันทร์ และมีกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง-ลี้ ได้ไปเปิดตลาด ขายตามจุดต่างๆ ก็รู้สึกดีมาก บางครั้งก็ฝึกเป่าปี่ ตอนนี้นักเป่าได้แล้วออกงานได้หลายงานแล้ว อนาคตวันข้างหน้าจะได้อนุรักษ์ไว้สอนเด็กๆรุ่นหลังเพราะต่อไปจะได้มีผู้สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของรุ่นปู่ ย่า ตา ยายไว้

ต่อไปบางครั้งก็เปิดสอนพิเศษที่บ้าน แล้วแต่บางโอกาส ทุกวันนี้เลิกเลี้ยงไก่ฟาร์มแล้ว แต่หันมาเลี้ยงไก่พื้นเมืองแทน ไก่ไขในหลุม หมูหลุม เพื่อจะเอามูลสัตว์เหล่านี้ มาทำเป็นปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในแปลงผักทุกแปลง

ที่เราปลูก เรื่องตลาดส่งขาย ที่บริษัทดัมแล้ว ก็ถือว่าเป็นการจัดการที่รู้สีกว่าดี ทุกคนที่เห็นผักอินทรีย์ ก็จะไม่ปฏิเสธ ที่จะได้กินผักปลอดสารพิษ สุขภาพก็ดี คิดว่าจะอยู่ช่วยแม่ทำต่อไปครับ

ประสบการณ์ นายเกียรติพงษ์ ลังกาพินธุ์

- เป็นครูสอนไอคิว ความจำ
- การเลี้ยงไก่เนื้อ ไก่พื้นเมือง
- เป็นศิลปิน และการสอนดนตรีพื้นบ้าน
- การทำสวนผักอินทรีย์
- การอบรมเกษตรกรอินทรีย์
- การศึกษาดูงานเกษตรกรอินทรีย์

บทบาทในชุมชน หมู่บ้าน เช่น

- เป็นศิลปิน(ซอ ค่าว จ้อย และดนตรี) พื้นบ้าน และกลุ่มลูกแม่ลิ
- เป็นแกนนำหนุ่มสาว

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็น ที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี และได้มาอย่างไร

นายเกียรติพงษ์ ลังกาพินธุ์ เป็นคนอยากรู้ อยากทดลอง ด้วยตนเองๆต้องทำให้เห็นกระจ่างชัดเจน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ด้วยเหตุ ด้วยผล ไม่ได้มีความเชื่อที่มง่าย ปฏิบัติเกษตรกรอินทรีย์ ในทุกระบวนการ ในทุกกิจกรรม จะต้องให้รู้ชัดเจน ลงมือทำเอง เมื่อเห็นผลดีแล้ว ทำเต็มกำลังไม่ลังเล และที่สำคัญ บอกต่อ ถ่ายทอดต่อคนอื่นๆ ได้ช่วยแม่ ช่วยครอบครัวทำงานการเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งทำนาอินทรีย์ มา 4 ปี สามารถ ทำให้มีความรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างยิ่ง

บุคลิกภาพ ของนายปฏิพงษ์ ลังกาพินธุ์

เป็นคนหนุ่ม ที่กล้าปรับเปลี่ยน หรือกล้าเปลี่ยนแปลง ตนเองในวิถีชีวิต ครั้งหนึ่งอยู่ในสังคม การงาน ในเขตเมือง สรุบทบทวนตนเอง และเรียนรู้ เปิดตัวสู่ภายนอกมากขึ้น เกิดการหักเหชีวิตกลับมาอยู่กับ ครอบครัว ดูแลแม่ ช่วยทำงานการเกษตร และกล้าทำ กล้าทดลอง ทำวิถีเกษตรอินทรีย์ได้ดี และเป็นแกนนำ ตัวอย่างที่ดีกับคนหนุ่ม คนในชุมชน เช่น เป็นนักศิลปินพื้นบ้าน ซอ จ้อย ค่าว ดนตรี

การดำเนินงานด้านเกษตรมีการช่วยเหลือนางปวีณา แสนอินตะ อายุ 55 ปี 59 หมู่ 3 ตำบล ตะเคียนปม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ (แม่นายเกียรติพงศ์ ลังกาพันธ์) มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง เรื่อยมา

สวนผักอินทรีย์ ของทั้งสองแม่ลูก ได้ร่วมช่วยกันทำตั้งแต่การเริ่มต้นการเพาะกล้า – การดูแล-การเก็บเกี่ยว – การจำหน่าย และการเก็บเมล็ดพันธุ์ ฯลฯ และเป็นแปลงต้นแบบแปลงหนึ่งที่สำคัญ ได้ดำเนินร่วมกับกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์อำเภอยางชุมน้อย บนฐานงานวิจัย โครงการวิจัย พื้นที่เกษตรกรรมอินทรีย์ ในวิถีพุทธธรรม (ข้อมูลแปลง/สวน อยู่ในส่วนของ นางปวีณา (แม่) แสนอินตะ)

ทำเกษตรครบวงจร

- เลี้ยงหมูหลุม
- เลี้ยงไก่เมือง
- เลี้ยงไก่ไข่

คิดจะเลี้ยงหมูแม่พันธุ์อีกสัก 11 แม่ ในอนาคต ปลุกผักอินทรีย์ ไว้กินไว้ขาย (ผักปลอดสาร) ปลุกมะนาวในท่อไว้ขาย

เล่าเรื่องก่อนจะมาทำสิ่งเหล่านี้

ได้เลี้ยงไก่เบทาโกร หรือ ทำเกษตรพันธสัญญา มาก่อน ซึ่งตอนแรกก็ดีแต่ต่อมาโดนเอาเปรียบ ตลอด สุดท้ายทิ้งไปไว้นานถึง 70 วัน ขาดทุนยับเยิน โดนหักเงินประกันอีกเกือบหมด ทุกวันนี้ก็ยังเป็นหนี้ ธ.ก.ส. อยู่

รู้สึกเสียดายที่ไม่ได้เริ่มทำโครงการเกษตรอินทรีย์แบบนี้มาก่อน แต่ตอนนี้ก็จะพยายามทำต่อไปให้ดีที่สุด ด้วยโครงการเกษตรครบวงจร+เศรษฐกิจพอเพียง ปลุกผักแบบอินทรีย์ไม่มีสารพิษ โดยใช้มูลสัตว์หรือปุ๋ยหมัก ใส่ผักก็สวยงามดี ทำแบบนี้ ผู้บริโภคก็ปลอดภัย ผู้ขายก็สบายใจ ชอบโครงการเกษตรครบวงจรมากเพราะเป็นการพึ่งพาตนเองโดยแท้จริง เบอร์โทร 080-6074231

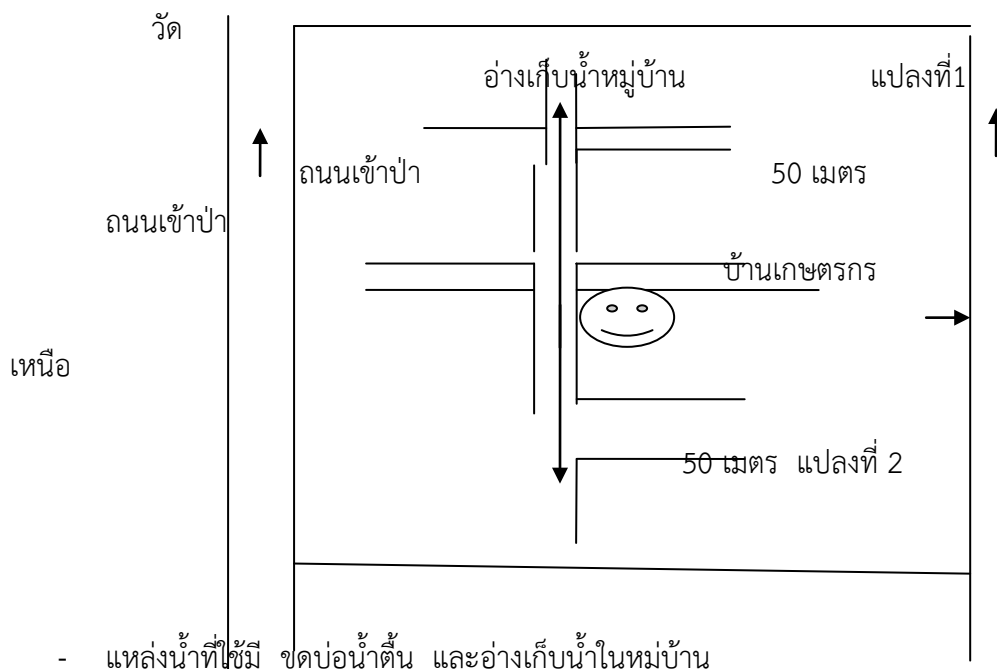
1. ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

นางปวีณา แสนอินตะ อายุ 5 ปี เกิดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2503 ที่อยู่ 59 หมู่ที่ 3 ตำบล ตะเคียนปม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ เบอร์โทร 080 6074231 การศึกษา ป.4 เคยเข้ารับการอบรมเรื่อง เกษตรเคลื่อนที่ เกษตรที่ราบสูง ดูงานวิธีรักษาป่าต้นน้ำ ดูงานบ้านเกษตรธรรมชาติ อ.แดง ปัจจุบันอาศัยอยู่กับลูก 2 คน เป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ประสบการณ์

การทำเกษตร ทำเกษตรตั้งแต่เด็กกับพ่อแม่ โดยทำไร่เลื่อนลอย จากนั้นก็ทำเกษตรเคมี ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าว เลี้ยงไก่ฟาร์ม บริษัทเกษตรพันธสัญญา และปัจจุบันทำเกษตรอินทรีย์ ความจำเป็นที่ต้องทำเกษตรแบบไม่พึ่งพาสารเคมี โดยส่วนตัวก็อยากทำอยู่แล้ว แต่ทำฟาร์มไก่อยู่จึงไม่มีเวลาทำ พอเลิกทำฟาร์มและจากลูกชักชวน เลยลงมือทำเกษตรอินทรีย์ดู มีความเชื่อว่าเกษตรอินทรีย์และธรรมชาติมันเกื้อกูลกัน เหตุที่คิดเช่นนั้น เพราะเคยลองทำเคมีแล้วขาดทุนหรือได้กำไรน้อย รู้สึกถูกเอาเปรียบสุขภาพก็ทรุดโทรม จึงหันมาลองทำอินทรีย์ ซึ่งพบว่าดีมาก ได้มาก สุขภาพก็ดี มีตลาดต้องการสูง ปกติเป็นคนช่างสังเกต เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ชุมชน และจากการทดลองทำเอง นำมาเสริมสร้างพัฒนาการทำอินทรีย์อยู่เรื่อยๆ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มอินทรีย์อื่นๆ ด้วย

2. ข้อมูลพื้นฐานรูปธรรมของเกษตรกรต้นแบบ

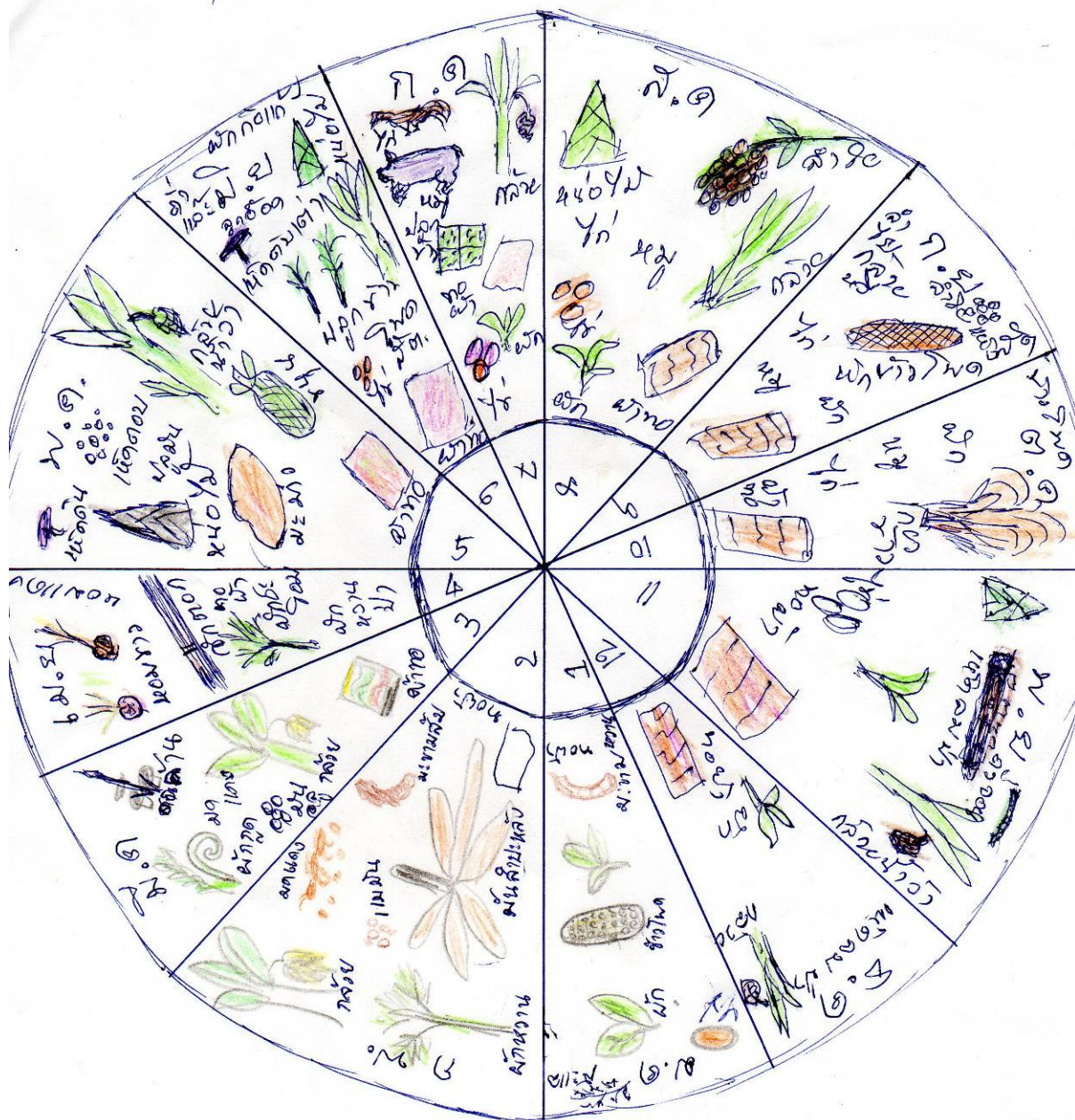
- มี 2 แปลง มีโฉนด
- เป็นที่ดินทั้งสองแปลง

- แหล่งน้ำที่ใช้มี ขุดบ่อน้ำตื้น และอ่างเก็บน้ำในหมู่บ้าน
- ใช้เวลา 1 ปี ในการปรับปรุงดินให้ดีโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์
- ปลูกพืชตามฤดูกาลตลอดทั้งปี ในพื้นที่ของตนเองไม่มีเว้นว่าง
- มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากการเลี้ยงหมูหลุม ไก่หลุม ฟาร์มอยู่ในบ้าน

มีชื่อ วิชา ของ ๑๑ การของ แต่ ละ เดือน ว่า มีอะไรมา
 ในเดือนนั้นๆ

วันท นส๔๐๔๓๕ โทร ๐๘๐-๖๐๗๔๔๓๑

รูปภาพกิจกรรมเกษตรกร

	
มะนาว	แปลงผัก
	
โรงเรือนเก็บน้ำหมัก	แปลงผัก
	
การเลี้ยงไก่	หมูหลุมผลิตปุ๋ย

3. การบริหารจัดการ

- แรงงานใช้ภายในครอบครัว
- งบประมาณมากจากผลผลิตจากการเกษตร เช่น ผัก หมู ไก่ ไข่ รายได้มีทั้ง รายปี รายเดือน รายสัปดาห์ และรายวัน
- เป้าหมายจะทำเป็นอาชีพหลัก และพัฒนาไปเรื่อยๆ
- ผลผลิตที่จำหน่าย

○ รายปี ลำไย

- รายเดือน หมู
- รายสัปดาห์ ผัก
- รายวัน ไข่

- ผลผลิตที่ได้ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เช่น มีบริษัทมารับซื้อผลผลิตทุกสัปดาห์ ส่วน หมู ไก่ ไข่ ลำไย ข้าว ขายทั่วไปในชุมชน ซึ่งได้ราคาเป็นที่น่าพอใจ คุ่มทุนขายดีกว่าทำเคมีเยอะกว่า

4. ข้อมูลองค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน

- ความรู้ที่ถนัดคือการผลิตจุลินทรีย์จากธรรมชาติ คือ เชื้อราทองถิ่น น้ำหมัก 7 ชนิด จุลินทรีย์สารไล่แมลง การเพาะพันธุ์ไก่บ้าน
- ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในบทนี้ไปเรียนกับ อ.แดง นายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง เรื่องการทำราขาว จุลินทรีย์ 7 ชนิด การทำสารไล่แมลง การเลี้ยงหมูหลุม การทำปุ๋ยหมักจากคน จากสัตว์ การปลูกพืชบำรุงดิน

5. ปัจจัยภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

- ภายในครอบครัวมีการสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งเรื่องแรงงานและแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์
- ภายนอก คือ มีการรวมกลุ่มอินทรีย์ภายในอำเภอและมีบริษัทมารับซื้อผลผลิต และกระแสนิยมสินค้าปลอดภัย ก็เป็นแนวโน้มที่ดีของการทำอินทรีย์

6. ด้านสุขภาพ การเจ็บป่วย ของเกษตรกร

- สุขภาพแข็งแรงดี

7. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต

- การพึ่งพาตนเอง

8. ตอนนี้ได้ชักชวนญาติพี่น้อง ออมเงินไว้กินใช้เพื่ออนาคต

การทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ค้นพบว่า คนเรา ถ้าอยู่แบบพอเพียง และใช้เงินให้เป็นคิดว่าถ้าเราไม่เกียจคร้าน คงพ้นหนี้สักวัน ตัวเองที่เป็นหนี้ธนาคารค่อนข้างเยอะ เนื่องมาจากการทำฟาร์มไก่เบทาโกร ต้องกู้หนี้ยืมสินมาสร้าง ตอนแรกๆ บริษัทก็ดี แต่พอนานไป ถูกอับเกรดตลอดเวลา ทั้งที่มันไม่จำเป็นเลย เวลาทำฟาร์มเงินติดกระเป๋ 20,000 บาท เหมือนไม่มีสักบาท เพราะว่า ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าแกลบ ค่าอาหารที่ต้องกินก็หมดแล้ว ไม่มีเวลาปลูกผักที่ชอบ เพราะวันๆ หนึ่งต้องคอยตักไข่ไก่เปื้อนออก เพราะกลัวมันจะเหม็นรบกวนชาวบ้าน คอยดูน้ำรั่ว ไฟก็ดับบ่อย ต้องปิดเครื่องปั่นไฟ เปิดไม่ทันก็ร้อนก็ตาย เหนื่อยมากๆ ต้องรับผิดชอบสูงมาก ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นทางบริษัทจะไม่รับผิดชอบอะไรสักอย่าง ถือว่าเป็นความผิดของเกษตรกรทั้งหมด เลยเลิกทำเกษตรพันธสัญญา ขอมีชีวิตใหม่กับการทำเกษตรอินทรีย์ที่ชอบ คิดว่าจะทำไปเรื่อยๆ จนกว่าจะทำไม่ไหว

เกษตรกรต้นแบบที่เป็นสมาชิกกลุ่ม

นอกจากมีการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบที่คัดเลือกไว้ในโครงการจำนวน 5 คน ทางโครงการมีการถอดบทเรียนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มงานวิจัยที่สามารถพัฒนาเป็นเกษตรกรต้นแบบได้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย “เกษตรกรต้นแบบ” เกษตรกรรมอินทรีย์

1. ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

1.ชื่อ และนามสกุล นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย อายุ 53 ปี

2.วัน-เดือน-ปีเกิด วันที่ 30 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2505

3.ที่อยู่ และที่สามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 9 บ้านสันดอนหอม ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
รหัสไปรษณีย์ 51160

4.เบอร์โทรศัพท์ 080-124-6469(เอไอเอส) ,083-580-8762(ดีแทค)

อีเมล tonnamelei@gmail.com

5.การศึกษา ปวส.

6.การเรียนรู้อื่นๆ เช่น

6.1.การอบรมการศึกษาชุมชน การพูดที่ชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

6.2.การอบรมการเป็นวิทยากร การนำเสนอข้อมูล การจัดการเวที

6.3.การอบรมการเป็นผู้นำ ผู้นำที่มีคุณภาพ

6.4.การอบรมศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

6.5.การอบรมการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ

6.6.การอบรม ดูงานการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม มลภาวะเป็นพิษ

6.7.การอบรมการจัดการชุมชน สังคมกับการพึ่งตนเอง

6.8.การอบรมวิทยากร การส่งเสริมประชาธิปไตยของสังคม

6.9.การอบรมวิทยากรกระบวนการ พิธีกร

6.10.การอบรม ดูงานการทำงานท้องถิ่นที่มีศักยภาพ อปท.จัดการตนเองเพื่อสาธารณะ สุขภาวะ

- 6.11.การอบรม ดูงานเกษตรกรรมยั่งยืน ปลอดภัย/อินทรีย์(อย่างต่อเนื่อง) ทั้งระดับบุคคล และกลุ่ม/องค์กร เช่น ภาคใต้ อีสาน กลาง และเหนือ ฯลฯ ทั้งในระบบฟาร์ม สวนขนาดเล็ก และใหญ่
- 6.12.การอบรม ดูงานการจัดการตลาด ทั้งพืชผักอินทรีย์ สมุนไพร การแปรรูปผลผลิตเองสู่ตลาด
- 6.13.การอบรม ดูงานการจัดการ-บริหารกลุ่ม-องค์กร และเครือข่าย การสร้างพลังฯ
- 6.14.การอบรม ดูงาน การออมทรัพย์ การสะสมทุน ฯลฯ

สถานะครอบครัว ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

เป็นคนต่างจังหวัด (ภาคเหนือ) มีอาชีพการเกษตรกรรมมาตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ และครอบครัวนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย มาสร้างฐานะที่ ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง ตั้งแต่ปี 2531 แต่งงาน ระดับฐานะในสมัยนั้น พออยู่ได้ ตามสมัยของครอบครัวชนบททางไกลในเมือง มีที่นา ที่สวน ปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ลำไย (อยู่พะเยาไม่มีสวนลำไย) สร้างตามที่มีโอกาส (ช่วงนั้น เงินเดือน 1,800) (เกณฑ์คือคนยากจนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง) เงินเดือน 1,800 เก็บเงินได้เดือนละ 500 บาท ลงทุนกับทีมงานซื้อวัวให้ชาวบ้านเลี้ยง ที่สามารถสร้างฐานะด้วยตนเองดีขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน แต่กลับมีหนี้สินมากมาย สาเหตุเป็นเพราะความอยาก การสร้างสมาชิกครอบครัว การเห็นคนอื่นเป็นตัวอย่าง ทำให้มีการทำตนเองที่เกินตัว ต้องเป็นหนี้ส่วนตัว แต่ก็อดสูต่อไป เพื่อความมีใช้สะดวกในครอบครัว ฐานะก็มีปัจจัยตามที่ต้องการ เช่น ที่ดินของตนเอง

นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ในปัจจุบันนี้ มีบ้านที่มีความมั่นคง 1 หลัง สร้างบนที่ดิน 1 ไร่ 2 งาน เป็นของตนเองที่ซื้อมาได้ช่วงทำงาน ปี 2538-2539 และมีที่ดินทำสวนอินทรีย์ (สวนผสมผสาน ชื่อว่า “คนต้นน้ำ”) เป็นของตนเอง 1 แปลง 10 ไร่ 3 งาน และมีที่นา (นากรรยา/รับมรดก) 1 แปลง 2 ไร่ 1 งาน และนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย มีครอบครัวแต่งงานสร้างหลักฐานแล้ว มีลูกชาย 1 คน มีลูกสาว 1 คน (รวม 2 คน)

ครอบครัวนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ที่มีอาชีพทั้งทำงานภาคองค์กรเอกชน ทำการเกษตรอินทรีย์ การเป็นผู้นำหมู่บ้าน(กรรยา) และลูกชายทำงานรับจ้างเหมางาน สามารถสร้างรายได้ครอบครัว 3 คน คือ สามี ภรรยา และลูกชาย ประมาณ 300,000 บาทต่อปี แต่ก็ยังมีหนี้สินจำนวนมากอยู่

บทบาทหน้าที่ในชุมชน/สังคม ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

1. เป็นที่ปรึกษาผู้นำหมู่บ้าน/ตำบล
2. คณะกรรมการ/ที่ปรึกษาวัดในหมู่บ้าน และตำบล
3. คณะกรรมการ/ที่ปรึกษาโรงเรียนบ้านปวง
4. คณะกรรมการกองทุนเงินล้านฯ
5. คณะกรรมการเหมืองฝายห้วยสบฮ่อม
6. ที่ปรึกษา/สมาชิกชมรมหมอมือ ตำบลบ้านปวง
7. คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์/ร้านค้าหมู่บ้าน
8. ที่ปรึกษาคณะกรรมการวัดดอนแก้ว
9. เป็นพิธีกรประจำหมู่บ้าน/ตำบล ในทุกงาน เช่น งานชาวดำ งานปอยหลวง งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ฯลฯ (ฟรี)

ประวัติส่วนตัว ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย โดยกำเนิด เป็นคนเกิดที่ ตำบลดงเจน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (ตำบลแม่อิง อำเภอกงายาว จังหวัดพะเยา ในปัจจุบัน) เกิดเมื่อ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2505 มีพ่อแม่ ชื่อ พ่อน้อย แม่ปิ่น วงศ์ไชย มีพี่น้องร่วมกัน 5 คน เป็นผู้ชาย 2 คน และผู้หญิง 3 คน

นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย มีการศึกษาเล่าเรียนหนังสือชั้นประถม ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านสันตันผึ่ง(รวมกัน 2 บ้าน คือ บ้านสันป่าพาด และบ้านสันตันผึ่ง)

ศึกษาเล่าเรียนหนังสือชั้นประถมปลาย ปี 5 ถึง ปีที่ 7 (ป.5-ป.7) จากโรงเรียนดงเจนประชาอุทิศเป็นโรงเรียนระดับตำบล ระยะทางการเดินทาง 7 กิโลเมตร ใช้จักรยานเป็นพาหนะ

ได้ศึกษาเล่าเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่1 ถึง ปีที่ 3 (ม.ศ.1-ม.ศ. 3) ที่โรงเรียนดงเจนวิทยาคม (เป็นรุ่นแรก/รุ่นบุกเบิกของโรงเรียนที่มีการก่อสร้างใหม่

ศึกษาเล่าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีที่4 ถึง ปีที่ 5 (ม.ศ. 4-ม.ศ.5) ที่โรงเรียนประจำจังหวัดพะเยา คือโรงเรียนพะเยาพิทยาคม

และได้มีโอกาสเรียนต่อที่วิทยาเขตเกษตรลำปาง 3ปี จบการศึกษา ปวส. ตั้งแต่ปี 2527 จากนั้นการศึกษาต่อก็ไม่ได้เรียนต่ออีกเลย ด้วยเหตุผลที่ครอบครัวมีฐานะไม่ร่ำรวย ได้เรียนหนังสือสูงๆเพียงแค่ลูกผู้ชาย 2 คน ในปี 2527 -2529 ก็ได้ช่วยพ่อแม่ทำนา เลี้ยงหมู และค้าขายข้าวสาร แกลบ ซึ่งเคยทำมาตั้งแต่เรียนชั้นประถมปลายเรื่อย ๆ มา และยังช่วยพี่ชายเลี้ยงเป็ด 3 ปี

ในช่วงกลางปี 2529 มีโอกาสได้เดินทางเรียนรู้ต่างจังหวัดหลายจังหวัด เช่น หนองคาย อุบลราชธานี อุดรธานี นครราชสีมา นครสวรรค์ อยุธยา กรุงเทพ และภาคเหนือ จากเรียนจบตนเองก็เข้าสมัครสอบ 2 ครั้ง 1)การสอบครู และ 2)การสอบพัฒนาชุมชน(อาสา) และเลือกมาเป็นอาสาพัฒนาชุมชนในปี 2530 มีโอกาสที่ทำต่อ และสอบบรรจุ เพื่อนๆบรรจุหลายคน ทั้งที่ชอบการทำงานสังคมอยู่กับชุมชน ชนบท แต่ในที่สุดก็เลือกการทำงานกับองค์กรภาคเอกชน ในปี 2531 เป็นต้นมา ในด้านการพัฒนาชนบทที่ห่างไกล เป็นงานที่ทำหาย พึ่งตนเอง ใช้ความสามารถตนเองอย่างเต็มที่ร่วมกับทีมงาน อย่างอิสระ บนความมีประเพณี มีวัฒนธรรม มีจริยธรรม มีคุณธรรม และความเคารพศรัทธา ซึ่งกันและกันของคนทำงานกับชาวบ้าน ชุมชน

นายสุพัฒน์ ได้มุ่งการทำงานเพื่อสร้างฐานะตลอด 17 ปี และไม่เคยคิดที่จะเรียนต่อ เพราะตั้งใจว่าจะมอบการศึกษา/ทุนที่มีอยู่จำกัดให้ลูกได้เรียนจบปริญญา พร้อมการสร้างครอบครัว ซื้อที่ดินเป็นของตนเองเพื่อการเกษตรกรรมที่ตนเองชอบ มีประสบการณ์ได้ส่งเสริมชาวบ้านในช่วงของการทำงาน และซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้านใหม่ และปัจจัยอื่นๆ มากมาย (ขณะที่มีหนี้สินก็มากเช่นกัน) ในปี 2548 ได้หยุดการทำงานระยะหนึ่ง เพื่อหันชีวิตลงสมัครนายก อบต. การแข่งขันสูงมาก 4 คน ก็แพ้โดยสิ้นเชิง ในฐานะเป็นคนนอกพื้นที่ เป็นคนทำงานองค์กรเอกชน(ที่เคยต้านผลประโยชน์) และญาติๆก็ไม่มี ฯ ซึ่งถือเป็นบทเรียนอย่างดีสำหรับตนเอง

นายสุพัฒน์ ได้เริ่ม มีครอบครัว/แต่งงานกับสาวงามบ้านปวง ปี 2531 (ไฟฟ้าไม่มี) และได้ย้ายมาซื้อที่ดิน พร้อมบ้านเก่า ๆ 1 หลัง ที่บ้านสันดอนฮ่อม ปี 2534 และสร้างบ้านใหม่เป็นของตนเองที่บ้านสันดอนฮ่อม ปี 2538 เสร็จปี 2539 พร้อมการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ปัจจุบันมี ลูก 2 คน ผู้ชาย 1 คน เรียนจบ ปริญญาตรี ที่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปี 2556 และทำงานที่บริษัทซีพี (ด้านการวิจัย) และลูกผู้หญิง 1 คน กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนมูล

ครอบครัวนายสุพัฒน์ มีที่ดินทำกิน ได้แก่ ที่ดินทำนา 2.2 ไร่ (มรดกภรรยา) ที่ดินการทำสวนผสมผสาน/สวนเกษตรกรรมอินทรีย์ 10.5 ไร่ (ทั้ง 2 แปลง อยู่ที่บ้านล้อง-สันติสุข)

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็น ที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี และได้มาอย่างไร

ครั้งเมื่อเป็นเยาวชนคนหนุ่ม นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ได้มีส่วนร่วมกับครอบครัว กับพ่อแม่ พี่น้อง ทำการเกษตรกรรม เช่น การทำนา เลี้ยงวัว (ใช้งานทำนา) เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด ไก่ และปลา ปี 2510 ถึง 2520 ที่ตนเองจำได้ ครอบครัวทำการเกษตรไม่เคยใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีเลย เพราะว่าครอบครัวใช้ข้าว ขี้หมู ขี้เป็ด/ไก่ ที่เลี้ยง และการไถกลบก่อนการลงมือทำนา/การเพาะปลูก ทุกปี และก่อนนั้นการเกษตรทำเพื่อการกินอยู่รอด

การแลกเปลี่ยน และการขาย บางครั้ง ที่สำคัญครอบครัว พ่อแม่นายสุพัฒน์ ไม่มีหนี้สินเลย และมีเงินฝากธนาคาร (กรุงเทพ) หลักพัน/หมื่น พ่อทำนา และเป็นพ่อค้าวัว ข้าวสาร แกลบ ทำให้ลูกได้เรียนรู้การทำมาหากินที่สามารถเป็นตัวอย่างได้ถึงปัจจุบัน คือ การเกษตรที่ไม่พึ่งพาสารพิษ ไม่พึ่งพาทายนอก ผลิตเองได้ด้วยปัญญาตนเอง และการแปรรูปผลผลิตที่ได้ในสมัยนั้น และสามารถแปรเป็นเงิน เป็นคุณค่าได้มากกว่า ในขณะที่นายสุพัฒน์ มีโอกาสการเรียนรู้/ศึกษา ที่วิทยาลัยเกษตรฯ ส่วนหนึ่งก็สัมพันธ์กับสารเคมี/ปุ๋ยเคมี (ปี 2524-2526) แต่ในสมัยนั้นการใช้ก็ไม่มาก เพราะในสถาบันการศึกษามีการส่งเสริมให้ใช้ต้นทุนที่มีอยู่ในสถาบันฯ ให้มากที่สุด เช่น มูลสัตว์ การทำปุ๋ยหมักจากพืช เป็นต้น

ระบบความเชื่อและคุณค่า ที่มีต่อสังคม-วัฒนธรรม/ธรรมชาติ ฯ ของนายสุพัฒน์

ตั้งแต่เป็นเด็ก เป็นหนุ่ม ครอบครัว พ่อแม่ ได้นำพาการร่วมงานช่วยการทำนา ช่วยงานบ้าน งานจารีตประเพณี วัฒนธรรม ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และนอกบ้าน อย่างต่อเนื่องทำให้ได้รู้ พ่อเข้าใจนำมาปฏิบัติในการใช้ชีวิตตนเอง ทั้งเชื่อมั่น ศรัทธา เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักศาสนา ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ฯ ท่านจะต้องนำพาลูกเดินทางไปถึงความสำเร็จ ท่านสั่งสอน เตือนสติเสมอ ทำให้นายสุพัฒน์ ชอบสะสมพระเกจิต่างๆตามมีโอกาสเป็นคนเฝ้าไร่เฝ้านา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้นำมาใช้เป็นแนวทางการทำงาน และใช้ดำเนินชีวิตครอบครัวเสมอมา เช่นการทำบุญ เข้าวัดในวันสำคัญ ในงานประเพณี งานบุญต่างๆ และการใช้ประเพณี วัฒนธรรมนำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าชุมชน) มายาวนาน และการใช้ภูมิปัญญา ดูแลจัดการสวนให้ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ เช่นพายุ แผลง เป็นต้น

นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ได้ทำงานด้านสังคม ชุมชน ที่ใช้ขอบเขต พื้นฐานของประเพณี และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตั้งแต่ ปี 2531 เห็นประโยชน์ ที่ได้รับมากมายทั้งตนเองที่มีความสุข มีความปลอดภัย มีความใสสะอาด โปร่งใสในทุกระดับ และได้รับทั้งชาวบ้าน ชุมชน ที่มีความม่วนสุขสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส มีความปลอดภัย สบายจิตใจ ฯลฯ และเชื่อวัฒนธรรม ธรรมชาติให้ชีวิตแก่ผู้คน แต่ทว่า ผู้คนใดที่ทำลายวัฒนธรรมและธรรมชาติ แล้วนั้นก็จะไม่ได้ชีวิตที่ดี หรือไม่มีชีวิต(มันร้อน)

กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมเคมี สู่การเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพาสารเคมี หรือเป็นพัฒนาการ การเกษตรกรรมของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

การเริ่มต้น ที่นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย มาอยู่ตั้งถิ่นฐานที่ ตำบลบ้านปวง ที่ดินไม่มีเป็นของตนเอง พอได้ช่วยพ่ออยู่(ตาของภรรยา) พ่อตา ทำสวน ทำนาบ้าง เพราะตนเองต้องทำงานในพื้นที่อื่นๆด้วยพร้อมพื้นที่ตำบลบ้านปวง ทำมา 2 ปีแรกๆ(2531-2533) ก็ได้ใช้ประสบการณ์จากการเรียน และการทำงานที่ เน้นการส่งเสริมเกษตรลดละเลิกสารเคมี ให้ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพต่างๆ มาแทน ก็พอได้ผลที่มีชาวบ้านทำกัน เช่นการสร้างสวนไม้ผล ลำไย ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เป็นส่วนมาก (ยังไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี) ในช่วงการทำสวนไม้ผล ในที่ดินแปลงเดิม(ขายแล้ว) 5 ปี ไม่เคยพ่นยาฆ่าหญ้าเลย ใช้วิธีการตัดเพื่อเป็นปุ๋ยหมักปกคลุมต้นไม้ที่ปลูก เพราะว่าที่เป็นดินลูกรัง เป็นหิน และขาดแคลนน้ำอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว

ช่วงปี 2550-2555 การทำสวนที่เน้นการพึ่งตนเอง การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่ทำได้ บวกกับที่เคยส่งเสริมชาวบ้าน การสร้างกลุ่มเกษตรยั่งยืนในทุ่งหัวช้างมาก่อนนั้นแล้ว ก็เลยตัดสินใจหาซื้อที่ดินใหม่ที่มีน้ำพอเพียง การเดินทางเข้าออกง่าย สะดวกในการปฏิบัติ เพื่อการทำสวนอินทรีย์ที่ตนเองชอบและทำต่อเพื่อความมั่นคงของครอบครัว ของอาหารที่ต้องใช้ในครอบครัว ใช้เลี้ยงเด็กเล็กที่ศูนย์เด็กๆ เพื่อความปลอดภัยของเด็กด้วย ได้ที่ดินใหม่(ที่ทำในปัจจุบัน) เป็นเวลา 6 ปี ไม่เคยพ่นยาฆ่าหญ้า แผลง ใช้วิธีตัดหญ้าทุกปี เกลี่ยตัดหญ้าปีละ 5 ครั้ง ช่วงนี้ก็ยังคงทำงานในสังคมทั่วไปเป็นงานบางเวลา งานบริการ(ฟรี)ในตำบล/หมู่บ้าน พอมีเวลาทำ

สวนตนเองมากขึ้น และได้เกิดการปรับเปลี่ยน เช่น การเพาะปลูกพืช การปรับพื้นที่ที่ดิน เป็นสวนบ้าง เป็นนาบ้าง ทำให้เรียนรู้ และทบทวนประสบการณ์ผ่านมานำมาใช้เป็นไปอย่างซ้ำๆ เพื่อให้ได้ตามที่หวัง เพราะว่าเกษตรกรอินทรีย์ต้องอดทน ละเอียด ชยัน ประหยัด ถ้าวัดกับสภาพพื้นที่ตนเองทุกจุดเป็นชุมชนทรัพย์

บุคลิกภาพ นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

เป็นคนเดินทาง ตลอดๆ ทั้งเป็นงานของตนเอง เป็นงานสาธารณะ งานของเครือญาติ ฯลฯ ก็เลยเหมือนว่านายสุพัฒน์ ชอบการเดินทาง(ช่วยผู้อื่น) ขณะที่ก็ชอบการดูสัมผัส การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ เป็นคนไวคิดเร็ว พิจารณาเร็วและลงมือทำ และทำปฏิบัติจนเสร็จในงานนั้น เหมือนคนใจดีนิ่งๆ แต่ก็เร้าร้อนมากกว่าหากมีโอกาสทำ พูดก็เอาเต็มที่ ชอบสังเกต และถามแลกเปลี่ยน นำเสนอและแบ่งปัน

2.ข้อมูลพื้นฐานที่รูปธรรมของเกษตรกรต้นแบบ ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

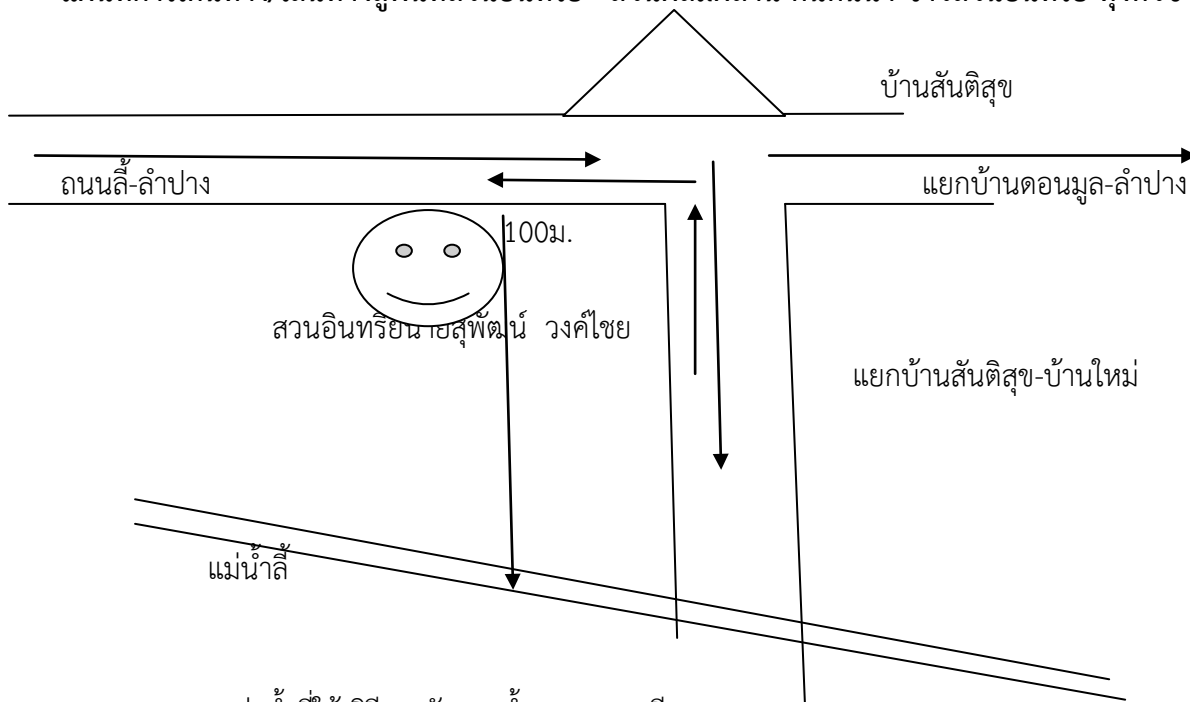
2.1.จำนวนแปลงเกษตร/พื้นที่/การใช้ที่ดิน/เอกสารสิทธิ์

ที่ดินที่เอกสารสิทธิ์ โฉนด 1 แปลง จำนวน 8 ไร่ 3 งาน และไม่มีเอกสารสิทธิ์ 2 ไร่ (ซื้อใหม่ปี 2557)

2.2.สภาพพื้นที่ ที่ดินเป็นที่ราบลุ่มมีความลาดชันนิดหน่อย ตั้งอยู่ที่ หมู่ 11 บ้านสันติสุข ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ติดถนนดำ สายลิ-ลำปาง อยู่ติดหมู่บ้าน ติดแม่น้ำลี้ และลำเหมืองฝายห้วยอูมผ่าน

ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินดำ ดินเหนียว และมีหินบ้างบางจุด การเก็บน้ำ/อุ้มน้ำไม่อยู่ หรือเก็บความชุ่มชื้นได้ไม่นาน ก็จะแห้งใน 1-2 วัน

แผนที่การเดินทาง/เส้นทางสู่พื้นที่สวนอินทรีย์ “สวนผสมผสาน คนต้นน้ำ จาวสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง-ลิ”

2.3.แหล่งน้ำที่ใช้/วิธีการจัดการน้ำ ความพอเพียง

1.ใช้น้ำจากแม่น้ำลี้ โดยวิธีการ คือ

1.1 ปล่อยน้ำจากแม่น้ำลี้เข้าลำเหมืองฝาย ลงสู่อ่างตนเอง เพื่อพักเก็บ/บำบัดให้มี
ความปลอดภัยจากสารพิษปะปน

1.2 สูบน้ำจากแม่น้ำลี้ ช่วงหน้าแล้ง หรือน้ำแห้งขาด ลงสู่อ่างพักเก็บ/บำบัด
เช่นเดิม

2. ใช้น้ำจากธรรมชาติ คือน้ำฝน โดยตรง และเก็บพักไว้ในโอ่ง

3. น้ำจากประปาหมู่บ้าน บางครั้งเมื่อมีการเพาะกล้า/ย้อมจำเป็น หรือผสมสารชีวภาพ
ปนพืช/ต้นไม้ (ไม่มาก)

2.4. การจัดการดิน พัฒนาการความสมบูรณ์ของดิน ใช้เวลากี่ปี

การไถพรวน/กลบหญ้าปีหนึ่ง 3 ครั้ง ในช่วงแรกๆ ก่อนการปลูกพืช และการตัดหญ้า การ
ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และการใช้หญ้าปกคลุมดิน ฯลฯ

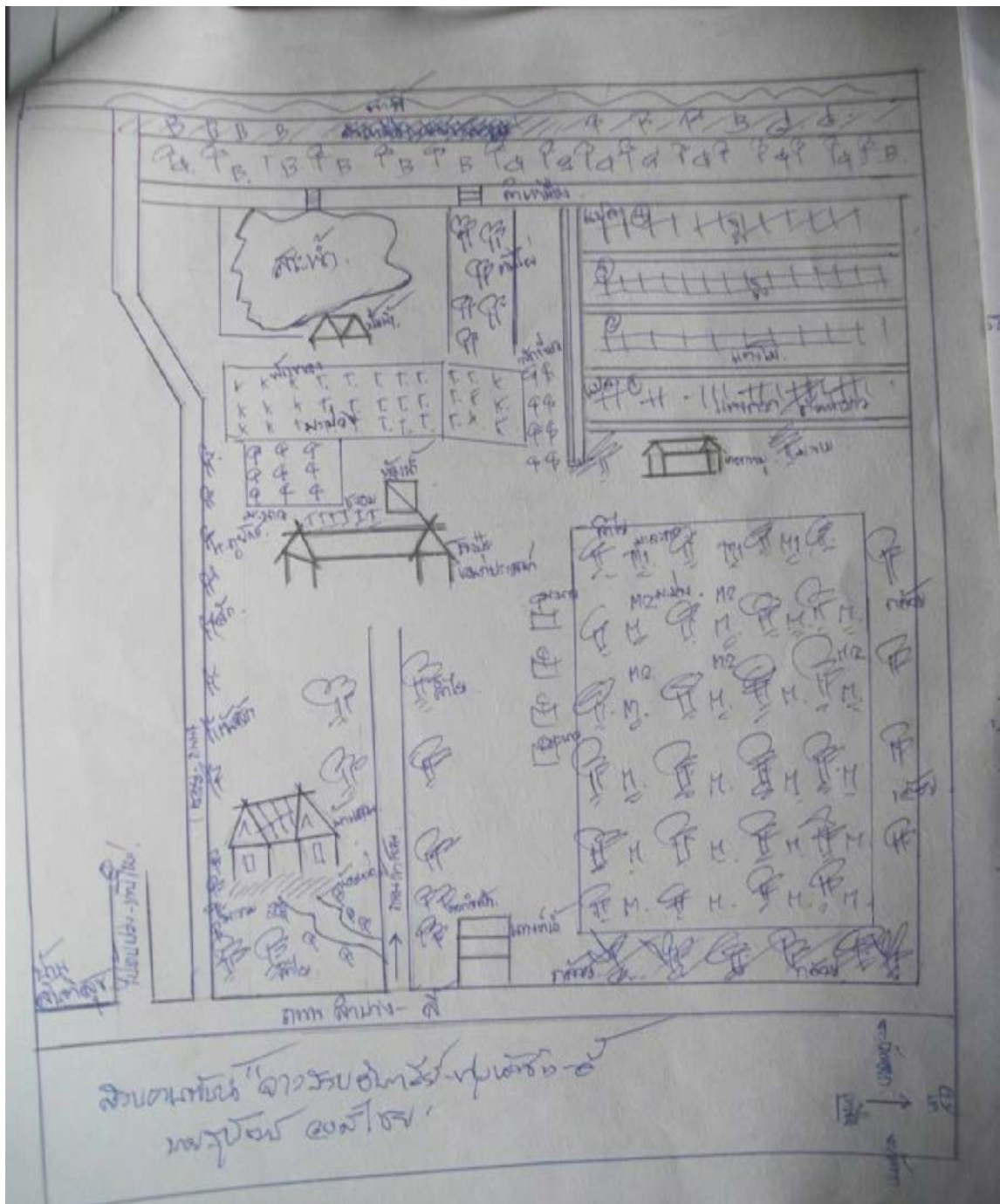
2.5. ระบบการปลูกพืช เน้นในช่วงแรกการปลูกไม้ผลให้เป็นแนวการจัดสวนตามพื้นที่ที่
เหมาะสมกับพืชนั้น เช่น ที่ราบลุ่ม ปลูกพืชข้าว/พืชผัก/ไม้ ที่ดอน ปลูกไม้ผล/มะม่วง/ลำไย/มะละกอ/
มะนาว/มะขาม เป็นต้น

ปฏิทินการผลิต/การปลูกพืช

ม.ค. - ธ.ค. (ผสมผสาน) ในรอบปี มีทั้งพืชล้มลุก และพืชยืนต้น เช่น พักทอง มะนาว พริก ไม้ผล
หน่อไม้ มะละกอ มะม่วง มะขาม ขนุน ลำไย ไข่ ถั่วฝักยาว พืชผัก หนุ่ย ผักหวาน ฯลฯ

ระบบการเลี้ยงสัตว์ เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้บริโภค ใช้งานประเพณี การเลี้ยงตามธรรมชาติเน้นผัก หญ้าที่กินได้
และแกลบเป็นอาหารหมู เลี้ยงไม่มาก และไม่ต่อเนื่องเลี้ยงตามความจำเป็นความต้องการที่จะใช้หมูและใช้
หมูทำปุ๋ยหมัก

ผังสวน/ฟาร์ม นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

รูปภาพกิจกรรมเกษตรกรรมแบบ ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

1.รูปบริเวณสถานที่ทั่วไป บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เลขที่ 50 หมู่ที่ 9 บ้านสันดอนหอมตำบลบ้านปาง อำเภอกู่แก้ว จังหวัดลำพูน

บริเวณบ้านเรือนของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

ฮ้านน้ำหม้อเย็นๆ

2.รูปภาพบริเวณสวนอินทรี๋ นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

การบริหารจัดการ

1.การจัดการแรงงาน ใช้แรงงานตนเองเป็นส่วนมาก ครอบครัวร่วมช่วยบางครั้ง และจ้างแรงงานมาช่วยบางครั้ง เช่น การขุดหลุม การปลูก และการไถพรวนดิน

2.งบประมาณ ที่ใช้ดำเนินการสวนอินทรีย์ นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ใช้งบประมาณของตนเอง ทั้งหมดที่ได้มาจากการขายผลผลิตในสวน การทำงาน และการกู้ยืม

3.เป้าหมายของการผลิต/การทำสวนอินทรีย์

1) การบริโภคในครอบครัว ในเครือญาติ-เพื่อนๆ การแลกเปลี่ยน/แบ่งปัน เพื่อสุขภาพที่ดี และการรณรงค์

2) การจำหน่ายสร้างรายได้

3) จำนวนผลผลิต/ปริมาณที่จำหน่าย โดยรวม ดังนี้

1. มะละกอ ในรอบปี	2,500 กิโลกรัม
2. มะม่วง	500 กก.
3. ฟักทอง	2,000 กก.
4. ลำไย	2,500 กก.
5. หน่อไม้	100 กก.
6. กัลล้วย	150 หวี
7. หนุ	100 กก.
8. ผักหวาน	50 กก.

4) การตลาดที่จำหน่ายผลผลิต ส่วนมากขายส่งให้ บริษัท อาตัม ทุกอาทิตย์ ตลาดสด อำเภอ ลี้ และการขายในหมู่บ้านทั่วไป

ข้อมูล องค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน

1.การเพาะและการปลูกผักหวานป่า

1. เริ่มจากการเอาเมล็ดผักหวานที่สุกเป็นสีเหลือง มาบิบนวดขัดด้วยทราย นำเอาเปลือก/หรือเนื้อออกให้หมด เหลือแต่เม็ดใน

2.เตรียมกะปะเพาะ หรือคอกไม้ ขนาดพอดี คือเมล็ดผักหวาน 1 ลิตร ขนาดกะปะเพาะ กว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 100 เซนติเมตร และสูง 15 เซนติเมตร ปูพื้นด้วยกระสอบปุ๋ย เพื่อป้องกันรากผักหวานทะลุถึงดิน แล้วนำทรายละเอียดเทใส่กะปะให้เต็ม

3.ทำรูทรายเป็นหลุมพอดีกับเม็ดผักหวาน ให้ลึกพอเม็ดผักหวาน และหยอดเม็ดผักหวานลงหลุม โดยเอาด้านที่เป็นปุ่มของเม็ดผักหวานลงด้านล่าง และให้กลบทรายนิดๆ วางระยะห่างพอดี ประมาณ 5 นิ้ว

4.เพาะแล้วต้องรดน้ำทุกวันด้วยฝักบัว ใช้เวลาประมาณ 15 -20 วัน ผักหวานงอกพอดีเป็นสีขาว มีทั้งยาว และสั้น และอ้วนดีถือว่าสมบูรณ์ดีที่สุด และเตรียมถอน หรือขุดด้วยมือเบาๆ ห้ามให้รากผักหวานขาด จะไม่ค่อยดี ปลูกก็ไม่เจริญเติบโต

5.เตรียมหลุมปลูกผักหวาน โดยการขุดหลุม ขนาดกว้าง 4 นิ้ว ลึก 10-12 นิ้ว แล้วนำทรายมาใส่ในหลุมให้เกือบเต็มหลุม เพื่อปลูกกล้าผักหวานแล้วใส่ทรายกลบอีกที

6.เมื่อขุดเตรียมหลุมแล้ว (ขุดให้หลายๆหลุม) พร้อมหลักไม้ไผ่ หลุมละ 4 เล่ม ถูเพาะขนาดพอดีกับหลุม ตัดกันให้โล่ง เพื่อใช้คุมหลุม รดน้ำ แล้วให้เจาะรู หลุมขนาดเท่าเม็ดผักหวาน (ใช้นิ้วมือ หรือไม้) และให้ลึกกว่าความยาวของรากผักหวาน แล้วหยอด ปลูกลงไป(อย่าให้รากขาด) หลุมหนึ่งปลูก 2 กล้าป้องกันผิดพลาดได้ และนำทรายมากลบบางๆ และรดน้ำอีกครั้ง

7.นำถูเพาะมาคุมตอกไม้หลัก 4 มุมถูให้แข็งแรง ป้องกันแมลงกัดกิน

8.ให้รดน้ำทุกๆ 3-4 วัน หรือดูว่าทราย ดินแห้งเกินไป

2.การปลูกฟักทอง ได้ผลดี ต้นแข็งแรง ปลูกฟักทองในหลุม แปลง ด้วยการหยอดเมล็ด การเพาะกล้า แล้วนำไปปลูกต้นอ่อนแอ แมลงกัดกินได้ง่าย

1.การเตรียมแปลงปลูกยกทรงนิดหน่อย ขึ้นแปลง กว้าง 4 เมตร ยาวตามพื้นที่ที่ต้องการ แล้วขุดหลุมให้กว้าง 50 เซนติเมตร ลึก 30 เซนติเมตร(โดยประมาณ) นำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกหมัก(ขี้ไก่ ขี้วัว-ควาย หนุ) ใส่ในหลุมๆละ 1-2 กก. ผสมคลุกเคล้าเข้าด้วยกัน

2.เปิดปากหลุมให้ลึกนิดๆ นำเมล็ดฟักทองหยอด ปลุก หลุมละ 2-3 เม็ด แล้วนำดินกลบอีกทีบางๆเพื่อความงอกที่ง่าย และรดน้ำ

3.การรดน้ำ ให้น้ำ ต้องรดสม่ำเสมอ หากทุก 3วันรดตั้งแต่แรกก็ต้องรดให้ได้ตามนั้น การรดน้ำจะตกรวด หรือใส่ในร่องปล่อยท่วม หรือน้ำหยด ฯลฯ

4.การดูแล ป้องกันแมลงเต่าทองกัดกินใบ มันตรวจจับไล่ ใช้สารชีวภาพพ่น และการพรวนดิน โคนต้น พร้อมใส่ปุ๋ยคอกหมัก และพ่นทางใบ เช่นน้ำหมักปลา พรวน สัปดาห์ 2 ครั้ง และต้องดูแลการเลื้อย ฟักทองให้เป็นไปตามแปลงที่เราต้องการ และการตัดหญ้า อย่างต่อเนื่อง เพื่อการดูแล/เก็บเกี่ยวที่ง่าย อายุ 3 เดือน ขายได้

3.แหล่งที่มาของความรู้ การศึกษาเรียนรู้จากเพื่อนบ้าน ดูงาน จากสื่อ การปลูกของญาติที่สืบต่อกันมา

ปัจจัยภายใน และภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

1.ปัจจัยภายใน ครอบครัวให้ความร่วมมือการตลาด การบริโภคผลผลิตที่ใช้ทุกอาทิตย์กับการกิน การเลี้ยงเด็กเล็กที่โรงเรียน เช่น ผลไม้สุก พริก ขนุน เป็นต้น

2.หมู่บ้าน/ชุมชน ให้ความร่วมมือการใช้น้ำร่วมกับเหมืองฝาย และประปาหมู่บ้าน

3.ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ คือ การตลาดที่แน่นอน ราคาดี คุณภาพผลผลิตที่ดี สร้างความเชื่อมั่น ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีภาคีที่เข้มแข็ง เรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยน เป็นส่วนกลไกที่สำคัญกับการเกษตรกรรมอินทรีย์ ที่ต้องมีภาคีทุกๆด้าน เช่นการผลิต การตลาด สังคม

ด้านสุขภาพ ครอบครัวมีสุขภาพที่ดีทุกคน ไม่ป่วย

ด้านการพึ่งพาหลักธรรม ได้เรียนรู้ฝึกตนเอง ครอบครัว/สร้างความเข้าใจ นำมาใช้เสมอต่อเนื่อง และหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด สร้างด้วยกำกิดตนเอง มีได้กิน ไม่มีอด

2) นายธนภุต ปวนมาลัย “เกษตรกรต้นแบบ” เกษตรกรรมอินทรีย์

1.ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อ และนามสกุล นายธนกฤต ปวนมาลัย

วัน-เดือน-ปีเกิด วันที่ 17 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2523

ที่อยู่ และที่สามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ 90/1 หมู่ที่ 9 บ้านสันดอนหอม ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
รหัสไปรษณีย์ 51160

เบอร์โทรศัพท์ 086-923-4640

การศึกษา ปริญญาตรี

การเรียนรู้อื่นๆ

- การอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน
- การอบรมเกษตรกรปลอดภัย อินทรีย์ ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน
- อบรมการเพาะเห็ด การเลี้ยงหมู ของอบต. ที่ศูนย์ห้วยฮ่องไคร้
- การอบรมการผลิต เก็บเมล็ดพันธุ์พืช ที่มหาวิทยาลัย แม่โจ้
- ศึกษาฐานสมุนไพร ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ลำพูน ที่จังหวัดปราจีนบุรี
- อบรมเกษตรกรธรรมชาติ ของ อ.พงษ์พันธ์ นันทขว้าง
- การอบรมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ
- การอบรมการทำปุ๋ยหมัก ของ อบต. บ้านปวง

สถานะครอบครัว

นายธนกฤต ปวนมาลัย เป็นหนุ่มโสด ยังไม่ได้แต่งงานมีคู่ครอง อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ และพี่คอยดูแลพ่อแม่ที่เป็นผู้สูงอายุแล้ว ทำงานสวนอินทรีย์ร่วมกันทั้งครอบครัว โดยเฉพาะแม่ที่มีความขยันร่างกายแข็งแรงช่วยทำสวนตลอดมา เป็นครอบครัวที่มี อาชีพการเกษตรกรรม และพี่น้องก็มีการทำเป็นพยาบาล ราชการ ทุกคนเรียนจบสูงๆทั้งหมด แต่นายธนกฤต เป็นคนชอบงานอิสระ พึ่งตนเอง สร้างธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมที่ดี มีที่ดินทำสวนอินทรีย์ บริเวณบ้าน 3 ไร่กว่า และที่ดินสวนนอกบ้าน 5 ไร่ ก็เป็นสวนที่เริ่มต้นสร้างเป็นเกษตรอินทรีย์ ที่เป้าหมายการมีกิน การแบ่งปัน และการขาย

ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้องของนายธนกฤต ถือว่ามีฐานะพอใช้ มีบ้านหลังใหญ่ 1 หลัง บ้านเล็ก 1 หลัง ที่อยู่ร่วมกันมีความสุข ร่วมกันสร้างสวนเกษตรอินทรีย์ เป็นสวนผสมผสาน

ภายในสวนมีความหลากหลายชนิดพืชมากมาย และการเลี้ยงไก่ รายได้ของครอบครัวนายธนกฤต ปวนมาลัย ก็ไม่ต่ำกว่า 150,000 บาท/ต่อ 1 ปี

บทบาทหน้าที่ในชุมชน/สังคม

1. เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
2. เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายเศรษฐกิจ
3. เป็นนักกีฬาฟุตบอลของหมู่บ้าน
4. คณะกรรมการกองทุนเงินล้าน
5. คณะกรรมการออมทรัพย์/ร้านค้า

ประวัติส่วนตัว

นายธนกฤต ปวนมาลัย เดิมเป็นคนบ้านหนองบัว ตำบลบ้านปวง โดยกำเนิด เกิดเมื่อ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 มีพ่อแม่ ชื่อ พ่อน้อยลอด แม่ธิดา ปวนมาลัย มีพี่น้องร่วมกัน 6 คน เป็นผู้ชายทั้ง 4 คน ผู้หญิง 2 คน

การศึกษา นายธนกฤต ปวนมาลัย จบปริญญาตรี จบมาแล้วก็อยู่บ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงานด้านการเกษตร ทำนา ทำสวนผสมผสานอินทรีย์ มา 4 ปี ปี 2555-2558 ดูแลพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ไม่ได้แต่งงานไม่มีคู่ครอง ใช้ชีวิตทำสวนอินทรีย์ ปลุกผักไว้กินเอง แบ่งปัน เพื่อนบ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ช่วยงานสังคม/ชุมชนตามมีโอกาส และปัจจุบันเข้าทำงานอาสาสมัครป้องกันภัยที่ อบต. บ้านปวง ด้านสาธารณสุข

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็น ที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี และได้มาอย่างไร

นายธนกฤต ปวนมาลัย กล่าวว่าการทำงานจะต้องทำงานอะไรก็ได้ ที่ตนเองพึงพอใจ และพึ่งตนเองได้มากที่สุด และพึ่งคนอื่นให้น้อยที่สุด และทำให้ตนเองได้มีแนวคิด แนวทางว่าต้องทำการเกษตรกรรมในระบบอินทรีย์เท่านั้น ถึงจะอยู่ไหน และตนเองต้องการอยากเรียนรู้ธรรมชาติ และการเรียนรู้ความจริงของชีวิต ที่ผสมผสานกับธรรมชาติให้มากที่สุด

ระบบความเชื่อและคุณค่า

น้อย หรือนายธนกฤต เชื่อว่า การทำงานอะไรก็ได้ที่เป็นงานไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และผู้อื่น เป็นงานต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ต้องเคารพธรรมชาติ พร้อมการเรียนรู้วัฒนธรรมกับธรรมชาติจึงทำให้ชีวิตมีความสุขกับการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมเคมี สู่การเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพาสารเคมี หรือเป็นพัฒนาการ การเกษตรกรรม

นายธนกฤต ได้สัมผัสการมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติมาตั้งแต่เด็กๆ บ้านอยู่ชนบท ทั่วทั้งไกล มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก เรียนชั้นประถม ถึงมัธยมในตำบล/อำเภอ ก็ได้ช่วยร่วมครอบครัวทำมาหากินตามประสาของเด็ก คนหนุ่มสาว ชาวบ้านในชนบท มีป่าไม้ แม่น้ำลำห้วย มีอาหารที่มากมายตามธรรมชาติที่แบ่งปันโอกาส

ให้ชาวบ้าน พ่อแม่ทำเกษตรกรรมไม่ได้ใช้สารเคมี ใช้แต่ข้าวขี้ควายที่เลี้ยงไว้ใช้งาน ใช้ขี้หมูขี้ไก่ที่เลี้ยงไว้กิน และแบ่งปัน ธนกฤต ก็ได้ช่วยพ่อแม่ ทำสวน ทำนา

และคิดง่าย ๆ คือว่าทำให้มีความโลภให้น้อยที่สุด ใช้ชีวิตที่เห็นธรรมชาติให้มากที่สุด เพราะว่าชีวิตของคนเรามันสั้นนิดเดียว ขอให้เปลี่ยน ปรับปรุงความคิด และจิตใจก่อน ก็สามารถเริ่มทำเกษตรกรรมอินทรีย์ได้ดี ทำให้ตนเอง เริ่มเข้ามาทำงานเกษตรกรรมอินทรีย์ เต็มตัว ตั้งตั้งแต่ปี 2555 ถึงปัจจุบันก็พอเป็นตัวอย่างเป็น

บุคลิกภาพ นายธนกฤต ปวนมาลัย

การพึ่งตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองสำคัญ เกษตรกรรมอินทรีย์ต้องลงมือทำปฏิบัติจริง เท่านั้น เกษตรกรรมอินทรีย์ถึงจะอยู่ได้ไปรอด และมีการเรียนรู้แก้ไขไปเรื่อยๆ

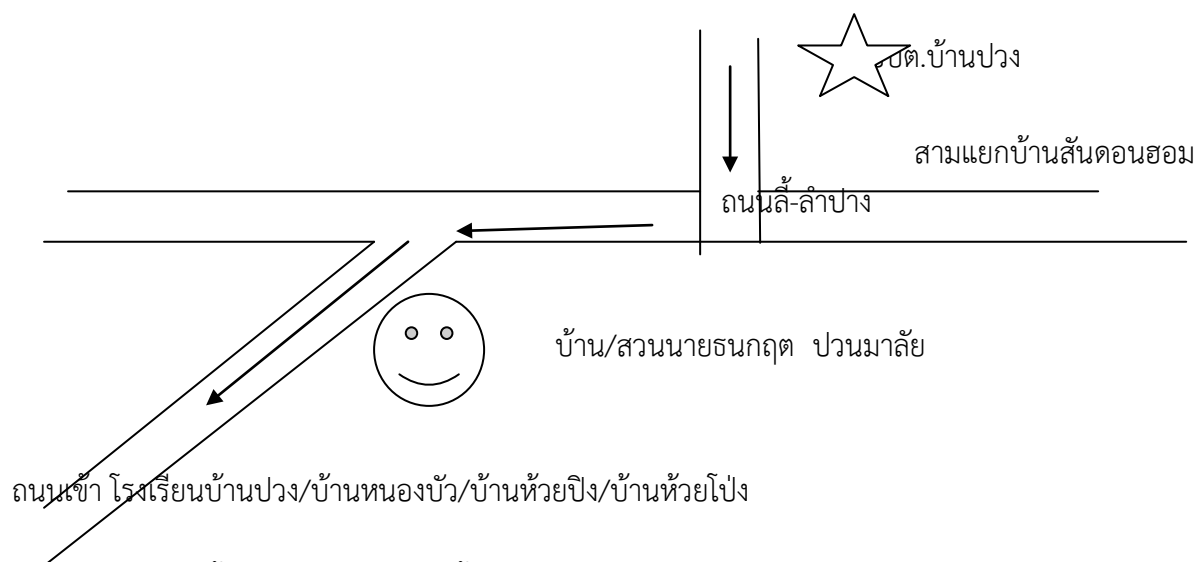
2. ข้อมูลพื้นที่รูปธรรมเกษตรกรต้นแบบของนายธนกฤต ปวนมาลัย

1. จำนวนแปลงเกษตร

สวนเกษตรอินทรีย์ และบ้านเรือน นายธนกฤต ปวนมาลัย ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 90/1 หมู่ 9 บ้านสันดอนฮ่อม ตำบลบ้านปวง อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน จัดการปลูกไม้ผลหลากหลายชนิดมาก ปลูกผักต่างๆ เลี้ยงไก่พื้นเมืองผสมไก่ชน เป็นสวนผสมผสาน มีที่ดิน 3 ไร่กว่า รวมทั้งที่ปลูกบ้าน

2. สภาพพื้นที่ และการทำสวน ที่ดินทำสวนอยู่ในบริเวณบ้าน และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ เป็นที่ราบ สภาพดินร่วนปนทรายมีสีแดงประดัง เหมาะกับการปลูกพืชต่างๆ

แผนที่การเดินทางสู่สวนเกษตรอินทรีย์ นายธนกฤต ปวนมาลัย

3. แหล่งน้ำที่ใช้ /วิธีการจัดการน้ำ และความพอเพียง

ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น ใช้เครื่องปั๊มสูบน้ำจากลำห้วย และใช้น้ำจากธรรมชาติ น้ำฝน

4. การจัดการที่ดิน การพัฒนาที่ดินให้สมบูรณ์

ที่ดิน 3 ไร่กว่า สร้างบ้าน 2 หลัง สร้างยุงฉางข้าว 1 หลัง ปลุกพืชผัก นิดหน่อย ปลุกไม้ผล เป็นส่วนมาก และการเลี้ยงไก่พื้นเมืองผสมไก่ชน โดยประมาณ ที่ดินต้องดูแลให้สมบูรณ์เสมอ โดยการใช้ปุ๋ย คอก ขี้ไก่ วัว หมู และการตัดหญ้าหมัก

5. ระบบการปลูกพืช และปฏิทินการผลิต

ปลูกไม้ผลในการเริ่มต้นสร้างสวน เช่น มะม่วง ลำไย ขนุน กล้วย เพื่อการได้กิน ได้แบ่งปัน เพื่อนบ้าน ต่อมาปลูกเสริมขึ้นทุกปี และปลูกพืชผักเสริมในที่ดินที่ว่าง และแซมไม้ผล เช่น พริก มะเขือ คื่นหีว ผักกาด ฯลฯ และการเลี้ยงไก่พื้นเมืองผสมไก่ชน

สวนนายธนภุต ในพื้นที่ 3 ไร่กว่า ปลูกพืชต่างๆ/เลี้ยงไก่ ไม่มีที่ว่าง ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งหมด

ในรอบปี มีการผลิตการเกษตรอินทรีย์ โดยประมาณ คือ

มกราคม – มีนาคม ผักกาด คื่นหีว พักทอง

เมษายน – มิถุนายน ปลุกบวบ แตง พักทอง

กรกฎาคม – กันยายน ปลุกผักทอง คื่นหีว

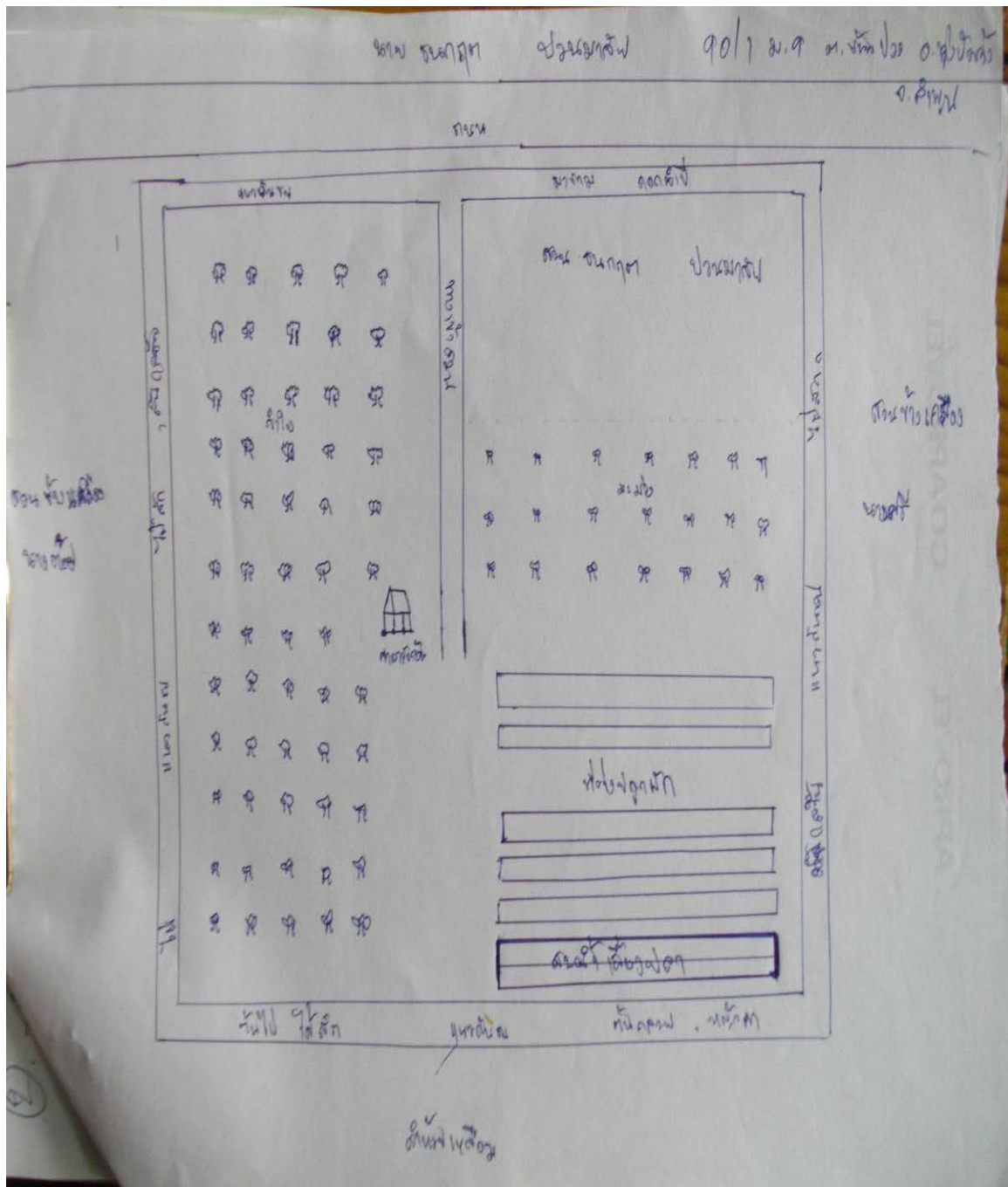
ตุลาคม – ธันวาคม ปลุกกะหล่ำ กวางตุ้ง

ตลอดทั้งปี การเลี้ยงไก่พื้นเมือง พร้อมการปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ เช่น ลำไย ขนุนมะม่วง

กระท้อน พุทรา มะละกอ ส้มโอ มะขาม มะนาว ชะอม กล้วย ฯลฯ

6. ระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เลี้ยงแบบขังโรงเรือน แยกเลี้ยงแต่ละรุ่น/อายุ เป็นพันธุ์ผสมของไก่พื้นเมืองกับไก่ชน อาหารไก่ให้ปลายข้าว/ต้มผักผสมเกลบร่ำ

7. ผังฟาร์ม/สวนอินทรีย์ นายธนภุต ปวนมาลัย

7.รูปภาพบ้านเรือน สวน/กิจกรรมในสวนนายธนกฤต ปวนมาลัย

โรงเรียนเลี้ยงไก่

แปลง/สวนอินทรี้นายธนกฤต ปวนมาลัย

8.การใช้แรงงานในการทำสวน

- ใช้แรงงานของครอบครัวที่มีนายธนกฤต กับคุณแม่ และพี่น้องเป็นบางครั้งร่วมกันทำ และงบประมาณใช้ของครอบครัว/งบประมาณตัว

- เป้าหมายของการทำสวน เพื่อการบริโภค การแบ่งปันเพื่อนบ้าน และการขาย

9.ผลผลิตที่ได้ในรอบปี เช่น

1.ลำไย	ประมาณ 1,000 กิโลกรัม
2.ฟักทอง	ประมาณ 200 กิโลกรัม
3.ผักกาด	ประมาณ 100 กิโลกรัม
4.มะขาม	ประมาณ 150 กิโลกรัม

ประมาณ 150 กิโลกรัม

10.ความรู้/องค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์

1.การเลี้ยงไก่พื้นเมืองผสมพันธุ์ไก่ชน (พ่อพันธุ์) ทำการเพาะลูกไก่เอง และเลี้ยงเองจากแม่ได้ประมาณ 1เดือน ก็แยกออกมาเลี้ยงในกรง/โรงเรือนที่สร้างขึ้นมาอย่างง่าย ๆ ด้วยไม้ไผ่ และพอโตเป็นไก่รุ่นก็แยกเลี้ยงตามขนาดที่เหมาะสม ทำเป็นรุ่นๆ ขนาดเท่าๆกัน เพื่อการเจริญเติบโตที่เท่ากัน ไก่ไม่จิกตีกัน มีความสมบูรณ์/ขนาดพอๆกัน

อาหารไก่ ใช้ผักต่างๆ/ผลไม้ นำมาต้มกับรำ/เกลบ ผสมกันให้ไก่กิน และเลี้ยงแบบธรรมชาติไม่ให้
อาหารสำเร็จ ให้ปลายข้าวบ้าง

2.การทำปุ๋ยหมัก จากเศษหญ้า/ใบไม้ ขี้ไก่ ผสมคลุก และรดด้วย พด. 1 ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน
ทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน นำมาใช้ได้

3.การปรับปรุง/การบำรุงดินในสวน ใช้เศษพืช ใบไม้ หญ้า หมักกองไว้ตามบริเวณทั่วสวน ใต้ต้นไม้ เพื่อช่วยเพิ่มจุลินทรีย์/อินทรีย์วัตถุในดิน

4.การทำสารขับไล่แมลงจากพืช ได้แก่ ข่า ขมิ้น สะเดา ตะไคร้หอม สับหมักผสมกันในน้ำที่ต้องการ
แล้วนำน้ำที่หมักได้มาฉีดพ่น พืชต่างๆในสวน

11.แหล่งที่มาของความรู้ จากการอบรม ดูงาน แลกเปลี่ยนในกลุ่ม

12.ปัจจัยภายในที่เอื้อ และที่เป็นอุปสรรค

1.ครอบครัวทำการเกษตรกรรมอินทรีย์มาตลอด มีที่ดิน และหนุนเสริมกันทำ

2.ชุมชน/สิ่งแวดล้อม ดีการทำสวนสะดวก สบาย ปลอดภัย

3.เมล็ดพันธุ์มีน้อย ทั้งในชุมชน และการส่งเสริมจากราชการมีน้อยมาก

13.ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ และเป็นอุปสรรค

1.ตลาดในชุมชน และนอกชุมชนมีน้อย

2. น้ำมีไม่เพียงพอ ไม่สามารถใช้กับสวนได้ตลอดปี

14. การทำสวนอินทรีย์ ของนายชนกฤต ปวนมาลัย และครอบครัว ทำมาหลายปี ใช้ทุนเกือบทุกอย่างของครอบครัวตนเอง

15.การสนับสนุน/ส่งเสริม จากส่วนต่างๆ นั้นก็มีความสำคัญ เพราะว่าจริงๆ แล้วชาวบ้านที่ทำการเกษตรกรรม หรือแบบอินทรีย์ พอมีความรู้/เข้าใจอยู่ แต่ว่าการต่อยอด หนุนเสริมจากรัฐ อื่นๆ ยังมีน้อย ไม่ต่อเนื่อง ไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

16.ด้านสุขภาพ ของเกษตรกร สุขภาพแข็งแรงดี ไม่เจ็บป่วย และไม่กิน ไม้ต้ม เหล้า/เบียร์ และไม่สูบบุหรี่-ยาเสพติด

17.หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ของเกษตรกร คือใช้หลักการพึ่งตนเอง และศึกษาใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาดตนเอง และใช้หลักธรรมชาติดำเนินชีวิต

3) นายตระกายชัย ธรรมานวงค์

นายตระกายชัย ธรรมานวงศ์ (ลุงโต) ปัจจุบัน อยู่บ้านเลขที่ 38/5 หมู่ 14 ตำบลสี อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สมาชิกในครอบครัว มีดังนี้

1. นางสาวภาภรณ์ ธรรมานวงศ์ ภรรยา รับราชการ
2. นางสาวเทพิน ธรรมานวงศ์ ลูก ทำงานบริษัท อยู่กรุงเทพฯ
3. นายยุติธรรม ธรรมานวงศ์ ลูก ทำเกษตรกรรมอยู่ที่สวน

ลุงโตมีบ้านเกิดเมืองนอน อยู่ที่บ้านนครเจดีย์ ตำบลนครเจดีย์ (เดิมตำบลท่าตุ้ม แยกตัวภายหลัง) อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน มีพ่อรับราชการเป็นหัวหน้าสถานีอนามัย มีแม่เป็นแม่บ้าน คุณพ่อลาออกจากราชการมาทำการเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ทำลำไย ส้ม ลิ้นจี่ หอม กระเทียม พุทรา(ปาดัน) และอื่นๆ ชีวิตในวัยเด็กจึงคลุกคลีอยู่กับการเกษตร และใช้เวลาถึง 16 ปี อยู่ในห้องสี่เหลี่ยมเพื่อเรียนหนังสือ จนจบปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ชีวิตการทำงานในวัยเด็กและระหว่างเรียนช่วยครอบครัวทำการเกษตรและปศุสัตว์ (วัว,ควาย) เป็นเด็กเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย

หลังจบการศึกษาปริญญาตรี เริ่มงานดังนี้

พ.ศ.2522 – 2525	ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
พ.ศ.2526 – 2533	มูลนิธิฟรีดริชเนามันประเทศไทย
พ.ศ.2534 – 2539	มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชนภาคเหนือ
พ.ศ.2540 – 2545	ทำการเกษตรระบบเคมี-อินทรีย์
พ.ศ.2546 – 2548	(กลับไปทำงานอีก) ชีวิตสาธารณะ-ท้องถิ่นที่นาอยู่ LDI
พ.ศ.2549 – 2550	ทำการเกษตรยังเป็นอินทรีย์+เคมี
พ.ศ.2551 – 2554	(กลับไปทำงานอีก) ตำบลสุขภาวะ ของ สสส.
พ.ศ.2555 – ปัจจุบัน	ทำการเกษตรปรับเข้าสู่ระบบอินทรีย์

ชีวิตในการเกษตร คลุกคลีกับการทำสวนทำไร่มาโดยตลอด หลังจากการเข้ามาทำงานในบทบาท นักพัฒนาเอกชนตามมูลนิธิต่างๆ โดยเฉพาะการหนุนเสริมพลังชุมชน พึ่งตนเอง ในการดำเนินชีวิตในประเด็นต่างๆ อาทิ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านองค์กรชุมชน

และเครือข่ายฯลฯ และทราบว่าในพื้นที่ทำงาน (อำเภอสี – อำเภอทุ่งหัวช้าง) ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 85 ทำอาชีพการเกษตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นหัวข้อสำคัญในการทำการเกษตร และในช่วงการทำงานนี้ ทำให้รู้ว่าการเกษตรแบบไหนทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกษตรแบบไหนรักษาและเกื้อกูลเป็นมิตรกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเรียกเกษตรกรรมแบบนี้โดยรวมว่า “เกษตรกรรมที่ยั่งยืน” มีเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ มีข้อที่เหมือนกันคือ การปฏิเสธการใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิง

จากการคลุกคลีอยู่กับเกษตรกรรมที่ยั่งยืน จึงตัดสินใจทำเกษตรอินทรีย์และปรับเปลี่ยนเรื่อยมา หาความรู้เพิ่มเติม ในปี พ.ศ.2554 ได้ไปตรวจเลือด ปรากฏว่าตัวเองอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ทั้งๆ ที่ตัวเองไม่ใช้สารเคมี นั่นหมายความว่าสิ่งแวดล้อมมีสารพิษ เริ่มตั้งแต่อาหารที่เข้าปากเราทุกวัน ในปี พ.ศ. 2555 จึงทำเกษตรอินทรีย์เรื่อยมา

พืชผักที่ปลูก

1. ผักบุ้งจีน	2. ผักคะน้า	3. ผักกาดกวางตุ้ง
4. กะหล่ำปลี	5. แตงกวา	6. มะเขือเทศ
7. ถั่วลันเตา	8. ถั่วฝักยาว	9. หอมแดง
10. ผักชี	11. มะเขือเครือ	12. แตงไท

ปัจจัยการผลิตที่ใช้

1. น้ำหมักขี้ปลา น้ำหมักปลา
2. ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก
3. บิวเวอร์เรีย แมลงปากกัดดูด

ตลาด

1. บริโภคในครอบครัว
2. ตลาดสี่
3. ตลาด อ.ทุ่งหัวช้าง
4. ADAMS

การเลี้ยงสัตว์และประมง

- เลี้ยงไก่พื้นเมืองระบบเปิด อาศัยปุ๋ยคอกปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์
- เลี้ยงปลาในสระน้ำ ที่ใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภค และใช้เป็นตัวชี้วัดความสะอาดของน้ำ

ด้านแรงงานในฟาร์ม

ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก (2 คน) จ้างแรงงานจากภายนอกเป็นบางครั้ง ตามความจำเป็น

งบประมาณในการทำฟาร์ม

การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการทำแบบพึ่งตนเองให้มากที่สุด สอดคล้องกับธรรมชาติ บนพื้นฐานที่ธรรมชาติตอบสนองได้ งบประมาณที่ใช้จึงเป็นส่วนที่พึ่งตนเองไม่ได้ค่าน้ำมันเครื่องยนต์ ชื้อข้าว ชื้อควาย

เป้าหมายการผลิต

ปลูกทุกอย่างที่กินได้แบ่งปันและขายได้ ต่อไปคืออาชีพหลัก สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี ปลูกพืชหลักหลายลดต้นทุนการผลิต

จำนวนการผลิตและผลผลิต

มีการปลูกพืชหลายชนิด

1. พืชกินใบ/ยอด มีผักบุ้ง คะน้า กวางตุ้ง สลัด ผักหวานป่า
2. พืชกินผัก/ผล มีถั่วฝักยาว บวบ แตง มะเขือ พริก มะเขือเทศ มะละกอ

ปริมาณผลผลิตและช่วงเวลา

ช่วงเวลา	ชนิดพืช	ปริมาณ	การจำหน่าย
ต.ค. – มี.ค.	ผักบุ้ง	วันละ 20 กก.	ตลาดลี้ กก.ละ 25 บาท
ต.ค. – ก.พ.	คะน้า	วันละ 10 กก.	ตลาดลี้ กก.ละ 30 บาท
ต.ค. – พ.ค.	กวางตุ้ง	-	บริโภคเอง
ตลอดปี	สลัด	อาทิตย์ละ 30-50 กก.	ADAMS กก.ละ 35 บ.
ต.ค. – มี.ค.	กะหล่ำปลี	กก.	ตลาดลี้-ทุ่งหัวช้าง กก.ละ 20 บ.
ธ.ค. – มี.ค.	ผักหวานป่า	วันละ 20 กก.	บริโภคเอง
ตลอดปี	มะเขือเครือ(กินยอด)	-	บริโภคเอง
ตลอดปี	ถั่วฝักยาว	-	บริโภคเอง
		วันละ 20 กก.	ตลาดลี้ กก.ละ 40 บาท

ความรู้ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

ความรู้ส่วนมากได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์และผู้รู้อื่นๆ จากการศึกษาดูงาน สอบถามขอความรู้ ดูทีวี ฟังวิทยุ

1. การปรับปรุงบำรุงดินก่อนปลูกพืช

หลังจากไถพรวนเตรียมแปลงแล้ว ลงปุ๋ยคอก(ขี้ไก่ ขี้วัว) แล้วสับกลบอีกครั้ง ตามด้วยการราด ,รด.พ่น (อย่างใดอย่างหนึ่งตามสะดวก) ด้วยน้ำหมักเศษปลาบูเรี่ยนน้ำ ในอัตราส่วน 8 ลิตรต่อน้ำ 200 ลิตร จากนั้นคลุมด้วยฟาง(หรือเศษหญ้าอื่นๆ ก็ได้) ลดน้ำให้เปียกชุ่มแล้วจึงปลูกพืชตามต้องการ กรณีใช้กับพืชที่เพาะกล้ามาแล้ว ในกรณีที่จะหยอดหรือหว่านเมล็ด ให้หยอดหรือหว่านเมล็ดก่อนคลุมฟาง

การทำน้ำหมักเศษปลา ใช้อัตราส่วน 1:3:5

1. กากน้ำตาล 1 กก.
2. เศษปลา 3 กก.
3. น้ำสะอาด 5 ลิตร
4. พ.ด.6 1 ชอง (สำหรับ 50 ลิตร)

5. ถังหมัก ขนาด 50 ลิตร

ถ้าหากได้เศษปลามาครั้งละไม่มาก (2-3 กก.) ก็ผสมตามอัตราดังกล่าวเทใส่ถังไปเรื่อยๆ คน พ.ด.6 ใน น้ำ 3 ลิตร ใส่ในถังหมักก่อนได้เลย ใส่ไปเรื่อยๆจนระดับน้ำหมักอยู่ลึกจากปากถัง 1 ฝ่ามือ ก็พอแล้วไปใส่ถัง ใหม่ ปิดฝาทิ้งไว้อย่างน้อย 3 เดือนใช้ได้ การหมักเศษปลาจะไขมันลอยอยู่ด้านบน ให้เอาร้าละเอียด (แกลบมุก) โรยทับหนาประมาณ 1 ซม. ประมาณ 7 วัน ไขมันก็จะถูกย่อยสลายไป ถ้ามีเปลือกสับปะรด ใส่สัก 1 กก. กลิ่นจะหอม ถ้ามีกลิ่นเหม็นให้เอาน้ำมะพร้าวอ่อนหรือแກ່ก็ได้ 1 ลิตรใส่ลงไป จะทำให้กลิ่นดีขึ้น ใช้ 500 CC ต่อน้ำ 200 ลิตร

ยูเรียน้ำบำรุงพืชผัก (สูตร อ.อริศพัฒน์ วรรณสุทธิ)

1. ถั่วเหลืองบดละเอียด(มีขาย)	1 กก.
2. สับปะรดสับเป็นชิ้นเล็กๆ	2 กก.
3. น้ำข้าวข้าว	10 ลิตร
4. กากน้ำตาล	2 กก.
5. จูรินทรีย์หน่อกล้วยขยาย	1 ลิตร

คนให้เข้ากัน หมัก 14 วัน คนทุกวัน ครบ 14 วันใช้ได้ อัตราส่วนการใช้ 20 CC ต่อน้ำ 20

ลิตร

การดูแลรักษาพืชผัก

การกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช

1. แมลงปากกักปากดูด ใช้บิวเวอร์เรีย+ยาแรง ในอัตราส่วน 20-50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น ทุก 7 วัน

2. โรคพืชใช้ Bs ในอัตราส่วน 20-50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร

3. หนอนใช้ Bt ในอัตราส่วน 20-50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร

สูตรยาแรงกำจัดแมลงศัตรูพืชทุกชนิด (ของ อ.อริศพัฒน์ วรรณสุทธิ)

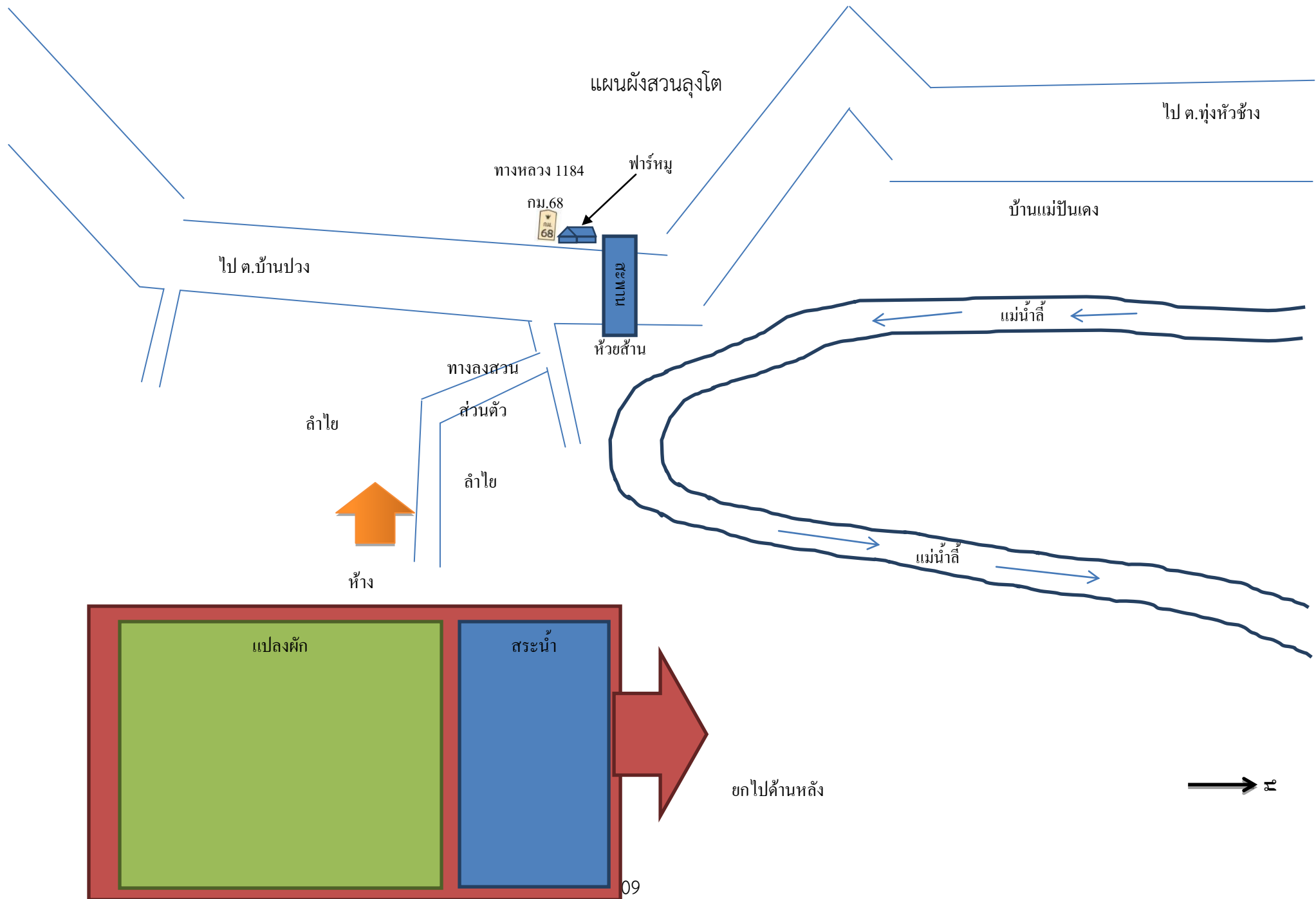
1. มะพร้าวแກ່ๆ ขุดโม้	1 กก. (คั้นให้ได้หัวกระทิ 1 ลิตร ควรคั้นเอง)	}	หันเป็นชิ้นเล็กๆ
2. ใบสบาเสื่อ (หญ้าเมืองฮ้า เมืองวาย)	1 กำมือ/ 1 ชีด		
3. ใบสะเดาแກ່ (สะเรียม)	1 กำมือ/ 1 ชีด		
4. ยาฉุน (ยาสูบขึ้น)	1 กำมือ/ 1 ชีด		
5. ฝักคูณ(ล้มแล้ง)	1 ฝัก		
6. พริกขี้หนูเผ็ดๆ	1 กำมือ/ 1 ชีด		

อาจเพิ่มตัวอื่นลงไปอีกก็ได้ เช่น หญ้าหนอนตาย บอระเพ็ด โล่ตีน

เอาส่วนผสมทั้งหมดยกเว้นกะทิ ต้มใส่น้ำเล็กน้อยพอท่วมเคี้ยวให้ตัวยายออกมา นานประมาณ 10-15 นาที เติมหะทิ แล้วเคี้ยวต่ออีกสักพัก ยกกรองให้น้ำยาไปใช้ได้เลย

อัตราการใช้ 20-50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นช่วงศัตรูพืชออกหากิน ยานี้เป็นอันตรายต่อแมลงทุกชนิด ดังนั้นควรเข้าธรรมชาติของแมลงศัตรูพืชด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงแมลงที่มีประโยชน์ เช่น ด้วงมูลช้าง ชันโลง เป็นต้น

4) นางอัมพร ยาบุญทา “เกษตรกรต้นแบบ” เกษตรกรรมอินทรีย์

1. ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อ และนามสกุล นางอัมพร ยาบุญทา

วัน-เดือน-ปีเกิด วันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2500

ที่อยู่ และสามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งหัวช้าง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
รหัสไปรษณีย์ 51160

เบอร์โทรศัพท์ 099-819-9789

การศึกษา ปวช.

การเรียนรู้อื่นๆ อาทิเช่น

อบรมการเลี้ยงหมูหลุมเกษตรเกาหลี(อ.พงษ์พันธ์ นันทขำวง)

อบรมศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน

อบรมการเพาะเห็ดตับเต่า(ศูนย์เรียนรู้เกษตรที่สูงอำเภอทุ่งหัวช้าง)

การอบรมศึกษาดูงานสวนพุทธธรรม เกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำพูน

สถานะครอบครัว ของนางอัมพร ยาบุญทา

มีสามี มีบุตรสาว 2 คน สามีถูกจ้างรายวันว่าการอำเภอ ลูกสาวคนโตรับราชการครู ลูกสาวคนเล็ก
ทำงาน เอกชน

บทบาทหน้าที่ในชุมชน/สังคม ของนางอัมพร ยาบุญทา

1.คณะกรรมการผู้สูงอายุ

2.อสม. อาสาสมัครสาธารณสุข

3.คณะกรรมการและเหรียญกษาปณ์สวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง

5.คณะกรรมการและเลขานุการสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง / ลี้

ประวัติส่วนตัว ของนางอัมพร ยาบุญทา

นางอัมพร ยาบุญทา โดยกำเนิด เป็นคนเกิดที่ ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เกิดเมื่อวันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2500 มีพ่อแม่ ชื่อพ่อเสาร์แก้ว แม่ผัดแก้ว พันกันทะ มีพี่น้องร่วมกัน 3 คน เป็นผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 2 คน

นางอัมพร ยาบุญทา ระดับประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งหัวช้าง จบปีการศึกษา 2511

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอทุ่งหัวช้าง จบปีการศึกษา 2548

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอทุ่งหัวช้าง จบปีการศึกษา 2555

ตอนเด็กๆช่วยพ่อและแม่ ทำสวน ปลูกยาสูบ ปลูกถั่วลิสง ช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2515 ต่อมาปลูกข้าว ปลูกกระเทียม ช่วงปี พ.ศ.2517 แต่งงาน ก็เริ่มปลูกยาสูบตามที่พ่อแม่พาทำมาตั้งแต่เด็กช่วงปี 2532 - 2536 ปลูกข้าวบาเลห์ รายได้ดีพอสมควรสามารถนำกำไรมาซื้อ ที่ดิน ปลูกบ้านหลังเล็กๆแยกจากครอบครัวใหญ่ ช่วงปี 2537-2539 ปลูกข้าวโพดพันธุ์ลูกผสม ปลูกดาวเรือง ช่วงปี 2548 - 2551 ปลูกมันฝรั่งช่วงแรกๆก็พอที่จะได้เงินบ้างมาช่วงหลังต้นทุนเริ่มสูงขึ้นและอีกทั้งผลผลิตก็ได้น้อยเพราะเกิดภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง แมลงศัตรูพืช รบกวนผลผลิต ต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรมาทำทุนและใช้หนี้สินที่ขาดทุนไป อีกทั้งยังต้องใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยทำไปก็คิดถึงเรื่องสุขภาพไปด้วยถ้าทำแบบนี้ตลอดๆคงต้องแย่แน่ๆแล้วลูกๆหลานๆก็ต้องได้รับสารพิษไปด้วย ผลผลิตออกรายปีแต่คนเราใช้เป็นรายวัน

มีอยู่วันหนึ่ง คุณมนัส กายาเมา ก็มาชวนไปอบรมเรื่องเกษตรอินทรีย์ ช่วงปี 2553 ก็เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ต่อมาก็ใช้พื้นที่บริเวณบ้าน ปลูกชาไฮโดรโปนิกส์ 2 งาน พื้นที่สวนปลูกผักหวานป่า 130 ต้น ปลูกลำไย 50 ต้น ปลูกสับปะรด 300 ต้น มีพันธุ์ ปัตตาเวีย และนางแล ปลูกสักทอง 200 ต้น

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็น ที่ต้องทำการเกษตรกรรมแบบไม่พึ่งพาสารเคมี และได้มาอย่างไรของนางอัมพร ยาบุญทา

ครั้งเมื่อเป็นเยาวชน นางอัมพร ยาบุญทา ได้มีส่วนร่วมกับครอบครัว กับพ่อแม่ พี่น้อง ทำการเกษตรกรรม เช่นการทำนา เลี้ยงวัว (ใช้งานทำนา) เลี้ยงหมู เลี้ยง ไก่ ปี 2520 ถึง 2530 ที่ตนเองจำได้ ครอบครัวทำการเกษตรไม่เคยใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีเลย เพราะว่าครอบครัวใช้ข้าว ขี้หมู ขี้เป็ด/ไก่ที่เลี้ยง และการไถกลบก่อนการลงมือทำนา/การเพาะปลูก ทุกปี และก่อนนั้นการเกษตรทำเพื่อการกินอยู่รอด การแลกเปลี่ยน และการขาย

ระบบความเชื่อและคุณค่า ที่มีต่อสังคม-วัฒนธรรม/ธรรมชาติ ฯ ของนางอัมพร

สมัยเป็นเด็ก ครอบครัว พ่อแม่ ได้พาไปช่วยงาน เช่น การทำนา ช่วยงานบ้าน งานจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ต่างๆ ของหมู่บ้าน และนอกบ้าน อย่างต่อเนื่องทำให้ได้รู้ พอเข้าใจนำมาปฏิบัติในการใช้ชีวิตตนเอง ทั้งเชื่อมั่น ศรัทธา เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักศาสนา ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ฯ ท่านจะต้องนำพาลูกเดินทางไปถึงความสำเร็จ ท่านสั่งสอน เตือนสติเสมอ เป็นคนที่เคารพวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้นำมาใช้เป็นแนวทางการทำงาน และใช้ดำเนินชีวิตครอบครัวเสมอมา เช่น การทำบุญ เข้าวัดในวันสำคัญ ในงานประเพณี งานบุญต่าง ๆ ฯ และการใช้ประเพณีวัฒนธรรมนำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าชุมชน) มายาวนาน และการใช้ภูมิปัญญา ดูแลจัดการสวนที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุ แมลง เป็นต้น

นางธนกร นองสมุทร ได้ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ที่ใช้ขอบเขต พื้นฐานของประเพณี และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตั้งแต่ ปี 2550 เห็นประโยชน์ ที่ได้รับมากมายทั้งตนเองที่มีความสุข มีความปลอดภัย มีความใสสะอาด โปร่งใสในทุกระดับ และได้รับทั้งชาวบ้าน ชุมชน ที่มีความม่วนสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส มีความปลอดภัย สบายจิตใจ ฯลฯ และเชื่อวัฒนธรรม ธรรมชาติให้ชีวิตแก่ผู้คน

กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมเคมีสู่การเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพาสารเคมี หรือเป็นพัฒนาการ การเกษตรกรรม

การเริ่มต้น ที่นางอัมพร ยาบุญทา มีที่ดินเป็นของตนเอง ช่วงแรก (2550-2554) ก็ได้ใช้ประสบการณ์จากการเรียน และการทำงานที่ เน้นการส่งเสริมเกษตรลดละ-เลิกสารเคมี ให้ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพต่างๆมาแทน ก็พอได้ผลที่มีชาวบ้านทำกัน เช่น การทำสวนไม้ผล (ลำไย) ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เป็นส่วนมาก ช่วงปี 2554-2558 การทำสวนที่เน้นการพึ่งตนเอง การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่ทำได้ ตามที่หวัง เพราะว่าเกษตรกรรมอินทรีย์ต้องอดทน ละเอียด ขยัน ประหยัด ถี่ถ้วนกับสภาพพื้นที่ตนเองทุกจุดเป็นชุมทรัพย์

บุคลิกภาพ นางอัมพร ยาบุญทา

เป็นคนเดินทางตลอด ทั้งเป็นงานของตนเอง เป็นงานสาธารณะ งานของเครือญาติ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น จนบางครั้งตัวเองต้องลำบาก แต่ก็ยังไม่หยุดที่จะทำให้อื่นมีความสุข

2. ข้อมูลพื้นที่รูปธรรมของเกษตรกรต้นแบบ ของนางอัมพร ยาบุญทา

2.1.จำนวนแปลงเกษตร/พื้นที่/การใช้ที่ดิน/เอกสารสิทธิ์

ที่ดินที่เอกสารสิทธิ์ โฉนด 1 แปลง จำนวน 4 ไร่ และเอกสารสิทธิ์ เป็นโฉนดที่ดิน

2.2.สภาพพื้นที่ ที่ดินเป็นที่ราบ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 8 บ้านจริญญา ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ลักษณะดินเป็นดินแดง ดินดำ และดินเหนียว บ้างบางจุด การเก็บน้ำ อุ่นน้ำอยู่ดี หรือเก็บความชุ่มชื้น ได้นานพอใช้ได้

2.3.แหล่งน้ำที่ใช้/วิธีการจัดการน้ำ ความพอเพียง

1.น้ำจากประปาหมู่บ้าน เป็นประจำแต่จะเน้นการปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อย

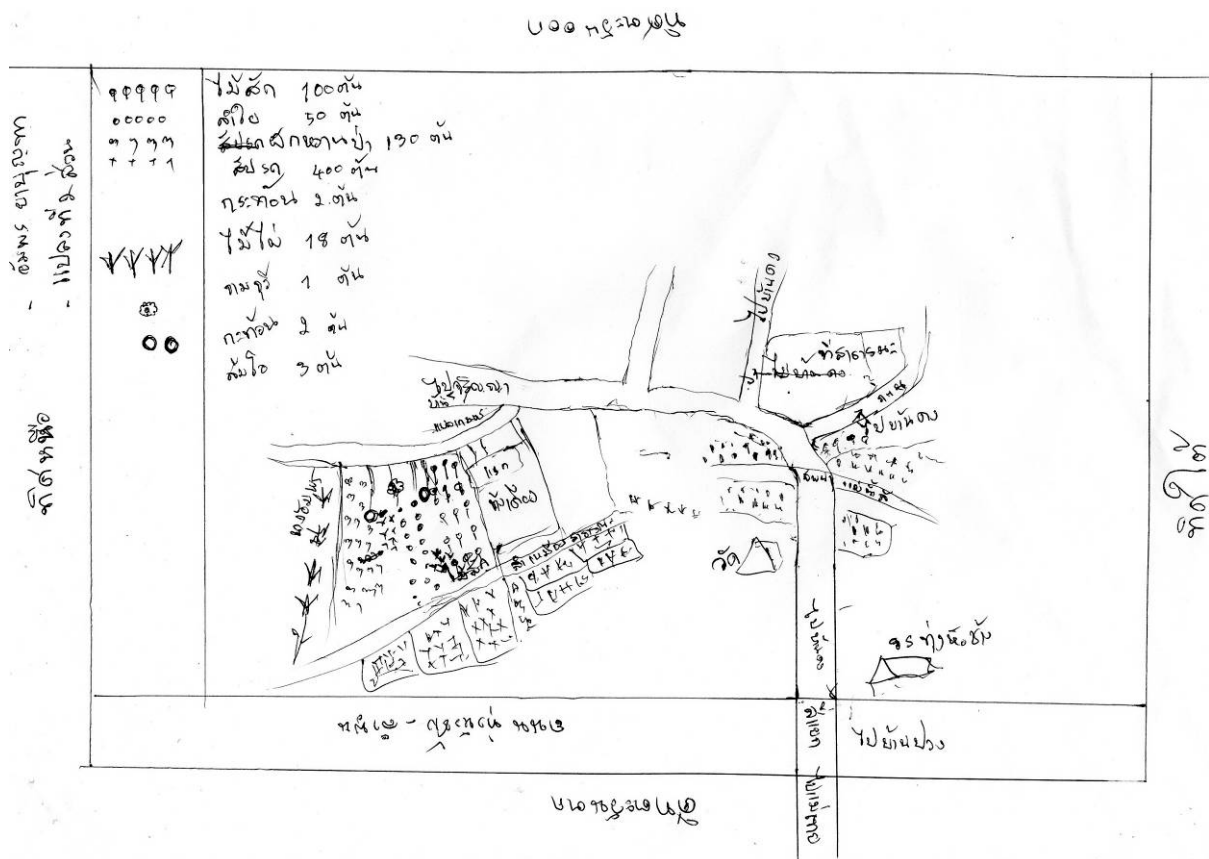
2.ใช้น้ำจากธรรมชาติ คือน้ำฝน โดยตรง และเก็บพักไว้ในโอ่ง

2.4.การจัดการดิน พัฒนาการความสมบูรณ์ของดิน ใช้เวลากี่ปี

การไถพรวน กลบหญ้า 1 ปีหนึ่งครั้ง ในช่วงแรกๆ ก่อนการปลูกพืช และการตัดหญ้า การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และการใช้หญ้าปกคลุมดิน ฯลฯ

2.5.ระบบการปลูกพืช เน้นในช่วงแรกการปลูกไม้ผลให้เป็นแนวการจัดสวนตามพื้นที่โดยจัดแบ่งโซนตามความเหมาะสมกับพืชนั้น เช่นไม้กระดาด ปลูกเป็นแนวชั้นนอก ปลูกลำไย ปลูกไม้ผล/มะม่วง/ไม้สัก/ส้มโอ/กระท้อน/มะนาวตามลำดับนี้ เป็นต้น

แผนที่การเดินทาง/เส้นทางสู่พื้นที่สวนอินทรีย์ สวนผสมผสาน จาวสวนอินทรีย์ ทุ่งหัวช้าง-ลำ

ปฏิทินการผลิต/การปลูกพืชในรอบปี มีทั้งพืชล้มลุก และพืชยืนต้น

ม.ค.-ธ.ค.(ผสมผสาน) เช่น พักทอง ผักเชียงดา ผักหวานป่า พริก ไม้ผล สับปะรด ชาโยเต้ ลำไย ถั่วลิสง กล้วย ฝรั่ง ผักหวานบ้าน

2.6.ระบบการเลี้ยงสัตว์ เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้บริโภค ใช้งานประเพณี การเลี้ยงตามธรรมชาติเน้นผักหญ้าที่กินได้ และกลายเป็นอาหารหมู เลี้ยงไม่มาก และไม่ต่อเนื่องตามความจำเป็น

รูปภาพกิจกรรมเกษตรกรต้นแบบ ของนางอัมพร ยาบุญทา

พื้นที่อุดมสมบูรณ์มีเห็ดออกมาให้เห็น

การไถเตรียมดิน ช่วงสองปีที่ผ่านมาไม่มีการไถเพื่อเตรียมดินเพราะพืชผลที่ปลูกๆหนึ่งครั้งเก็บผลผลิตได้หลายปี

รูปภาพการปลูกพืชฯเจริญเติบโต /ผลผลิต

การบริหารจัดการ

- 1.การจัดการแรงงาน ใช้แรงงานตนเองเป็นส่วนมาก ครอบครัวร่วมช่วยบางครั้ง
- 2.งบประมาณ ที่ใช้ดำเนินการสวนอินทรี๋ นางอัมพร ยาบุญทา ใช้งบประมาณของตนเอง
- 3.เป้าหมายของการผลิต/การทำสวนอินทรี๋ คือ การบริโภคในครอบครัว ในเครือญาติ-เพื่อนๆ การแลกเปลี่ยน/แบ่งปัน เพื่อสุขภาพที่ดี และการจำหน่ายสร้างรายได้
- 4.จำนวนผลผลิต/ปริมาณที่จำหน่าย โดยรวม ดังนี้
 - 1) ผักขวยโต๋ ในรอบปี 20,000 บาท

2) เชียงดา	1,000 บาท
3) สับปะรด	38 กก.
4) ลำไย	2,500 กก.
5) หน่อไม้	1,750 บาท
6) ผักหวานบ้าน	300 บาท
7) ผักหวานป่า	18,000 บาท
8) ไข่เป็ด	50 ฟอง

5.การตลาดที่จำหน่ายผลผลิต ส่วนมากขายส่งให้ บริษัทอาตัม ทุกจันทร์ และการขายในหมู่บ้าน
ทั่วไป

ข้อมูล องค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน

1.การเพาะและการปลูกผักหวานป่า

1. เริ่มจากการเอาเมล็ดผักหวานที่สุกเป็นสีเหลือง มาปับนวดขัดด้วยทราย นำเอาเปลือก/หรือเนื้อออก
ให้หมด เหลือแต่เม็ดใน

2.เตรียมกะปะเพาะ/หรือคอกไม้ ขนาดพอดี คือเมล็ดผักหวาน 1 ลิตร ขนาดกะปะเพาะ กว้าง 50
เซนติเมตร ยาว 100 เซนติเมตร และสูง 15 เซนติเมตร ปูพื้นด้วยกระสอบปุ๋ย เพื่อป้องกันรากผักหวานทะลุ
ถึงดิน แล้วนำทรายละเอียดเทใส่กะปะให้เต็ม

3.อบฆ่าเชื้อมูลสัตว์ไว้ 3 วัน

4.เตรียมหลุมปลูกผักหวาน โดยการขุดหลุม ขนาดกว้าง 4 นิ้ว ลึก 50 เซนติเมตร แล้วนำมูลสัตว์ที่อบ
ฆ่าเชื้อไว้แล้วผสมลงไว้ในหลุม

5.เมื่อเตรียมหลุมแล้ว พร้อมหลักไม้ไผ่ หลุมละ 4 เล่ม และผ้าตะข่ายสีเย็บเป็นถุงคลุม เม็ดผักหวานที่
งอกแล้วลงปลูกในหลุมที่เตรียมไว้โดยเอาส่วนรากแทงลงหลุม

6.นำตะข่ายสีเย็บเป็นถุงคลุม ตอกไม้หลัก 4 มุม หนุนให้แข็งแรง ป้องกันแมลงกัดกิน

7.ให้รดน้ำทุกๆ 3-4 วัน หรือดูว่าทราย/ดินแห้งเกินไป

2.การปลูกชาโยเต้

1. เตรียมแปลงนำต้นกล้าลงปลูกใช้ระยะเวลา 1 เดือนก็เริ่มทำไร่เพื่อให้ชาโยเต้ไปเครือ

3. แหล่งที่มาของความรู้ การศึกษาเรียนรู้จากเพื่อนบ้าน ดูงาน การปลูกของญาติที่สืบต่อกันมา

ปัจจัยภายใน และภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

1. ปัจจัยภายใน ครอบครัวให้ความร่วมมือการตลาด

2. หมู่บ้าน/ชุมชน ให้ความร่วมมือการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน

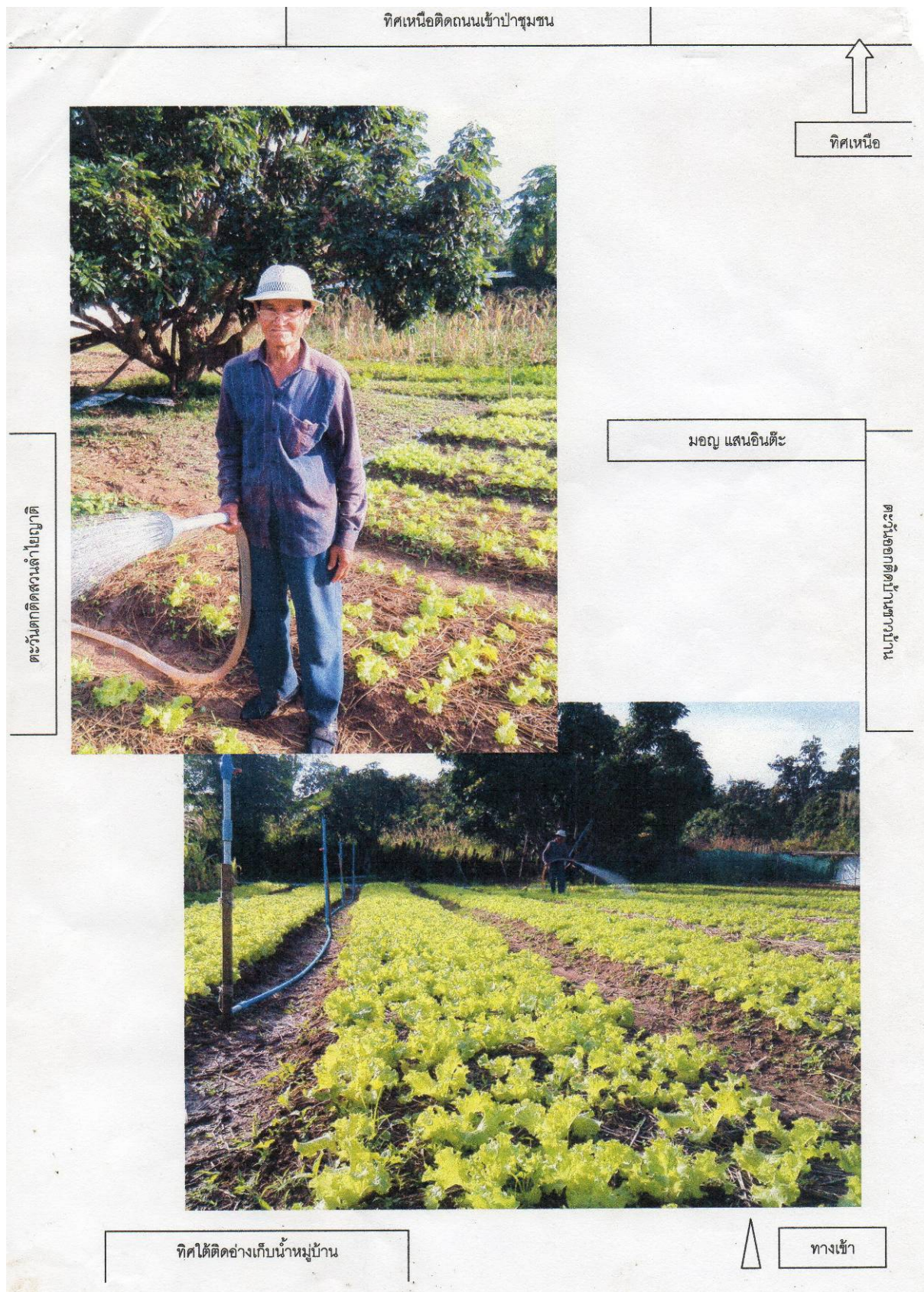
3. ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ คือการตลาดที่แน่นอน ราคาดี คุณภาพผลผลิตที่ดี สร้างความเชื่อมั่น ได้
เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีภาคีที่เข้มแข็ง เรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยน เป็นส่วนกลไกที่สำคัญกับการเกษตรกรรม
อินทรีย์ ที่ต้องมีภาคีหลายๆทุกด้าน เช่นการผลิต การตลาด สังคม

ด้านสุขภาพ ครอบครัวมีสุขภาพที่ดีทุกคน

ด้านการพึ่งพาหลักธรรม ได้เรียนรู้ฝึกตนเอง ครอบครัว/สร้างความเข้าใจ นำมาใช้อย่างต่อเนื่อง และหลักการ
พึ่งตนเองให้มากที่สุด เชื่อสัจย์ ทำให้ดีจะได้ส่งความดีตอบสนองถึงลูกหลานในวันข้างหน้า

ข้อเสนอแนะ/ข้อเห็นที่เป็นจริง คนผลิต/ทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ต้องคิดดี ทำดี

5) นายมอญ แสนอินตะ

ประวัติครอบครัวของ พ่อมอญ แสนอินดี้

พ่อมอญ แสนอินตะ เกิดวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 อายุได้ 79 ปี อยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 3 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ปัจจุบันนี้ มีอาชีพหลักเกษตรกร ทำนา ทำไร่ ทำสวน พ่อมอญได้แต่งงานสมรส กับนางสุทา แสนอินตะ เมื่อปี พ.ศ. 2501 มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน แต่งงานมีครอบครัวหมดแล้ว

ปัจจุบันพ่อมอญ มีสมาชิกในครอบครัวรวมกัน 2 ครอบครัว มีสมาชิก 6 คน ทุกวันนี้ครอบครัวของพ่อมอญอยู่กันด้วยความอบอุ่นร่มเย็น ไม่มีการแตกแยกกัน เป็นครอบครัวที่รักและยอมรับกันดีในชุมชนว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่นอารีแก่คนทั่วไป เป็นครอบครัวที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีความซื่อสัตย์สุจริต ในการประกอบอาชีพ เป็นครอบครัวที่จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม บุคคลในครอบครัวสามัคคีกลมเกลียวกันดี เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีพฤติกรรมทางสังคมดี มีศีลธรรม ไม่เคยมีปัญหาหยาบร้าย หรือฟ้องร้องกันในระหว่างบุคคลในครอบครัว ไม่เคยถูกตัดสินว่ามีความผิดทางแพ่งและอาญา ในด้านการศึกษาและผลงานของพ่อมอญ แสนอินตะ จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2493 ของโรงเรียนบ้านป่าตึงงาม หมู่ที่ 3 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน พ่อมอญ แสนอินตะ ได้เสียสละการทำงานช่วยเหลือในด้านสังคม คือ ได้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) รุ่นแรก เมื่อปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นอาสาสมัครปศุสัตว์ประจำหมู่บ้าน (อ.พ.ป.ม.) เมื่อปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาและได้รับประกาศนียบัตร เมื่อ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2534 ได้เป็นหมอดินอาสาของหมู่บ้านป่าตึงงาม ปี 2524 เป็นต้นมา เป็นอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อ.พ.ม.) ปี พ.ศ. 2540 และได้รับมอบฉันทบัตรสำเร็จการอบรมหลักสูตรอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อ พ.ศ.2548 สุดท้ายได้เป็นประธานผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านอีก เมื่อ พ.ศ.2550 เป็นต้นมา ทุกอย่างทีกล่าวมาข้างต้นนี้ ได้รับเลือกเป็นอาสาสมัครต่างๆ ที่ประชาชนได้เลือกให้ความไว้วางใจของผม ส่วนผมก็มีความดีใจเป็นอย่างยิ่งที่พี่น้องชาวบ้านประชาชนให้เกียรติเป็นอย่างสูง ส่วนงานที่ได้รับทุกอย่างทุกหน่วยงาน ที่ผมได้รับผมก็พยายามเสียสละแทบทุกอย่างเท่าที่ผมทำได้ เป็นที่พอใจของคนส่วนมาก ที่ผมได้ทำมาในด้านอาสาสาธารณสุข ได้แจ้งข่าวร้าย กระจายข่าวดี ให้พี่น้องชาวบ้านได้รับทราบและได้รับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยเบื้องต้น เช่น เจาะเลือด วัดความดันส่งให้หมอ รณณรงค์ปราบลูกน้ำยุงลายใส่ทรายเอเบต เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก แนะนำชาวบ้านนำสุนัขฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และแนะนำประชาชนที่ทำการเกษตรให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ให้ล่าปุ๋ยเคมีเพื่อป้องกันไม่ให้ดินเสีย

ปัจจุบันทำเกษตรอินทรีย์ มีการทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ เลี้ยงหมูหลุมไก่พันธุ์ไข่ ไก่พันธุ์เนื้อพื้นเมือง (ไม่มีกลิ่นเหม็น) ปลูกผักปลอดสารพิษ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติส่งขายให้บริษัททุกๆ วัน ตอนนี้มีรายได้ประจำวัน จากการขายไข่ ประจำสัปดาห์จากการขายผัก ประจำเดือนจากการขายหมู และประจำปีจากการขายลำไย

1. ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

นายมอญ แสนอินตะ เกิดวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2581 ที่อยู่ 33 หมู่ที่ 3 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เคยได้รับการอบรมเรื่อง เกษตรอินทรีย์ธรรมชาติ โดยอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง (อาจารย์แดง) ปัจจุบัน เป็นเจ้าบ้าน อยู่ด้วยกันพร้อมภรรยาและลูกชาย ลูกสาวและหลาน รวม 6 คนด้วยกัน

บทบาทในชุมชนและสังคม เป็น อ.ส.ม. ประจำหมู่บ้าน มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบันนี้ เคยเป็นประธานผู้สูงอายุ เคยเป็นหมอดินประจำหมู่บ้าน เคยเป็นสารวัตรกำนันประจำตำบล

ประสบการณ์ทำเกษตร คือ ปลูกข้าวนาข้าวไร่ ปลูกถั่วลิสง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันฝรั่ง ถั่วและทำไถฟาร์มบริษัทเบทาโกร ซึ่งมีการใช้เคมีเป็นส่วนใหญ่และเหนื่อยมากต้นทุนสูงกำไรน้อย ไม่ค่อยคุ้มและค่อนข้างอันตราย

ระบบคุณค่าของธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์ เชื่อในธรรมชาติว่า เกษตรอินทรีย์ทำได้แน่นอนปลอดภัยกว่า ต้นทุนต่ำ ขายได้เรื่อยๆ ตลอดไม่มีขีดจำกัด

การใช้สารเคมีทำให้ดีเสียระยะยาว ได้ผลผลิตระยะสั้น

การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ดินดีระยะยาว ผลผลิตดีในระยะยาวเหมือนกัน ทำให้ต้นทุนต่ำลงใส่ไปเรื่อยๆ ดินก็ยิ่งดี

ตอนทำการเกษตรเคมี ต้นทุนการทำเกษตรจะสูงเพราะปุ๋ยเคมี ผลิตเองไม่ได้ ต้องซื้อ ทางร้านเป็นคนกำหนดราคาเอง แพงก็ต้องซื้อ ต้องใช้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และไม่ปลอดภัย และการกลับมาทำเกษตรอินทรีย์เห็นได้ว่าการทำเกษตรอินทรีย์ดีกว่า มีการผลิตปุ๋ยได้เอง ทำเกษตรแบบพึ่งพาจากธรรมชาติ ใช้วัสดุในท้องถิ่นมาทำน้ำหมัก 7 ชนิด และผลิตสารไล่แมลงได้เอง

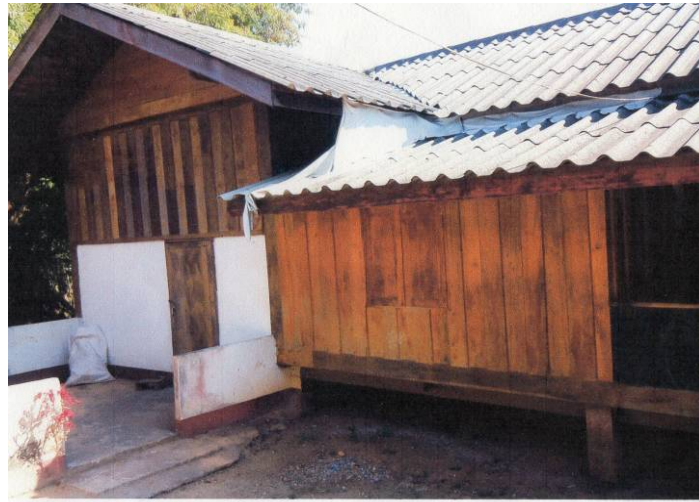
บุคลิกภาพ เป็นคนช่างสังเกต ใฝ่รู้ ลองทำ สรุปผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการคิดเชิงบวก จากการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า มีความปลอดภัย ทานพืชผักได้อย่างสบายใจ ขายก็ง่าย ตลาดมีความต้องการสูง ด้านสุขภาพก็ไม่ต้องกังวลว่าจะเพิ่มสารพิษให้กับร่างกาย ความรู้ที่ได้ ได้มาจากการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ สังเกตจากชุมชน ดูงาน ฝึกอบรม แล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานที่

2. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรต้นแบบ

- มี 1 แปลง มีโฉนด
- เป็นที่ดอน
- แหล่งน้ำที่มีใช้อยู่ บ่อน้ำตื้น และอ่างน้ำประจำหมู่บ้าน อ่างน้ำตนเอง
- ใช้เวลาปรับปรุงดินประมาณ 1 ปี
- ปลูกพืชตามฤดูกาล ตลอดทั้งปี ในพื้นที่ของตนเอง
- มีการหมักปุ๋ยเองด้วยการเลี้ยงหมูลุม ไก่หลุม ไก่บ้าน ฟาร์มอยู่ในบ้าน

รูปภาพกิจกรรมเกษตรกร

รูปบริเวณสถานที่ทั่วไป บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เลขที่ 50 หมู่ที่ 9 บ้านสันดอนหอม ตำบลบ้านปวง อำเภอกู่แก้ว จังหวัดลำพูน

บ้านพัก จ.ลพบุรี ใช้ในการพักผู้ปกครองและพนักงาน
ที่ ๑๗ ๑๘ และ ๑๙ ไม่ได้อยู่ในที่พัก

3. การบริหารจัดการ

- แรงงาน ใช้ในครอบครัวแบบช่วยเหลือกัน
 - งบประมาณ ผลผลิตทางเกษตร เช่น ผัก หนุ่ย ไก่ ไข่ มีรายได้ รายปี รายเดือน รายสัปดาห์ และรายวัน
 - ผลผลิตที่ได้ขายในชุมชน และภายนอก มีบริษัทมารับซื้อผักทุกสัปดาห์ ส่วนหนุ่ยและไก่ก็ขายทั่วไป บางครั้งก็แปรรูปบ้าง แล้วแต่โอกาสและเวลา
4. ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอย่างยั่งยืนและพึ่งตนเอง
- ความรู้ที่ทำได้ คือ การผลิตจุลินทรีย์จากธรรมชาติ คือ เชื้อราในท้องถื่น น้ำหมัก 7 ชนิด และจุลินทรีย์ไล่แมลง การเพาะพันธุ์ไก่บ้าน
 - ความรู้ที่ได้มาน้ำหมัก 7 ชนิดนี้ ได้มาจากการไปอบรม หาความรู้จากอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง ทั้งปุ๋ยหมักสัตว์และคนหมัก
5. ปัจจัยต่อชุมชนที่เอื้อและเป็นอุปสรรค
- ในครอบครัวสนับสนุนกันเป็นอย่างดี ในเรื่องแรงงานและแนวคิดกับเกษตรอินทรีย์
 - ภายนอกกลุ่มก็มีกลุ่มอินทรีย์ ภายในอำเภอ และมีบริษัทมารับซื้อทุกสัปดาห์ และผักอินทรีย์ขายง่าย เป็นที่ต้องการของคนทั่วไป
6. ด้านสุขภาพ ทำอินทรีย์ไม่มีผลข้างเคียง สบายดี แข็งแรงดี
7. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต
- การพึ่งพาตนเอง
8. มีการออมเงินในหมู่เครือญาติ

6) นายอินจันทร์ เทพสิงห์แก้ว

นายอินจันทร์ เทพสิงห์แก้ว เกิดเมื่อ วันที่ 16 ธันวาคม 2503 ที่อยู่ 33 หมู่ 3 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

การศึกษา ป.4 เคยเข้ารับการอบรมเรื่อง เกษตรธรรมชาติ อาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง (อ.แดง) ปัจจุบันอยู่กับพ่อตา แม่ยาย และภรรยา และลูกรวมอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 คน

ประสบการณ์การทำงานเกษตร มาทำตอนมีครอบครัวแล้ว ทำนานทำข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ปลูกมันฝรั่ง ปลูกถั่วและ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเคมีทั้งนั้น รู้สึกว่าได้กำไรน้อย บางทีก็ขาดทุน ทำเป็นหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็เลยอยากมาทำเกษตรอินทรีย์ดูบ้าง ด้วยการปลูกผักโดยใช้สารจากธรรมชาติ เช่น น้ำหมัก 7 ชนิด และใช้สารไล่แมลงจากธรรมชาติที่ผลิตได้เอง ที่สำคัญเวลาพ่นไม่ต้องกังวลว่า จะต้องปิดจมูก ปิดปากแต่อย่างใด เพราะว่าไม่มีอันตรายอยู่แล้ว การทำผักอินทรีย์ซึ่งพบว่าดีมาก ไม่ว่าจะเก็บมากินเองหรือขาย ก็สบายใจมากรู้สึกปลอดภัย และในกลุ่มเดียวกันก็ประชุมเดือนละครั้ง พบกันก็มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดหลายอย่าง ถือว่าเป็นความรู้อีกอย่างหนึ่ง

1. ข้อมูลพื้นฐาน รูปแบบ ของเกษตรกรต้นแบบ

- มี 1 แปลง มีโฉนด
- เป็นที่ดิน

แผนที่การเดินทางสู่สวนเกษตรอินทรีย์ นายอินจันทร์ เทพสิงห์แก้ว

ภาพกิจกรรม

3. การบริหารจัดการ

- แรงงานใช้ในครอบครัว
- งบประมาณมาจากการทำเกษตรอินทรีย์ ผัก หมู ไก่ไข่
- จะทำเป็นอาชีพหลักและพัฒนาไปเรื่อยๆ
- ผลผลิตที่จำหน่ายรายปี ลำไย รายเดือน หมู รายสัปดาห์ ผัก รายวัน ไก่และไข่

ผลผลิตที่ขายได้ภายในชุมชน และภายนอก บริษัทมารับซื้อผักทุกสัปดาห์ ส่วนหมู ไก่ ข้าว ลำไย ไข่ ขายภายในชุมชน ราคาเป็นที่น่าพอใจ ได้กำไรดีกว่าเคมีเยอะ

4. ข้อมูลองค์ความรู้เฉพาะด้าน เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน

- ความรู้ที่ถนัดทำเป็น คือ เชื้อราท้องถิ่น น้ำหมัก 7 ชนิด จุลินทรีย์ สารไล่แมลง การดูแลหมู ไก่ ภายในบ้าน
- ความรู้ที่ได้มาจากการไปเรียนรู้ กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในบทนี้ไปเรียนกับอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง เรื่องการทำราขาว จุลินทรีย์ 7 ชนิด การทำสารไล่แมลง การทำหมูหลุม ไก่หลุม การทำปุ๋ยหมักจากคนและสัตว์ การปลูกพืชบำรุงดิน

5. ปัจจัยภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

- ภายในครอบครัว ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งเรื่องแรงงานและความคิด ใช้ระบบช่วยเหลือกัน
- ภายนอก มีการรวมกลุ่มอินทรีย์ภายในอำเภอ และมีบริษัทมารับผลผลิต และกระแสด้านนิยมนินทรีย์ปลอดภัย เป็นที่นิยมของคนทั่วไป

6. ด้านสุขภาพ ก็แข็งแรงดี

7. หลักธรรมชาติที่นำมาใช้ก็คือ การพึ่งตนเอง

7) นางวาทีณี ทาธิ

1. ข้อมูลบริบทของเกษตรกรต้นแบบ

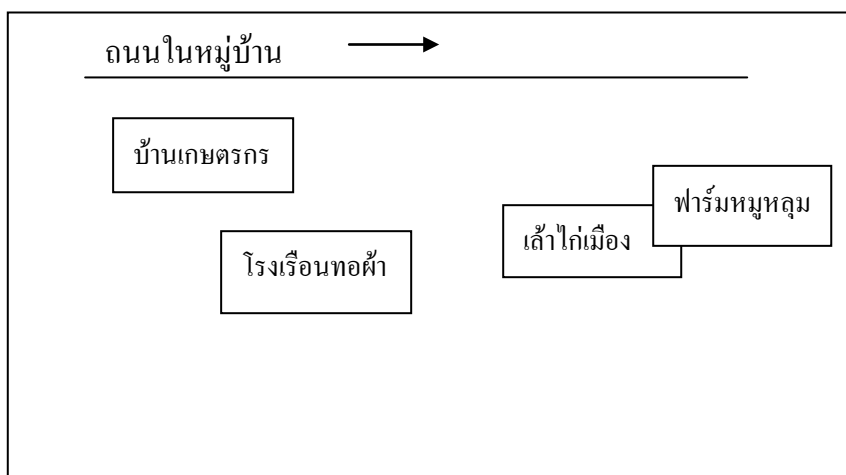
นางวาทีณี ทาธิ เกิดวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2513 เบอร์โทร 098-5150484 ที่อยู่ 135 หมู่ 9 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน การศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 เคยได้รับการอบรมเรื่อง เกษตรอินทรีย์ชีวภาพที่อาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่อำเภอป่าซาง บ้านป่าบุก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบันเป็นตำแหน่ง ประธานแม่บ้าน ประธานกลุ่มสตรีหมู่บ้าน

สถานะครอบครัว เป็นภรรยาของนายบุญลักษณ์ ทาธิ อยู่ด้วยกัน 3 คน เรื่องบทบาททางสังคม เป็นประธานแม่บ้าน เป็นประธานกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน เป็นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบันนี้ ประวัติส่วนตัวโดยย่อ ด้านการเกษตร เคยปลูกมันฝรั่ง ถั่ว และข้าวโพด ปลูกข้าวนา ลำไย ที่ปลูกมาส่วนใหญ่ใช้เคมีทั้งหมด รู้สึกว่าบางครั้งก็ถูกเอาเปรียบ และรู้สึกว่าจะไม่ค่อยปลอดภัยในชีวิต พอได้ไปเรียนรู้เรื่องการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิด และยาไล่แมลง เวลาฉีดพ่นไม่ต้องปิดบาตปิดจมูก เพราะไม่มีอันตราย

ตอนนี้เลี้ยงหมูแม่พันธุ์ 1 ตัว มีลูก 12 ตัว เมื่อก่อนเลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ แต่ปัจจุบันเลี้ยงแบบหมูหลุม ได้ป่วยจากหมูหลุม และปัจจุบันก็มีอาชีพทอผ้าไหมยกดอก อีกอย่างหนึ่งด้วยก็ยังปลูกพืชตามฤดูกาลเหมือนเดิม

2. ข้อมูลพื้นฐานรูปธรรมของเกษตรกรต้นแบบ

- หมูหลุมมี 1 หลุม ขนาด 2x4 เมตร แบ่งเป็น 2 ห้อง ขนาด 2x2 ได้ 2 หลุม

3. แหล่งน้ำที่ใช้บ่อน้ำต้น

- เลี้ยงหมูหลุมบริหารจัดการเองทั้งหมด
- คนในครอบครัวเห็นด้วยทุกประการ
- รายปีได้ ลำไย
- รายเดือนได้ หมู
- รายสัปดาห์ได้ ทอผ้าไหมยกดอก

4. ข้อมูลองค์ความรู้เฉพาะด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

- ได้จากการสังเกตและความรู้ที่ทำได้ก็คือ การผลิตจุลินทรีย์จากธรรมชาติ คือ เชื้อราท้องถิ่น น้ำหมัก 7 ชนิด จุลินทรีย์ไล่แมลง
- ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้จากอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง เรื่องการทำเชื้อรา และ จุลินทรีย์ 7 ชนิด และการทำสารไล่แมลง การเลี้ยงหมูหลุม การทำปุ๋ยหมักจากคนจาก สัตว์ การปลูกพืชบำรุงดิน การปลูกพืชตามฤดูกาล

5. ปัจจัยภายนอกที่เอื้อและเป็นอุปสรรค

- คนในครอบครัวให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ด้านแรงงานและแนวคิดก็เข้าใจกันดี
- ภายนอกก็มีการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ประชุมกันทุกเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิด และแนวทางการตลาด

6. ด้านสุขภาพ การป่วยไข้ของเกษตรกร สุขภาพแข็งแรงดี

7. หลักธรรมที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การพึ่งพาตนเอง

8) นางศรีมา ยะแปง

บริบทที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

เกิดเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2512

บ้านเลขที่ 39/1 ม.2 บ้านหนองป่าตึง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 087-1892732

การศึกษา มัธยมศึกษา

การเรียนรู้อบรมศึกษาดูงาน

- อบรมศึกษาดูงานการทำนาแบบอินทรีย์จังหวัดระยองโครงการ 1 ไร่ 1 แสน
- ศึกษาดูงานโครงการของเกษตรกรที่สูง การปลูกพืชแบบอินทรีย์และการปลูกพืชไร่นา

สถานะครอบครัว

- คุณศรีมามีครอบครัวอยู่ด้วยกัน 3 คน บุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 1 คน สามีทำงานเป็น พนักงานขับรถอยู่เทศบาลอำเภอทุ่งหัวช้าง คุณศรีมามีอาชีพทำงานเกษตรกรรมมาตั้งแต่เด็ก ครอบครัวอยู่แบบพอเพียง

บทบาทในชุมชน

- สมาชิกสภาเทศบาลทุ่งหัวช้าง
- อ.ส.ม
- กรรมการหมู่บ้าน
- กรรมการกองทุนเงินล้าน

ประวัติส่วนตัว

คุณศรีมายเป็นคนบ้านหนองป่าตึงโดยกำเนิดจบการศึกษาที่โรงเรียนชุมชนบ้านหนองป่าตึงแล้วเรียนต่อที่โรงเรียนห้วยซำพิทยาคม จบการศึกษา ม.ต้น คุณศรีมายทำการเกษตรมาตั้งแต่เด็กตามพ่อแม่มีการปลูกพืชหลายอย่างเช่น การทำนา ทำสวนข้าวโพด ตอนนั้นยังทำเกษตรแบบเคมีอยู่ คุณศรีมายได้มีโอกาสอบรมการเกษตร 2 ปี ที่ผ่านและได้รู้ว่าพิษภัยของการปลูกพืชแบบไร้สารเคมีและรู้ว่าพิษภัยของการปลูกพืชไร้สารเคมี อาจเข้าสู่ร่างกายทำให้เจ็บป่วยได้คุณศรีมายคิดว่าการทำการปลูกพืชแบบไร้สารเคมี ปุ๋ยเคมี เพื่อบริโภคเอง เพื่อความปลอดภัยของครอบครัวและตนเองจึงใช้สวนข้างบ้านปลูกพืชแบบผสมผสานมีทั้งพืชสวนครัวหลายอย่าง เช่น ตะไคร้ ข่า ขมิ้น พริก แตงกวา ผักหวาน มีทั้งพืชสมุนไพร และ ไม้หวาน คุณศรีมายมีครอบครัวด้วยกัน 3 คน อยู่แบบพอเพียงและอย่าอบอุน

บุคลิกภาพ

คุณศรีมายชอบการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของการทำการเกษตรเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆจากการศึกษาดูงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่และกลับมาพัฒนาสวนของตนเอง

บริบทพื้นที่

พื้นที่ของคุณศรีมายตั้งอยู่ที่ 39/1 หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งห้วยซำ อำเภอดงหลวง จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ 200 ตารางวา ปลูกพืชแบบผสมผสาน มีพืชล้มลุก พืชขึ้นต้น สมุนไพร ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน

การจัดการพื้นที่

ใช้แรงงานตัวเองเป็นหลักทำช่วงเวลาจากการเกษตรหลัก ปลูกใช้ เพื่อบริโภคเองถ้าเหลือจึงนำไปขายตลาดชุมชนของตนเอง

9) นายคำ ปัญญาแดง

บริบทที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

เกิดเมื่อ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2493

บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 2 บ้านหนองป่าตึง ตำบลทุ่งห้วยซำ อำเภอดงหลวง จังหวัดลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 080 0799815

จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 บวช เรียนได้นักธรรมชั้นตรี

สถานะครอบครัว

ลูกคำมีครอบครัวอยู่ด้วยกัน 3 คน บุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 1 คน

การอบรมศึกษาดูงาน

- ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาชาวบ้านเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้
- ดูงานเกษตรยั่งยืน อำเภอแม่ทา
- ศึกษาดูงาน กาดอินทรีย์ อ.เชียงใหม่
- ดูงานสหกรณ์แม่ท่ายั่งยืนจำกัด
- อบรมกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน

บทบาทในชุมชน

- อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- อดีต อบต.ทุ่งห้วยซำ

- อดีตประธานสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลทุ่งหัวช้าง

ประวัติส่วนตัวและทำการเกษตร

ลุงคำทำงานเกษตรตั้งแต่เด็กทำร่วมกับพ่อแม่จนได้มีครอบครัวและบุตรด้วยกัน 3 คน และประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาโดยตลอด และเมื่อลุงคำอายุ 35 ปี ได้ไปรับจ้างงานก่อสร้างตามสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดลำพูนและต่างจังหวัดเพื่อนำเงินที่ได้มาส่งลูกเรียนหนังสือ ลุงคำได้ทำงานก่อสร้างประมาณ 15 ปีจนชำนาญและสามารถออกแบบแปลนก่อสร้างได้จึงหันมาเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างจนถึงอายุประมาณ 60 ปี ลุงคำจึงหันมาทำการเกษตรอีกครั้งแต่ลุงคำไม่ได้ทำแบบก่อนที่ทำมาแต่ก่อนจะปลูกพืชตามนายทุนที่ให้ปลูก เช่น ปลูกยาสูบ ถั่วลิสง แต่ลุงคำกลับปลูกพืชเพื่อไว้กินเอง ถ้าเหลือจึงเก็บไว้ขายลูกคำปลูกแบบอินทรีย์มา 5 ปีแล้วและ 2 ปีที่ผ่านมา ได้มีโอกาสปลูกผักสลัดกับมูลนิธิสวนพุทธธรรมและก็ปลูกให้บริษัทอาดัมด้วย

บุคลิกภาพ

ลุงคำเป็นคนชอบไฝรู้ เรียนเวลามีโอกาสเข้าอบรมสมมนาต่างๆ ลุงคำมักจะนำกลับมาทดลองกับสวนตัวเองเสมอ ลุงคำเป็นคนขยันไม่ชอบอยู่นิ่ง ไม่เคยปล่อยเวลาว่างให้เปล่าประโยชน์

ระบบความเชื่อ

ลุงคำมีความเชื่อว่า “การทำเกษตรไม่ว่าแบบไหนถ้าเราขยันสักอย่างแล้วยังทำการเกษตรอินทรีย์แล้วยังทำยังมีความสุขเพราะไม่มีอันตรายต่อเราและสิ่งแวดล้อมยังทำให้สวนของเราดีในพื้นที่ของลุงคำมี 15 ไร่”

จะปลูกทุกอย่างที่กินได้ ทุ่งนาปลูกข้าว มีบ่อเลี้ยงปลา ถ้าไปสวนไม่ต้องซื้อกับข้าวไปหากินได้ทุกอย่าง

คติประจำใจ คนขยันไม่กลัวอดตาย

พื้นที่รูปธรรม

ลุงคำมีพื้นที่ 15 ไร่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลักษณะดินร่วนปนทราย มีนาข้าว 3 ไร่ สวนลำไย 5 ไร่ บ่อเลี้ยงปลา 1 งานพื้นที่ปลูกผักอีก 8 ไร่ แหล่งน้ำลุงคำใช้น้ำประปา ภูเขา ปล่อยมาตามท่อน้ำ การจัดการดินของลุงคำใช้ปุ๋ยหมักเป็นหลักเช่น ฟางข้าวหมัก หญ้าหมัก และปุ๋ยดอก

การจัดการแรงงาน

ลุงคำใช้แรงงานตัวเองเป็นหลักมีการจ้างเป็นครั้งคราวตามฤดู พืช

งบประมาณที่ใช้

ลุงคำใช้งบประมาณการแบ่งเงินจากการขายผลผลิตเพื่อใช้ในการปรับปรุงดินและเพาะปลูก

เป้าหมายผลผลิต

- พืชที่เป็นพืชหลัก เช่น ลำไยจะเป็นรายได้ต่อปี
- พืชรองเช่น กระเทียม พืชผัก เป็นรายได้ประจำเดือน

จำนวนผลผลิตที่ออกตามช่วงฤดู

- ลำไย
- ผักสลัด
- กระเทียม
- พริก แตงกวา มะเขือ

จำนวนผลผลิตที่ได้

- ลำไยขายตลาดทั่วไป 50,000 บาทต่อปี
- พืชผักต่างๆขายในชุมชน 5,000 บาทต่อปี
- กระเทียมขายให้บริษัทลำปางฟรุ๊ต 24,500 บาทต่อปี

- ผักสลัดขายให้บริษัทอาดัม 15,000 บาทต่อปี

องค์ความรู้ต่างๆ

- การทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์
- การทำสารไล่แมลง
- การทำน้ำหมักชีวภาพ

10) นางสาว อุดมะ เกษตรกรรมอินทรีย์

ข้อมูลบริบทของเกษตรกร

1. ชื่อและนามสกุล นางสาว อุดมะ
2. วันเดือนปีเกิด วันที่ 30 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2509
3. ที่อยู่และสามารถติดต่อได้
บ้านเลขที่ 231 หมู่ 3 บ้านทุ่งหัวช้าง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
รหัสไปรษณีย์ 51160
4. เบอร์โทรศัพท์ 087-1772283
5. การศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (เทียบเท่า)
6. การเรียนรู้อื่นๆ
 - การอบรมหลักสูตรการฝึกเสริมทักษะ สาขา การแปรรูปสมุนไพร
 - การอบรมประชาชนด้าน การระงับรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - การอบรมส่งเสริมการแปรรูปอาหารและผลผลิตทางการเกษตร
 - การอบรมหลักสูตร การใช้เครื่องวิทยุคมนาคม แบบสังเคราะห์ความถี่ (ZYNTHESIZER)
 - การอบรมผู้นำเผยแพร่ ประชาธิปไตยระดับ หมู่บ้าน/ชุมชน
 - การอบรมการประชาสัมพันธ์หอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้านและโรงเรียน
 - การอบรมโครงการเครือข่าย อาสาป้องกันภัย สานสายใยอนุรักษ์น้ำ
 - การอบรมดูงาน การพัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี การผลิตพืชสมุนไพรคุณภาพปลอดภัย สมุนไพรอินทรีย์สู่สากล ภายใต้โครงการยกระดับการแข่งขันสินค้าการเกษตรให้มาตรฐานและมูลค่าเพิ่ม
 - การอบรมเกษตรอินทรีย์ ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

สถานะครอบครัว ของนางสาว อุดมะ

เป็นครอบครัวที่สร้างมา คนในพื้นที่ มีอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มีพื้นที่เกษตรกรรม หลายแปลง มีนา 2 แปลง มีสวนรวม 3 แปลง ปลูกพืชล้มลุก 2 แปลง ปลูกลำไย 1

แปลง มีที่ดินแต่ขาดเงินทุนไว้สำรองทำสวน ก็ต้องไปกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ทำให้เกินภาระหนี้สิน แล้วต้องส่งลูกเรียนอีก

แต่ก็ต้องอดทนต่อสู้กับอุปสรรคทั้งปวงมาตลอด จนถึงทุกวันนี้ นางศรีลา อุดมะ ในปัจจุบันมีบ้านที่มีความมั่นคง 1 หลัง สร้างบนที่ 1 ไร่ 3 งาน ซึ่งเป็นมรดกของมารดา ยังไม่ได้โอนให้ลูกเลย มีครอบครัวแต่งงานสร้างหลักฐานแล้ว มีบุตรสาว 2 คน มีบุตรชายบุญธรรม 1 คน สามี 1 คน

ครอบครัวของ นางศรีลา อุดมะ มีอาชีพทำการเกษตร มีเคมีอยู่ แยกอยู่คนละแปลง พืชคนละชนิด เกษตรเคมี คือ ข้าวโพด พอใช้หนี้ได้เป็นปีปี แต่ก็ยังไม่หมดหนี้สิน

บทบาทหน้าที่ในชุมชน / สังคม ของนางศรีลา อุดมะ

- เป็นกรรมการหมู่บ้าน หมู่ 3 ท่งหัวช้าง
- อ.ส.ม. เป็นคณะกรรมการระดับอำเภอ/เหรียญิกของตำบลท่งหัวช้าง
- คณะกรรมการออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านท่งหัวช้าง/ออมทรัพย์วันละบาท
- คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลท่งหัวช้าง
- จัดอาสาพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงมนุษย์/อาสา ประชาบดี
- คณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตขาใบหม่อน (ตำแหน่งประธานกลุ่ม)

ประวัติส่วนตัว นางศรีลา อุดมะ

นางศรีลา อุดมะ เป็นท่งหัวช้าง โดยกำเนิดเกิดที่บ้านเลขที่ 152 หมู่ 3 บ้านท่งหัวช้าง ตำบลท่งหัวช้าง อำเภอท่งหัวช้าง เกิดเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2509 มีพ่อแม่ชื่อ พ่อน้อย คำน้อย แม่ ผัด อธิยะ มีพี่น้องร่วมกัน 2 คน หญิง 1 ชาย 1

นางศรีลา อุดมะ เป็นพี่ พื่อนางศรีลา อุดมะ อายุได้ 2 ขวบ พ่อก็เสียชีวิต น้องชายอายุได้เพียง 5 เดือน แม่ก็ไม่ยอมแต่งงานใหม่เลย เลี้ยงดูนางศรีลา และ น้องชาย มีตายายช่วยเหลืออย่างฐานะก็ไม่ค่อยดี จนนางศรีลาเข้าโรงเรียนชุมชนบ้านท่งหัวช้าง จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ณ โรงเรียนชุมชนบ้านท่งหัวช้าง เมื่อปี พ.ศ. 2527 และจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ที่ กศน.ท่งหัวช้าง ปี พ.ศ.2534 ท่งหัวช้างสมัยนั้นค่อนข้างบ้านนอก ไม่มีไฟฟ้าใช้ทางไกลความเจริญมาก มีสถานพยาบาล คือ อนามัย (สุขศาลา) จึงมีการแต่งตั้ง ผ.ส.ส.ขึ้น นางศรีลา ก็เลยได้รับการคัดเลือกเป็น ผ.ส.ส. ในหมู่บ้าน ในเมื่อฐานะยากจน ก็ต้องดิ้นรนต่อสู้ ส่งให้น้องชายได้เรียนหนังสือจนจบ ม.3 นางศรีลา ออกไปรับจ้างต่างอำเภอที่มีความเจริญกว่าบ้านเกิด นายจ้างให้เงินเดือนๆ ละ 500 บาท

เมื่อ พ.ศ. 2530 นางศรีลา ได้แต่งงานกับ นายอินสอ อุดมะ คนบ้านเดียวกัน ก็ช่วยกันทำมาหาเลี้ยงชีพฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่างทางการเกษตร เช่น การปลูกแตงโม ช่วงเอาข้าวในนาออกแล้ว ปัญหาโรคากู/โดนขโมยและภัยธรรมชาติ (ลูกเห็บ) ปลูกข้าวโพดฝ่ออ่อนก็ขาดพ่อค้ามาซื้อ ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ก็ราคาถูก แต่ก็ต้องไปเพราะไม่มีทางเลือกอื่น

จนถึง พ.ศ. 2532 ได้กำเนิดลูกสาวคนหนึ่ง และเมื่อปี พ.ศ. 2535 ได้บุตรชายบุญธรรมอีกคนหนึ่ง พอปี พ.ศ. 2539 ได้ลูกสาว 1 คน รวมแล้วมีบุตร 3 คน คนโตเรียนจบแล้ว ทำงานเป็นพยาบาลวิชาชีพอยู่ที่โรงพยาบาลลำพูน ลูกชายทำธุรกิจส่วนตัว (เป็นเซลแมนขายของ) มีครอบครัวแล้ว อยู่ต่างจังหวัด ลูกสาวคนเล็ก กำลังศึกษาอยู่ปี 2 มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ครอบครัว นางศรีลา มีที่ดินทำการเกษตร แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ 20 ไร่ เป็นมรดกของมารดา ส่วนแปลงที่เข้าทำสวนพืชผักผลไม้อินทรีย์ มีที่บ้านอยู่ในเขตเทศบาล เนื้อที่เพียง 1 ไร่ 3 งาน เท่านั้น ชีวิต

ของนางศรีลา มีทั้งสุขและทุกข์ ผสมผสานกัน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้รับคัดเลือกเป็น อ.ส.ม.ดีเด่น ระดับตำบล และ อ.ส.ม.ดีเด่นเนื่องในโอกาสวันอาสาสมัครไทย นางศรีลา อุดมะ ครั้งเมื่อหลายปีที่ผ่านมา พ.ศ. 2551 ได้เข้าโครงการฝึกอบรมปลูกม่อนเลี้ยงไหม ก็มีรายได้พอใช้ เดือนละประมาณ 3,500 – 6,000 บาทต่อเดือน แต่พอนานเข้าไหมเป็นโรคเตอร์(โรคแกสเซอร์ลี) เลยหยุดเลี้ยงไหมก่อน ตอนนี้นำเข้าโครงการเกษตรอินทรีย์ปรับเปลี่ยนเป็นแบบยั่งยืนต่อไป

หลักคิด วิธีคิด ความจำเป็นที่ทำการเกษตรกรรมไม่พึ่งพาสารเคมีและได้อย่างไร

ครั้งเมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็ทำการเกษตรเคมีอยู่ บางชนิดก็ใช้ปุ๋ยคอกบ้าง ผสมกับเคมีเพื่อช่วยเรื่องของการลดต้นทุนการผลิต เมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้ผ่านการอบรมเกษตรอินทรีย์ โดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยการชวนของคุณมนัสและคุณสมควร มีความสนใจการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น มีการปลูกข้าวทุกปีเพื่อเอาไว้กิน พอได้มารู้จักตรงนี้ก็เริ่มมีการปลูกผักไว้กินเองเหลือจึงขาย พอมีเงินใช้จ่ายบ้าง โดยที่ไม่เดือดร้อนเท่าไร มีเงินเหลือเก็บ แม้จะไม่มาก แต่ก็ยังมีให้เก็บออมอยู่

ระบบความเชื่อและคุณค่าที่มีต่อสังคม-วัฒนธรรม-ธรรมชาติ ของนางศรีลา อุดมะ

ตั้งแต่เด็กจนถึงมีครอบครัว ได้รับความรู้จากแม่-ตา-ยาย สอนงานบ้าน งานนา ฮีตฮอย จาริต ประเพณี และวัฒนธรรม ของหมู่บ้าน และนอกบ้านอยู่เสมอ ทำให้รู้พอเข้าใจนำมาปฏิบัติ ในการดำรงตนเอง เชื่อมันศรัทธา เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักศาสนา ปู่ย่าตายายพ่อแม่พาปลูกหลานเดินไปสู่ความสำเร็จ นางศรีลา เป็นคนที่เคารพวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น น้อมนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ตลอด เช่น การทำบุญ เข้าวัดในวันสำคัญ ในงานประเพณีต่างๆ การใช้ประเพณีและวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าชุมชน) นางศรีลา อุดมะ ทำงานด้านสังคมและชุมชน ที่ขอบเขตของประเพณีและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นประโยชน์แล้วไม่ทำลายวัฒนธรรมและธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะคืนความสุขกับเราแลชุมชน

ข้อมูลองค์ความรู้เฉพาะที่เกี่ยวข้อง

- ความรู้ เรื่อง การปลูกผักหวานป่า การปลูกผักหวานป่าต้องใช้เมล็ด นำเมล็ดพันธุ์ที่สุกแล้วล้างน้ำอุ่นให้เปลือกสีเหลืองหลุดออกให้หมด แล้วเอาไปผึ่งในที่ร่มให้หายชื้น 2-3 วัน แล้วนำไปเพาะในถุงโดยใช้ทรายอ่อนผสมแกลบดำ เอาเมล็ดผักหวานป่า เพราะภาชนะอะไรก็ได้ที่น้ำไม่ขังประมาณ 1 เดือน ดูว่างอกหรือยังถ้าออกเอาปลูกในแปลงได้เลย วิธีการปลูกขุดหลุมลึก 50 ซม. กว้าง 10 ซม. ใช้ทราย แกลบดำ ปุ๋ยคอกผสมกันแล้วนำไปกลบหลุมที่เตรียมไว้ให้เต็ม แล้วใช้ไม้เสียบยาวๆ แทะกลางหลุมใช้เมล็ดผักหวานที่ออกจิ้มลงไป โดยไม่ต้องกลบหมุด ต้องเห็นเมล็ดเท่าหลังเล็บมือเราเอง

กระบวนการขั้นตอนวิธีการในการปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรเคมีสู่เกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพาสารเคมีหรือหรือเป็นพัฒนาการการเกษตรกรรมของนางศรีลา อุดมะ

การเริ่มต้นที่นางศรีลา อุดมะ ตั้งถิ่นฐานที่ตำบลทุ่งหัวช้าง ที่ดินไม่มีเป็นของตนเอง แต่เป็นของมารดา เพราะตนเองรับหน้าที่อยู่กับมารดา หลังจากอบรมเกษตรอินทรีย์ เมื่อวันที่ 31 มิถุนายน 2551 นางศรีลา บอกให้มารดาว่า ที่แปลงที่บ้านไว้ทำสวนเกษตรอินทรีย์ โดยเน้นการส่งเสริม การลด ละ เลิก สารเคมี ให้ใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก สารชีวภาพต่างๆ แทน และไม่ให้มีการเผาในแปลง สำหรับแปลงนี้ก็ไม่การใช้เคมีหรือฆ่า

หญ้าเลย แปลงนี้เป็นสวนผสมผสาน พืชยืนต้น มีเพิ่มเป็นอาคารผลิตชาเขียวใบหม่อน (เป็นชาสมุนไพร) ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เสริมรายได้ใ้ครอบครัวขึ้นอีกทางหนึ่ง

บุคลิกภาพของนางศรีลา อุดมะ

เป็นที่ไม่วุ่นวาย และที่เดินทางบ่อย ส่วนใหญ่จะเป็นงานของจิตอาสา ชอบไปแต่พูดไม่เป็น คิดจริง ทำจริง ด้วยความตั้งใจ เป็นคนใจเย็นค่อยคิดค่อยทำ (แต่เนียบ) ชอบช่วยผู้ที่ยากกว่า ไม่ชอบคนโกหกหรือ กลวง

ข้อมูลพื้นที่ที่เป็นรูปธรรมของเกษตรกรของนางศรีลา อุดมะ

จำนวนแปลงเกษตร

1. มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดที่ดิน จำนวน 1 ไร่ 2 งาน 3 ตารางวา
2. สภาพพื้นที่ เป็นที่ดอนสูง ที่ราบมีดินน้อย ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งหัวช้าง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ลักษณะดินเป็นดินลูกรัง ดินเหนียว ดินดำนี้อย่างแห้ง การเก็บน้ำ อุ่นน้ำไม่อยู่ เก็บความชุ่มชื้นได้ไม่นานนัก แห้งภายใน 2-3 วัน
3. แหล่งน้ำที่ใช้ / วิธีการจัดการน้ำ ความพอเพียง
 - 3.1 น้ำที่ใช้ บ่อน้ำ ขุดเองในสวน
 - 3.2 แหล่งน้ำจากน้ำประปาของเทศบาล
4. การจัดการดิน พัฒนาการความสมบูรณ์ของดินใช้เวลากี่ปี
 - การไถพรวน กลบหญ้า แล้วแต่การปลูกพืชของแปลง ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก การใส่แกลบแก่
5. ระบบการปลูกพืช ปลูกผสมผสานกันไป ปลูกแต่ผักหวานก็เป็นแนว ปลูกพืชล้มลุกส่วนหนึ่ง
 - ม.ค. / ก.พ. / มี.ค. / ธ.ค. ผสมผสาน
 - ก.ค. / ส.ค. / ลำไย
6. ระบบการเลี้ยงสัตว์
 - เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภค/ ดูเล่น / และใช้ในงานประเพณี การเลี้ยงตามธรรมชาติ แกลบอ่อน เลี้ยงไม่มาก

11) นายเจริญ กาวี

อายุ 67 ปี เกิดเมื่อ วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2492

บ้านเลขที่ 15/2 หมู่ 2 บ้านหนองป่าตึง ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เบอร์โทรศัพท์ 090-4714992

จบการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย

การศึกษาอบรม

- มุลนิธิเกษตรกรมัยยืน จังหวัดเชียงใหม่
- อาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง ต.เวียงยอง ลำพูน
- อบรมการปลูกพืชไร่ดินของเกษตรกรที่สูง
- อบรมการขยายเชื้อเห็ดห้ำ (เห็ดตับเต่า ของเกษตรกรที่สูง)

- อื่นๆ

สถานะครอบครัว แต่งงานมีครอบครัว เมื่อปี 2524 กับ ป้ากันทา มีบุตรด้วยกัน 1 คน

บทบาทในชุมชน

- ประธานสหกรณ์การเกษตรทุ่งหัวช้าง จำกัด
- กรรมการหมู่บ้าน
- อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- กรรมการรักษาป่า
- อสม.

ประวัติส่วนตัวด้านการทำการเกษตร

ลุงเจริญ กาวี เป็นลูกหลานเกษตรกรโดยตรง สืบทอดทายาทเกษตรกรเต็มตัว ลุงเจริญชอบเรียนรู้ ศึกษาและอบรมการทำเกษตรแบบใหม่ เทคนิคใหม่ๆ เพื่อมาปรับปรุงสวนและที่นา ที่บรรพบุรุษมอบให้ และเมื่อปี 2554 ลุงเจริญได้มีโอกาสไปรับการอบรม การทำเกษตรแบบยั่งยืนที่เชียงใหม่และได้รับความรู้ต่างๆ นำมาปฏิบัติด้วยตนเองในสวน ทั้งนี้ทั้งนี้ ลุงเจริญได้บอกว่าการทำการเกษตรยั่งยืน การทำเกษตรแบบนี้ ต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำทีเดียวยังไม่ได้ ถึงตอนนี้ก็ยังไม่เป็นเกษตรแบบอินทรีย์เต็มร้อย ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ

ระบบความเชื่อ

ลุงเจริญมีความเชื่อว่า การทำเกษตรแบบอินทรีย์ เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ จึงต้องลดการใช้สารเคมี เพื่อไม่ให้สารพิษตกค้างลงสู่แม่น้ำลำคลอง ซึ่งเป็นอันตรายต่อตนเองและครอบครัว และสัตว์เล็กๆ น้อยๆ

บุคลิกภาพ ลุงเจริญ ชอบการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเมื่อมีโอกาส ทั้งของสหกรณ์และหน่วยงานของรัฐเสมอ เพื่อนำมาทดลองปฏิบัติกับสวนของตนเอง

พื้นที่รูปธรรม

ลุงเจริญ มีพื้นที่ 2 แปลง มีเอกสารสิทธิ์เป็น สปก 4-01

- เป็นพื้นที่ดอน
- แหล่งน้ำใช้น้ำจากการขุดสระเก็บน้ำของสหกรณ์-สกก.พัฒนาที่ดิน

การจัดการที่ดิน

ลุงเจริญ จะใช้แรงงานตนเองเป็นหลักและใช้แรงงานเครือญาติเป็นบางครั้ง งบประมาณได้มาจากการขายผลผลิตในแต่ละปี แบ่งไว้เพื่อการทำในปีต่อไป

เป้าหมายการผลิต ทำไม้ผลเป็นหลักเพื่อขายและทำสวนผัก ไว้เพื่อเก็บกิน ถ้าเหลือก็ขาย

องค์ความรู้เฉพาะด้าน ที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน

- การเพาะและการปลูกไม้เพาะ และ ไม้ล้มแล้ง

- การต่อยอดมะม่วง
- การทำน้ำส้มควันไม้
- การขยายเชื้อราขาว
- การทำน้ำหมัก 7 ชนิด

ปัจจัยที่เอื้อภายในภายนอก และเป็นอุปสรรค

- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน
- กลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความรู้และเทคนิคต่างๆ
- เกษตรที่สูงให้ความรู้และศึกษาดูงาน

หลักด้านการนำพุทธธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต

- การพึ่งตนเอง ประหยัด ขยัน พึ่งธรรมชาติ

สรุปวิเคราะห์ภาพรวม

จากการที่ได้ศึกษาเกษตรกรต้นแบบทำให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตของเกษตรกรต้นแบบในการถอดบทเรียนจำนวน 5 ราย ได้แก่ นายสมควร มาจันทร์ นายปฏิพงษ์ เตชะนา นายเกียรติพงษ์ ลังกาพิณธุ์ นายมนัส กายาเมา นางธนกรณ์ นองสุมทอ และสมาชิก 11 ราย มีจุดเด่นทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป

จุดเด่นที่สำคัญของเกษตรกรต้นแบบ คือ

- เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ มีการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและพื้นที่อยู่ตลอดเวลา
- เป็นเกษตรกรที่มีใจรักในการทำการเกษตรอินทรีย์ “มีหัวใจเกษตรอินทรีย์” มีความห่วงใยต่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ยึดหลักธรรมะในการดำเนินชีวิต
- มีแนวคิดน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ หลายคนมีคติประจำใจที่คล้ายๆ กัน เช่น “อยู่อย่างพอเพียง หลีกเลื้อยสารเคมี ชีวิตปลอดภัย” “ปลูกทุกอย่างที่กินได้ ไม่ต้องซื้อกับข้าว แค่นี้เข้าไปในส่วนก็ได้กินทุกอย่าง” “พึ่งตนเอง ประหยัด ขยัน พึ่งธรรมชาติ” เป็นต้น
- มีความสามารถในการเป็นวิทยากร เผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้อื่น และมีฐานการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- สามารถเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ความเหมือนและความแตกต่างของเกษตรกรต้นแบบกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นต้นแบบ หากเปรียบเทียบกับระหว่างเกษตรกรต้นแบบ 5 คน กับเกษตรกรสมาชิกอีก 11 คน พบว่า ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งแนวคิด แนวทางการปฏิบัติ ความเชื่อ ความรู้ ซึ่งบางคนสามารถพัฒนาเป็นเกษตรกรต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนอื่น ๆ ได้ จากดำเนินโครงการทำให้มีการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบเพิ่มอีก 8 คน ได้แก่ นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย นายตระการชัย ธรรมานวงศ์ นายกฤติเดช น้ำจันทร์ นายมอญ แสนอินตะ นางอัมพร ทาบุญญา นายอินจันทร์ เทพสิงห์แก้ว นายคำ ปัญญาแดง และนายธนกฤติ ปวนมาลัย จากเดิมที่แตกต่างจากเกษตรกรต้นแบบ คือ ยังขาดเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่แปลงเกษตรของตนเอง ขาดฐานการเรียนรู้ ทักษะในการถ่ายทอดยังมีน้อย เวลาและภาระหน้าที่ของเกษตรกรที่ไม่สามารถให้เวลาเต็มที่กับการทำการเกษตร ด้านการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี่ มีความคล้ายกัน

เนื่องจากอยู่ในบริบทพื้นที่เดียวกัน ถือว่าอยู่ในพื้นที่ชนบท อยู่แบบพอเพียง เรียบง่าย พึ่งพิงธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นยังมีอยู่มาก

4.1.3 การพัฒนากลุ่ม/เครือข่าย

กิจกรรมในการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายอำเภอหัวช้าง-ลี มีการประชุมหารือกันทุกวันที่ 14 ของเดือน โดยเวียนไปตามพื้นที่แปลงเกษตรของสมาชิกแต่ละคน นอกจากหารือติดตามการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ เป็นการเยี่ยมเยียนให้กำลังใจสมาชิกกลุ่ม จากการหารือร่วมกันเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2558 ณ สวนลุงมอญ เป็นการหารือเรื่องการวางแผนพัฒนากลุ่ม การวางกติกา มาตรฐานของกลุ่มจาวสวนอินทรียู่ทุ่งหัวช้างลี

วันที่ 9 เมษายน 2558 และวันที่ 14 พฤษภาคม 2558 ได้มีการทบทวนกติการ่วมกันอีกครั้ง ณ สวนคุณสมควร โดยประชุมจึงมีมติให้กำหนดมาตรฐานกลุ่มจาวสวนอินทรียู่ทุ่งหัวช้าง-ลี ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ และเป็นธรรมของสมาชิก
2. คณะกรรมการจัดการ/บริหารแต่ละฝ่าย

1) ฝ่ายการผลิต

1. สมควร
2. ปวีณา
3. ปฏิพงษ์
4. ลุงคำ
5. วันชัย

2) ฝ่ายตรวจสอบ

1. ลุงมอญ
2. สมควร
3. ปฏิพงษ์
4. สุพัฒน์
5. ตระการชัย

3) ฝ่ายตลาด และจำหน่าย

1. ธนกฤต
2. อัมพร
3. ธนากร
4. สมควร
5. ศรีลา
6. ปฏิพงษ์
7. ปวีณา

4) ฝ่ายการเงิน

1. อัมพร
2. ศรีลา
3. ธนากร

5) ฝ่ายหนุนเสริม

1. ลุงโต
2. มนัส

3. สมควร
4. เจริญ
5. สุพัฒน์
6. กฤติเดช
3. สารเคมีทุกชนิด ห้ามใช้
4. พื้นที่การเพาะปลูกต้องจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม แนวเขตพื้นที่ต้องมีแนวกันชน
5. น้ำจะต้องปลอดจากสารเคมี และหากจำเป็นต้องใช้น้ำเหล่านั้น ต้องมีบ่อกักของตนเอง หรือใช้ชีวภาพบำบัด
6. เมล็ดพันธุ์ เน้นผลิตเอง การแลกเปลี่ยนกัน หรือเมล็ดที่มีการรับรอง Organic หรือต้องแช่ล้างจากน้ำหมักชีวภาพ
7. ให้สมาชิกทุกคนทำบันทึกการจัดการสวนตนเอง
8. การบรรจุหีบห่อผลผลิต ให้ใช้วัสดุธรรมชาติ หรือใช้วัสดุที่ไม่มีสารเคมี
9. จากการ สู่การพัฒนา ฟังตนเองในการสะสมการออม – สหกรณ์

และในวันที่ 14 มิถุนายน 2558 สมาชิกกลุ่มจำนวน 15 คน ได้มีการทบทวนแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง – ลี้ มีการคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี้ สรุปได้ดังนี้

ประธาน	=	สมควร มาจันทร์
รองประธาน 1	=	ปฏิพงษ์ เตชะนา
รองประธาน 2	=	อินจันทร์ เทพสิงแก้ว
เหรัญญิก	=	→! ธนฤต ปวนมาลัย
		→! อัมพร ยาบุญทา
		→! ปวีณา แสนอินตะ

กรรมการ = ทุกคน

ทางกลุ่มมีการพัฒนาการจัดทำโลโก้ การขึ้นทะเบียนของกลุ่ม – จัดแล้วได้อะไรบ้าง? ได้ผลประโยชน์อะไรบ้าง? สถานที่อยู่ / ที่ตั้ง = ต้องมีความมั่นคง ถ้าตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มใหญ่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเน้นให้ความสำคัญ เช่น มีการจัดทำถุงพลาสติก เพื่อให้มีการเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น แต่ก่อนจจะต้องมีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งจะทำให้กลุ่มเสียภาพพจน์รวม ควรมีการตรวจสอบก่อนการจดทะเบียน / และทำเป็นเอกสารของกลุ่ม ต้องมองในด้านการสื่อสาร มองด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงาน บางครั้งต้องมีการเปิดตัว ซึ่งตรงนี้ต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและพัฒนาร่วมกันต่อไป

ข้อมูลการผลิตเกษตรกรปลูกชุมชนพื้นที่เป้าหมาย

ข้อมูลการใช้ปุ๋ยและยาในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง ในพืชเศรษฐกิจหลัก 3 ชนิด คือ ข้าวโพด มันฝรั่ง และ ถั่วเหลืองฝักสด ดังนี้

สรุปการใช้ปุ๋ยและยาในการปลูกข้าวโพด

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูกไร่	ครัวเรือน	ผลผลิต
1.	ตะเคียนปม	5,096	534	3,618.17
2.	ทุ่งหัวช้าง	2,440	245	1,730.50
3.	บ้านปวง	7,003	448	4,961.75

ที่	ตำบล	ปุ๋ยจำนวน กระสอบ	ยาฆ่าหญ้าจำนวน แกลลอน	ยากุมหญ้า จำนวนถุง
1.	ตะเคียนปม	2,548	1,698.67	2,548
2.	ทุ่งหัวช้าง	1,220	1,220	1,220
3.	บ้านปวง	3,501.50	3,501.50	3,501.50

มันฝรั่ง

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูกไร่	ครัวเรือน
1.	ตะเคียนปม	492.32	171
2.	ทุ่งหัวช้าง	1,634.61	575

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูกไร่	ครัวเรือน
3.	บ้านปาง	236.13	83

ปุ๋ยสูตร	จำนวน	100 กิโลกรัม ต่อ 1 ไร่
ฮอร์โมน	จำนวน	250 ซีซี ต่อ 3 ไร่
ปุ๋ยเกล็ด	จำนวน	250 ซีซี ต่อ 3 ไร่
สารเคมีป้องกันเชื้อรา	จำนวน	250 ซีซี ต่อ 3 ไร่
ยาฆ่าแมลง	จำนวน	1,000 ซีซี ต่อ 3 ไร่
ข้อมูลจาก ตัวแทนของบริษัท ฟิตโตเลย์ จำกัด		

ถั่วเหลืองฝักสด จำนวน 500 ไร่ ทั้งอำเภอทุ่งห้วยช้าง จำนวนสมาชิกปลูก 269 ราย

ปุ๋ยสูตร 15-15-15	จำนวน 50 กิโลกรัม	ต่อ 1 ไร่	= 25,000 กิโลกรัม
ปุ๋ยสูตร 13-13-13	จำนวน 50 กิโลกรัม	ต่อ 1 ไร่	= 25,000 กิโลกรัม
ฮอร์โมน	จำนวน 500 ซีซี	ต่อ 1 ไร่	= 25,000 ซีซี
ยาฆ่าแมลง	จำนวน 500 ซีซี	ต่อ 1 ไร่	= 25,000 ซีซี
ข้อมูลจาก ตัวแทนของบริษัท เชียงใหม่ฟรุ๊ต จำกัด			

จากข้อมูลที่ได้นี้เห็นว่าพื้นที่อำเภอทุ่งห้วยช้าง มีอัตราการทำการเกษตรแบบเคมีที่สูง และเป็น การเกษตรเชิงเดี่ยว แบบพันธะสัญญา ซึ่งมีเกษตรกรที่กำลังรวมกลุ่มกันในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของ ตนเอง โดยเน้นการพึ่งตนเอง หันมาทำเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิก 17 คน ในนาม กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งห้วยช้าง- ลี ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งตอนนี้อยู่ระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอ ทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน

สถานการณ์การของการเปลี่ยนแปลง ทางเกษตรกรรม และการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดลำพูน

ลำดับ ที่	ระยะ ปีพ.ศ.2548- 2551	ระยะ ปีพ.ศ.2552- 2555	ระยะ ปีพ.ศ.2556-2559
1.	สถานการณ์การเกษตร โดยรวมหรือการเปลี่ยนแปลง การเกษตรที่มีผลกระทบต่อพื้นที่อำเภอดงหลวง ช่วงนี้ การเริ่มเข้ามาของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่งผลกระทบต่อสภาพป่าไม้/ป่าชุมชนมากมาย มีการบุกรุกป่ามากสมควร โดยการนำเข้าของนายทุน/พ่อค้า/นักการเมือง ทั้งใน และนอก พื้นที่ -การเข้าส่งเสริมปลูกมันอะลู/มันฝรั่ง มากเช่นกัน หลังการเก็บเกี่ยวข้าว โดยบริษัททำข้าวเกรียบแล้ง -การปลูกถั่วแระหลังการเก็บเกี่ยวข้าว โดยบริษัท และนายทุน -การเข้าส่งเสริมการปลูกไผ่หวาน นโยบาย อบจ.เริ่มวางแผนและหาสมาชิก ได้ 5 ราย และเริ่มปลูก สิ่งสำคัญคือ การใช้ยาฆ่าหญ้า ,ยาคุมหญ้า , ยาป้องกันแมลง , ปุ๋ยเคมี มากสมควร	สถานการณ์ การปลูกพืช ยังเป็นข้าวโพดที่นำ และเพิ่มมากขึ้นเป็นหลายเท่าตัว มีการบุกป่ารุกป่า เขตป่าจำแนก ป่าสงวน เป็นหลายเท่าตัว มีการบุกป่ารุกป่า ทั้งเป็นป่าแพะที่ทำกินเดิม และเขตป่าจำแนก ป่าสงวน -การปลูกพืช เริ่มเข้ามาในตำบลบ้านปวง และสร้างรายได้ดี โดย พี่น้องชาวแม่ว/มัง ที่เดินทางมาจากเพชรบูรณ์ พะเยา ตาก พิชญ โลก น่าน เชียงราย และเป็นพืชที่ทำลายป่า / ที่ดินเช่นกัน ที่สำคัญ ช่วงราคาที่ดินบูมมาก สูง ไร่ละ 50,000-100,000 บาท เป็นที่ไม่มีเอกสารใดๆ -การปลูกมันอะลูมากกว่าเดิม เกือบเต็มพื้นที่ทั้งอำเภอ -การปลูกถั่วแระ ทั้ง 2 พี่ชนนี้ก็เข้ารุกอย่างหนักเช่นกัน ที่ทำรายได้แก่ชาวบ้าน -สิ่งสำคัญคือ การใช้ยาฆ่าหญ้า ,ยาคุมหญ้า , ยาป้องกันและฆ่าแมลง ,ปุ๋ยเคมี ต่างๆเป็นจำนวนมากขึ้นหลาย	สถานการณ์ การปลูกพืช ยังเป็นข้าวโพดที่นำ และเพิ่มมากขึ้นเป็นหลายเท่าตัว มีการบุกป่ารุกป่า เขตป่าจำแนก ป่าสงวน เขตทำกิน ปรับเปลี่ยนเป็นสวนข้าวโพด ในช่วงต้นปี2555-57 ราคายังดี สู้ได้ แต่การลงทุนสูงกว่าเดิมในการเพิ่มปุ๋ย-ยา -การปลูกพืช เข้ามาปลูกอย่างหนัก ทั้งชาวบ้านในตำบลบ้านปวงที่หันหน้าเอาดีเอาวัยกับการปลูกพืช และคนแม่ว/มังต่างจังหวัด 1ปีปลูก 2รอบ (ชิงน้ำและชิงฝน) โดยได้ดี และรวยในปี56-57 และปี58-59 ชาวบ้านขาดทุนยับเยินลงทุนสูงกับซื้อพันธุ์พืช กับปุ๋ย ยา ต้องใช้จำนวนมาก ค่าแรงสูง -การปลูกมันอะลูก็ลดลงกว่าเดิมเช่นกัน ในช่วงปี 2556 แต่ปี 2557-59เริ่มลดลงมาก เพราะบริษัทได้ขยับตัวออกจากพื้นที่ ขณะเดียวกันชาวบ้านขาดทุนมาก ราคาตกต่ำ ผลผลิตไม่ดี -การปลูกถั่วแระ ยังเป็นพืชที่ทำเงินได้อยู่ แต่การปลูกลดลง มาก จากการใช้สารเคมี-ยามาก และการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง -สิ่งสำคัญคือ การใช้ยาฆ่าหญ้า ,ยาคุมหญ้า , ยาป้องกันและฆ่าแมลง ,ปุ๋ยเคมี ต่างๆเป็นจำนวนมากเช่นกัน

ลำดับ ที่	ระยะ ปีพ.ศ.2548- 2551	ระยะ ปีพ.ศ.2552- 2555	ระยะ ปีพ.ศ.2556-2559
		เท่า	
2.	การเกษตรอินทรีย์ , การเกษตรเชิงอนุรักษ์ ฯลฯ เข้ามาทำกันปะปนาก่อนช่วงนี้ และมีการส่งเสริมบ้าง เป็นเกษตรผสมผสาน เน้นลด-ละ และ เลิก สารเคมี และเน้นการใช้มูลวัว/ไก่ ที่ส่งเสริมเลี้ยง โดยองค์กรเอกชน(มูลนิธิพัฒนาศักยภาพ ชุมชน),	-ช่วงนี้มีการทำเกษตรอินทรีย์กระจายอยู่ทั้ง 3ตำบล มีการรวมกลุ่มกันหลวมๆ แต่กลุ่มตำบลทุ่งหัวช้างได้เชื่อมกลุ่มกับอำเภอสี/เป็นกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำสี แต่ละตำบลทำเกษตรอินทรีย์ 2-5ราย	-เป็นช่วงการขยับ/ปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ที่มีการสรุป/ทบทวน ต่อการเกษตรทั้งหมด และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเดิม และที่สำคัญการเข้ามาหนุนเสริมกระบวนการของงานวิจัยฯของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ และภาคีต่างๆ และทำให้เกิดผลเชิงบวกมากมาย คือ เกิดกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์ จริงๆ 17รายมีระบบการจัดการกลุ่มฯการผลิตทุกกระบวนการ ฯลฯ

ต้นทุน/ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง

- 1) ศักยภาพที่ดิน พื้นที่ ความเป็นเจ้าของพื้นที่
- 2) การเปลี่ยนแปลง มีความหลากหลาย ความเสี่ยงน้อยลง สุขภาพดีขึ้น เลิกดื่มเหล้า มีแนวความคิดเปลี่ยนไป ความรู้/บทเรียน พบว่าความรู้เดิมมีมาก มีการนำความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม
- 3) ทุน เงินใช้ทุนตัวเอง เครื่องมือ เครื่องมือเดิม มีการดัดแปลงให้สอดคล้องมากขึ้น แรงงานเป็นแรงงานในครอบครัว จ้างบ้างบางส่วน ด้านเมล็ดพันธุ์ พัฒนาได้เอง ไม่ผูกขาด ไม่ใช่ GMOs
- 4) สภาพพื้นที่ ภูมิประเทศเอื้อต่อการทำการเกษตร ใกล้เคียงธรรมชาติ ใกล้ชุมชน การเชื่อมต่อรอยต่อกับจังหวัดอื่น พื้นที่อื่นได้ง่าย ภูมิอากาศเย็น อยู่ในแอ่ง เหมาะกับพืชบางชนิด เช่น สลัด

ข้อจำกัด/ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตรของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง

- 1) การจัดการระบบฟาร์ม ความเชื่อมโยงยังไม่แน่นหนา วิถีชีวิตของเกษตรกรในชลบทเรียบง่าย ไม่มีการจัดระบบฟาร์ม การเป็นเกษตรอินทรีย์ต้องมีการจัดระบบฟาร์มที่ดี ดังนั้นในช่วงแรกต้องใช้เวลาในการปรับปรุงฟาร์ม การวางระบบน้ำ ระบบการผลิตให้ดีขึ้น มีระบบได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับมากขึ้น หากทำในรูปแบบการส่งขายให้กับตลาดภายนอก และทำให้กลุ่มเป็นที่ยอมรับ
- 2) แนวเขตบริเวณรั้วรอบขอบชิด ขาดแนวกันชนที่ดี เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานนั้นต้องมีแนวกันชนพื้นที่แปลงเกษตรของตนเองกับพื้นที่แปลงเกษตรของคนอื่นที่ไม่ได้ทำอินทรีย์ ซึ่งต้องมีพื้นที่ทำแนวกันชน แต่ที่ผ่านมาพื้นที่แปลงเกษตรกรยังมีแนวกันชนที่ยังไม่ได้ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ประกอบกับบางพื้นที่พื้นที่ไม่มาก ถ้าทำแนวกันชนได้ตามมาตรฐาน ก็มีพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์น้อยมาก บางพื้นที่ปลูกกล้วย ปลูกไม้ไผ่ แต่ยังไม่ทันเป็นแนวกันชน จึงอยู่ในช่วงระยะปรับเปลี่ยนก่อน

- 3) ความหลากหลายยังมีน้อยอยู่ ทำอย่างไรเพิ่มจำนวนพืช/สัตว์ เนื่องจากพื้นที่ในการทำการเกษตรน้อย ทั้งตัวเกษตรกรเองที่มีภาระหลากหลายทั้งงานครอบครัว ชุมชน และสังคม ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลสวนเท่าที่ควร ไม่มีระบบการจัดการที่ดี ทำให้การทำเกษตรยังไม่หลากหลาย ยึดพืชหลักเพียงไม่กี่ชนิด ทำให้เสี่ยงต่อราคาที่ไม่แน่นอน และเวลาทำอาหารบริโภคในครอบครัวก็ยังมีพึ่งพาตลาดภายนอก หากมีการทำเกษตรที่หลากหลายทั้งพืชและสัตว์ มีการจัดการระบบฟาร์มที่ดี เป็นการสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว สร้างความหลากหลายให้กับอาหารของตนเอง ครอบครัว และผู้บริโภคอื่นๆ
- 4) การพึ่งตนเองในระบบด้านปัจจัยการผลิต เช่น พื้นที่การผลิต เมล็ดพันธุ์ ระบบน้ำ บางอย่างเราพึ่งจากภายนอกมานานทำให้ไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น เมล็ดพันธุ์พืชบางชนิดที่ต้องซื้อจากบริษัท ปัจจัยการทำปุ๋ยอินทรีย์บางอย่าง น้ำที่ต้องใช้น้ำจากแม่น้ำ ซึ่งผ่านพื้นที่เกษตรเคมี การนำมาใช้ในแปลงอินทรีย์ต้องมีการพักน้ำ ต้องมีสระ ซึ่งเป็นข้อจำกัดหนึ่งของการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตไม่ใช่เพียงแค่เทคนิคการผลิต แต่เป็นวิถีชีวิตและขบวนการทางสังคมจากประสบการณ์ของการพัฒนาระบบเคมีที่ผ่านมา เกษตรกรสูญเสียการเข้าถึงและควบคุมปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตเกือบทุกขั้นตอน ต้องมีการพึ่งพิงองค์กรภาครัฐ เอกชน ในการจัดการปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีเกือบทุกด้าน การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการสร้างเสริมการพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร แต่ช่วงแรกต้องใช้ความพยายาม การหนุนเสริมช่วยกันและกันของสมาชิก ต้องมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง
- 5) ทุนมีน้อย ทั้งเงินลงทุนการผลิต งบประมาณในการไปซื้อเครื่องมือผ่อนแรง ระบบน้ำ การทำเกษตรกรรม เกษตรกรต้องมีเงินทุนในการลงทุนอยู่พอสมควร ทั้งเมล็ดพันธุ์ ระบบน้ำ แรงงาน ยิ่งระบบเกษตรอินทรีย์ต้องใช้แรงงาน การผลิตต้องมีคุณภาพ แรงงานส่วนใหญ่เป็นเจ้าของและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีเพียงไม่กี่คน หากมีงบประมาณในการวางระบบน้ำที่ดี การมีเครื่องมือผ่อนแรง เช่น รถไถพรวน เครื่องมือปลูกข้าว เครื่องบดเศษใบไม้กิ่งไม้ เครื่องผสมปุ๋ย เป็นต้น ทำให้ลดเวลา ลดแรงงานในการดูแล เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้ดียิ่งขึ้น
- 6) ศัตรูพืช เช่น ไก่ นก หนู ตุ่น หอย เป็นต้น ศัตรูพืชเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ยิ่งทำให้สัตว์ต่างๆ ที่เป็นศัตรูพืชเข้ามาทำลายพืชผักมากขึ้น ต้องใช้แรงงานในการจัดการ การสังเกต บางครั้งไม่ได้ดูอย่างถี่ถ้วน พบว่าพืชผักถูกทำลาย ถ้ามีศัตรูพืชเข้ามาทำลายพืชผักมากจนเกินไปสร้างความเสียหาย สูญเสียรายได้ เพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร
- 7) พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ควรทำเกิน 3 ไร่ และปลูกหลากหลาย ไม้ยืนต้นด้วย เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ใจ แรงงาน ใช้เวลาในการดูแลค่อนข้างมาก หากมีพื้นที่มาก มีระบบการจัดการที่ไม่ดี ก็ไม่ได้มาตรฐาน

ปัจจัยในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้างลี้

- 1) หัวใจเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กำกิด การพึ่งตนเอง การเกิดประโยชน์ทั้งตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อม และการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม
- 2) มีหน่วยงาน เช่น กรมพัฒนาที่ดิน เกษตรพื้นที่สูง เกษตรอำเภอ และพี่เลี้ยงสถาบันวิจัยหรือวิทยุช่วยคอยหนุนเสริมกลุ่ม ให้ข้อคิดเห็น กำลังใจ ความรู้ และหนุนเสริมกิจกรรมกลุ่ม
- 3) กลุ่มมีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง มีการแบ่งปัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

- 4) มีการยกระดับความรู้ ยกระดับกลุ่ม ในการเชื่อมงาน เชื่อมกลุ่ม ให้กว้างมากขึ้น
- 5) ความอยู่รอดของครอบครัว การครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถแก้ไขปัญหานี้สินที่มีจากการทำการเกษตร ไม่สร้างหนี้สินเพิ่ม
- 6) การหนุนเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน มีการให้คำแนะนำ การพูดกันตรง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการเห็นเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน
- 7) ฐานพื้นบ้านที่มีอยู่ เนื่องจากเป็นชุมชนชนบท เป็นเกษตรกร มีความเป็นอยู่เรียบง่าย การฟื้นฟูความเป็นพื้นบ้านเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายขึ้น

ปัจจัยที่เป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้างลี

- 1) เวลา ช่วงเวลาว่างแต่ละคนไม่ตรงกัน ภารกิจที่หลากหลายของแกนนำ ของสมาชิก ทำให้มีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการมาพบปะแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ
- 2) ความต้องการปัจจัย 4 ค่าใช้จ่ายด้านเศรษฐกิจ ภาระของครอบครัวที่ต้องดูแล ทำให้ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนมากขึ้น การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้เวลา บางครั้งไม่ทันกับสิ่งที่สมาชิกพบเจอ ทำให้บางคนออกจากกลุ่มไป
- 3) กระแส บางคนหลงตามกระแส เช่น บอกว่าปลูกพืชผักชนิดนี้แล้วมีรายได้สูง หรือการใช้สารต่าง ๆ ส่งผลดีต่อพืชผัก ไม้ผล ก็ตามเพื่อนบ้านไป เป็นต้น
- 4) ท่าที่คนรอบข้าง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ถอยห่างออกจากกลุ่มไป การไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกครอบครัว
- 5) ภาระของครอบครัว ทั้งเรื่องหนี้สิน การศึกษาลูก ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นผลให้ตามกระแส ต้องทำเกษตรแบบรีบเร่งมากขึ้น
- 6) แรงงานด้านเกษตร การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้แรงงานคน สมาชิกบางคนแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ต้องมีการจ้างแรงงานเพิ่ม ซึ่งนอกจากราคาค่าแรงที่สูงแล้ว แรงงานด้านเกษตรหายากขึ้นทุกวัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

แนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง

ทุกวันที่ 14 ของแต่ละเดือนมีการประชุมกลุ่มเพื่อติดตามความก้าวหน้าและวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยทางกลุ่มมีการนำเสนอแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง คือ

- 1) การวางแผนการผลิต มีการเก็บรวบรวมการผลิตของสมาชิกแต่ละคนให้มีความละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น
- 2) การวางแผนการตลาดเชิงรุก 4 จุด

วันจันทร์	ตำบลทุ่งหัวช้าง
วันพฤหัสบดี	ตำบลตะเคียนปม
วันศุกร์(เย็น)	บ้านป่าจี้
วันอาทิตย์	ตำบลบ้านปวง
- 3) แผนตรวจเยี่ยมแปลงพื้นที่ของสมาชิก
- 4) การพัฒนาคณะกรรมการแต่ละฝ่ายให้มีศักยภาพมากขึ้น
- 5) การขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 6) การเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงาน องค์กร ภาคี เครือข่ายอื่น ๆ

การทดลองปฏิบัติการฟื้นฟูระบบการผลิตของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง

จากแนวทางที่ได้ร่วมกันวางไว้ในการฟื้นฟูระบบการผลิตของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้ 6 แนวทาง ซึ่งได้นำแนวทางที่ได้มาทดลองปฏิบัติการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การวางแผนการผลิต

การวางแผนการผลิตนั้น มีการหารือทางกลุ่ม พบว่า ที่ผ่านมาแต่ละคนมีการทำการผลิตของตนเอง ต่างคนต่างทำ ไม่ได้มีการนำข้อมูลมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน จากการทำงานวิจัย มีข้อสรุปว่า ต้องมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน เพื่อรู้ข้อมูลผลผลิตและช่วงผลิตของแต่ละคน จึงได้มีการทบทวนการผลิตของสมาชิกเกษตรกรแต่ละคน โดยมีการเก็บรวบรวมการผลิตของสมาชิกแต่ละคนให้มีความละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปการผลิตของสมาชิก ดังนี้

ปฏิทินการผลิต/การเพาะปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ ของสมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง

ลำดับ	ชื่อ-สกุลสมาชิก	ช่วง 1ปี/ 12 เดือน	ชนิดพืชที่ปลูก	มาตรฐาน อินทรีย์	การตลาด/ การ จำหน่าย
1.	นายสมควร มาจันทร์	ม.ค.-ธ.ค.	- สลัด ผักโขม หน่อไม้ ผักบุ้ง	มอน.	บริษัทอาดัม

ลำดับ	ชื่อ-สกุลสมาชิก	ช่วง 1ปี/ 12 เดือน	ชนิดพืชที่ปลูก	มาตรฐาน อินทรีย์	การตลาด/ การ จำหน่าย
		ก.ค.-ธ.ค.	ลำไย สับปะรด - ข้าวอินทรีย์	ไอโพน	สวนพุทธ ตลาดนัด และทั่วไป
2.	นายมนัส กายามา ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ผักโขม หน่อไม้ กระเทียม ลำไย - ข้าวอินทรีย์	มอน.	ตลาดนัด และทั่วไป
3.	นางธนกร นองสมุทร ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- หน่อไม้ ลำไย วัว หมู ไก่ - ข้าวอินทรีย์		ตลาดนัด และทั่วไป
4.	นายปฏิพงษ์ เตชะนา ต.บ้านปาง	ม.ค.-ธ.ค.	-หน่อไม้ ลำไย หมู ไก่ สลัด ถั่วฝักยาว บวบ ชিং มะละกอ	มอน.	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
5.	นายเกียรติพงษ์ ลังกา พินธุ์ ต.ตะเคียนปม/ นางปวีณา แสนอินตะ	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย หมู ไก่ไข่ สลัด ถั่วฝักยาว มะละกอ มะนาว ผักโขม - ข้าวอินทรีย์	มอน.	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
6.	นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย ต.บ้านปาง	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย มะม่วง ไข่ ฟักทอง พริก มะเขือยาว ไก่ไข่กะหล่ำปลี มะละกอ มะนาว ผักหวาน มะเขือ พวง สับปะรด - ข้าวอินทรีย์	มอน.	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
7.	นายตระการชัย ธรรมา นวงศ์ ต.บ้านปาง	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- สลัด กะหล่ำ ผักบุง ลำไย - ข้าวอินทรีย์	มอน.	บริษัทอาดัม สวนพุทธ ตลาดนัด และทั่วไป
8.	นายมอญ แสนอินตะ	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย ไก่ไข่ ถั่วฝักยาว มะนาว - ข้าวอินทรีย์	-	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
9.	นายธนฤต ปวนมาลัย ต.บ้านปาง	ม.ค.-ธ.ค.	-หน่อไม้ ลำไย ไก่ สลัด ถั่วฝักยาว บวบ ชিং มะละกอ	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุลสมาชิก	ช่วง 1ปี/ 12 เดือน	ชนิดพืชที่ปลูก	มาตรฐาน อินทรีย์	การตลาด/ การ จำหน่าย
10.	นายอินจันทร์ เทพสิงห์ แก้ว ต.ตะเคียนปม	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย ถั่วฝักยาว มะนาว - ข้าวอินทรีย์	-	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
11.	นางอัมพร ยานุญา ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ค.-ธ.ค.	- หน่อไม้ ลำไย ถั่วฝักยาว สับปะรด ผักหวาน ผักเชียงดา	มอน.	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
12.	นายคำ ปัญญาแดง ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย กล้วย - ข้าวอินทรีย์	-	บริษัทอาดัม ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
13.	นายกฤติเดช น้ำจันทร์ ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ค.-ธ.ค.	- ลำไย มะม่วง ฝรั่ง พักทอง พริก มะเขือยาว มะนาว ผักหวาน ไข่	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
14.	นายเจริญ กาวี	ม.ค.-ธ.ค. ก.ค.-ธ.ค.	- ลำไย กล้วย - ข้าวอินทรีย์	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
15.	นายศรีมาย ยาแปง	ม.ค.-ธ.ค.	- ลำไย มะละกอ ไข่	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
16.	นางศรีลา อุดมะ	ม.ค.-ธ.ค.	- ลำไย มะละกอ ผักหวาน ไข่	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน
17.	นางแก้วลี	ม.ค.-ธ.ค.	- ลำไย มะละกอ ผักหวานผักกาด ผักบุ้ง มะเขือเปาะ ไข่	-	ตลาดนัด และทั่วไปใน ชุมชน

จากข้อมูลเห็นการผลิตของแต่ละคนที่มีการปลูกผักแบบผสมผสาน หลากหลายอย่าง ในแต่ละช่วงปี มีไม้ผลเป็นพืชหลัก เช่น ลำไย มะม่วง ฝรั่ง มะนาว มีการปลูกพืชผักระยะสั้นหมุนเวียนแต่ละช่วงสลับเปลี่ยนกันไป และสมุนไพรรักษาโรคที่กระจายอยู่ในบริเวณบ้าน บริเวณสวนอยู่แล้ว ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร สร้างรายได้ให้กับครอบครัว จากการทำแผนการผลิตของสมาชิกทำให้เห็นการผลิตของแต่ละคน ความถนัด พืชผักที่สามารถประสานเชื่อมโยงกันหากมีความต้องการของตลาดที่มากเกินไปผลผลิตของตนเองที่ผลิตได้ ช่องทางในการจำหน่ายและมาตรฐานที่แต่ละคนได้รับการรับรอง เห็นการเชื่อมโยงผลผลิตเพื่อนำไปขายในการวางแผนการตลาดของกลุ่ม

นอกจากนี้มีการรวบรวมข้อมูลรายการผลิต-การลงทุน กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง (ตัวแทนกลุ่ม/สุม) สามารถสรุปได้ ดังนี้

ที่	ชื่อสมาชิก	ระยะเวลา	ชนิดพืชที่ปลูก	รายได้	ต้นทุน	กำไร	ขาดทุน	หมายเหตุ
1	นายสมควร มาจันทร์	ต.ค.- ธ.ค. 58	สลัด มะละกอ ผักโขม	31,137	5,000	26,137	-	เจอปัญหา ภาวะแห้ง แล้ง ขาดน้ำ
		ม.ค. – มี.ค. 59	สลัด ผักโขม	113,204	7,500	105,704	-	
2	นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย	ต.ค.- ธ.ค. 58	ไข่ไก่ มะละกอ พริก ฟักทอง มะเขือยาว	13,910	4,500	9,410	-	
		ม.ค. – มี.ค. 59	ผักหวาน หน่อไม้ มะละกอ พริก ไข่ไก่ มะเขือยาว	12,500	3,200	9,300	-	
3	นายปฏิพงษ์ เตชะนา	ต.ค.- ธ.ค. 58	มะนาว สลัด ถั่วฟัก ยาว มะละกอ	19,085	4,500	14,585	-	
		ม.ค. – มี.ค. 59	มะนาว สลัด	6,035	500	5,535	-	
4	นางปวีณา แสนอินตะ	ต.ค.- ธ.ค. 58	ไข่ไก่ มะนาว ชาโยเต้ สลัด หมู	34,800	20,440	14,360	-	
		ม.ค. – มี.ค. 59	ไข่ไก่ มะนาว สลัด หมู สตอเบอร์รี่ ปุยหมัก	80,046	25,750	54,296	-	
5	นางอัมพร	ต.ค.- ธ.ค.	ผักโขม	5,990	2,725	3,265	-	

ที่	ชื่อสมาชิก	ระยะเวลา	ชนิดพืชที่ปลูก	รายได้	ต้นทุน	กำไร	ขาดทุน	หมายเหตุ
	ยาบุญทา	58	ชาโยเต้ ผักกาด					
		ม.ค. – มี.ค. 59	ผักหวานป่า ชาโยเต้ ผักโขม ผักกาด มะพร้าว ผักเชียงดา	14,147	5,745	8,402	-	

รายการสรุปรายได้-ต้นทุนจากการทำการเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้างลี เป็น การเก็บข้อมูลจากตัวอย่างสมาชิกจำนวน 5 คน เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจรายได้จากการทำการเกษตร อินทรีย์ พบว่า การทำการเกษตรอินทรีย์จากกลุ่มตัวอย่างนั้นมีต้นทุนการผลิตที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับชนิด พืชที่ปลูก การผลิตที่ทำ และฤดูกาลในการผลิต แต่ต้นทุนไม่สูงเหมือนกับการทำการเกษตรแบบเคมี ซึ่งทำให้ รายได้จากการทำการเกษตรอินทรีย์สูงกว่าการทำการเกษตรเคมี จากการสอบถามข้อมูลในการทำเกษตรเคมีของ สมาชิกก่อนที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต มีข้อมูลบางคนบอกว่า จากการปลูกถั่วแระส่งโรงงาน มีรายได้ ประมาณ 7-8 หมื่นกว่าบาท เมื่อหักค่าปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่ายาต่างๆ เหลือรายได้แค่ 700 บาท ซึ่งตรงนี้ยังไม่ได้ รวมค่าแรงงานที่ตนเองได้ลงมือไป แต่การเปลี่ยนวิธีการผลิตมาเป็นอินทรีย์นั้นแม้จะไม่ได้เห็นจำนวนเงินใน ครอบครัวยุค แต่เป็นรายได้รายวันไป เก็บเล็กผสมน้อยไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าเมื่อนำมารวมกันก็เกิดรายได้ที่สามารถเลี้ยง ครอบครัวยุคได้ เป็นการลดต้นทุนการผลิตลง และการได้สุขภาพที่ดี ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีขึ้น จากต้อง แข่งขันมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อกันและกันมากขึ้น

2) การวางแผนการตลาดเชิงรุก 4 จุด

- วันจันทร์ ตำบลทุ่งหัวช้าง
- วันพฤหัสบดี ตำบลตะเคียนปม
- วันศุกร์(เย็น) บ้านป่าจี้
- วันอาทิตย์ ตำบลบ้านปวง

การฟื้นฟูการตลาด พบว่า ตลาดพืชผักอินทรีย์ในพื้นที่นั้นไม่มีเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน ผู้บริโภคถ้าไม่ รู้จักเกษตรกรโดยตรง ไม่มีที่ซื้อผักอินทรีย์ไปบริโภค ทางกลุ่มจึงได้มีการพูดคุยกับสมาชิกกลุ่ม มีการวางแผนการเปิดตลาดเชิงรุก จำนวน 4 จุด ได้แก่ 1)วันจันทร์ ตลาดตำบลทุ่งหัวช้าง 2)วันพฤหัสบดี ตลาดตำบล ตะเคียนปม 3)วันศุกร์(เย็น) ตลาดบ้านป่าจี้ และ 4)วันอาทิตย์ ตลาดตำบลบ้านปวง โดยนำผลผลิตของแต่ละ คนรวบรวมไปขายตามจุดต่าง ๆ มีการนำป้ายติดตามถนนเพื่อบอกให้กับกลุ่มลูกค้าว่า อีกกี่เมตรจะถึงตลาดผัก อินทรีย์ เพื่อที่จะให้ลูกค้าเตรียมตัวจอดรถ ถ้าไม่ทำลูกค้าจะไม่รู้ว่ามีผักอินทรีย์อยู่ แล้วขับเลยไป ตลาดผัก อินทรีย์จะเน้นการใช้เต็นสีขาว และควมมีธงสีเขียว ติดโลโก้ (จอช) เพื่อจะได้เป็นจุดเด่น และเป็นสัญลักษณ์ ทำป้ายบอกสถานที่ติดต่อ และเบอร์โทรศัพท์ด้วย เมื่อลูกค้าต้องการซื้อหลายๆ

ตัวอย่างการทำโลโก้และป้ายประชาสัมพันธ์

จากการทดลองเปิดตลาดในแต่ละจุด ทั้ง 4 จุด ที่ได้วางแผนกันไว้ พบว่า มี 3 ตลาด คือ 1)วันพฤหัสบดี ตลาดตำบลตะเคียนปม 2)วันศุกร์(เย็น) ตลาดบ้านป่าจี้ และ 3)วันอาทิตย์ ตลาดตำบลบ้านปวง ที่สมาชิกไปขายแต่ไม่สม่ำเสมอ ไปบางเพียงบางครั้ง เนื่องจากผลผลิตที่มีไม่เพียงพอ สมาชิกส่วนใหญ่ก็มาหาซื้อกับเกษตรกรโดยตรง มีเพียง 1 ตลาดที่มีความสม่ำเสมอ คือ บริเวณถนนหน้าโรงพยาบาลทุ่งหัวช้าง ซึ่งจะนำไปขายทุกวันจันทร์ มีแผงมีโต๊ะขาย และมีผู้รับผิดชอบหมุนเวียนกันไป รวมทั้งมีการขยายเข้าไปขายให้กับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลและผู้บริโภคในโรงพยาบาลทุ่งหัวช้างในทุกวันพุธ ภายใต้ชื่อ “ตลาดนัดสีเขียว” เพื่อให้ผู้บริโภคได้บริโภคผักอินทรีย์ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างสุขภาพที่ดี รวมทั้งการเข้าร่วมกับการออกงานนิทรรศการของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ

ทดลองตลาด

3) แผนตรวจเยี่ยมแปลงพื้นที่ของสมาชิก

โดยมีการจัดทำแบบฟอร์มลงตรวจพื้นที่ เช่น สภาพพื้นที่ แปลง พื้นที่ล้อมรอบ ระบบการจัดการแปลง ฟาร์ม สวน ระบบข้อมูล แบบบันทึกข้อมูลโดยรวม เพื่อติดตามตรวจสอบแปลง มาตรฐานแปลงที่เคยมี รวมทั้งเพื่อรับรองมาตรฐานให้กับสมาชิกกลุ่มโดยกลุ่ม

แปลงเกษตรกร

การกำหนดมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์นั้น มีทั้งมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์จากหน่วยงาน และจากกลุ่ม ดังนี้

- 1.จากหน่วยงานมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) ที่ผ่านมา 5ปี มี จำนวน 5 ราย และอยู่ ในช่วงการรับรอง หรือการออกใบรับรอง เพิ่มอีก 2ราย (นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย และนายตระการชัย ธรรมานุกวงศ์) โดยผ่านการอบรมเกษตรกรอินทรีย์ ด้านพืชสมุนไพรอินทรีย์ และการทำสวนอินทรีย์ ของเกษตร และสหกรณ์ จังหวัด ลำพูน ปี 2559

- 2.จากการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ จาก ไอโഫีม

- 3.จากการรับรอง และการปฏิบัติการตรวจแปลงโดยกลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง โดยวิธีการตรวจมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) (Participatee Guarantee Systems) เป็นกระบวนการรับรองเกษตรกรอินทรีย์ โดยกลุ่ม ชุมชน หรือกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง บนพื้นฐานการมีกิจกรรมต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในชุมชน หรือในกลุ่ม ภายใต้หลักการ ความไว้วางใจ เครือข่ายสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับการอบรม/สนับสนุน จากกรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดิน ลำพูน ร่วมมือกับมูลนิธิเกษตรกรอินทรีย์ไทย ที่ให้ความรู้

ผลการรับรองแปลงจากกลุ่มฯ จากรายงานการรับรองมาตรฐานกลุ่ม/จาวสวนเกษตรกรอินทรีย์ อำเภอ ทุ่งหัวช้าง (และลี้) ประจำปี 2558 กำหนดมาตรฐาน/เกณฑ์เกษตรกรอินทรีย์ และวิธีการรับรอง ของกลุ่มฯ ประกอบด้วย

ข้อที่ 1. ต้องมีความซื่อสัตย์ ต่อตนเอง ต่อเพื่อนสมาชิก ต่อกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง/ลี้ ต่อผู้บริโภค และมีความเป็นธรรม

ข้อที่ 2. ต้องห้ามใช้สารเคมี หรือยาเคมี และปุ๋ยเคมี ทุกชนิด ยกเว้นสารชีวภัณฑ์บางตัว ที่ใช้กำจัดโรคพืช และแมลง โดยการรับรองจากมาตรฐานอินทรีย์ กำหนด

ข้อที่ 3. ต้องมีพื้นที่สวน มีสภาพแวดล้อมที่ดี บริเวณแนวเขตกันชนต้องป้องกันการกระจายสารเคมีจากภายนอกเข้าหาสวนของตนเองได้

ข้อที่ 4. ต้องมีที่ดินที่ทำสวนอินทรีย์ อยู่ในสภาพที่ปลอดจากสารเคมี/สารพิษ และการใช้ปุ๋ยเคมี มาอย่างน้อย 12 เดือน

ข้อที่ 5. ต้องมีน้ำหรือแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรอินทรีย์ หรือในสวนอินทรีย์ของตนเอง มีความปลอดจากสารเคมี และปุ๋ยเคมี แต่หากมีความจำเป็นจริงๆ ให้ทำการแก้ไข ปรับปรุง หรือบำบัดโดยสารชีวภาพ

ข้อที่ 6. ต้องใช้เมล็ดพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ มาจากพันธุ์อินทรีย์ หรือพันธุ์พื้นบ้าน หากมีความจำเป็นจริงๆ ให้นำมาบำบัดก่อน เช่น แช่น้ำหมักชีวภาพ หรือล้างน้ำ

ข้อที่ 7. ต้องมีการบรรจุหีบห่อที่ปลอดภัยจากสารพิษ สารเคมีต่างๆ หรือการใช้วัสดุที่ได้มาตรฐานของอินทรีย์ หรือการใช้วัสดุจากธรรมชาติ

ข้อที่ 8. ต้องให้สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ พุงหั่วข้าง-ลี ทำการบันทึกข้อมูลสวนอินทรีย์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ในทุกระยะ/ทุกวันของการเคลื่อนไหว/การเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านบวก และด้านลบ

ข้อที่ 9. ต้องให้มีการจัดระบบสวนเกษตรอินทรีย์เป็นระบบที่เกื้อกูล การพึ่งพา การเชื่อมโยงต่อกัน ในทุกมิติ สามารถทำให้เกิดความสมดุล ของสังคม และธรรมชาติ ที่ปลอดภัย และยั่งยืน

วิธีการรับรองมาตรฐาน และขั้นตอน ที่สำคัญ ดังนี้

ข้อที่ 1. การลงมือทำสวนเกษตรอินทรีย์(3-6ปี) (ไม่ใช่สารเคมี/ปุ๋ยเคมี) ในรูปแบบของสวนไม้ผล สวนผัก การทำนาปลูกข้าว การเลี้ยงสัตว์ (หมู ,ไก่) ฯลฯ และเป็นสวนผสม-ผสม ที่มีหลากหลายของชนิดพืช และสัตว์

ข้อที่ 2. การศึกษาหาความรู้/เทคนิค ต่างๆในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่นการอบรมในวิชาต่างๆ ,การดูงานแปลง/สวนอินทรีย์/การทำปุ๋ยหมัก-ปุ๋ยน้ำชีวภาพ ,การแลกเปลี่ยนในกลุ่ม ,การศึกษาวิจัย เกษตรอินทรีย์เชิงวิถียุทธ สนับสนุนโดย สำนักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลำพูน ฯลฯ

ข้อที่ 3. การประชุมกลุ่มประจำเดือน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ,การวางแผนกิจกรรมงานของกลุ่ม เป็นต้น

ข้อที่ 4. การอบรม,เรียนรู้การรับรองแปลง/รับรองมาตรฐานสวนอินทรีย์โดยกลุ่ม(pgs) สนับสนุนโดยกรมพัฒนาที่ดิน ,หน่วยพัฒนาที่ดิน ที่ 3 ลำพูน ,ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูง พุงหั่วข้าง, เกษตรอำเภอ พุงหั่วข้าง

ข้อที่ 5. การสร้างกรอบวัดมาตรฐานสวนอินทรีย์ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสวนอินทรีย์ ของกลุ่ม ฯ ร่วมกัน และ เพื่อปฏิบัติร่วมกันต่อไป

ข้อที่ 6. ลงแปลงสวนอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่ม ฯ เพื่อการจัดทำมาตรฐานสวนอินทรีย์ โดยใช้กรอบข้อมูลมาตรฐานของกลุ่ม ฯ และการเยี่ยมเยือนสวนอินทรีย์ ของสมาชิก และการประชุมสรุปข้อมูลการลงแปลงทั้งหมด 16 ราย ใน 3 ตำบล ของอำเภอพุงหั่วข้าง โดยคณะกรรมการรับรองมาตรฐานกลุ่ม และสมาชิก

ข้อที่ 7. การประมวลสรุป/และวิเคราะห์ข้อมูลชุดการรับรองมาตรฐานสวนเกษตรอินทรีย์ ของกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ พุงหั่วข้าง-ลี (พื้นที่ อำเภอพุงหั่วข้าง จำนวน 3 ตำบล) ทั้งหมด 16 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบ/เกณฑ์การรับรองมาตรฐานของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอพุงหั่วข้าง-ลี สรุปได้ ดังนี้

ระยะเวลาที่ได้ดำเนินการ รับรองแปลง/สวนอินทรีย์ ของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอพุงหั่วข้าง-ลี ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2558

สถานที่ดำเนินการรับรองฯ ตำบลตะเคียนปม จำนวน 3 ราย

ผู้เข้าร่วมการรับรองฯ คือ

1. คณะกรรมการรับรองแปลง/สวนอินทรีฯ ดังนี้

- 1.1 นายสมควร มาจันทร์
- 1.2 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย
- 1.3 นายปฏิพงษ์ เตชะนา
- 1.4 นางปวีณา แสนอินตะ

2. สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีฯ ตำบล ตะเคียนปม ที่แปลงแปลง ดังนี้

- 2.1 นายมอญ แสนอินตะ
- 2.2 นายอินจันทร์ เทพสิงห์แก้ว
- 2.3 นางปวีณา แสนอินตะ

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2558

สถานที่ดำเนินการรับรองฯ คือ ตำบลทุ่งหัวช้าง

ผู้เข้าร่วมการรับรองฯ ดังนี้

1. คณะกรรมการรับรองมาตรฐานแปลง/สวนอินทรีฯของกลุ่มฯ ดังนี้

- 1.1 นายสมควร มาจันทร์
- 1.2 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย
- 1.3 นายปฏิพงษ์ เตชะนา
- 1.4 นางปวีณา แสนอินตะ

2. สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีฯ ตำบล ทุ่งหัวช้าง ที่ได้แปลงแปลง ดังนี้

- 2.1 นายสมควร มาจันทร์
- 2.2 นายมานัส กายาเมา
- 2.3 นางธนภรณ์ นองสมุทร

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2558

สถานที่ดำเนินการรับรองฯ คือ ตำบลบ้านปาง

ผู้เข้าร่วมการรับรองฯ ดังนี้

1. คณะกรรมการรับรองมาตรฐานแปลง/สวนอินทรีฯของกลุ่มฯ ดังนี้

- 1.1 นายสมควร มาจันทร์
- 1.2 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย
- 1.3 นายปฏิพงษ์ เตชะนา
- 1.4 นางปวีณา แสนอินตะ
- 1.5 นายกฤติเดช น้ำจันทร์

2. สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีฯ ตำบล ทุ่งหัวช้าง ที่ได้แปลงแปลง ดังนี้

- 2.1 นายตระการชัย ธรรมานวงศ์
- 2.2 นายปฏิพงษ์ เตชะนา
- 2.3 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย
- 2.4 นายธนกฤต ปวนมาลัย

ครั้งที่ 4. เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558

สถานที่ดำเนินการรับรอง ฯ คือ ตำบล บ้านปวง

ผู้เข้าร่วมการรับรอง ดังนี้

1. คณะกรรมการรับรองมาตรฐานแปลง/สวนอินทรีย์ของกลุ่ม ฯ ดังนี้

- 1.1 นายสมควร มาจันทร์
- 1.2 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย
- 1.3 นายปฏิพงษ์ เตชะนา
- 1.4 นางปวีณา แสนอินตะ
- 1.5 นายคำ ปัญญาแดง
- 1.6 นายกฤติเดช น้ำจันทร์

2. สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ ตำบล หุ้งหัวช้าง ที่ได้ลงทะเบียน ดังนี้

- 2.1 นายคำ ปัญญาแดง
- 2.2 นางสาว สีมาย ยาแปง
- 2.3 นายเจริญ กาวี
- 2.4 นางแก้วลี อินนวล
- 2.5 นางสาวศรีมาย อุตะมะ
- 2.6 นางอัมพร ยาบุญทา

ผลที่ได้จากการลงทะเบียนของคณะกรรมการตรวจมาตรฐานจาวสวนอินทรีย์อำเภอหุ้งหัวช้าง-ลี มี

ข้อสรุป ดังนี้

1. จำนวนแปลงสมาชิกที่ลงทะเบียน ทั้งหมด 16 ราย/ครอบครัว
2. พื้นที่เป้าหมาย ตำบลตะเคียนปม 3 ราย ตำบลหุ้งหัวช้าง 9 ราย และ ตำบลบ้านปวง 4 ราย
3. การลงทะเบียนเน้นการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการ สมาชิก และที่ปรึกษา ในทุกครั้ง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการลงทะเบียนตรวจมาตรฐาน แปลง สมาชิกจาวสวนอินทรีย์ โดยการสร้างกรอบ

ข้อมูล (การบันทึกของคณะกรรมการ/ประชุมสรุปผลหลังลงทะเบียน) มีทั้งหมด 15 ข้อ

และมีข้อกำหนด/ระเบียบ/เกณฑ์มาตรฐาน ของกลุ่ม ฯ 9 ข้อ (กำหนดและปฏิบัติร่วมกัน)

5. ระดับของความเข้มข้น ความชัดเจน การทำสวนเกษตรอินทรีย์ มีความต่างกัน มีปัจจัยเงื่อนไข ต่างๆ สรุปดังนี้

- 5.1. การทำเกษตรอินทรีย์มีระยะเวลาที่ต่างกัน ตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป ถึง 15 ปี
- 5.2. สวนสมาชิกมีความรู้/เทคนิค/วิธีการมีความชัดเจน มีจำนวน 11 ราย
- 5.3. สวนสมาชิกที่สามารถเรียนรู้/ถ่ายทอดความรู้/เป็นแหล่งเรียนรู้ ได้ 9 ราย
- 5.4. สวนสมาชิกที่อยู่ในช่วงการพัฒนายกระดับ 2 ราย (ระยะ 4ปี)
- 5.5. สวนสมาชิกที่อยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยน 2 ราย (ระยะ 2ปี)

6. ผลการประเมิน ดังนี้

6.1. การจัดการพื้นที่สวน/บริเวณ แนวเขตกันชน ที่ต้องปรับปรุง ในบางราย เช่นแนวเขตติดต่อกับสวนคนอื่น ต้องทำคันดินป้องกันการทะลักไหลของน้ำและสารเคมีเข้าสวนตนเอง และการปลูกเพิ่มเติมไม้แนวรั้วสวน

6.2. การจัดการระบบมูลสัตว์ให้มีคุณค่า สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสวนได้อย่างเต็มที่ และเป็น การก่อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจน

- 6.3.การจัดการวัชพืช ให้ได้อย่างต่อเนื่อง มีประโยชน์สูงสุดในสวน
- 6.4.การติดตามแปลงของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปฏิบัติของสมาชิกเป็นไปอย่างสมบูรณ์มากขึ้น โดยเฉพาะ รายที่อยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยน และการพัฒนาระดับ
7. การสรุปผลการแปลงเพื่อจัดลงบันทึกในแบบฟอร์ม หรือคู่มือแนวทางการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม(พี จี เอส) ได้แก่
- 7.1 ใบสมัครขึ้นทะเบียนกลุ่ม
 - 7.2 แบบขึ้นทะเบียนผู้ที่ได้รับการรับรอง
 - 7.3 แบบฐานข้อมูลสมาชิกที่ขอขึ้นทะเบียนการรับรอง
 - 7.4 แบบโครงการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (ตัวแทนกลุ่ม) 5คน
8. กิจกรรม/แปลง/รูปภาพสมาชิก(บางส่วน) ดังนี้

การประชุมประจำเดือน กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ หุ้งหัวช้าง ประเด็นหลัก การกำหนดแนวทางหลักการรับรอง
แปลงแบบมีส่วนร่วม

การประชุมประจำเดือน กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ หุ้งหัวช้าง ที่ สำนักงานศูนย์เกษตรที่สูง

การประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงาน กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ ท่งหัวช้าง

การไถกลบวัชพืช เป็นปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยพืชสด แปลง นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

ลงแปลง และการทดลอง/เรียนรู้การไถพรวนดินที่มีคุณภาพ ของสวนนางปวีณา แสนอินตะ

การลงแปลงสวน-นา ผสมผสาน ของนายคำ ปัญญาแดง

สวนผสม ผสาน นายปฏิพงษ์ เตชะนา

สวนผสมผสาน ของนายปฏิพงษ์ เตชะนา

สวนผสม-ผสวน “คนต้นน้ำ” ของนายสุพัตน์ วงศ์ไชย

สวนผสม-ผสวน”คนต้นน้ำ” ของนายสุพัฒน์ วงศ์ไชย

การลงแปลง สวนผสมผสวน นายสมควร มาจันทร์ ร่วมภาคี พัฒนาที่ดิน ที่ 3 พุ่งหัวช้าง/บ้านโฮ้ง

4) การพัฒนาคณะกรรมการแต่ละฝ่ายให้มีศักยภาพมากขึ้น

การพัฒนาคณะกรรมการแต่ละฝ่ายให้มีศักยภาพมากขึ้น ทางคณะทำงานได้มีการหารือร่วมกัน กำหนดบทบาทสมาชิกแต่ละคนเพื่อรับผิดชอบในแต่ละหน้าที่ โดยอาศัยความถนัดและความสนใจของแต่ละคน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ฝ่ายการผลิต : สมควร / กาบ / ปฏิพงษ์ / ลุงคำ / วันชัย / ทุกคนที่เป็นสมาชิก

ฝ่ายตรวจสอบ/การผลิต พื้นที่ : ปฏิพงษ์ / สุพัฒน์ / สมควร / พ่อมอญ / ลุงโต

ฝ่ายการตลาด/จำหน่าย : ธนกฤต / อำพร / ธนกร / ศรีลา / สมควร / ปฏิพงษ์ / กาบ

ฝ่ายการเงิน : อัมพร / ศรีลา / น้องเอ

ฝ่ายหนุนเสริม : ตระการชัย / เจริญ / สุพัฒน์ / มนัส / กฤติเดช / สมควร

ฝ่ายข้อมูล : สุพัฒน์ / สมควร / ตระการชัย

จากการแบ่งบทบาทหน้าที่ ทำให้การทำงานมีระบบมากขึ้น แต่การทำงานยังเป็นการช่วยงานกัน ถ้ามีเวลาสามารถสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาช่วยเหลือกันได้ โดยเฉพาะฝ่ายตลาด/จำหน่าย ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถเข้ามาหมุนเวียนเปลี่ยนกันมาเป็นหลักในการจัดการ แต่สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเรื่องข้อมูล ไม่ได้มีการบันทึกที่เป็นระบบเท่าที่ควร บางครั้งข้อมูลกระจัดกระจาย เวลาจะใช้งานหายาก งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้คณะกรรมการได้ฝึกตนเองมากขึ้น มีเอกสารข้อมูลที่เป็นระบบ มีการสรุปบทเรียนร่วมกัน ทำให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ กำลังใจการเพื่อน จากกลุ่ม ทำให้มีพลังในการทำงาน ทำเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพต่อไป

5) การขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นช่องทางหนึ่ง ทางกลุ่มได้วางแผนทางไว้ เพื่อสร้างการยอมรับในวงกว้างมากขึ้น ทำให้กลุ่มได้รับการส่งเสริม หนุนเสริมจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในขณะนี้อยู่ระหว่างการยื่นเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภายใต้ชื่อกลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง-ลี ดังข้อมูลกลุ่ม คือ

กลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง-ลี

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ที่ได้ตั้งชื่อกลุ่ม ว่า กลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง-ลี ได้ริเริ่มการทำเกษตรอินทรีย์ อย่างจริงจัง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (รวม 10 ปี) มีสมาชิกร่วมกันทั้งหมดในปัจจุบันนี้ 17 ราย ของอำเภอทุ่งหัวช้าง ทั้ง 3 ตำบล การเริ่มต้นจากการทำเกษตรที่ต้องลงทุนสูง การใช้สารเคมีมาก การเกษตรที่ปลูกแบบเชิงเดี่ยวมาตลอด และ ผลที่ได้รับไม่คุ้มทุน หรือการขายผลผลิตการเกษตรราคาต่ำ ขาดทุน และเป็นหนี้สินตามมา เพิ่มขึ้นทุกปี ร่างกาย/สุขภาพแย่ลง ในขณะที่สภาพสิ่งแวดล้อม ต่างๆ ก็เสื่อมโทรมลงไปเรื่อยๆ

กลุ่มจาวสวนอินทรีย์หรือแกนนำได้เรียนรู้ ได้ตระหนักคิด มาอย่างต่อเนื่อง และได้รับความรู้/เทคนิคต่างๆ จาก การอบรม การดูงาน มากมาย จากการส่งเสริมของราชการ เช่น เกษตรอำเภอ/จังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน เกษตรที่สูง พาณิชย์จังหวัด ท้องถิ่น ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน และจากองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

วิสัยทัศน์ของกลุ่ม

ครอบครัวมีสุข-ชุมชนยั่งยืน-บนวิถีเกษตรกรรมอินทรีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง

เป้าหมายของกลุ่ม

ดำเนินการผลิต-การแปรรูป และการตลาด ให้เข้มแข็งและยั่งยืน ในระบบเกษตรกรรมอินทรีย์ และสร้างเครือข่าย ในทุกระดับ

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

1. การพัฒนาความเข้มแข็งสมาชิก/กลุ่ม
2. การพัฒนาระบบการเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพที่ดี/สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์
3. พัฒนาความเป็นอยู่/อาชีพการเกษตรที่พอเพียง-มีความยั่งยืน เอื้อเกื้อกูลต่อกัน และสิ่งแวดล้อม
4. สืบสาน/เรียนรู้/ถ่ายทอด การเกษตรอินทรีย์ ต่อสาธารณชนผู้สนใจ อย่างต่อเนื่อง
5. ประสานงาน/ความร่วมมือกับหน่วยงาน-องค์กรทุกภาคส่วน

คณะกรรมการกลุ่ม

1.นายสมควร มาจันทร์	ประธาน
2.นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย	รองฯ
3.นายตระการชัย ธรรมานวงศ์	รองฯ
4.นายธนกฤต ปวนมาลัย	เลขาฯ
5.นางศรีลา อุดมะ	เลขาฯ
6.นางธนภรณ์ นองสมุทร	เหรัญญิก
7.นางอัมพร ยาบุญทา	เหรัญญิก
8.นายปฏิพงษ์ เตชะนา	กรรมการ
9.นางปวีณา แสนอินต๊ะ	กรรมการ

พื้นที่การดำเนินการกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง

1. ต.ตะเคียนปม	3 ราย	พื้นที่	รวม	3 ไร่
2. ต.ทุ่งหัวช้าง	10 ราย	พื้นที่	รวม	65 ไร่
3. ต.บ้านปวง	4 ราย	พื้นที่	รวม	41 ไร่

ที่ปรึกษากลุ่มฯ

1. เกษตรอำเภอ
2. เกษตรที่สูง
3. พัฒนาที่ดิน
4. พัฒนาสังคม 52
5. สมาคมเครือข่ายเกษตรยั่งยืนจังหวัดลำพูน
6. สถาบันวิจัยหรือศูนย์ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การทำเกษตรอินทรีย์ ทำสวนผสม-ผสม ปลูกพืชหลากหลายทั้งพืชผัก/พืชไร่ และไม้ผล สมุนไพร และการปศุสัตว์ เช่น ไก่ และหมู ปลา เป็นต้น และการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกหมัก น้ำหมักชีวภาพ, จุลินทรีย์ การวิจัย การรับรองแปลง เป็นต้น

แผน/กิจกรรมข้างหน้า เช่น การพัฒนากองทุนหมุนเวียน การวิจัยต่อเนื่องการปศุสัตว์ การพัฒนาองค์ความรู้/แหล่งเรียนรู้ การขยายฐานสมาชิก การพัฒนาตลาด เป็นต้น

ปัญหา/อุปสรรค เช่นระบบน้ำขาดแคลน เครื่องมือ/รถไถพรวนดิน กองทุนขยายฐานการผลิต อุปกรณ์เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น

สมาชิกกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี

จำนวน 17 ราย พื้นที่ รวม 109 ไร่

1) ตำบลตะเคียนปม	3 ราย พื้นที่รวม 3 ไร่
2) ตำบลทุ่งหัวช้าง	10 ราย พื้นที่รวม 65 ไร่
3) ตำบลบ้านปวง	4 ราย พื้นที่รวม 41 ไร่

- 4) ศูนย์เกษตรพื้นที่สูง เป็นศูนย์ประสานงาน/สถานที่ประชุม

ติดต่อประสานงานหลัก นายสมควร มาจันทร์ 089-264-1756 นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย 080-124-6469

แผนที่สมาชิกกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี่

6) การเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงาน องค์กร ภาคี เครือข่ายอื่น ๆ

การเชื่อมงาน/ประสานงานกับภาคี หน่วยงาน/องค์กร ต่างๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนและทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ มีดังนี้

ลำดับ ที่	หน่วยงาน/องค์กรที่เชื่อม ประสานเป็นภาคี	ประเด็น/เนื้อหา/เรื่องต่างๆที่ ประสานความร่วมมือ	ผลกระทบที่เกิดขึ้น/ผลสำเร็จที่ได้รับ และข้ออ่อน
1.	สถาบันวิจัยทรัพยากรฯ ศูนย์ ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน	1.สนับสนุนงานวิจัย โครงการ ฟื้นฟูเกษตรกรรฯ/เกษตร อินทรีย์ ในวิถีพุทธฯ 2.องค์ความรู้/เทคนิคต่างๆ ทั้งการเกษตร และการวิจัยฯ 3.บุคลากร/งานวิชาการ 4.เครือข่ายงานต่างๆเช่นงาน สมัชชา/งานเกษตรยั่งยืน 5.งบประมาณ	1.รับการสนับสนุนงบประมาณ ขับเคลื่อนงานวิจัยฯ 1โครงการด้าน การเกษตรอินทรีย์ 17 ราย/ ครอบครัว 2.ความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวน อินทรีย์ อำเภอทุ่งหัวช้างกับการผลิต เกษตรอินทรีย์ ระบบสวนผสมผสาน 3.ศักยภาพของสมาชิกที่มีความรู้/ ความสามารถการจัดการกลุ่ม/การ ผลิตเกษตรอินทรีย์

ลำดับ ที่	หน่วยงาน/องค์กรที่เชื่อม ประสาน/เป็นภาคี	ประเด็น/เนื้อหา/เรื่องต่างๆที่ ประสานความร่วมมือ	ผลกระทบที่เกิดขึ้น/ผลสำเร็จที่ได้รับ และข้ออ่อน
2.	สมาคมเครือข่ายเกษตร ยั่งยืนจังหวัดลำพูน	1.ความรู้/เทคนิค เกษตร อินทรีย์/ข้าวอินทรีย์/ การตลาดอินทรีย์ 2.ภาคีหน่วยงานด้านเกษตร อินทรีย์	1.รับการหนุนเสริมความรู้/เทคนิค ด้านเกษตรอินทรีย์/ข้าวอินทรีย์/ การตลาด และการผลิตปุ๋ยหมัก ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง 2.การจัดการทุน/ส่งเสริมทุน/ ประสานทุนหมุนเวียนแก่กลุ่มฯ สมาชิกที่ขาดทุนในการลงทุนในสวน อินทรีย์ ฯ
3.	สมาคมพัฒนาภูมิปัญญา ท้องถิ่น ลำพูน	1.ความรู้/เทคนิคต่างๆ 2.บุคคลากร 3.ภาคีการทำงานสังคม/ ชุมชนต่างๆ	1.รับการหนุนเสริมความรู้/เทคนิค ด้านเกษตรอินทรีย์/ข้าวอินทรีย์/ การตลาด และการผลิตปุ๋ยหมัก ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง 2.หนุนเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม ฯ/ชุมชน/เกษตรอินทรีย์/ระบบการ จัดการข้อมูล/การตลาด/การจัดการ ทุน-ออมทรัพย์
4.	สวนพุทธธรรม ลำพูน	1.การเกษตรอินทรีย์ ด้าน ความรู้/เทคนิค เช่นการปลูก ผัก การทำปุ๋ยคอกหมัก 2.การตลาดผัก	1.รับการหนุนเสริมความรู้/เทคนิค ด้านเกษตรอินทรีย์/การตลาด และ การผลิตปุ๋ยหมักร่วมกันอย่างเข้มแข็ง 2.หนุนเสริมระบบการปลูกผักสลัด และตลาดผักสลัดอย่างต่อเนื่อง
5.	องค์กรภาคราชการ ได้แก่ 1.เกษตรอำเภอ 2.เกษตรที่สูง 3.เกษตร/สหกรณ์ จังหวัด 4.พัฒนาที่ดิน 5.ปศุสัตว์ 6.พัฒนาสังคม ที่ 52 7. ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เชียงใหม่ 7.ท้องที่/ท้องถิ่น	1.ความรู้/เทคนิคการเกษตร อินทรีย์ 2.พันธุ์พืช/เมล็ดพันธุ์ 3.วัสดุ/อุปกรณ์ การเกษตร 4.การทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอก หมัก/น้ำหมัก/จุลินทรีย์ 5.สถานที่ประชุม/พบปะกลุ่ม/ การอบรม 6.บุคคลากร/วิชาการ 7.การรับรองมาตรฐาน 7.งบประมาณ	1. 1.รับการหนุนเสริมความรู้/เทคนิค ด้านเกษตรอินทรีย์/ข้าวอินทรีย์/ การตลาด และการผลิตปุ๋ยหมัก/น้ำ หมัก/จุลินทรีย์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 2.รับการสนับสนุนพันธุ์ข้าว/กล้าไม้ ผล/สมุนไพร 3.การหนุนเสริมเชื้อจุลินทรีย์ และ การขยายเชื้อราต่างๆ 4.รับสนับสนุนวัสดุ และอุปกรณ์ ต่างๆ เช่น ถังน้ำ 200ลิตร/มูลสัตว์ ใน การทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอกหมัก/นาโยน 5.รับสนับสนุนงบประมาณการทำข้าว อินทรีย์ และนาโยน 6.การหนุนเสริมทำโครงการปศุสัตว์

ลำดับ ที่	หน่วยงาน/องค์กรที่เชื่อม ประสาน/เป็นภาคี	ประเด็น/เนื้อหา/เรื่องต่างๆที่ ประสานความร่วมมือ	ผลกระทบที่เกิดขึ้น/ผลสำเร็จที่ได้รับ และข้ออ่อน
			ในการเลี้ยงวัว เสนอขอ 51ตัว
6.	ท้องที่/ท้องถิ่น	1.สถานที่การประชุม/การจัด งาน 2.งบประมาณ (สปสช.)	1.ความร่วมมือในการจัดงานเกษตร อินทรีย์ เช่นตลาด /การทำข้าว อินทรีย์นาโยน 2.สนับสนุนงบประมาณแก่สมาชิก กลุ่ม เช่นเรื่องเครื่องสูบน้ำ/กล้าไม้
7.	บริษัทอาดัม และอื่นๆ	1.การตลาด/การค้าขาย ผลผลิต 2.วัสดุ/อุปกรณ์ ต่างๆ 3.การเย็บเย็บ	1.มีการจำหน่ายผลผลิตจากสวน อินทรีย์ของสมาชิกประจำ ทุก อาทิตย์ๆ 1ครั้ง เช่นสลัด/มะละกอ/ มะเขือยาว/พริก/สับปะรด/มะม่วง/ ผักหวานป่า/ผักเชียงดา/มะเขือพวง เป็นต้น 2.ได้รับทุนเสริม วัสดุ/อุปกรณ์ เช่น พลาสติกคลุมแปลง/มุงหลังคา/ถุง บรรจุผลผลิต เป็นต้น
8.	มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ ภาคเหนือ (มอน.)	1.ความรู้/เทคนิคการจัดการ แปลง/สวนอินทรีย์ 2.การรับรองมาตรฐานแปลง อินทรีย์	1.ได้รับความรู้/เข้าใจการจัดการ แปลง/สวนอินทรีย์/การปลูกพืช สมุนไพรอินทรีย์/มาตรฐานแปลง 2.รับการรับรองมาตรฐานแปลง (มอน.) 7ราย และขยายต่อไป

จากการเชื่อมประสานกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากสถาบันทิศทางไท มูลนิธิทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผ่านเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน ในการการพัฒนาทุน หมุนเวียนของกลุ่มกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี่ จังหวัดลำพูน ซึ่งทางคณะกรรมการกลุ่มได้มีการหารือและ วางแผนในการจัดการร่วมกัน สามารถสรุปได้ ดังนี้

การพัฒนากองทุนหมุนเวียน กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี่ จ.ลำพูน

วัตถุประสงค์ คือ

- 1.การพัฒนาส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มฯ ให้มีความยั่งยืนในด้านต่างๆ เช่นปัจจัยการผลิต เป็นต้น และผู้ที่สนใจทำเกษตรอินทรีย์ และเป็นสมาชิกกลุ่มฯ
- 2.เพื่อให้เกิดการระดมทุนในกลุ่ม ฯ/การสะสมทุน/การออมทุน ให้มีกองทุนกลุ่ม ฯในการดำเนินการ เกษตรอินทรีย์ และการพึ่งตนเองของกลุ่มฯ ได้

ข้อบังคับ/ระเบียบการจัดการทุน/การสะสมทุน/การออมทุน

1. การสะสม/การออมทุน ภายในกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์

- 1.1 ให้มีการสะสม/การออมทุน ประจำทุกเดือน(ทุกวันที่ 14 ของเดือน) คนละ 50 บาท

1.2 หากขาดการสะสม/การออมทุน ติดต่อกัน 3 ครั้ง ให้ถือว่าสิ้นสุดการเป็นสมาชิก และคืนทุนให้เฉพาะต้น เท่านั้น

1.3 วัตถุประสงค์การสะสม/การออมทุน จะร่วมกันพิจารณาต่อไป (ครบ 1ปี)

1.4 คณะกรรมการทุน 3 คน ได้แก่ นายปฏิพงษ์ เตชะนา นางปวีณา แสนอินตะ นางศิลา อุตะมะ

2.การจัดการทุนหมุนเวียนภายนอก(กู้ยืม) หรือภาคีเครือข่ายเกษตรยั่งยืนจังหวัดลำพูน

2.1 สมาชิกที่กู้ยืมกองทุนหมุนเวียนจะต้องมีแผนการใช้กองทุนที่ชัดเจน และมีแผนการผลิตที่ต่อเนื่องสามารถจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับแผนการผลิตกลุ่มฯ และกองทุนหมุนเวียนที่กู้ยืม เป็นต้น

2.2 สมาชิกที่กู้ยืมกองทุนหมุนเวียน จะต้องทำสัญญาการกู้ยืม กับกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้างโดยคณะกรรมการกลุ่ม เป็นผู้จัดการร่วมทำสัญญา และต้องมีสมาชิกร่วมทำสัญญาค้ำประกัน 2 คน

2.3 ผู้กู้ยืมกองทุนหมุนเวียน ให้มีหลักฐานสำเนาบัตรประชาชน แนบ และผู้ค้ำประกันให้มีสำเนาบัตรประชาชนแนบ ด้วย

2.4 อัตราดอกเบี้ย คิดเก็บ ร้อยละ 3 บาท ต่อ 1 ปี เพื่อเข้าพัฒนากองทุนหมุนเวียนกลุ่มฯ

2.5 ให้มีคณะกรรมการ ติดตาม และการเยี่ยมผลงานการทำงานกองทุนหมุนเวียน พร้อมกับการตรวจแปลงของสมาชิก จำนวน 5คน (คณะกรรมการตรวจมาตรฐานแปลง) ได้แก่ นายสมควร มาจันทร์ นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย นายปฏิพงษ์ เตชะนา นายคำ ปัญญาแดง และนางปวีณา แสนอินตะ

2.6 ให้มีการปรึกษาหารือ หรือการแจ้งผลการทำงานกองทุนหมุนเวียน ประจำทุกเดือน ในที่ประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 14

3.ระยะเวลาการดำเนินการกองทุนหมุนเวียน ของกลุ่ม ฯ

3.1ให้เริ่มการดำเนินการ ตั้งแต่ วันที่ 1 มีนาคม 2559 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2560 (1ปี)

3.2การชำระเงินต้น พร้อมดอกเบี้ยกองทุนหมุนเวียน ของกลุ่ม ฯ กำหนดดังนี้

1.ไตรมาสที่ 1. กำหนดส่ง วันที่ 14 พ.ค. 2559

2.ไตรมาสที่2. กำหนดส่ง วันที่ 14 ส.ค. 2559

3.ไตรมาสที่ 3. กำหนดส่ง วันที่ 14 พ.ย. 2559

4.ไตรมาสที่ 4. กำหนดส่ง วันที่ 14 ก.พ. 2560 (กำหนดส่ง 4 ไตรมาส ะละ 3 เดือน)

4.สนับสนุนกองทุนหมุนเวียน/แหล่งกองทุนหมุนเวียน (ให้กู้ยืม)

4.1 สมาคมเครือข่ายเกษตรยั่งยืน จังหวัดลำพูน

4.2 กองทุนทรัพย์สินพระมหากษัตริย์

4.3 อื่นๆ

แผน/กิจกรรม/รายการ กองทุนหมุนเวียน สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง(การกู้ยืม)

ที่	แผน/กิจกรรม/ รายการ	วัตถุประสงค์	ผลที่จะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้กู้	งบประมาณ
1.	แผนการพัฒนาแหล่ง	-เพื่อการสนับสนุน/	-มีสระน้ำ/บ่อน้ำที่เก็บ	สมาชิกและ	48,000-

ที่	แผน/กิจกรรม/ รายการ	วัตถุประสงค์	ผลที่จะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้กู้	งบประมาณ
	น้ำ/ระบบน้ำ -การขุดลอกสระ/บ่อ น้ำ 4 ราย -แท่งค้ำน้ำ 2ราย	ส่งเสริมระบบน้ำใน สวนอินทรีย์ของกลุ่ม ฯให้สมบูรณ์มากขึ้น	กักน้ำใช้ในสวนอินทรีย์ พอเพียง 4บ่อ/สระ/4 ราย -มีแท่งค้ำน้ำขนาด5,000 ลิตรใช้ฯ 2ราย	กรรมการกลุ่มฯ	
	1.นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย (สระน้ำ/บ่อ)			นายสุพัฒน์ วงศ์ ไชย,กรรมการ	6,000-
	2.นายมานัส กายาเมา (สระน้ำ)			นายมานัส กายา เมา,กรรมการ	12,000-
	3.นายอ้าย (สระน้ำ)			นายอ้าย ,กรรมการ	5,000-
	4.นายตระการชัย ธรรม มานวงศ์(แท่งค้ำ)			นายตระการชัย ธรรมมานวงศ์ ,กรรมการ	10,000-
	5.นางปวีณา แสน อินดีะ(แท่งค้ำ)			นางปวีณา แสน อินดีะ,กรรมการ	10,000-
	6.นายคำ ปัญญาแดง (สระน้ำ)			นายคำ ปัญญา แดง,กรรมการ	5,000-
2	แผนการพัฒนา เครื่องมือ/อุปกรณ์ -รถไถเดินตาม(มือ2) 1ราย -ปั้มน้ำ 3ราย -ท่อน้ำ พีวีซี 3ราย -สายไฟฟ้า1ราย		-สมาชิกกลุ่มฯ มีรถไถใช้ เป็นของตนเอง 1ราย -สมาชิกมีการวางระบบ ท่อน้ำในสวน ฯ3ราย -สมาชิกมีเครื่องปั้มน้ำใช้ ในสวน 3ราย -สมาชิกมีระบบวาง สายไฟฟ้าในสวนที่มี คุณภาพ 1ราย		47,000-
	1.นายสุพัฒน์ วงศ์ไชย (รถไถ/และท่อ/ สายไฟฟ้า			นายสุพัฒน์ วงศ์ ไชย,กรรมการ	20,000- 4,000-
	2.นายตระการชัย ธรรม มานวงศ์(ปั้มน้ำ/ท่อ)			นายตระการชัย ธรรมมานวงศ์ ,กรรมการ	6,000-
	3.นายสมควร มา จันทร์(ปั้มน้ำ)			นายสมควร มา จันทร์,กรรมการ	5,000-

ที่	แผน/กิจกรรม/ รายการ	วัตถุประสงค์	ผลที่จะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้กู้	งบประมาณ
	5.นายอ้าย(ปิ่นน้ำ)			นายอ้าย ,กรรมการ	5,000-
	6.นางพร(ท่อน้ำ) 7.นายปฏิพงษ์(ท่อน้ำ)			นางพร,กรรมการ นายปฏิพงษ์ เต ชะนา	2,000- 5,000-
3.	แผนการพัฒนา โรงเรียน -โรงเรียนเพาะปลูก พลาสติก -หลังคาโรงหมักปุ๋ย 2ราย		-สมาชิก 1รายมีโรงเรือน เพาะปลูกผัก 1โรง -สมาชิก 1 รายมีโรงหมัก ปุ๋ย 1 โรง **และสมาชิกกลุ่มมีการ ดำเนินงานการผลิตสวน พืช/สัตว์อินทรีย์อย่าง ต่อเนื่องมีผลผลิตออกสู่ ตลาดทุกเดือน และมีความหลากหลาย ชนิดพืช/สัตว์ -มีการสะสมทุน/ออมทุน และการคืนทุนหมุนเวียน อย่างต่อเนื่อง/ตามแผนฯ		25,000-
	1.นายสมควร มา จันทร์(โรงเรือน เพาะปลูก/กล้า)			นายสมควร มา จันทร์,กรรมการ	20,000-
	2.นายเจริญ ทาวิ			นายเจริญ ทาวิ ,กรรมการ	5,000-
	รวมงบประมาณ				120,000-

รวมงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนเป็นกองทุนหมุนเวียน 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน)
นอกจากนี้ทางกลุ่มได้มีการวางแผนในการพัฒนากลุ่ม ในระยะ 3 ปี สามารถสรุปได้ ดังนี้

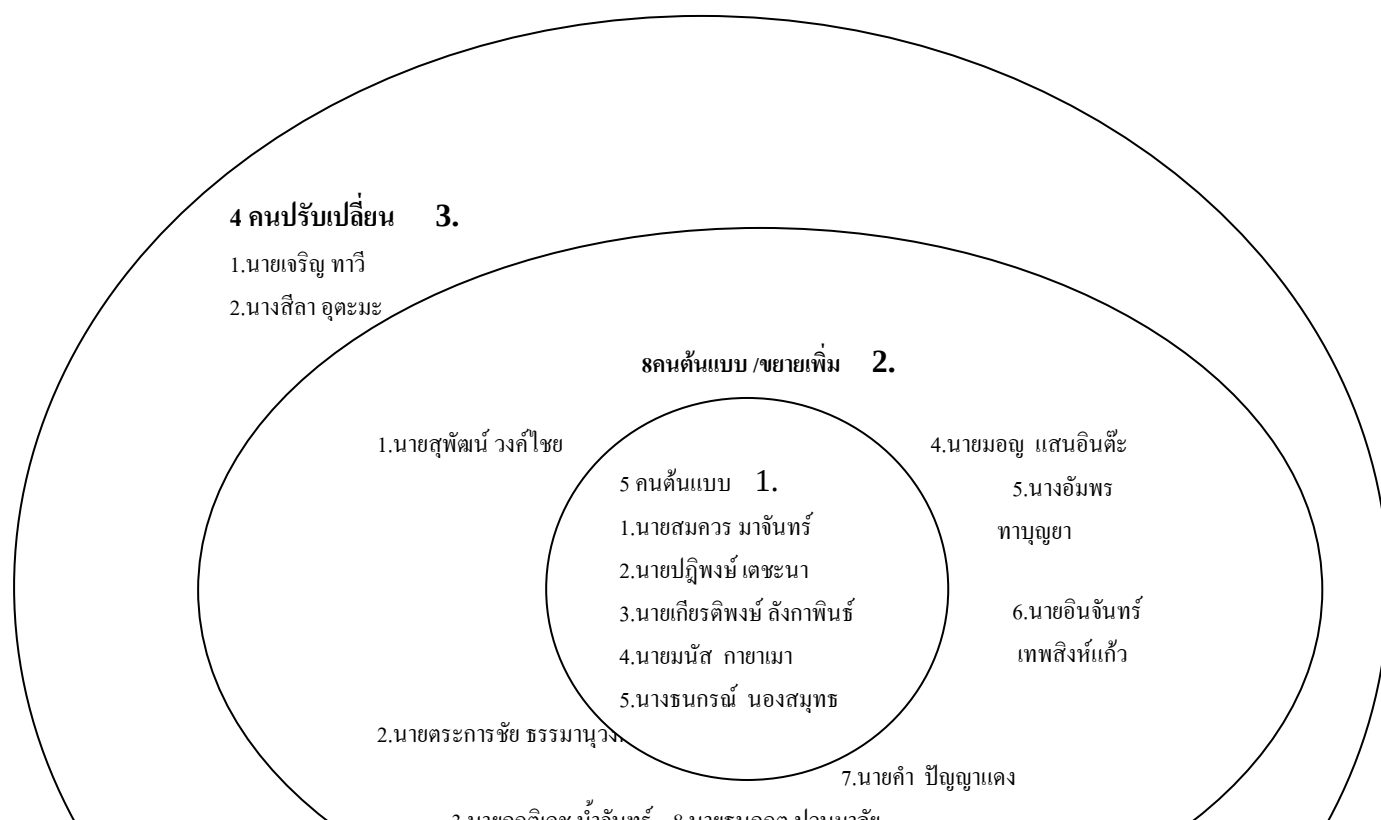
แผน การพัฒนากลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน
ระยะ 3 ปี (2558-2560)

ที่	รายการแผน/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	หมายเหตุ/ งบประมาณ
-----	-------------------	--------------	---------------	----------	-----------------------

ที่	รายการแผน/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	หมายเหตุ/ งบประมาณ
1.	แผน/การส่งเสริม/การสนับสนุนการผลิตเกษตรอินทรีย์ กิจกรรม..... 1.การผลิตและการรวบรวมเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ 2.การผลิตและการขยายพันธุ์สัตว์พื้นเมืองเช่น ไก่/หมู/วัว 3.การผลิตปุ๋ยอินทรีย์/น้ำหมักชีวภาพ/จุลินทรีย์	1.เพื่อการสนับสนุนส่งเสริมสมาชิก/ผู้สนใจทำการเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง 2.สนับสนุนความรู้/เทคนิคต่างๆของเกษตรอินทรีย์ 3.เพื่อได้ปัจจัยต่างๆใช้ในสวนอินทรีย์ ทั้งพันธุ์พืช/สัตว์ และ ปุ๋ย	1.สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ 2.ผู้สนใจ	3 ปี 2558-2560	
2.	แผน/การส่งเสริมจัดการระบบสวนอินทรีย์ กิจกรรม.... 1.การจัดการดินให้มีคุณภาพ เช่นการตรวจดิน,การปรับปรุงดิน,การปรับปรุงแนวเขตที่ดิน 2.การจัดการระบบน้ำให้มีคุณภาพ เช่นการตรวจ/วัดน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำ,การพัฒนาบบให้น้ำอย่างมีคุณภาพ	1.เพื่อพัฒนาระบบแปลง/สวน/ฟาร์มให้เหมาะสมในการผลิตเกษตรอินทรีย์ตามเกณฑ์ 9ข้อของกลุ่ม 2.ให้มีปัจจัยต่างๆที่เหมาะสม/สมบูรณ์ เช่นน้ำ ที่ดิน เป็นต้น	สมาชิกกลุ่มฯ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ขยายใหม่	3 ปี 2558-2560	
3.	แผน/การบริหาร/จัดการระบบการตลาด-การจำหน่ายผลผลิตฯ และการแปรรูปฯ กิจกรรม... 1.การพัฒนาตลาดอินทรีย์ในอำเภอทุ่งหัวช้าง 2.การตลาดเคลื่อนที่/ตลาดนัด 3.การตลาดออนไลน์ 4.การแปรรูปผลิตทั้งพืช/สัตว์ อินทรีย์ เช่น ก๋วยเตี๋ยว,สมุนไพร,พริก,ลำไย,หมู,ไก่ ,	1.ส่งเสริมให้มีการตลาดอินทรีย์ในทุกระดับ 2.ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตให้เกิดคุณภาพและมูลค่ามากขึ้น	 สมาชิกกลุ่มฯ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ขยายใหม่	3 ปี 2558-2560 3 ปี 2558-2560	

ที่	รายการแผน/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	หมายเหตุ/ งบประมาณ
	อาหารสัตว์,กล้าพืชต่างๆ				
4.	แผน/การพัฒนาความ เข้มแข็งของกลุ่ม/สมาชิก 1.การประชุม/พบปะ ประจำเดือน 2.การพัฒนาส่งเสริมความรู้/ เทคนิคต่างๆ 3.การเรียนรู้นอกพื้นที่ 4.การจัดการความรู้/การ ถ่ายทอดความรู้	1.เพื่อพัฒนา/ยกระดับกลุ่ม ให้เข้มแข็งจัดการกลุ่มได้ 2.มีความรู้/เทคนิคด้านเกษตร อินทรีย์/การตลาด/การแปรรูป ฯ ให้มากขึ้น 3.พัฒนาความรู้/สามารถ จัดการ-ถ่ายทอดต่อได้ดี	สมาชิกกลุ่มฯ และผู้ที่สนใจ ขยายใหม่	3 ปี 2558-2560	
5.	แผน/การพัฒนาความ ร่วมมือ/ภาคีต่างๆ	1.เพื่อพัฒนาความร่วมมือ การส่งเสริมการเกษตร อินทรีย์ในระดับกว้าง	หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	3 ปี 2558-2560	

นอกจากนี้ได้มีการสรุปหลักการสำคัญ และแนวทางการขับเคลื่อน/ขยายฐานเกษตรอินทรีย์
ต้นแบบ 5 ราย เพิ่มเป็น 13 ราย ของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง-ลิ้ ได้ ดังนี้

1. บทเรียน/ประสบการณ์ที่ผ่านมาของสมาชิกร่วมกระบวนการเกษตร และการพัฒนาสังคม
2. สภาพพื้นที่ที่เอื้อต่อการเกษตรอินทรีย์ บนฐานวัฒนธรรม/ประเพณี/ภูมิปัญญา และทรัพยากรฯ
3. โครงการวิจัยฯ ที่เน้นการเกษตรในวิถีพุทธ สนับสนุน จากสำนักงานวิจัยฯ สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. บุคลิกภาพของสมาชิกผู้รักการเกษตรเชิงอนุรักษ์ รักธรรมชาติ และชอบเชื่อมั่นในอาชีพการเกษตร
5. ความร่วมมือ ให้กำลังใจจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และที่สำคัญความเป็นเพื่อน เป็นกำลังสำคัญที่เอื้อต่อการเกษตรอินทรีย์ คือ ครอบครัว
6. การมีและเพิ่มรายได้จริง และการมีสุขภาพที่ดีขึ้นจริงๆ สามารถตอบสนองต่อครอบครัวได้ระดับปานกลาง
7. กลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง ได้ยึดหลักระเบียบ/กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับของกลุ่มฯ เป็นส่วนมาก
8. และการสมาชิกเป็นผู้คนที่มีความจิตสาธารณะ และมีหลักธรรม

การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ในหลักความเป็นจริงของชีวิตคนเราและสัตว์โลก เกิดมาการใช้ชีวิตช่วงระยะหนึ่งเท่านั้นไม่ก็สิบปีก็ต้องจากไป

และคนเราทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดๆก็ตาม จะต้องหลีกหนีไม่พ้น ความตาย จะช้าหรือเร็วก็อยู่ที่ตัวคนเราแต่ละคน จะสร้างคุณงามความดีมามาก หรือว่าสร้างกรรมมามาก ก็มีเพียงนี้ และคนเราทุกวันนี้มี 2 อย่างที่ต้องเจอ คือ บุญ กับบาป

กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง มีหลักการปฏิบัติในงานวิจัยฯเชิงพุทธ ครั้งนี้ที่สำคัญ และมีการปฏิบัติเกิดผลที่น่าพอใจ คือ

1. **หลักไปไม่กลับ** การสิ้นสุด หรือการสูญเสีย การสูญหาย การจากไป หรือการลุ่มหลง ที่ไม่มีวันที่จะกลับมาได้ ของการดำเนินชีวิต การถูกหลอก การถูกชักจูง เช่นเดียวกับการดำเนินการเกษตรที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเคมี หรือสารพิษ หรือของความตายคนเราที่จะหากลับชีวิตมาเหมือนเดิมได้ แต่หลักของกลุ่มฯ **ไปให้กลับ ในช่วงชีวิตหนึ่ง** ของคนเรา/สมาชิกกลุ่มบนวิถีชีวิตที่ทำงานเป็นเกษตรกร และเป็นคนชาวบ้านแบบไทยๆคนหนึ่ง/กลุ่มหนึ่ง ได้ใช้ชีวิตที่โลดโผน เสี่ยงต่อความตาย เข้ายุ่งเกี่ยวกับสารเคมีเพื่อการเกษตรส่งออก/การค้าแบบบริษัท ทำลายชีวิตสรรพสิ่งในธรรมชาติ และตนเองพร้อมครอบครัวและสังคม มานานหลายสิบปี แต่ครั้งนี้ 10กว่าปีที่ผ่านมา สมาชิกกลุ่มฯได้หันหลังโดยสิ้นเชิงกับความเหลวแหลกของระบบเกษตรแบบทำลายเกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรเพื่อการค้า และได้เริ่มรู้จักตนเอง มีการสรุปการดำเนินชีวิตตนเอง และกลุ่ม ได้กลับ

กลับมาแล้ว กลับมาสู่วิถีดั้งเดิมกับการเกษตรแบบชาวบ้าน/พื้นบ้าน เมื่อครั้งข้าวปุ๋ย-ตายาย และพ่อแม่ มีความจำเป็นต้องสืบสานขยายฐาน การเกษตรที่เอื้อต่อทุกระบบ นั่นคือการเกษตรอินทรีย์ ต่อไปได้เกิด ประโยชน์สูงสุด สามารถนำพาชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมไปได้ดี บนฐานการวิจัยระบบเกษตร อินทรีย์ในวิถีพุทธ และดำเนินการเกษตรอินทรีย์ หลากหลายกิจกรรมในระบบกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัว ช้าง ได้แก่

- 1) การผลิตปุ๋ยคอกหมัก-น้ำหมัก-จุลินทรีย์ เพื่อเป็นอาหารพืช และสัตว์
- 2) การอนุรักษ์ –การผลิตเมล็ดพันธุ์พืช และสัตว์
- 3) การกำจัดวัชพืช โดยวิธีการตัด การถอน การไถกลบเป็นปุ๋ยหมักในแปลง
- 4) การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม –ดิน-น้ำ-ป่า ฯลฯ
- 5) การทำงานร่วมกัน การดำเนินการกลุ่ม เป็นระบบเครือข่าย หรือเครือข่าย
- 6) การออมทรัพย์ ออมเงิน เพื่อการสร้างกองทุนช่วยเหลือกัน

2. หลักหลักไม่ตื่น เป็นการสลับหมือด (คาตั้น) ในระบบการเกษตร ที่ถูกมอมเมา ถูกรุกด้วย ผลประโยชน์ อย่างหนัก บังคับให้ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ใช้ทุนสูง ใช้สารเคมี สารพิษ เป็นระบบเกษตรที่บริโภคน ทุน การตลาดเชิงอำนาจ เป็นวัตถุนิยม นำการใช้เครื่องมือ การเกษตรที่ทันสมัย และขยายมากขึ้นไม่มีที่ สิ้นสุด และผลตามมา คือ การลงทุนสูง ราคาผลผลิตต่ำ รายได้ต่ำ ไม่คุ้มการลงทุน เป็นหนี้สินมากมาย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหนัก เกิดความแห้งแล้ง หมอกควันไฟป่า น้ำเน่าเสีย อากาศร้อน ตลอดปี ฯลฯ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ทำให้ขาดความเป็นอิสระภาพ หนี้ย่ำแย่ เป็นโรคสะสม ไม่มีคุณภาพ ในชีวิต เป็นต้น และกลุ่มมีหลักหลักแล้วให้ตื่น ในการดำเนินชีวิตกับการผลิตเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ กลุ่ม หรือสมาชิก ได้ลุกขึ้นมาพิจารณาอย่างดีแล้ว ว่าต้องทำเกษตรอินทรีย์เท่านั้น ที่ปลอด ต้องสู้ต่อเพื่อการ เกษตรกรรมที่เป็นอาชีพ สานต่อครอบครัวรุ่นต่อรุ่น

กลุ่ม หรือสมาชิกได้สรุปปัญหา เริ่มจากตนเอง และกลุ่ม เจอปัญหาอย่างหนัก จริงๆ ชีวิตไปไม่รอด หลักต้องให้ตื่น ลุกขึ้นมาสู้ ชักชวนเพื่อนๆ ดำเนินการเกษตรที่เชื่อมั่นแล้ว เป็นเกษตรอินทรีย์ โดยมี งานวิจัยฯ เป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญ ช่วยดำเนินการ เป็นกำลังใจขับเคลื่อน นำพาตนเอง และกลุ่ม มีความ เข้มแข็งได้ และได้ดำเนินงานที่หลากหลายอย่างร่วมกัน เช่น

- 1) การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษพืช และมูลสัตว์ ใช้หลักดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) การปรับปรุงดิน
- 3) การปรับปรุง อนุรักษ์พันธุ์พืช การเพาะเมล็ดพันธุ์พืช
- 4) การแสวงหาความรู้ เทคนิคต่างๆ จากทุกแห่ง

3.หลักพื้นไม่มี เป็นหลักมรณะนุสติ ที่เป็นหลักนำสู่การหายนะ ความเสียหาย ความล้มเหลวอย่าง สิ้นเชิง ในหลากหลายมิติ ของสังคมไทยในอาชีพการเกษตรกรรม เช่น สภาพร่างกายทรุดโทรม แยก เป็นโรค ประจำมากมาย สิ่งแวดล้อมก็แย่ สารเคมี สารพิษ ล้นบ้าน ล้นเมืองไปแล้ว หนี้สินเพิ่มพูน หาความสุขไม่ได้ คิด ฆ่าตัวตาย หรือหาหนทางปรับตัวเป็นโจร สร้างความชั่วร้ายให้สังคม

และหลักของพื้นให้ตี หรือพื้นให้ได้ เพื่อให้ได้ดี ตียิ่งขึ้น สรุปตนเอง ร่วมกับเพื่อนที่เข้าใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด และทำพร้อมกันไป ทบทวนกันไปเป็นช่วง เป็นจังหวะที่ควรเป็น เช่นช่วงเจอภัยแล้ง ปลุกพืชไม่ได้ ต้อง หันหน้าหากันคุยกัน หาแนวทางปรับเปลี่ยน ระบบการปลูกพืช ไม่ให้ได้ดีคิดมากต่อไป จนในที่สุด ได้เพื่อน ได้

แนวทาง ความรู้ มีกำลังใจ เข้าใจหลักพุทธศาสนา ต้องเข้มแข็ง พวกเราต้องทำได้ ระบบเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ของเรา ของตนเองที่มีอยู่แล้ว อย่าให้สูญเปล่า ไร้ค่า

และกิจกรรมที่ทำ เช่น

- 1) การพบปะเพื่อน/กลุ่ม หาแนวทาง หาความรู้ สร้างความเข้าใจ
- 2) การทำสารชีวภาพต่างๆ ปุ๋ยธรรมชาติ/หมักพืช-มูลสัตว์ สร้างชีวิตเข้ากับธรรมชาติ
- 3) การเก็บ การเพาะ เมล็ดพันธุ์พืช เช่น ผักสลัด ข้าว พริก

4.หลักหนีไม่พ้น ความทุกข์ยากของประชาชน ภาคการเกษตรกรรม ที่ต้องถูกหลอกใช้ บริโภคปัจจัยต่างๆ ทั้งสารเคมี สารพิษ เครื่องมือต่างๆ เจอปัญหามากมายที่มีแต่ความเลวร้าย อยู่เสมอ ไม่มีแนวทางที่จะพ้นไปได้เลย และสุดท้ายต้องตาย

ในหลักการกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง **ต้องหนีให้พ้น** ในการฟื้นฟูวิถีเกษตรของกลุ่มใน อ.ทุ่งหัวช้าง บนวิถีพุทธ โดยการสนับสนุนของ งานวิจัย สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลำพูน ครั้งนี้ แต่ละคน แต่ละแปลง พื้นที่เป้าหมายเจอสภาพปัญหา ด้านการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภาวะหนี้สิน ครอบครัวย่ำแย่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกนายทุนครอบ ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

ดังนั้น ทางพื้นที่/กลุ่ม ได้เล็งเห็น ตระหนักรู้ว่าสิ่งที่จะต้องหนีให้พ้น ตัดสินใจพร้อมกันหยุดให้ได้กับความเลวร้าย ดังกล่าว ได้หาแนวทางการเกษตรที่ดี เหมาะสมกับตนเอง พื้นที่ เป็นอิสระ ไม่ถูกเอาเปรียบ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม นั่นคือระบบเกษตรอินทรีย์ พวกเราทำได้ แน่นนอน และได้หาความรู้ ต่างๆ หนุนเสริมกันในกลุ่ม ขับเคลื่อนระบบสวน/ฟาร์มตนเอง ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวทางเกษตรอินทรีย์ และความต้องการของตนเอง และระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม และอยู่ร่วมกันให้มีความสามัคคี และมีความสุข ให้มากที่สุด.. กิจกรรมที่ทำ เช่น

- 1) การพัฒนาสวน/ฟาร์มแบบผสมผสาน เกื้อกูลกัน สร้างความสมดุล
- 2) การปรับปรุง และบำรุง ดิน น้ำ ให้สมบูรณ์ ไม่ทำลายระบบธรรมชาติ
- 3) การพัฒนาระบบการตลาดอินทรีย์ ที่สร้างแนวความคิดการบริโภค ให้สังคมมีความปลอดภัย

บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการวิจัย

สรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย

- เป็นกลไกที่สำคัญ เป็นตัวเชื่อมประสานคน ความรู้ ทักษะ ในทุกมิติ ทุกด้าน ในทุกระดับไม่มีการจัดชั้นความเป็นคน หากเรามีความสนใจ จริงใจ
- เป็นศูนย์กลาง หรือสื่อกลาง หรือที่สำคัญที่หนึ่งทีใด ให้เป็นที่จุดประกาย ให้ผู้คน สังคม สิ่งแวดล้อมได้ สุ่มหว่า ได้รวม ได้แสดงตัวตน เพื่อการทำงานสาธารณะ และครอบครัวตนเอง
- เป็นเครื่องมือ เป็นระเบิดเวลาที่มีความพร้อมทุกด้าน และรวดเร็ว เพื่อเกิดการขับเคลื่อนงานของผู้คนที่ด้อยโอกาส และทุกสังคม เช่นให้ชาวบ้านเกษตรกรตัวดำ มีโอกาสเป็นนักวิจัย
- เป็นแกนนำกลาง/องค์กรทุน/การพัฒนา ที่เข้าถึงฐานรากของชุมชน/สังคม ทุกชุมชน/สังคม และติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง
- งานวิจัยฯ ทำให้ชาวบ้าน หรือนักวิจัยมีความรู้จักตนเอง เพื่อน ความเป็นเจ้าของงาน โครงการ และงบประมาณ อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง

สิ่งที่สมาชิกกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์อำเภอทุ่งหัวช้าง-ลิ้นนักวิจัยฯ ได้รับโดยรวม คือ

- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้/รับความรู้ต่างๆร่วมกัน เช่นความรู้การเพาะผักสลัด เทคนิคการเพาะปลูก การดูแลผักต่างๆ การเก็บเมล็ดพันธุ์พืช
- สมาชิกและชาวบ้านได้รับรู้และได้เข้าใจเกษตร/พืชผักอินทรีย์เพิ่มขึ้นและต้องการสินค้าพืชผักเพิ่มมากขึ้น และมีแนวทางการพัฒนาระบบการตลาดอินทรีย์ที่ชัดเจนขึ้น
- เริ่มรู้ร่วมกันในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และมีแรงบันดาลใจ มีกำลังใจมากกว่าเดิมสำหรับสมาชิกที่ปรับเปลี่ยนระยะสุดท้าย คือมีความพร้อม 100 เปอร์เซ็นต์และก้าวไปข้างหน้า
- มีการเรียนรู้ระบบมาตรฐานการรับรองแปลงร่วมกันในกลุ่ม
- ทำให้มีรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น เป็นรายวัน รายอาทิตย์ รายเดือน และรายปี
- ได้รับการเรียนรู้การจดบันทึกข้อมูลในระดับครัวเรือน และในฟาร์มของตนเองพร้อมการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
- การพัฒนาระบบการจัดการกลุ่ม และการปฏิรูปกลุ่ม เพื่อสู่ความเข้มแข็งที่แท้จริงของกลุ่ม
- ได้รับความรู้ความเข้าใจการผลิตการขยาย และการใช้เชื้อรา ไตรโคเดอร์มา เชื้อรา ฯ
- สมาชิกหลายคนสามารถถ่ายทอดความรู้ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ อย่างน้อย 10คน
- มีแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมๆ มี 5แหล่งขยาย เป็น 10แหล่งที่ชัดเจนในระบบเกษตรอินทรีย์มีการผลิตอย่างต่อเนื่อง
- มีความรู้เพิ่มในการปลูกพืชผักที่หลากหลาย สลับซับซ้อนเพื่อป้องกันการถูกทำลายจากแมลงได้ และเกิดระบบการเกื้อกูลกัน
- ระบบการตลาดอินทรีย์ของกลุ่มที่หลากหลายร่วมกันสร้าง ร่วมกันจำหน่าย มีการจัดสรรผลกำไรที่เป็นธรรม และ สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกต่อเนื่อง ใน 1อาทิตย์ มีรายได้ ไม่ต่ำกว่า 3,000 บาท/1ราย หรือมากกว่านั้นในบางราย
- สมาชิกกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ และครอบครัว (ส่วนมาก)ได้เข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์เกินร้อย บนฐานการพึ่งพาธรรมชาติ และวิถีพุทธ ที่ใช้เป็นหนทางการดำเนินการผลิต และการใช้ชีวิตทั้งภายในสวนตนเอง และในสังคมตนเองเป็นส่วนมาก

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีคำถามหลัก คือ การฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการระบบการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

กระบวนการ มีการเข้าร่วมการพัฒนาทักษะนักวิจัยในการเป็นนักจัดการข้อมูลและนักจัดกระบวนการ กับโครงการอื่น ๆ ประชุมวางแผนการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยในระยะแรกเน้นเรื่องการทบทวนข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึก และการจัดเวทีกลุ่มย่อยสังเคราะห์ นอกจากที่ได้ข้อมูล เป็นการลงเยี่ยมแปลง การให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การวิเคราะห์การระบบการผลิตของเกษตรกร เช่น การผลิตทางการเกษตรทั้งพืช และสัตว์ รวมถึงปัจจัยการผลิต การจัดการพื้นที่/จัดการแปลง การดูแลรักษา ผลผลิต คุณภาพ การแปรรูป การบริหารจัดการในการเลือกพืชที่เหมาะสมกับตลาด การตลาด การจำหน่าย และการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายของเกษตรกร ระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรม การวางแผนการผลิต การทดลองการเปิดตลาดในชุมชน และการสรุปบทเรียนการทำงาน รวมทั้งการขยายเปิดรับสมาชิกในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาทบทวนการดำเนินชีวิตและความสามารถในการระบบการผลิต ที่ผ่านมาของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

อำเภอทุ่งหัวช้าง มีชุมชนชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวยาวของแม่น้ำลี้ และแนวของลำห้วยต่างๆที่เป็นสาขาของแม่น้ำลี้ มีหมู่บ้านทั้งหมด 35 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านพื้นราบ/คนไต 21 หมู่บ้าน คนยอง 2 หมู่บ้าน คนกระเหรี่ยง 12 หมู่บ้าน โดยแยกเป็น 3 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลทุ่งหัวช้าง 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 5 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนกระเหรี่ยง 7 หมู่บ้าน 2) ตำบลตะเคียนปม 12 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 4 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านยอง 2 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนกระเหรี่ยง 6 หมู่บ้าน และ 3) ตำบลบ้านปวง 11 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านคนไต 7 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านกระเหรี่ยง 4 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร 95% เป็นการเกษตรที่พึ่งพาใช้สารเคมีเป็นส่วนมาก การเกษตรเพื่อการขาย ตอบสนองต่อนายทุน/หรือบริษัท ที่เข้ารุกพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้างมาเป็นเวลานาน เป็นผลทำให้การเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านขาดความเข้มแข็ง ขาดทุนสุขภาพก็ไม่ดี เป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น โดยพื้นที่ทั้งหมด ของอำเภอทุ่งหัวช้าง มีจำนวนประมาณ 950 ตร.กม. หรือ 593,750 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำการเกษตร 53,477 ไร่ พื้นที่ทำนา 10,191 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง พื้นที่ทำไร่ 38,851 ไร่ /พื้นที่ทำสวน 10,207 ไร่ จำนวนรวมทั้งหมดประมาณ 421 ตารางกิโลเมตร แหล่งน้ำสาธารณะ แม่น้ำลี้ เป็นแม่น้ำสายหลักสายเดียวที่หล่อเลี้ยงคนอำเภอทุ่งหัวช้าง และมีลำห้วยมากมายเป็นสาขาแม่น้ำลี้ เช่นห้วยแม่หาง ห้วยหลวง ห้วยน้ำดิบ ห้วยแม่ปวง ห้วยแม่แพม ห้วยฮ่อมจ้อม ห้วยฮ่อม

จากข้อมูลที่ได้เห็นเห็นว่าพื้นที่อำเภอทุ่งหัวช้าง มีอัตราการทำการเกษตรแบบเคมีที่สูง และเป็น การเกษตรเชิงเดี่ยว แบบพันธะสัญญา ซึ่งมีเกษตรกรที่กำลังรวมกลุ่มกันในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของ ตนเอง โดยเน้นการพึ่งตนเอง หันมาทำเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิก 17 คน ในนาม กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัว ช้าง-ลี ในด้านการทำเกษตรอินทรีย์จากเดิมมีการต่างคนต่างทำ มีผสมผสานเน้นการลดต้นทุนการผลิตของ ตนเอง จนเห็นความสำคัญทั้งด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และบทเรียนที่ได้จากคนอื่น ๆ โดยสิ่งที่สำคัญ คือ การ รวมกลุ่มคนที่มีหัวใจอินทรีย์มาอยู่ร่วมกัน จากการที่ได้รู้ได้เห็นครอบครัวตนเอง และคนใกล้เคียงเริ่มเป็น หนี้สิน ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การไม่ได้มีการบันทึกข้อมูล บางปีได้มากกว่ามีกำไรมาก บางปีได้น้อยกว่ามีกำไร น้อย หรือขาดทุน ก็ไม่สามารถรู้ได้จริง เพราะไม่มีการบันทึก จึงเริ่มมีการทบทวนตนเอง เรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม กับคนที่มีแนวคิดคล้ายกัน ทำให้ได้หาแนวทางการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน มีการวางแผนการผลิต แม้จะยังไม่ชัดเจน แต่มีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือทั้งการผลิต การตลาด การ พัฒนาด้านต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ ภายนอก ทำให้มีความเชื่อมั่นในระบบเกษตร อินทรีย์มากขึ้น เห็นทางรอดทางออกของการทำเกษตรนี้มากขึ้น ซึ่งตอนนี้อยู่ระหว่างการเก็บข้อมูลเชิง เศรษฐกิจให้เห็นบทเรียนการดำเนินงาน ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกร อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในระบบการผลิต ของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัด ลำพูน พบว่า **ต้นทุน/ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี ได้แก่** ศักยภาพที่ดิน พื้นที่ ความเป็นเจ้าของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลง มีความหลากหลาย ความเสี่ยงน้อยลง สุขภาพดีขึ้น เลิกดื่มเหล้า มี แนวความคิดเปลี่ยนไป ความรู้/บทเรียน พบว่าความรู้เดิมมีมาก มีการนำความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ มีการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ทุนโดยการเงินใช้ทุนตัวเอง การใช้เครื่องมือ เครื่องมือเดิม มี การดัดแปลงให้สอดคล้องมากขึ้น แรงงานเป็นแรงงานในครอบครัว จ้างบ้างบางส่วน ด้านเมล็ดพันธุ์ พัฒนาได้ เอง ไม่ผูกขาด ไม่ใช่ GMOs สภาพพื้นที่ภูมิประเทศเอื้อต่อการทำการเกษตร ใกล้เคียงธรรมชาติ ใกล้ชุมชน การ เชื่อมต่อรอยต่อกับจังหวัดอื่น พื้นที่อื่นได้ง่าย ภูมิอากาศเย็นอยู่ในแอ่ง เหมาะกับพืชบางชนิด เช่น สลัด **ด้าน ข้อจำกัด/ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตรของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี ได้แก่** การจัดการ ระบบฟาร์ม ความเชื่อมโยงยังไม่แน่นหนา แนวเขตบริเวณรั้วรอบขอบชิด ขาดแนวกันชนที่ดี ความหลากหลาย ยังมีน้อยอยู่ ทำอย่างไรเพิ่มจำนวนพืช/สัตว์ ขาดการพึ่งตนเองในระบบด้านปัจจัยการผลิตบางอย่าง ทุนมีน้อย ทั้งเงินลงทุนการผลิต งบประมาณในการไปซื้อเครื่องมือผ่อนแรง ระบบน้ำ ศัตรูพืชเป็นตัวสำคัญในการทำลาย พืชผลการผลิต พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ควรทำเกิน 3 ไร่ และปลูกหลากหลาย ไม้ยืนต้นด้วย เนื่องจาก การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ใจ แรงงาน ใช้เวลาในการดูแลค่อนข้างมาก หากมีพื้นที่มาก มีระบบการจัดการที่ ไม่ดี ก็ไม่ได้มาตรฐาน

ปัจจัยในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง-ลี หัวใจเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กำกืด(แนวคิด) การพึ่งตนเอง การเกิดประโยชน์ทั้งตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อม และการจัดการพื้นที่ที่ เหมาะสม การมีหน่วยงาน เช่น กรมพัฒนาที่ดิน เกษตรพื้นที่สูง เกษตรอำเภอ และพี่เลี้ยงสถาบันวิจัยหรือศูนย์ คอยหนุนเสริมกลุ่ม ให้ข้อคิดเห็น กำลังใจ ความรู้ และหนุนเสริมกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มมีการพูดคุยกันอย่าง

ต่อเนื่อง มีการแบ่งปัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีการยกระดับความรู้ ยกระดับกลุ่ม ในการเชื่อมงาน เชื่อมกลุ่ม ให้กว้างมากขึ้น ความอยู่รอดของครอบครัว มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินที่มีจากการทำการเกษตร ไม่สร้างหนี้สินเพิ่ม การหนุนเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน มีการให้คำแนะนำ การพูดคุยกันตรง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการเห็นเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน ฐานพื้นบ้านที่มีอยู่ เนื่องจากเป็นชุมชนชนบท เป็นเกษตรกร มีความเป็นอยู่เรียบง่าย การฟื้นความเป็นพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายขึ้น **ปัจจัยที่เป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งของกลุ่มจาวสวนอินทรีทุ่งหัวช้างได้แก่** ช่วงเวลาว่างแต่ละคนไม่ตรงกัน ภารกิจที่หลากหลายของแกนนำ ของสมาชิก ทำให้มีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการมาพบปะแลกเปลี่ยนกัน อย่างสม่ำเสมอ ความต้องการปัจจัย 4 ค่าใช้จ่ายด้านเศรษฐกิจ ภาระของครอบครัวที่ต้องดูแล ทำให้ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนมากขึ้น การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้เวลา บางครั้งไม่ทันกับสิ่งที่สมาชิกพบเจอ ทำให้บางคนออกจากกลุ่มไป บางคนหลงตามกระแส ตามเพื่อนบ้าน ทำที่คนรอบข้าง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ถอยห่างออกจากกลุ่มไป การไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกครอบครัว ภาระของครอบครัว ทั้งเรื่องหนี้สิน การศึกษาลูก ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นผลให้ตามกระแส ต้องทำเกษตรแบบรีบเร่งมากขึ้น และที่สำคัญปัญหาด้านแรงงานด้านเกษตร การทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้แรงงานคน สมาชิกบางคนแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ต้องมีการจ้างแรงงานเพิ่ม ซึ่งนอกจากราคาค่าแรงที่สูงแล้ว แรงงานด้านเกษตรหายากขึ้นทุกวัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูระบบการผลิตโดยวิถีพุทธธรรมของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

แนวทางการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ดังนี้ 1)การวางแผนการผลิต มีการเก็บรวบรวมการผลิตของสมาชิกแต่ละคนให้มีความละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น 2)การวางแผนการตลาดเชิงรุก ในตลาดชุมชนอำเภอทุ่งหัวช้าง 3)แผนตรวจเยี่ยมแปลงพื้นที่ของสมาชิก โดยมีการจัดทำแบบฟอร์มลงตรวจพื้นที่ เช่น สภาพพื้นที่ / แปลง/พื้นที่ล้อมรอบ ระบบการจัดการแปลง/ฟาร์ม สวน ระบบข้อมูล แบบบันทึกข้อมูลโดยรวม 4)การพัฒนาคณะกรรมการแต่ละฝ่ายให้มีศักยภาพมากขึ้น 5)การขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 6)การเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงาน องค์กร ภาวศิ เครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งการขับเคลื่อนเป็นการเริ่มต้นมีการลองผิดลองถูกพยายามที่จะนำวิถีพุทธธรรมมาเชื่อมโยงกับการฟื้นฟูระบบเกษตรของเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง

อภิปรายผล

กลุ่มจาวสวนอินทรี อ.ทุ่งหัวช้าง มีหลักการปฏิบัติในงานวิจัยฯเชิงพุทธ ครั้งนี้ที่สำคัญ และมีการปฏิบัติเกิดผลที่น่าพอใจ คือ 1) หลีกไปไม่กลับ การสิ้นสุด หรือการสูญเสีย การสูญหาย การจากไป หรือการกลุ่มหลง ที่ไม่มีวันที่จะกลับมาได้ ของการดำเนินชีวิต การถูกหลอก การถูกชักจูง เช่นเดียวกับการดำเนินการเกษตรที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเคมี หรือสารพิษ หรือของความตายคนเราที่จะหากลกลับชีวิตมาเหมือนเดิมได้ แต่หลักของกลุ่มฯ ไปให้กลับ ในช่วงชีวิตหนึ่ง ของคนเรา/สมาชิกกลุ่มบนวิถีชีวิตที่ทำงานเป็นเกษตรกร และเป็นคนชาวบ้านแบบไทยๆคนหนึ่ง/กลุ่มหนึ่ง ได้ใช้ชีวิตที่โลดโผน เสี่ยงต่อความตาย เข้ายุ่งเกี่ยวกับสารเคมีเพื่อการเกษตรส่งออก/การค้าแบบบริษัท ทำลายชีวิตสรรพสิ่งในธรรมชาติ และตนเองพร้อมครอบครัวและสังคม มานานหลายสิบปี แต่ครั้งนี้ 10 กว่าปีที่ผ่านมา สมาชิกกลุ่มฯได้หันหลังโดยสิ้นเชิงกับความเหลวแหลกของระบบเกษตรแบบทำลาย เกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรเพื่อการค้า และได้เริ่มรู้จักตนเอง มีการสรุปการดำเนินชีวิตตนเอง และกลุ่ม ได้กลับกลับมาแล้ว กลับมาสู่วิถีดั้งเดิมกับการเกษตรแบบชาวบ้าน/พื้นบ้าน เมื่อครั้งช่วป่วย-ตายาย และพ่อแม่ มีความจำเป็นต้องสืบสานขยายฐาน การเกษตรที่เอื้อต่อทุกระบบ นั่นคือการเกษตรอินทรีย์ ต่อไปให้ได้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถนำพาชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมไปได้ดี บนฐานการวิจัยระบบเกษตรอินทรีย์ในวิถีพุทธ และดำเนินการเกษตรอินทรีย์ หลากหลายกิจกรรมในระบบกลุ่ม จาวสวน

อินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง 2) หลักลับไม่ตื่น เป็นการสลับหมือด (คาตั้น) ในระบบการเกษตร ที่ถูกมอมเมา ถูกรุกด้วยผลประโยชน์ อย่างหนัก บังคับให้ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ใช้ทุนสูง ใช้สารเคมี สารพิษ เป็นระบบเกษตรที่บริโภคนทุน การตลาดเชิงอำนาจ เป็นวัตถุนิยม นำการให้ใช้เครื่องมือ การเกษตรที่ทันสมัย และขยายมากขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด และผลตามมา คือ การลงทุนสูง ราคาผลผลิตต่ำ รายได้ต่ำ ไม่คุ้มการลงทุน เป็นหนี้สินมากมาย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหนัก เกิดความแห้งแล้ง หมอกควันไฟป่า น้ำเน่าเสีย อากาศร้อนตลอดปี ฯลฯ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ทำให้ขาดความเป็นอิสระภาพ หนี้ยล้า เป็นโรคสะสม ไม่มีคุณภาพ ในชีวิต เป็นต้น และกลุ่มมีหลักลับแล้วให้ตื่น ในการดำเนินชีวิตกับการผลิตเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ กลุ่ม หรือสมาชิก ได้ลุกขึ้นมาพิจารณาอย่างดีแล้ว ว่าต้องทำเกษตรอินทรีย์เท่านั้น ที่ปลอด ต้องสู้ต่อเพื่อการเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพ สานต่อครอบครัวรุ่นต่อรุ่น กลุ่ม หรือสมาชิกได้สรุปปัญหา เริ่มจากตนเอง และกลุ่มเจอปัญหาอย่างหนัก จริงๆ ชีวิตไปไม่รอด กลับต้องให้ตื่น ลุกขึ้นมาสู้ ชักชวนเพื่อนๆ ดำเนินการเกษตรที่เชื่อมั่นแล้ว เป็นเกษตรอินทรีย์ โดยมีงานวิจัยฯ เป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญ ช่วยดำเนินการ เป็นกำลังใจขับเคลื่อน นำพาตนเอง และกลุ่ม มีความเข้มแข็งได้ และได้ดำเนินงานที่หลากหลายอย่างร่วมกัน เช่น การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษพืช และมูลสัตว์ ใช้หลักดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปรับปรุงดิน การปรับปรุง อนุรักษ์พันธุ์พืช การเพาะเมล็ดพันธุ์พืช การแสวงหาความรู้ เทคนิคต่างๆ จากทุกแห่ง 3) หลักพื้นไม่มี เป็นหลักมรณะนุสติ ที่เป็นหลักนำสู่การหายนะ ความเสียหาย ความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ในหลากหลายมิติ ของสังคมไทยในอาชีพการเกษตรกรรม เช่น สภาพร่างกายทรุดโทรม แยก เป็นโรคประจำมากมาย สิ่งแวดล้อมก็แย่ สารเคมี สารพิษ ล้นบ้าน ล้นเมืองไปแล้ว หนี้สินเพิ่มพูน หาความสุขไม่ได้ คิดฆ่าตัวตาย หรือหาหนทางปรับตัวเป็นโจร สร้างความชั่วร้ายให้สังคม และหลักของพื้นให้ดี หรือพื้นให้ดี เพื่อให้ได้ดี ดียิ่งขึ้น สรุปตนเอง ร่วมกับเพื่อนที่เข้าใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด และทำพร้อมกันไป ทบทวนกันไปเป็นช่วง เป็นจังหวะที่ควรเป็น เช่นช่วงเจอภัยแล้ง ปลุกพืชไม่ได้ ต้องหันหน้าหากันคุยกัน หาแนวทางปรับเปลี่ยน ระบบการปลูกพืช ไม่ให้ได้คิดมากต่อไป จนในที่สุด ได้เพื่อน ได้แนวทาง ความรู้ มีกำลังใจ เข้าใจหลักพุทธศาสนา ต้องเข้มแข็ง พวกเราต้องทำได้ ระบบเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ของเรา ของตนเองที่มีอยู่แล้ว อย่าให้สูญเปล่า ไร้ค่า 4) หลักหนีไม่พ้น ความทุกข์ยากของประชาชน ภาคการเกษตรกรรม ที่ต้องถูกหลอกใช้ บริโภคปัจจัยต่างๆ ทั้งสารเคมี สารพิษ เครื่องมือต่างๆ เจอปัญหามากมายที่มีแต่ความเลวร้าย อยู่เสมอ ไม่มีแนวทางที่จะพ้นไปได้เลย และสุดท้ายต้องตาย ในหลักการกลุ่ม จาวสวนอินทรีย์ อ.ทุ่งหัวช้าง ต้องหนีให้พ้น ในการฟื้นฟูวิถีเกษตรของกลุ่มใน อ.ทุ่งหัวช้าง บนวิถีพุทธ โดยการสนับสนุนของ งานวิจัย สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลำพูน ครั้งนี้แต่ละคน แต่ละแปลงพื้นที่เป้าหมายเจอสภาพปัญหา ด้านการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภาวะหนี้สิน ครอบครัวแย่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกนายทุนครอบ ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น ทางพื้นที่/กลุ่ม ได้เล็งเห็น ตระหนักอย่างยิ่งที่จะต้องหนีให้พ้น ตัดสินใจพร้อมกันหยุดให้ได้กับความเลวร้าย ดังกล่าว ได้หาแนวทางการเกษตรที่ดี เหมาะสมกับตนเอง พื้นที่ เป็นอิสระ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม นั่นคือระบบเกษตรอินทรีย์ พวกเราทำได้ แน่นนอน และได้หาความรู้ ต่างๆ หนุนเสริมกันในกลุ่ม ขับเคลื่อนระบบสวน/ฟาร์มตนเอง ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวทางเกษตรอินทรีย์ และความต้องการของตนเอง และระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม และอยู่ร่วมกันให้มีความสามัคคี และมีความสุข ให้มากที่สุด

ปัจจัยที่เอื้อ/ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการวิจัย

ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการวิจัย

- ทีมวิจัย มีใจ มีความสนใจ ในการเรียนรู้ และการนำกระบวนการวิจัยมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

- แกนนำหลักมีศักยภาพ สามารถเชื่อมโยงข้อมูล และนำเสนอให้กับสมาชิกในการพัฒนากระบวนการดำเนินโครงการร่วมกัน
- มีหน่วยงานเข้ามาหนุนเสริม เช่น พัฒนาที่ดิน เกษตรพื้นที่สูง เกษตรอำเภอ มาหนุนเสริมในบางกิจกรรมทั้งด้านการสนับสนุนปัจจัย การอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ
- พี่เลี้ยงในการติดตามหนุนเสริม การให้คำแนะนำในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การให้ข้อมูล และการเชื่อมภาคีระดับจังหวัด ระดับประเทศ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการวิจัย

- ความเข้าใจกระบวนการวิจัย ทักษะด้านการบันทึกข้อมูล การจับประเด็น ยังขาดประสบการณ์ ต้องมีการเรียนรู้ มีพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง
- ระยะเวลา เนื่องจากภาระหน้าที่ของแต่ละคน ภาระของครอบครัว ฤดูกาลการผลิต ประเพณี ชุมชน ทำให้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร แต่ทางกลุ่มพยายามนัดเป็นช่วงเวลาตายตัวไว้แต่ละเดือน คือ ทุกวันที่ 14 ของเดือน เพื่อให้สมาชิกได้มาพบปะแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

การทำงานวิจัย หรือทำงานเชิงเอกสารกับชาวบ้านนั้น เป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากไม่มีการจดบันทึกข้อมูล เอกสาร หลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ สอบถามจากผู้คนในชุมชน การเก็บข้อมูลต่าง ๆ จึงไม่ครอบคลุม ประกอบกับภาระหน้าที่ และประสบการณ์ด้านงานวิจัยของทีมวิจัยเอง รวมทั้งช่วงเวลาทั้งประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มฯ และช่วงฤดูกาลผลิตและการเก็บเกี่ยว ทำให้การดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาร่วมเรียนรู้ค่อนข้างยาก แต่โครงการพยายามปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย เน้นสมาชิกกลุ่มจำนวน 17 คน และระยะเวลาให้ได้มากที่สุด

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นงานวิจัยโดยชุมชน ถือว่าเป็นงานใหม่ของกลุ่ม ซึ่งที่ผ่านมาแม้สมาชิกบางคนจะผ่านกระบวนการวิจัยมาบ้างแล้ว แต่เป็นเพียงทีมวิจัย การเป็นคนขับเคลื่อนหลักเลยยังต้องเรียนรู้อีกมาก ดังนั้นการที่ ทางกลุ่มเกษตรกรอำเภอทุ่งห้วยช้างได้ลงมือทำงานวิจัยเอง ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน แต่ยังคงขาดประสบการณ์อยู่มาก ต้องมีพี่เลี้ยงคอยหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จึงทำให้โครงการนี้สามารถดำเนินการถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป

ภาคผนวก

ประวัติที่มวิจัย

ที่	ชื่อ-สกุล	เลขที่บัตรประชาชน	วันเดือนปีเกิด	ที่อยู่	การศึกษา	อาชีพหลัก	บทบาทในชุมชน
1.	นายมนัส กายาเมา	351500021511	23 ธ.ค. 2505	123 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	เกษตรกร	กม. สท. อสม. อพม.
2.	นายคำ ปัญญาแดง	351050014981	4 ต.ค. 2593	52 ม. 2 ต.ทุ่งหัวช้าง	ป.4	เกษตรกร	สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์
3.	นางธนกร นองสมุทร	3510500020612	4 ก.ย. 2515	196 ม. 8 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	เกษตรกร	ผู้จัดการกลุ่มออมทรัพย์ อสม. กพม.
4.	นายนิกร บุญตัดแดง	3510500102210	18 มิ.ย. 2512	92 ม.2 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	เกษตรกร	ที่ปรึกษานายก
5.	นายสมควร มาจันทร์	3510400187566	27 มิ.ย. 2506	300 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ป.6	เกษตรกร	ประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์
6.	นายกฤติเดช น้ำจันทร์	3510101348185	8 พ.ย. 2500	เกษตรที่สูง	ปริญญาตรี	รับราชการ	หัวหน้าศูนย์เกษตรที่สูง
7.	นายดำรง สุวรรณ	3510500018952	6 ก.ย. 2509	76 ม.2 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	เกษตรกร	ประธานศูนย์
8.	นายเจริญ กาวี	3510500103003	17 ก.ย. 2495	15/3 ม.2 ต.ทุ่งหัวช้าง	ป.6	เกษตรกร	ประธานสหกรณ์ การเกษตร
9.	น.ส.ธีรนนท์ นวลเต้จ๊ะ	3510500101256	30 ม.ค. 2524	41 ม. 1 ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.6	เกษตรกร	อสม.
10.	นายมอญ แสนอินตะ	3501500063567	7 เม.ย. 2481	33 ม.3 ต.ตะเคียนปม	ป.4	เกษตรกร	ประธานผู้สูงอายุ อสม.
11.	นางปวีณา แสนอินตะ	3510500063583	13 ธ.ค. 2503	59 ม.3 ต.ตะเคียนปม	ป.6	เกษตรกร	กรรมการกองทุน หมู่บ้าน
12.	นายเกียรติพงศ์ ลังกา	3510100014783	7 มิ.ย. 2527	59 ม.3 ต.ตะเคียนปม	ปริญญาตรี	เกษตรกร	

ที่	ชื่อ-สกุล	เลขที่บัตรประชาชน	วันเดือนปีเกิด	ที่อยู่	การศึกษา	อาชีพหลัก	บทบาทในชุมชน
	พันธ์						
13.	นายปฐม ตีบหน่อ	3570401007448	13 ก.พ. 2512	127/1 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาโท	เกษตรกร ค้าขาย	เลขานุการกลุ่มเกษตรกร ทำไร่ ต.ทุ่งหัวช้าง
14.	นายขวัญดี คำนา	3540700329552	18 ส.ค. 2501	144/1 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.3	รับราชการ	จนท.พัฒนาสังคมเขตที่ 52
15.	นางศรีมา ยาแปง	3510500104379	24 พ.ค. 2512	39 /1 ม.2 ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.ต้น	เกษตรกร	สท. อสม.
16.	น.ส.ศิริวิมล ยาแปง	3520500020116	5 ก.ย. 2522	92/3 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	รับราชการ	
17.	นางวรารักษ์ กรเรืองสกุล	3501500024979	18 ก.พ. 2521	173 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	รับราชการ	กรรมการกลุ่มออม ทรัพย์
18.	นางภูษิตา หนูวัน	351050005556	26 ม.ค. 2512	8/1 ม.9 ต.ตะเคียนปม	ปริญญาตรี	รับราชการ	
19.	น.ส. มยุรี วงศ์ษา	3510500018529	5 มี.ค. 2524	72 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ปริญญาตรี	พณ.เทศบาล	
20.	นายปฏิพงษ์ เตชะนา	3510500080747	17 ต.ค. 2523	205 ม.8 ต.บ้านปาง	ม.6	ทำสวน	อสม.
21.	นายชนกฤษ อุตมะ	3510500024135	17 พ.ย. 2523	90/1 ม.9 ต.บ้านปาง	ปริญญาตรี	เกษตรกร	กรรมการหมู่บ้าน
22.	นางศรีลา อุตมะ	3510500024235	25 ส.ค. 2509	231 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.6	เกษตรกร	อสม. อพม. ประธาน กลุ่มชาไปหม่อน
23.	นางอัมพร ยานุกา	3510500023206	10 พ.ค. 2500	130 ม.3 ต.ทุ่งหัวช้าง	ม.6	เกษตรกร	อสม

ประวัติหัวหน้าโครงการ

นายมนัส กายาเมา

บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

การศึกษา

ประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งหัวช้าง

มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดศรีโสดา ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ประสบการณ์ทำงาน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรรมการหมู่บ้าน

สมาชิกสภาเทศบาลทุ่งหัวช้าง

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาจุลศักดิ์ จีรวฑฒโน.2547.แนวคิดวิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันศักดิ์ จิตสว่าง.2553.โครงการสานความรู้สู่การเชื่อมโยงภาคีแบบบูรณาการในงานเกษตรกรรมยั่งยืน อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไมตรี นันตะจันทร์ 2556.โครงการวิจัยนวัตกรรมองค์กรกับการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมศักดิ์ สุริยะเจริญ.2556.โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงห่าง ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รศ.ดร.อานัฐ ตันโช.2550.เกษตรธรรมชาติประยุกต์. ศูนย์ข้อมูลเกษตรกรรมแม่ใจ ภาควิชาทรัพยากรดิน และ สิ่งแวดล้อม คณะผลิตกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยแม่ใจ. www.maejonaturalfarming.org
- อรุณี เวียงแสง .2550. โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อลดการใช้สารเคมีสู่เกษตรกรรมยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านแม่สุริน ตำบลขุนยวม อำเภอกันยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.